

DR NEDELJKO STANKOVIĆ

**PROBLEMI NAUČNOG DEFINISANJA MANJINA
(STUDIJA SLUČAJA O RUSKOJ NACIONALNOJ MANJINI U
UKRAJINI OD JANUARA 2014. DO 24. IV2014.)**

Brčko, april 2014.

**Dr Nedeljko Stanković, PROBLEMI NAUČNOG DEFINISANJA
MANJINA (STUDIJA SLUCAJA O RUSKOJ NACIONALNOJ
MANJINI U UKRAJINI OD JANUARA 2014. DO 24. IV 2014.)**

Urednik:

Dr Dragan Tančić

RECENZENTI:

Dr Nedo Danilović, dr Mirko Kulić, dr Dragan Tančić

IZDAVAČ:

EVROPSKI UNIVERZITET BRČKO DISTRIKTA

Tel. 049 490 905

<http://www.evropskiuniverzitet-brcko.com/>

Odlukom Senata Evropskog univerziteta u Brčkom, br. od, knjiga „Problemi naučnog definisanja manjina (studija slučaja o Ruskoj nacionalnoj manjini u Ukrajini od januara 2014. do 24IV 2014.)“ autora dr Nedeljka Stankovića prihvaćena je kao udžbenička literatura.

ŠTAMPA:

Markos, Banja Luka

TIRAŽ:

300.

ISBN

SADRŽAJ

I UVODNI DEO	5
1. Problem, predmet i ciljevi istraživanja	6
2. Teorijsko- hipotetički okvir, indikatori i način istraživanja	7
3. Aktuelnost, značaj i opravdanost izrade ove monografije	9
II DIO PROBLEMI NAUČNOG DEFINISANJA NACIONALNIH MANJINA I PRISTUPI MANJINSKIM PITANJIMA	
1. Problemi definisanja pojma manjina	10
2. Nastanak i razvoj manjinskog pitanja u Zapadnoj Evropi	12
3. Manjinsko pitanje na području Otomanske imperije	14
4. Manjinsko pitanje u Kraljevini SHS	17
III DIO ODREĐENJE MANJINSKOG PITANJA OD VERSAJA DO POČETKA XXI VEKA	
1. Versajski pristup manjinskom pitanju	21
2. Manjinsko pitanje posle Potsdamske konferencije	23
3. Problemi određenja nacionalnih manjina od 1949. do početka XXI veka	25
4. Nacionalno pitanje u SFRJ	30
5. Uporedna analiza položaja manjina u Evropi	35
IV DIO POLOŽAJ NACIONALNIH MANJINA KAO FAKTOR DOBROSUSJEDSKIH ODNOSA U BIVŠIM REPUBLIKAMA SFRJ I DRUGIM SUSEDNIM DRŽAVAMA	
1. Položaj Srba u Sloveniji i Slovenaca u Srbiji	38
2. Položaj Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji	42
3. Položaj Srba u BiH i bošnjačko pitanje u Srbiji	49
4. Položaj Srba u Crnoj Gori i položaj Crnogoraca u Srbiji	58
5. Položaj Srba u Makedoniji i Makedonaca u Srbiji	61
6. Položaj Srba u Mađarskoj i Mađara u Srbiji	64
7. Položaj Srba u Rumuniji i položaj Rumuna u Srbiji	67
8. Položaj Srba u Bugarskoj i Bugara u Srbiji	72
9. Položaj Srba u Albaniji i položaj Albanaca u užoj Srbiji	75

**V DIO DOBROSUSJEDSKI ODNOSI SRBIJE I DRUGIH DRŽAVA
KRAJEM PRVE DECENIJE XXI VEKA**

1. Bitni činioci pojma „dobrosusjedskih odnosa“	77
2. Dobrosusjedski odnosi između Srbije i Nemačke, Srbije i Turske	82
3. Dobrosusjedski odnosi između Srbije i susednih država	96
4. Igumanska inicijativa od 04.10.2011. o dobrosusjedskim odnosima	106

**VI DIO STUDIJA SLUCAJA O RUSKOJ NACIONALNOJ MANJINI U
UKRAJINI OD JANUARA DO 24. APRILA 2014)**

1. Ruska nacionalna manjina u Ukrajini	111
2. Ispisi iz medija o ruskoj nacionalnoj manjini u Ukrajini i odnos međunarodne zajednice prema pitanjima nacionalnih manjina u Ukrajini od januara 2014. do 24.04.2014.	117

VII ZAKLJUČNA RAZMATRANJA 181

VIII PRILOZI 184

IX LITERATURA 234

UVODNI DEO

U ovoj naučnoj monografiji u skladu sa pravilima naučnog definisanja pravnih, političkih i drugih društvenih nauka, određen je pojam manjina i dobrosusjedskih odnosa na osnovu uvida u postojeći naučni fond i samu pravnu i političku praksu. U tom kontekstu, u radu su istaknutanika, od mnogih drugih, naučna i empirijska saznanja do kojih je autor ovog naučnog rada došao, na primjeru bivših republika SFRJ odn. novonastalih država i njihovom neposrednom okruženju, sa posebnim osvrtom na Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i druge države.

Imajući u vidu odredena politička događanja u Ukrajini od januara 2014. do 24.04.2014.u vezi sa položajem ruske nacionalne manjine u Ukrajini (djelom i položajem drugih nacionalnih manjina, posebno imajući u vidu položaj mađarske i rumunske nacionalne manjine) a kroz primjenu metode studije slučaja, prikazana su i određena događanja i politička ponašanja raznih subjekta međunarodne zajednice u navedenom vremenskom periodu. Na osnovu navedenih iskaza iz studije slučaja, objektivno uzev, moguće je i predvideti određene rezultate, efekte, posledice i ponašanja međunarodne zajednice koji su se javili, i koji će se i dalje razvijati, počev od priznanja Kosova 2008, do Krimsko republike, kao i druge političke procese, koji su u uzročno- posledičnoj vezi sa položajem nacionalnih manjina.

Pristup prilikom naučnog istraživanja navedenih pravnih i političkih pojava je integralni, što znači da je zasnovan na opštim i posebnim teorijsko - empirijskim shvatanjima manjina, nacionalnih manjina i dobrosusjedskih odnosa, države, spoljne politike, diplomacije, kao i određenim empirijskim pokazateljima. Naučna saznanja o ovim problemima biće iskazana posredstvom uvida u postojeća pravna, politička i druga dokumenta, kao i na osnovu sagledavanja pravne i političke prakse, a posebno događanja u Ukrajini od početka janura do 24.04.2014, na osnovu kojih su se određena rješenja primjenjivala i primenjuju u različitim vremenskim periodima. U radu će biti primenjena pravna i politikološka analiza navedenih pojava i realiteta i njihovih procesa, veza i odnosa.

1. Problem, predmet i ciljevi istraživanja

Naučnoistraživački problem ove monografije možemo iskazati kroz nekoliko osnovnih iskaza:

- a. Pitanja položaja i uloge nacionalnih manjina i dobrosusjedskih odnosa na prostorima Zapadnog Balkana u relativno bližoj prošlosti, a posebno u savremenim pravnim i političkim uslovima je jedno od bitnih pravnih i političkih pitanja, kako za Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, tako i za susedne države, ali i za međunarodnu zajednicu.
- b. Problemi položaja manjina, nacionalnih manjina, dobrosusjedskih odnosa, u različitim periodima bili su na različite načine definisani, kao i sama pravna i politička praksa koja je bila različita, u zavisnosti od ukupne pravne i političke situacije.
- c. Položaj nacionalnih manjina u užim ili širim okvirima međunarodne zajednice, u određenim vremenima i situacijama, bio je ili može biti i povoljan - nepovoljan „okidač“ za razvoj mira, sukoba, ratova, suprostavljenih državnih interesa, jedne ili više država, regionala, ili šire.

Navedena pitanja su faktički odredila i sam predmet ove monografije, te u tom kontekstu bilo je nužno primjenom naučnih metoda naučno saznati kako su definisani pojmovi i realiteti: manjine, nacionalne manjine, dobrosusjedski odnosi, spoljne politike, diplomatijske, teorijske i empirijske pokazatelje, u raznim vremenskim periodima prije Prvog svjetskog rata, pa sve do kraja prve decenije XXI veka.

Ciljevi istraživanja su:

1. Naučni cilj je naučna deskripcija i naučno objašnjenje manjina, nacionalnih manjina, dobrosusjedskih odnosa i veza i odnosa između ova dva pojma i realiteta.
2. Društvene ciljeve možemo shvatiti: a) kao ciljeve koji su usmereni ka unapređivanju društvenih, pravnih i političkih procesa vezanih za probleme nacionalnih manjina i dobrosusjedskih odnosa u okviru Srbije i drugih država u kojima žive djelovi srpskog naroda; b) kao i ciljeve koji su usmereni ka poboljšanju ukupnih prava manjina i dobrosusjedskih odnosa sa susjednim i drugim državama.

2. Teorijsko - hipotetički okvir, indikatori i način istraživanja

Teorijsko- hipotetički okvir ove naučne monografije, čine sledeća generalna hipoteza i iz nje izvedene posebne hipoteze:

Generalna hipoteza: Problemi naučnog izučavanja - definisanja manjina, u sferi nauke, političke i pravne prakse, na prostorima Evrope, iukupan položaj nacionalnih manjina u bivšim republikama SFRJ – novonastalim državama, i drugim državama, predstavljaju bitan činilac koji utiče na ostvarivanja dobrosusjedskih odnosa između novonastalih država sa prostora bivše SFRJ, kao i dobrosusjedskih odnosa sa drugim državama.

Posebne hipoteze, od mnogih mogućih su :

1. Prva posebna hipoteza: Pitanja manjina, nacionalnih manjina u teoriji i praksi država Zapadne Evrope i drugih evropskih država, javljaju se tokom XVIII i početkom XIX veka, koje se u pravnom i političkom fondu i pravnoj i političkoj praksi na različite načine ispoljavalo i ispoljava.

Indikatori: Iskazi i odluke u naučnom fondu, pravnim i političkim dokumentima, iskazi istaknutih naučnih radnika, državnika, ponašanja pravnih i političkih subjekata, ponašanja države ili država, nosioca određenih državnih, pravnih i političkih funkcija.

2. Druga posebna hipoteza: Posle I svetskog rata na prostoru Evrope i na drugim prostorima, do prve decenije XXI veka, stvoreni su povoljni uslovi za međunarodnopravno i međunarodno političko regulisanje položaja manjina.

Indikatori: Iskazi i odluke u naučnom fondu, pravnim i političkim dokumentima, iskazi istaknutih naučnih radnika, državnika, ponašanja pravnih i političkih subjekata, ponašanja države ili država, nosioca određenih državnih, pravnih i političkih funkcija.

3. Treća posebna hipoteza: Položaj nacionalnih manjina u svim bivšim republikama SFRJ – novonastalim državama, u bitnoj mjeri utiče na ostvarivanje pozitivnih ili negativnih dobrosusjedskih odnosa između novonastalih država na prostoru bivše SFRI, kao i drugih susjednih država.

Indikatori: Iskazi i odluke u naučnom fondu, pravnim i političkim dokumentima, iskazi istaknutih naučnih radnika, državnika, ponašanja

pravnih i političkih subjekata, ponašanja države ili država, nosioca određenih državnih, pravnih i političkih funkcija.

4. Četvrta posebna hipoteza: Dobrosusjedski i međudržavni odnosi između između Srbije i njenih suseda, kao i između Srbije i Nemačke, Srbije i Turske, zavise od ukupnih državnih i političkih interesa i ciljeva, pri čemu na iste posebno utiču aktivnosti spoljne politike i diplomatičke jedne ili više država.

Indikatori: Iskazi i odluke u naučnom fondu, pravnim i političkim dokumentima, iskazi istaknutih naučnih radnika, državnika, ponašanja pravnih i političkih subjekata, ponašanja države ili država, nosioca određenih državnih, pravnih i političkih funkcija.

5. Položaj ruske nacionalne manjine u Ukrajini, interesi i odnosi različitih subjekata prema ovom pitanju tokom januara 2014. do 24. aprila 2014. za posledicu su imali pogoršanje političkih i drugih odnosa u međunarodnoj zajednici u prva četiri meseca 2014. godine.

Indikatori: Iskazi i odluke u naučnom fondu, pravnim i političkim dokumentima, iskazi istaknutih naučnih radnika, državnika, ponašanja pravnih i političkih subjekata, ponašanja države ili država, nosioca određenih državnih, pravnih i političkih funkcija.

U skladu sa paradigmom društvenih, pravnih i političkih nauka sa prostora bivše SFRJ određen je i odnos autora prema načinu istraživanja u ovom radu. Naime, obzirom na sam naslov, problem i predmet nužno se nameće potreba primjene integralno - kritičkog pristupa a što znači potrebu sistematizovanog i kritičkog odnosa prema naučno - teorijskim shvatanjima i empirijskim saznanjima. Imajući u vidu napred navedene iskaze, nesporno je da u ovom naučnom istraživanju moramo primjeniti sledeće opštenaučne metode: 1) hipotetičko - deduktivnu metodu; 2) metodu modelovanja; 3) istorijski metod; 4) komparativni metod i 5) statističku metodu. Pored toga nužna je i primjena operativne metode u prikupljanju podataka, i to analiza sadržaja dokumenata - kvantitativna i kvalitativna, kao i primjena svih osnovnih metoda logičkog saznanja.

3.Aktuelnost, značaj i opravdanost izrade ove monografije

Naučno istraživanje manjina, nacionalnih manjina, njihovog položaja, dobrosusjedskih odnosa, zasnovano je na nedovoljnoj istraženosti ove problematike kod nas, ali i na širim prostorima, a posebno kad se imaju u vidu dešavanja posle 1991. godine odn. raznovrsne pravne i političke uticaje, pravna i politička ponašanja i pravnu i poltičku praksu, na prostoru bivše SFRJ, i šire.

Ukupne promjene koje mogu nastati u pravnim i političkim naukama kao posljedica tih dešavanja u naučnoj sferi, naučnim istraživanjama, pravnoj i političkoj praksi, su dovoljno naučno i društveno opravданje za izradu ove naučne monografije.

II DIO PROBLEMI NAUČNOG DEFINISANJA NACIONALNIH MANJINA I PRISTUPI MANJINSKIM PITANJIMA

1. Problemi definisanja pojma manjina

Kada se u okviru određene nauke, dve ili više nauka, kao što su npr. pravne i političke nauke, istražuju problemi naučnog definisanja nacionalnih manjina, manjinskih pitanja, i sl., to nužno zahteva definisanje, redefinisanje, preciziranje, konkretizaciju, specijalizaciju ili drugi postupak sa pojmovima. Stoga je u svim naučnim istraživanjima, problem izgradivanja definicija veoma složen. U tom kontekstu isti problem se javlja i kod izrade ove naučne monografije, kada se istražuju nacionalne manjine kao faktor dobrosusjedskih odnosa i položaj nacionalnih manjih i načini njihovog rešavanja i uticaji na mir, saradnju ili sukobe u okviru jedne ili više država ili međunarodne zajednice.

Podsetimo se Aristotela i njegovog određenja definicije. Naime, „definicija je po Aristotelu, rečenica koja označava suštinu stvari. Pod suštinom stvari, on je podrazumjevao skup osnovnih atributa koji su nužni i dovoljni uslov da svaka konkretna stvar bude određene vrste. To se približava onome što se naziva konvencionalnim sadržajem termina. Definicija sadrži dva termina kao komponente, rod i razliku. Rod je ono što se kategorijom suštine pripisuje jednom broju stvari koje ispoljavaju razlike po vrsti. Razlika je onaj deo suštine koji razlikuje jednu vrstu od drugih vrsta u okviru istog roda“¹.

Kod najvećeg broja onih pojmoveva, koji su u teorijskom smislu najplodniji, definicija po pravilu ima postulativni karakter. Postulat služi da se putem dedukovanog zaključivanja izvedu ostali stavovi i iskazi date teorije. Definicija mora biti primenljiva na sve pojave koje sam pojam obuhvata, ona ne smije uključivati u sebi ni posredno ni neposredno, pojam koje treba definisati. Kad god je moguće ona treba da je izražena u pozitivnom obliku i u njoj ne smiju biti upotrebljeni absurdni ili figurativni izrazi. Kod svake definicije i objašnjenja, javlja se međusobno određivanje jednih pojmoveva i njihovih termina, simbola i izraza, drugim pojmovima i njihovim jezičkim izrazima.

U svakom istraživanju, nužno se uspostavlja sistem postulacionih pojmoveva. Pojam postulacije je onaj pojam čije je značenje u cjelini ili djelimično određeno postulacijama deduktivne teorije u kojoj se on pojavljuje. Svaki pojam koji se može definisati u smislu takvih pojmoveva naziva se pojam postulacije.² Deduktivna teorija je niz propozicija koje pripadaju dvjema grupama koje nazivamo postulatima i teoremama, odnosno takav niz u kojem postulati formalno impliciraju teoreme putem logičkog odnosa formalne implikacije. Ukoliko postoje postulati, teoreme mogu biti

¹ Moris Koen i Ernest Nejgel, „Uvod u logiku i naučni metod“, „Obod“ Cetinje, 1965. str. 253- 255.

² F. S. C. Nortrop, „Logika prirodnih i društvenih nauka“, „Obod“ Cetinje, 1968., str. 90.

potvrđene.³ Samim tim, proizilazi i potreba za uspostavljanjem kategorijalnog osnova svake teorije i svakog istraživanja.

Kategorije su osnovni najopštiji pojmovi (nisu izvedeni iz drugih pojmove), zamisli su osnovnih vrsta predmeta tako da se iz njih izvode ostali pojmovi. Kategorije, izvedeni pojmovi, definicije i sl. nužno se iskazuju korišćenjem određenih termina koji su sastavni dio kategorijalno - pojmovnog aparata projekta. Termin se može posmatrati na dva načina: ili kao klasa objekta, koja može imati samo jedan član, ili kao skup atributa ili karakteristika koje određuje te objekte. Prva faza ili aspekt je konotacija ili sadržaj. Zašto se jedan termin primenjuje na jedan skup objekata pokazuje se njegovim sadržajem; skup objekata na koje se on može primeniti čini njegov obim. Sadržaj jednog termina ponekad se uzima da označi cijelokupni zbir atributa koji su prisutni u svjeti bilo koje osobe koja upotrebljava određeni termin. Sadržaj jednog termina može da označava skup svojstava koja su za njega suštinska, a po kojima podrazumjevamo nužne i dovoljne uslove da neki objekat smatramo činiocem termina. Ovaj uslov se obično bira nekim dogovorom, tako da se u ovom smislu zove konvencionalni sadržaj ili konotacija. Konvencionalni sadržaj jednog termina je ono što je logički značajno.⁴

U pravnim i političkim naukama, kako sa aspekta naučnih saznanja, tako i sa aspekta političke prakse i razvijanja međudržavnih i dobrosusjedskih odnosa, kao osnovni problem javlja se naučno određenje pojma manjina u smislu „nacionalna manjina“. Naime, problem naučnog određenja nacionalnih manjina u ukupnim savremenim međunarodnim i unutarograničnim odnosima i uslovima postaje sve izraženiji, iz razloga što ova pitanja ne predstavljaju samo pravo i obavezu države, već je isto posebno značajno i sa stanovišta dobrosusjedskih odnosa. S druge strane, i pored izuzetnog značaja potrebe definisanja ovih pitanja, u postojećim savremenim uslovima postoji velika nesrazmerna između političkog značaja i postojećih rješenja u savremenom međunarodnom pravu. Naime, nesporno je da još uvijek nema opšteprihvачene definicije nacionalnih manjina. U tom kontekstu se koriste različiti termini u međunarodnim političkim i pravnim aktima i dokumentima, kao što su: manjine; nacionalne manjine, etničke, verske, rasne manjine ili grupe. Istovremeno, možemo istaći kao opšti stav, da se u Evropi pod „nacionalnim manjinama“ podrazumevaju nacionalnosti koje imaju „sviju“ matičnu državu.

³Isto, str.91.

⁴ Moris Koen i Ernest Nejgel, „Uvod u logiku i naučni metod“, „Obod“ Cetinje, 1965. str. 58 - 59.

2. Nastanak i razvoj manjinskog pitanje u Zapadnoj Evropi

Prema nekim autorima, manjinsko pitanje javlja se još u periodu antičke pravne i političke teorije, a po drugima, manjinsko pitanje javlja se u procesu stvaranja buržoasko demokratskih država, tokom XVIII i početkom XIX veka u Zapadnoj Evropi i jednim delom u Severnoj Americi. Manjinsko pitanje Zapadne Evrope, u navedenom periodu, u odnosu na kasniji razvoj i druge regije Evrope ima svoje posebnosti za koje je karakteristično: a) ono se ispoljavalo kao deo nacionalnog pitanja u procesu nastanka i razvoja buržoaskih država, razgraničenja državnih teritorija i nacionalnih ujedinjenja ili osamostaljenja; b) javljalo se i tretiralo kao unutrašnje pitanje pojedinih država ili kao bilateralno pitanje država; c) u klasičnom obliku, kako je ono bilo shvaćeno u periodu između dva svetska rata u odnosu na centralnu i istočnu Evropu, i na terenu Zapadne Evrope.

Rešavanja pitanja manjina u svom početnom obliku (posebno po formama koje su se primenjivale u međunarodnom regulisanju pitanja nacionalnih manjina, transfer stanovništva, opcija, a kasnije i plebiscit) javljaju se u ugovorima već od polovine XVII veka i početkom 18. veka: ugovor o kapitulaciji grada Arasa 1640, čl.11-15 ugovoro miru u Bredi između Luja 14 i Ane od Engleske 21/317.1667., čl. 14 Ugovora o miru u Utrehtu od 11.4.1713. između Francuske i Engleske. Od većeg značaja su: Pariski mirovni ugovor između Engleske, Španije i Francuske od 10.02.1763, (čl.4), mirovni ugovor u Eliponu 27.8.1785. između Francuske i Španije (čl.7), mir u Kampoformiju 17.10.1797. između Austrije i Francuske (čl.89), Dansko - švedski mirovni ugovor (čl.20).

Posle Napoleonovih ratova usledio je, između ostalog, ugovor o regulisanju novih granica (II Pariski mir) 20.11.1815. sa generalnom klauzulom slobodne opcije (čl.7). Od značaja su i sledeći ugovori: mirovni ugovor u Cirihu od 10.11.1859 između Austrije i Francuske u pogledu Lombardije, Ugovor Francuske i Sardinije u Turinu od 24.3.1860. u pogledu Nice i Savoje (čl.1) sa prvom primenom plebiscita, mirovni ugovor Pruske, Austrije i Danske od 30.10.1864. (čl. 18 I 19), mirovni ugovor u Pragu između Pruske i Austrije od 23.8.1866. u pogledu severnog Šlezviga (čl.5), ugovor o razgraničenju Austrije i Francuske, Francuske i Italije 24.8/3.10. 1866. u pogledu Venecije i provincije Mantove; Ugovor o miru između Kraljevine Srbije i Otomanskog carstva, zaključen u Carigradu 1.3.1914, koji se u čl. 4 - 9. bavio mnoštvom bitnih pitanja koja se tiču državljanstva stanovnika teritorija pripojenih Srbiji, pri čemu je bila predviđena i mogućnost individualne varijante za tursko državljanstvo, uz pravo lica koja usled svoje opcije budu prinuđena da se isele, da ne samo bez plaćanja izvoznih taksi iznesu svoju pokretnu imovinu, već i da zadrže nepokretna imanja svake vrste i njima upravljaju preko trećih lica. U bližoj političkoj

istoriji poznati su i Senžermenski, Trijanonski, Nejski mirovni ugovori – zaključeni posle I Svetskog rata, Ugovor o miru sa Italijom iz 1947, i dr.

U postojećem naučnom fondu manjinsko pitanje se najobičnije izučavalo u pravnoj i politikološkoj literaturi, naročito u periodu između dva svetska rata, u vremenu postojanja manjinske zaštite pod garancijom Lige naroda. Ova literatura je izučavala manjinsko pitanje sa stanovišta važećeg sistema međunarodnih ugovora i zato je ono bilo poseban predmet međunarodnog javnog prava. Veoma je bilo zastupljeno stanovište da je Vestfalski mir 24. X 1648. početak⁵ međunarodne (multilateralne) zaštite manjina, i to verskih manjina. Po našem mišljenju ovaj pristup je pogrešan, jer se ne radi o zaštiti verskih manjina nego o potvrdi principa *Cuius regio ilius religio*, pri čemu se samo kao mogućnost dopušta da vladalac ne upotrebi svoje pravo (čl. 5. i 34) pa je u takvom slučaju zagarantovana ravnopravnost toleriranih veroispovesti (čl. 5. i 35). Prema mom shvatanju, prve početke regulisanja položaja manjina treba istraživati u unutrašnjim aktima pojedinih vladara, i u ustavima i ustavnim aktima novih gradjanskih država.

⁵Wintgens navodi desetak ugovora o zaštiti verskih manjina koji su prethodili Vestfalskom miru. Videti: H. Wintgens: Der volkerrechtliche Schutz der nationalen, sprachlichen und religiösen Minderheiten, Stuttgart, 1930, str.61-66.

3. Manjinsko pitanje na području Otomanske imperije

Posebno je značajno u ovom radu ukazati na osnovne činioce kojim se regulisalo manjinsko pitanje nemuslimana u Otomanskoj imperiji. Generalno se može istaći stav, da je regulisanje položaja nemuslimana, hrišćana, u Ottomanskem carstvu u osnovi značilo određivanje granica obespravljenosti porobljenih naroda. U tom kontekstu navećemo položaj „grčkog naroda“. Naime, položaj pravoslavnih hrišćana (urum-milleti odn. „grčkog naroda“) regulisan je, pored nekih kapitulacija, u osnovi po padu Carigrada ahdmeima Muhameda II. Fermanom od 1. VI 1453. dalo se patrijarhu i njegovom sveštenstvu pravo na jurisdikciju nad svim pravoslavnim podanicima, da po crkvenim zakonima i privatnopravnim običajima uređuju svoje odnose u oblasti građanskog i, izuzetno, krivičnog prava, gde je inače zadržana vlast narodnih sudija. Muhamed II je na sličan način regulisao i položaj Jevreja i Jermenaca. Na osnovu ovoga, neki pisci zaključuju da je ovakvo regulisanje položaja nemuslimanskog ili porobljenog stanovništva, bio specifičan oblik personalnog statuta ili lične autonomije. Građanska nauka prilikom razmatranja položaja nemuslimana, hrišćana u Ottomanskoj imperiji, istima je prilazila je sa stanovišta srpskih privilegija u 18. veku u Habsburškoj monarhiji, pri čemu su određena prava vezana za crkvu, verske slobode, bračni i porodični život. Posebne povlastice ili privilegije Srba u Habsburškoj monarhiji od kraja 17. veka dobrim delom su bile zasnovane na pravima hrišćana u Ottomanskoj imperiji, o čemu se vidi iz teksta Proglasa Leopolda I od 6. IV 1690. („Literatura invitatoriae“),⁶ a posebno iz „punktova“ punomoćja „kredicionala“ Isaija Đakovića sa zбора u Beogradu 18.VII 1690, koji zbor, kao odgovor na Proglas Leopolda I, traži u ime Srba da im se da onakav položaj, odnosno privilegija, kakve su Srbi i njihova crkva imali u Turskoj⁷, što je i Privilegijom Leopolda I od 21.VIII 1690. i Zaštitnim pismom od 11. XII 1690. zaista i utvrđeno.⁸ Moramo istaći kao bitnu činjenicu, da nije samo položaj hrišćana u Ottomanskem carstvu poslužio djelom kao osnova za regulisanje položaja Srba po privilegijama. Postojao je i obrnuti uticaj, jer nam postojeći fond ukazuje na veliku sličnost fermana Mahmuda I iz 1731. koji je dao patrijarhu Arseniju IV Šakabenti i privilegije Leopolda I od 21. VIII 1690.⁹ Takođe, moramo naglasiti, da mnoge privilegije koje se pominju kao Srpske privilegije, nisu bile izuzetak u feudalnom pravnom poretku. Na teritoriji ondašnje Habsburške monarhije, bilo je već od ranije sličnih privilegija. Po starom principu personalnog prava da svaki čovek živi po pravu svog imena („Lex originis“) bez obzira na državu u kojoj

⁶ St. Simeonović – Čokić, Srpske privilegije, N. Sad 1940. 6; J. Radonić i M. Kostić, Srpske privilegije od 1690. do 1792, Bgd 1954, 19 i 89.

⁷ Isto, str. 6.

⁸ Isto, str. 21 i 91.

⁹ Postoji sličnost tačke 2, 8, 12, 22 i 23 fermana sa privilegijom od 21. VIII 1690.

Isto, str. 9.

prebiva, živeli su Jazigi (Jasz-i), Kumani (Kun-i), Sikulci (Szekely-i), Sasi¹⁰, pa i Srbi u Ugarskoj¹¹ Delegacija Kraljevine SHS je na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919 – 1920. iznosila Srpske privilegija kao jedan od argumenata u sporu sa Rumunijom oko razgraničenja u Banatu,¹² pošto je Rumunija nastojala da ostvari tačku 4. tajnog ugovora od 17/4. VIII 1916. po kojoj bi joj pripadao ceo Banat sa granicom na Tisi.¹³

Iz postojećeg naučnog fonda o međunarodnoj zaštiti manjina, posebno između I i II svetskog rata, uočava se pominjanje sistema kapitulacija sa područja Otomanske imperije, koji se, kao sistem razvio na osnovu prava francuskog kralja kao zaštitnika katolika, koje je kasnije priznato Habsburškom caru, kao i Ruskom caru zaštitniku pravoslavnih. Neki autori smatraju da je zaštita katolika institut zaštite stranaca, a generalna privilegija Rusije kao „stalnog zaštitnika hrišćana i njihovih crkava“, iako se odnosi na period od 1774. do 1856.¹⁴ Završnim ugovorom od 30.III 1856. godine se ukida svojstvo Rusije kao zaštitnika pravoslavnih, pa su velike sile zajednički zaštitnici hrišćana u Turskoj. Prema tom ugovoru velike sile su zajednički zaštitnici Srbije, Moldavije i Vlaške (čl. 22, 23, 28 i 29 protokola). U čl. 9 protokola su se velike sile obavezale da se neće ni zajednički ni posebice mešati u odnose sultana i njegovih podanika, ali se u istom članu spominje Hati - humajun od 18. II 1856,¹⁵ sultanov akt kojim se izjednačuju sve klase sultanovih podanika po veri, jeziku i rasi (čl. 8). Sultan će po odredbama, čija će primena biti opšta, imenovati svoje državne službenike bez razlike u narodnosti (čl. 13). Unutrašnje stanje u Turskoj i položaj porobljenih nacija nije se time promenio, jer Hati - humajun nije primenjivan, ali je zbog neizvršenja sultanovih međunarodnih obaveza usledilo niz intervencija, dok Hercegovački ustanci od proleća 1875. nije poslužio kao jedan od povoda za sazivanje Berlinskog kongresa.

Berlinski kongres velikih sila (1878.) revidirao je odredbe Sanstefanskog ugovora, izvršio izmene granica evropske Turske, koje su se posle toga tek 1913. značajno menjale. Završni ugovor koji je potписан 13. VI 1878. godine utvrdio je svojstvo velikih sila kao kolektivnog i pojedinačnog garanta za građanska i politička prava stanovništva, bez obzira na versku pripadnost. Navedenim završnim ugovorom, posebno je određena međunarodna obaveza izbegavanja diskriminacije po verskoj pripadnosti za Bugarsku (čl. 5), za Crnu Goru (čl. 27), za Srbiju (čl. 35), za

¹⁰ D. Popović, Srbi u Vojvodini, knj. II, Novi Sad 1959. 19.

¹¹ Prve poznate privilegije Srba i drugih pravoslavnih žitelja u Ugarskoj i Hrvatskoj potiču i z XV i XVI veka. („Kovinska privilegija“ od 1405, 1412. i 1428.).

¹² Zapisnici sa sednica delegacije Kraljevine SHS na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919-1920, Bgd. 1960. 340.

¹³ Zapisnici sa sednica delegacije Kraljevine SHS na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919 – 1920, Bgd. 1960, str. 308.

¹⁴ Pariskim ugovorom od 30.III 1856. je formalno ukinuto ovo svojstvo Rusije.

¹⁵ Wingtens, cit. delo, str. 90-91.

Rumuniju (čl. 44) i za Tursku (čl. 62). Priznavanje nezavisnosti Srbije, Crne Gore, Rumunije i autonomnosti Bugarske uslovljeno je izbegavanjem diskriminacije po verskoj pripadnosti u pogledu političkih i građanskih prava stanovnika, u pogledu slobode vere građana i stranaca, kao i slobode delovanja veroispovednih organizacija. U tom kontekstu, navećemo čl. 35. uz napomenu da je po sadržaju istovetan sa odgovarajućim članovima za druge balkanske države: „U Srbiji neće se moći nikome razlika u veri i veroispovesti protivstaviti kao uzrok da bude isključen, ili da je nesposoban za uživanje građanskih i političkih prava, da ne bude primljen u javne službe, zvanja i časti ili da ne vrši razne zanate i industrije ma u kom mestu to bilo. Sloboda i javno vršenje crkvenih obreda biće ujamčeni svim srpskim građanima kao i strancima, i nikakva smetnja neće se moći činiti hijerarhijskom uređenju raznih veroispovesti, niti odnosima njihovim sa crkvenim starešinama svojim“. Prava manjina iz tog perioda su bila posmatrana kroz prizmu interesa velikih sila, pa su u tom smislu utvrđene i izvesne međunarodno pravne obaveze nezavisnih država koje su nastale ili su se proširivale na teritoriji Turskog Carstva. Time su velike sile: a) vezale za sebe pripadnike gornjeg sloja ovih manjina, b) stvorile legalnu mogućnost da se mešaju u unutrašnje stvari malih, nezavisnih država. Tako se desilo, npr. da se Berlinski kongres više interesuje za položaj Jevreja u Srbiji (od oko 1.240.000 stanovnika, manje od 2.000 su bili Jevreji) nego li za daleko brojiniji muslimanski živalj koji nije optirao u neoslobodjene krajeve (Makedonija, Kosovo, Metohija, Novopazarski sandžak).

Od 1878. odnosno posle Berlinskog kongresa, pa sve do I svetskog rata na balkanskom geopolitičkom prostoru bilo je zaključeno više međudržavnih ugovora kojima je regulisan položaj verskih i etničkih manjina kao i postupak prema njima.¹⁶ Manjinska pitanja posebno su bila uređena mirovnim ugovorima sklopljenim posle balkanskih ratova,¹⁷ do čije primene nije došlo, zbog I svetskog rata.

¹⁶Ugovor između Austro-Ugarske i Turske od 21. IV 1879. u pogledu verskih sloboda u okupiranoj Bosni i Hercegovini; Englesko-turski ugovor iz 1878. (4. VI i 1. VII) o pravima hrišćana u Batumu i pravima muslimana na Kipru; Carigradski sporazum od 24. V 1881. između velikih sila i Turske u pogledu pripajanja Teselije Grčkoj i o pravima Grka u Turskoj, odnosno muslimana u pripojenim oblastima.

¹⁷Bukureštaški mir od 10. VIII 1913. (izmena pisma u pogledu prava Rumunije da subvencionise škole i crkvenu organizaciju Kucovlaha na teritoriji Bugarske, Grčke i Srbije). Carigradski ugovor 16/29. IX 1913. (čl. 8 i 9) sa obavezama za davanje puna građanska i politička prava muslimana u Bugarskoj. Slične odredbe sadrži u odnosu na Grčku Mirovni ugovor potpisani u Atini 1/14. XI 1913. (čl. 11 i 12) i u odnosu na Srbiju Carigradski ugovor od 1/14. III 1914 (čl. 7. 8 i 9). O ovom poslednjem ugovoru vidi detaljnije kod: J. Pržić, Zaštita manjina, Bgd, 1933. 74-75.

4. Manjinsko pitanje u Kraljevini SHS

Srbija nije imala problema sa nacionalnim manjinama do Berlinskog kongresa, jer ih u toj državi nije bilo u većem broju. U periodu od 1878 do 1912 u Srbiji je, i to samo u tri sreza Vranjskog okruga (Preševu, Bujanovac, Lebane) postojala arbanaška nacionalna manjina, kao i nešto muslimanskog življa. Velike sile su posle I balkanskog rata, prilikom zaključivanja Bukureškog mirovnog ugovora iz 1913 godine, htale da nametnu mladim balkanskim državama, članicama Balkanskog ugovora, i Kraljevini Srbiji, da na svojim teritorijama garantuju prava građanima po osnovu etničke, nacionalne ili verske pripadnosti. Članice Balkanskog saveza su to odbile, smatrajući to mešanjem u unutrašnje stvari suverenih država. Tako su prava nacionalnih manjina u Srbiji, a reč je o arbanaškoj, turskoj i bugarskoj manjini, tada ostala pravno neregulisana, a tako je ostalo i u nacionalnom zakonodavstvu, a što je imalo i određenih utjecaja na razvoj dobrosusjedskih odnosa u tadašnje vrijeme. Moguće je praviti i određene komparacije po sličnoj osnovi sa događanjima krajem XX i početkom XXI na ovim prostorima.

U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca je od 12.055.715. stanovnika broj pripadnika nacionalnih manjina iznosio više od jedne šestine¹⁸, a što se vidi iz sledeće tabele.¹⁹ T. Broj pripadnika nacionalnih manjina U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1921.

Nemci	505.790
Mađari	467.658
Arbanasi	439.657
Rumuni	231.068
Turci	150.322
Slovaci i Česi	115.532
Jevreji	84.746
Rusini	25.615
Rusi	20.568
Italijani	12.553
Bugari (nema podataka, zato što bugarski jezik nije posebno popisivan)	

Prema Filipu Filipoviću; koji navodi drugačije podatke iz popisa od 1921. za nacionalne manjine; Srba je bilo 4.704.876 ili 39%, Hrvata 2.889.102 ili 23.9%,

¹⁸Koča Jončić: Pravno politički položaj i uloga narodnosti – nacionalnih manjina u SFRJ, rukopis doktorske disertacije, Beograd, 1965, str. 141.

¹⁹ Popis iz 1921. nije vršen po nacionalnoj pripadnosti, već po maternjem jeziku i veroispovesti)

Slovenaca 1.023.588 ili 8,5%, Mulsimana 759.656 ili 6,3%, Makedonaca 630.000 ili 5,3%, a za nacionalne manjine i manje etničke grupe, on ističe sledeće podatke, koje prikazujemo u tabeli koja sledi²⁰.

Nemci	512.207 (4.3%)
Mađari	483.871 (4.0%)
Arbanasi	472.079 (3.9%)
Rumuni	183.563 (1.6%)
Turci	143.453 (1.2%)
Razni Sloveni	198.857 (1,6%)
Ostali	54.386 (0.4%)

Što se tiče pravne situacije definisane međunarodnim obavezama i odredbama Vidovdanskog ustava, tretman različitih nacionalnih manjina u Kraljevini SHS trebao je biti praktično jednak. Ovo naročito stoji kada se posmatra pravna situacija, po odredbama o manjima u Senžermenskom ugovoru. Posle I svetskog rata, Senžermenskim ugovorom o miru sa Austrijom od 10. septembra 1919. u političkim klauzulama tog ugovora (čl. 51) bila je predviđena obaveza zaštite verskih nacionalnih i manjina u novostvorenoj Kraljevini SHS. Kao njegov sastavni deo bio je poseban Ugovor o zaštiti manjina, zaključen i potpisani istog dana između glavnih savezničkih i udruženih sila i Kraljevine SHS, s tim što je novostvorena država «definitivno oslobođena obaveza sadržanih u članu 35. Berlinskog ugovora od 13. jula 1878. »s obzirom da su te obaveze izvršene». Delegacija Kraljevine SHS na mirovnoj konferenciji u Parizi, na čelu sa Nikolom Pašićem, protestovala je tražeći da se ove odredbe ne odnose na Srbiju i njene teritorije koje su pripojene pre 1. januara 1913. Delegacija je, po nalogu svoje vlade, istakla da je Srbija ušla kao nezavisna i suverena država, da se našla na pobedničkoj strani, da su joj pripojene teritorije Makedonije, Kosova, Metohije i Sandžaka pre 1. januara 1913, kao i to da po odredbama Bukureškog mira Srbija nije preuzeila nikakve obaveze u pogledu manjina. Protest je došao kad je Ugovor već bio potpisani od strane velikih sila. Prilikom glasanja o ovom Ugovoru o zaštiti manjina u Privremenom narodnom predstavništvu, poslanik dr Dušan Vasiljević je rekao da su klauzule o manjinama u našoj državi jedna nezgoda »koju ćemo morati korigirati, koju ćemo morati našom politikom da ublažavamo²¹. U članu 9. Ugovora o zaštiti manjina, ipak je utvrđeno :»Odredbe ovog člana važiće samo za teritorije dodeljene Srbiji ili DržaviSHS, posle 1. januara 1913.» Reč jeo članu Ugovora koji obezbeđuje školovanje pripadnika manjina na svom jeziku, što znači da pripadnici arbanaške, turske i bugarske manjine nisu mogle kostituti odredbe ovog ugovora u pogledu prava nastave na svom jeziku.

²⁰F.Filipović: Seljački pokret i nacionalno pitanje u Jugoslavije, izabrani spisi, Beograd, 1962, knjiga I, str. 43

²¹Ilija Pržić: Nacionalne manjine, Beograd, 1933., str. 118

Vlada Kraljevine SHS je svojom deklaracijom od 5. decembra 1919, dala svoj prisatanak na sve klauzule Ugovora o zaštitu manjina. U svim pitanjima, pripadnici manjina formalno-pravno, bili su izjednačeni sa ostalim građanima. No, faktički daleko je bio povoljniji položaj nemačke, mađarske i rumunske manjine od položaja manjina u Južnoj Srbiji. Interesantno je da se ovim Ugovorom Država SHS obavezala (u članu 1.) da odredbe 2. do 89. Ugovora «budu priznati kao osnovni zakon, da nikakav zakon, nikakve uredbe i nikakva zvanična radnja ne budu u protivrečnosti ili opreci sa tim odredbama i da se njima ne može protivstavljati nijedan zakon, nijedna uredba, nijedna zvanična radnja O prihvatanju ovog Ugovora donet je 10. maja 1920. Privremeni zakon koji je bio glavni pozitvno – pravni izvor zaštite manjina u Jugoslaviji.²² Ustav Kraljevine SHS donet je 28. juna 1921. u članu 130. potvrđuje da privremeni zakoni, uredbe i drugi propisi doneti od 1. decembra 1918. do dana donošenja Ustava «važe i dalje kao zakon, dok se ne izmene ili ne ukinu», što znači da je Ustav ostavio na snazi Privremeni zakon od 10. maja 1920., kojim se utvrđuje položaj i zaštita manjina. Više članova Vidovdanskog ustava posredno ili neposredno, govori i o položaju i pravima nacionalnih manjina. Navodimo ovde najvažnije odredbe:

«Državljanstvo je u čitavoj Kraljevini jedno. Svi su pred zakonom jednaki. Svi uživaju zaštitu vlasti» (član 4, stav 1)²³;

«Ujemčava se sloboda vere i savesti. Usvojene veroispovesti ravnopravne su pred zakonom i mogu svoj zakon javno ispovedati,

Uživanje građanskih i političkih prava nezavisno je od ispovedanja vere. Niko se ne može oslobođiti svojih građanskih i vojnih dužnosti i obaveza pozivajući se na propise svoje vere» (član 12, stav 1. i 2.)²⁴,

«Štampa je slobodna» (član 13, stav 1.),²⁵

«Građani imaju pravo udruživanja, zbora i dogovora....

Građani imaju pravo udruživati se u ciljevima koji nisu zakonom zabranjeni» (član 14),²⁶

«Manjinama druge rase i jezika daje se osnovna nastava na njihovom materinskom jeziku pod pogodbama koje će propisati zakon» (član 16, stav 13).²⁷

Odnos prema Arbanasima, kao manjini, u Kraljevini Jugoslaviji, između dva svetska rata, bio je određen i opterećen, s jedne strane, istorijskim, političkim, religijskim i drugim odnosima, a s druge strane, i problemima ugroženosti bezbednosti države. U uslovima kada red i poredak u novoj državi nije bio u dovoljnoj meri obezbeđen, kada je postojao oružani otpor, pobune Arbanasa, kao i iz inostranstva ubačenih

²² Isto, str.119.

²³ Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca od 28. juna 1921. godine, u Ustavi od 1921. do 2003., elektronsko izdanje, Službeni list SCG, Beograd, 2003.

²⁴ Isto.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

oružanih grupa, kada je mogao izbiti ili biti isprovociran oružani bunt u pojedinim delovima nove države, vojne i policijske vlasti su primenjivale vojnopolicijsku silu prema Arbanasima , a što je po nekim autorima bilo nužno, a po drugima se radilo o prekomernoj upotrebi sile. Primer odnosa prema Arbanasima, kao nacionalnoj manjini, nam pokazuju i neka uputstva Komande žandarmerije Kraljevine SHS od 8.11.1924, koje se odnosilo na delovanje žandarmerije u cilju uništenja kačaka, u kome se Šiptari na sledeći način karakterišu: „Po mnogim srezovima Južne Srbije žive Arnauti. Narod surov, nekulturan, nepoverljiv, lukav, nepokoran, sa pravnim pojmovima iz najstarijeg perioda razvijanja krivičnog prava «privatne reakcije», koje se ispoljava u vidu krvne osvete, kraj toga nepristupačan za ma kakve pouke i do krajnosti konzervativan u svojim zastarem pojmovima o pravima i dužnostima prema državi“.²⁸ Primer je i izveštaj kasnijeg datuma, Komande III armijske oblasti iz 1938. U izveštaju piše o «opasnosti od Arnauta», pa se iznosi između ostalog: «.... samo nalazim, da je situacija zbog Arnauta, na ovoj teritoriji sasvim drugačije prirode od situacije I armijske oblasti zbog Mađara i Nemaca, jer dok u Bačkoj ima Mađara i Nemaca oko 60% prema 40% našeg življa, dotle na teritoriji Kosovske divizijske oblasti ima Arnauta oko 70%, a drugo, Arnauti se nalaze na teritoriji ove oblasti većim delom na graničnom frontu, a manjim delom u centru... Ova opasnost od Arnauta ... kroz period od 20 godina... će postati neprebrodiva, jer ako ostane po dosadašnjem, arnautski živalj koji je zdrav sa malim zadovoljan, namnožiće se toliko, da će ga biti više nego li sada“²⁹

²⁸Izveštaj komande žandarmerije Jugoslavije, pov.br. 2989 od 8.11.1924. (A VII p.17, k. 60, f. 1, d.1) citirano po: Ali Hadri, nacionalno ugnjetavanje šiptarske narodnosti I stav KPJ za nacionalna prava Šiptara za vreme stare Jugoslavije, Albanološka istraživanja, 2 (1965), str. 146.).

²⁹Izveštaj komande III armijske oblasti, str. Pov. Br. 1859/38.

III DIO ODREĐENJE MANJINSKOG PITANJA OD VERSAJA DO POČETKA XXI VEKA

1. Versajski pristup manjinskom pitanju

Okončanjem I svetskog rata stvoren su osnovi za međunarodno regulisanje položaja manjina u velikom delu Evrope. Naime, stupajući u članstvo Lige naroda države su bile dužne da daju jednostranu izjavu o obavezivanju na primenu zaštite manjina, utvrđene u manjinskim ugovorima, odnosno ugovorima o miru.³⁰ Versajskim sistemom stvoren je mir, u granicama novih država bilo je 20 miliona pripadnika nacionalnih manjina.³¹ Novoformirane države bile su „versajske“, kako po spoljnim, tako i po unutrašnjim svojstvima, koje su zaostale u svom unutrašnjem razvoju, bez razvijenih demokratskih institucija, sa vladajućim političkim strukturama koje su i spolja podržavane, opterećene izuzetno teškim društvenim, ekonomskim, političkim i nacionalnim protivurečnostima. U takvim uslovima one su objektivno uzev, bile nesposobne, a nisu ni imale političku volju, da na valjan način rešavaju manjinska pitanja.

Novoformirani tzv. Versajski poredak u Evropi u odnosu na manjine utvrdio je poseban međunarodni režim zaštite za ukupno sedamnaest država³². Kao institut međunarodnih prava i bitan instrument koji je odredivao okvire razvoja međunacionalnih odnosa u ovim državama, sistem manjinske zaštite, pod garancijom Lige naroda je završeno poglavljje u rešavanju manjinskog pitanja. U tom kontekstu možemo navesti i opšti stav o razvoju manjinskog pitanja pod garancijom Lige naroda: „Stvorena versajskim sistemom, zaštita manjina bila je u razdoblju između dva svetska rata pravna ustanova u povoju. Iako je rad Društva naroda u pogledu zaštite manjina bio nedovoljan, ipak se ova ustanova razvijala i može se reći da je bila na putu svoje evolucije i stabilizacije, a možda čak i na putu da postane opšta evropska pravna ustanova međunarodnog prava“³³. Instrumente kojim su bila regulisana pitanja manjinske zaštite pod garancijom Lige naroda možemo klasifikovati na nekoliko grupa: a) međunarodni ugovori, b) jednostrane izjave pred Skupštinom Lige naroda, i c) odluke organa Lige naroda o postupku iz oblasti izvršenaj obaveza u pogledu zaštite manjina. U prvu grupu međunarodnih ugovora, mirovni ugovori sa četiri pobedene države saveznice Nemačke: ugovor sa Austrijom

³⁰Društvo naroda ili Liga naroda je bila međunarodna organizacija osnovana za vreme Pariske mirovne konferencije 1919. Ciljevi Društva naroda su bili razoružanje; sprečavanje rata preko kolektivne bezbednosti; rešavanjem razmirica između zemalja putem pregovaračke diplomacije; i poboljšanje globalnog blagostanja.

³¹J. Chmelar, *Les minorites nationales en Europe Centrale*, Prague 1937. 13.

³²Austrija, Bugarska, Mađarska, Turska, Grčka, Poljska, Država SHS, Rumunija, Čehoslovačka, Finska, Albanija, Litvanija, Letonija, Estonija, Irak, kao i Nemačka u odnosu na Gornju Šleziju i Finsku

³³ M. Bartoš: Međunarodno javno pravo, Beograd, 1954, str. 431.

u Sen Žermenu 10.9.1919. (čl. 62-69), ugovor sa Mađarskom u Trijanonu, 4.6.1919. (čl. 54-60), sa Bugarskom u Neiju 27.11.1919. (čl. 49-59) i sa Turskom u Lozani 24.7.1923. (čl. 37-45). Potom, posebni ugovori o zaštiti manjina koje su sklopili Glavne i pridružene sile sa pet novih, proširenih država: Poljskom 28.6.1919., Grčkom 10.8.1919., Čehoslovačkom 10.9.1919., Državom SHS 10.9.1919. i Rumunijom 10.9.1919; kao i Nemačko - poljski ugovor od 15.5.1922. o Gornjoj Šleziji, ugovor između Poljske i Slobodne Države Dancing 9.9.1919; i ugovor Glavnih i pridruženih sila sa jedne strane i Litvanije sa druge od 8.5.1924. o oblasti Memela. Pored ovih ugovora sklopljeni su i drugi.

Osnovni pristup kod ugovora o zaštiti manjina između dva rata, faktički je određivao položaj manjina, uslovno rečeno, na dva nivoa. S jedne strane, da je za jedan deo prava bilo odlučujuće unutrašnje pravo dotične zemlje, jer su ugovori obezbeđivali princip nediskriminacije, a s druge, istovremeno su ugovori obezbeđivali, npr. u osnovnom školstvu, i neka posebna prava koja se (u smislu preuzetih međunarodnih obaveza) nisu mogla sužavati pozivajući se na unutrašnje pravo države.

Postavlja se i pitanje stvarnog položaja manjina između I i II Svetskog rata. Na isto su davani raznovrsni odgovori. S jedne strane, oni koji su istupali u ime manjina, i kojima u tom periodu i ukupnim uslovima nije osporavano pravo da predstavljaju manjine, veoma često su isticali kršenje ugovornih obaveza i neravnopravni položaj. S druge strane, vlade ugovorom vezanih država deklarativno su bile uvek za to da se ugovori ispunjavaju, ali su veoma često isticali „nepravdu“ što su se ugovori vezivali samo za određeni broj država. U dokumentu Ujedinjenih nacija iz 1947 (Potkomisija za sprečavanje diskriminacije i za zaštitu manjina), o zaštiti manjina pod Ligom naroda, daje se sledeća ocena: „Ugovori su se uglavnom poštivali“. S druge strane J. Chemelar, države deli na tri kategorije po odnosu prema manjinama. U prvu grupu država (posmatrajući države bez obzira da li su vezane ili ne versajskim ugovorima o zaštiti manjina) svrstava Nemačku, Italiju i Mađarsku, države koje praktikuju vrlo otvorenu politiku absolutne denacionalizacije. U drugu grupu država spadaju Poljska, Austrija i Jugoslavija, koje dozvoljavaju izvesno političko predstavljanje manjina i koje, po autoru, pružaju razvoju manjinskog školstva slobodne uslove. I na treće mesto dolaze demokratske države, među koje se ubrajaju baltičke države, Čehoslovačka, i u izvesnoj meri Rumunija, države koje demokratski postupaju sa manjinama.³⁴ Može se istaći, kao opšta ocena, da je u tom periodu položaj nacionalnih manjina sa gledišta njihove ravnopravnosti bio loš i da je bilo veoma malo mogućnosti uklapanja manjina u društvenu, političku, ekonomsku i sredinu postojećih država.

³⁴ J. Chemelar, Les minorites nationales en Europe Centrale. Prague 1937. 114 – 117.

2. Manjinsko pitanje posle Potsdamske konferencije

Međunarodna zaštita manjina pod garancijom Lige naroda nestala je posle Potsdamske konferencije (17.VII – 02.VIII 1945.), jer je usled promenjenih okolnosti prestala njena važnost, što navodi i M. Bartoš ističući: „... nezavisno od vojnog preseljenja Nemaca iz raznih zemalja, koji su bežali s potučenom nemačkom armijom... mesto zaštite manjina, u Potsdamu je proklamovao 1945. godine pravo Poljske da izvrši transfer preostalog nemačkog stanovništva sa poljskih teritorija u Nemačku. Time je i pravno demantovan versajski sistem.³⁵ Po drugim autorima, ostalo je otvoreno pitanje prestanka važnosti ugovora versajskog sistema o zaštiti manjina,, jer se versajski sistem nije smatrao razorenim, bar ne usled događaja okončanih Potsdamom“.³⁶

Bitna činjenica koja se odnosi na važnost manjinskih ugovora, prema većini autora, je presudna ne samo pravna likvidacija Lige naroda na Prvom delu I zasedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, već i nepreuzimanje ovlašćenja po ugovorima o manjinama posebnom rezolucijom kao nužnim uslovom za preuzimanje određenih političkih ovlašćenja. Potsdamsku konferenciju po učesnicima možemo shvatiti kao supsticiju grupacije Glavnih i pridruženih sila sa mirovne konferencije u Parizu 1919. Na Pariskoj konferenciji mira 19. VII – 15. X 1946. učesnici su bili potpisnici ranijih ugovora o zaštiti manjina, svojim držanjem i istupanjem su pokazali da stoe na stanovištu da ugovori o manjinama ne samo da se faktički ne izvršavaju, već da su izgubili i svoju pravnu važnost. Nijedna zainteresovana država nije se pozivala na eventualno svoje pravo ili ukazala na obaveze u vezi i na osnovu manjinskih ugovora versajskog sistema, iako je za to bilo prilika. Primer je i istupanje šefa australijske delegacije Klementisa, koji je zastupao plan o zaštiti manjina u Finskoj, Mađarskoj, Rumuniji i Bugarskoj preko posebnog međunarodnog suda tzv. Evatov plan o međunarodnom sudu za prava čoveka kao novom institutu, bez ikakve aluzije na „razvijanje“ ili preobražavanje ranijeg sistema zaštite manjina.³⁷ Radi podrške naporima Čehoslovačke da obezbedi prisilan transfer 200.000 stanovnika mađarske nacionalnosti iz Slovačke a da drugih 200.000 poslovači, Klementis je zastupao stav: „nacionalne manjine su stalni izvor sukoba između pojedinih naroda i država. Zbog toga se Čehoslovačka nada da će eliminacijom nemačke i mađarske manjine postati čisto nacionalna država“.³⁸ U Čehoslovačkoj nema političara i čoveka koji bi smatrao da je mogućan povratak na politiku nacionalnih manjina, čiju je neizvodljivost pokazalo iskustvo.³⁹ Tokom

³⁵ M. Bartoš, Međunarodno javno pravo, knj. I, Bgd. 1954. 43.

³⁶ M. Marković, Ujedinjene nacije i problem zaštite manjina u okviru ljudskih prava. Rasprave in gradivo. I (1960) 88.

³⁷ V. Dedijer. Pariska konferencija. Bgd. 1947. 125-126; 313-215.

³⁸ Isto, str. 388.

³⁹ Isto, str. 389.

čitave akcije Čehoslovačke za likvidaciju mađarske manjine niko se nije pozvao na ranije ugovore o manjinama, kao na ugovore koje bi imali nekakvo pravno dejstvo.⁴⁰ Objektivno uzev, imajući u vidu ukupne okolnosti i uslove po okončanju II svetskog rata, postavljanje manjinskog pitanja posle Drugog svetskog rata je bilo direktno povezano sa stvaranjem organizacije Ujedinjenih nacija, kao svetsko pitanje, međunarodno tretirano i regulisano, kojim su bile obuhvaćene sve države.

⁴⁰ Isto, str. 375-384; 388-393; 392-393.

3. Problemi određenja nacionalnih manjina od 1949. do početka XXI veka

Donošenjem Povelje OUN (1945) faktički su stvoreni osnovi novim međunarodnim odnosima. Međutim, Povelja OUN nije sadržavala odredbe o zaštiti manjina, ali, s druge strane, stavljen je akcenat na poštovanje ljudskih prava bez rasne, polne, jezičke i verske diskriminacije, čime će se na indirektn način poboljšati položaj manjina. Preciznija elaboracija ljudskih prava i sloboda, i zabrana diskriminacije sadržana je u jednom od bitnih dokumenata OUN – Univerzalnoj Deklaraciji o ljudskim pravima (1948), ali u njoj odredbi o zaštiti manjina nije bilo.

U memorandumu Generalnog sekretara UN pod nazivom „Definicija i klasifikacija manjina“ iz 1949 godine, izvršena je klasifikacija manjine na: a) Manjine koje su ranije činile nezavisnu naciju sa sopstvenom državom; b) Manjine koje su predstavljale deo naroda koji je živeo u sopstvenoj državi, a kasnije su izdvojene iz njene jurisdikcije i pripojene nekoj drugoj državi; c) Manjine koje su predstavljale ili još uvek predstavljaju regionalne ili na više strana raseljene grupe, koje mada povezane osećajem solidarnosti sa dominantnom grupom, nisu asimilovane od strane te grupe.⁴¹

Prema drugoj studiji koja je takođe izrađena u okviru OUN manjine se dele na: 1) razne kategorije domorodačkog stanovništva u Americi, Sibiru i Australoaljasci, koje su evropski kolonizatori potčinili sebi u XVII i XVIII veku; 2) žrtve trgovine robovima na američkom kontinentu; 3) veštačke manjine, stvorene od strane kolonijalnih sila (indijski trgovci i zanatlije u Maleziji, Burmi i Centralnoj i Istočnoj Africi, i dr.); 4) radnici migranti, karakteristični za XX vek (Pakistanci u Ujedinjenom Kraljevstvu, Meksikanci u SAD, Alžirci u Francuskoj, Turci i Jugosloveni u Nemačkoj i dr.).⁴²

Sledeća klasifikacija manjina se odnosi na: 1) autonomne – one koje već od davnina žive na određenim teritorijama; 2) one koje su plod migracija stanovništva, podrazumevajući pod tim kako dobrovoljne migracije, tako i prisilna preseljenja određenih grupa (robova iz Afrike na američki kontinent, Indijaca na jug Afrike i sl.); i 3) *nove manjine* koje su plod ponovnog oživljavanja već zaboravljenih jezika i kultura koji postaju identifikacioni elementi grupa koje ih upotrebljavaju.⁴³ Neki

⁴¹Doc. E/CN.4/Sub.2/85, 1949, para 38. nav. Prema: Diaconu I.: „Minorities in International Law“, *Romanian Journal of International Law*, 3-4/2001, str. 83.

Prema, Boris Krivokapić, Aktuelni problemi međunarodnog prava, Službeni glasnik, Beograd, 2011, str.242.

⁴² Deschenes J.: „Proposal concerning a definition of the term 'minority'“, E/CN.4/Sub.2/1985/31, str. 3, para 4-7.

Prema, Boris Krivokapić, Aktuelni problemi međunarodnog prava, Službeni glasnik, Beograd, 2011, str.242.

⁴³Devetak Silvio: o.c, str. 12-13.

drugi izvori uočavaju da pojedine manjine nisu u istom stepenu vezane za teritoriju, pa, s tim u vezi, razlikuju *neteritorijalne manjine* (Romi, neke jevrejske zajednice, Kurdi) od *teritorijalnih*, pri čemu primećuju da se ove poslednje opet mogu djeliti dalje od onih koje uživaju određenu autonomiju (npr. Katalonci, Baski), sve do onih koje uopšte nisu priznate kao takve (npr. Bretonci).⁴⁴ Bitno je navesti i klasifikaciju manjina na *stare i nove*, Borisa Krivokapića, pri čemu on s punim pravom navodi nove društvene i političke okolnosti (sa aspekta unutrašnje politike, i spoljnih uticaja) koji su uticali na nastanak manjina „... novim nazivaju one manjine koje su nedavno nastale kao rezultat određenih činjenica, a pre svega političkih zbivanja. Kao primer može se navesti pretvaranje nekadašnjih konstitutivnih naroda SFRJ u manjine na teritorijama osamostaljenih republika, odnosno slična, ako ne i ista situacija koja je nastala raspadom bivšeg Sovjetskog Saveza, kada su pripadnici sovjetskih naroda (pre svih Rusi) odjednom postali manjine u osamostaljenim baltičkim, ali i drugim bivšim republikama, sada suverenim državama. Tako su npr. posle raspada SFRJ na prostoru Srbije kao *stare manjine* ostali: Albanci, Mađari, Rumuni, Bugari i dr., uz koje su se praktično preko noći pojavile *nove nacionalne manjine*: Hrvati, Bošnjaci, Crnogorci, Makedonci i Slovenci. Slična ovoj, ali suštinski različita jeste podela manjina na *autohtone* (starosedelačke) i *alohtone* (nove, imigracione). Dok se kod nastanka *novih manjina* radi o promeni pravnog statusa stanovništva (koje živi i dalje gde je i pre živilo, ali je sada odjednom svedeno na položaj manjine), ovde se, upravo suprotno, podela gradi na faktičkom stanju. Razlikovanje se vrši prema tome da li odnosna manjina generacijama živi na dатoj teritoriji, ili se, naprotiv, tu nastanila nedavno ili samo privremeno“.⁴⁵

Bitan pomak ostvaren je donošenjem Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1976) koji je utvrdio odredbu koja se direktno odnosila na manjine, i to čl.27, koji naglašava „ u državama gde postoje etničke ili verske ili jezičke manjine, lica koja pripadaju tim manjinama ne mogu biti lišena prava da imaju zajedno sa ostalim članovima svoje grupe sopstveni kulturni život, da ispovedaju svoju veru ili da se služe svojim vlastitim jezikom“. Ovo je faktički početak utvrđivanja prava manjina kao „kolektivnih subjekata“. Ovim se ukazalo na nužnost o neophodnosti zaštiti manjina.

Položaj manjina krajem 70- tih godina prošlog veka sve više dobija na značaju. U tom kontekstu poznata je i studija italijanskog profesora Frančeska Kaporotija⁴⁶ (iz

Prema, Boris Krivokapić, Aktuelni problemi međunarodnog prava, Službeni glasnik, Beograd, 2011, str.242-243.

⁴⁴Giordan H.: *Les minorites en Europe...* str. 13-14; nav. Prema: Diaconu 1.: o.c., str. 83-84.

Prema, Boris Krivokapić, Aktuelni problemi međunarodnog prava, Službeni glasnik, Beograd, 2011, str.242-243.

⁴⁵ Boris Krivokapić, Aktuelni problemi međunarodnog prava, Službeni glasnik, Beograd, 2011, str.242-243.

⁴⁶ Frančesko Kaporotiji, specijalni izvestilac Potkomisije UN za sprečavanje diskriminacije i zaštitu manjina, definiše nacionalnu manjinu kao: „grupu brojčano manju od ostatka države, koja je u nedominantnom položaju, a čiji članovi-državljanji te države – imaju etničke, verske ili jezičke

1977) u kojoj je naučno definisao prava lica koja pripadaju etničkim, verskim i jezičkim manjinama, i koji je predložio usvajanje jedne posebne Deklaracije o pravima manjina (uzevši u obzir navedeni član 27, u prethodnom pasusu).

Inicijativu i predlog za donošenje takve Deklaracije predložila je bivša SFRJ 1978.g., insistirajući za donošenje preciznijih normi o unapređenju prava i zaštite manjina kao kolektiviteta, a Generalna Skupština je posle 15. godina usvojila Deklaraciju o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina, 1992 godine⁴⁷. Ova Deklaracija obuhvata obaveze država prema manjinama (zaštita njihove egzistencije, jezičkog, kulturnog, verskog i etničkog identiteta, stvaranje povoljnijih uslova za izražavanje posebnih karakteristika pripadnika manjina i sl.), faktički, mnogo više nego prava pripadnika manjina. Ova Deklaracija nije podlegala ratifikaciji, i nije dala opšteprihvatljivu definiciju manjina, niti otklonila neke nedoumice u vezi sa čl.27 Pakta, ali se ista može smatrati kao najviši domet u formulisanju međunarodnih standarda za zaštitu manjina. To je bio jedini dokument OUN koji je u celini bio usmeren ka uređenju manjinskih prava.

Pored toga, određeni pomaci u ovoj oblasti učinjeni su i u okviru OEBS, EU. Opšteprihvaćeno je stanovište, da su problemi manjina pre svega vezani za evropski geopolitički prostor i da od načina uređenosti manjinskih prava i manjinskih autonomija u bitnoj meri zavisi stabilnost i bezbednost, pojedinačno država, ali i Evrope u celini. I na ovim prostorima prisutni su različiti pristupi i odnosi prema manjinama i manjinskim autonomijama. Prvi su, zastupanje principa jedinstvene nacije i svojim građanima ne priznaje se nikakvo drugo etničko poreklo, osim pripadanja sopstvenoj naciji, a što znači neuvažavanje interesa pripadnika nacionalnih manjina kao kolektiviteta, čime se stvaraju uslovi za ubrzenu assimilaciju ili etničke sukobe. Možda bi u ovu grupu mogli svrstati Francusku, u kojoj se ističe da nema specifičnih prava za grupe, jer je poštovanje univerzalnih sloboda valjana garancija za svaku posebnost. Francuski jezik je zvaničan, jedini i isključivi, što je jedinstven slučaj u Evropskoj uniji. Nacionalistički pokreti koji su 70- tih godina prošlog veka javili u Francuskoj, pokazali su da je teško postići kompromis između Francuske kao unitarne države i zahteva za manjinskim autonomijama. Napravljen je izuzetak, pa je uspostavljen specijalni status za Korziku („teritorijalni kolektivitet Korzike”), uvažavajući jedan deo teritorije i stanovništvo zbog svojih istorijskih i geografsko- jezičkih osobina. Međutim, Ustavni sud je

karakteristike drugačije od ostatka stanovništva i iskazuju makar implicitno, osećaj solidarnosti koji je usmeren na očuvanje svoje kulture, tradicije, vere i jezika.

Capototi F: Study on the Rights of Peoples Belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, New York, 1991, 96, par.568.

⁴⁷Usvajanje navedene Deklaracije za SFRJ, SRJ, predstavljalo je moralnu satisfakciju, iako se zbog odluke iz 1992.g, o njenom isključenju, desio neviđen presedan, da država čiji se Načrt usvaja ne može da ga obrazloži niti da glasa za njega, a čak i iz spiska predлагаča je bilo izbrisano njeno ime.

odbacio pominjanje korzikanskog naroda, ceneći da je to protivustavno, jer prema francuskom ustavu postoji samo jedna, francuska nacija, koju sačinjavaju svi građani, bez obzira na poreklo, veru ili rasu.

Kao što smo videli iz napred navedenih iskaza, nesporno je da pri definisanju manjina, postoje raznovrsni pristupi i nepostojanje opšte saglasnosti. Možda grešimo, ali kada se analiziraju razne ustavne, zakonske i druge odredbe, nekih država o manjinama, stanje je daleko nepovoljnije. U tom kontekstu navećemo, kao primer i dovoljan argument iskaze Borisa Krivokapića, koji ističe sledeće: „Tako one države koje priznaju da na njihovoj teritoriji postoje odgovarajuće manjine (mnoge to, nažalost, i dalje ne čine ili to čine nerado, čak i kada se to kosi sa stvarnošću) u svojim ustavima i drugim propisima koriste izraze kao što su: samo manjine,⁴⁸ građani koji nisu... porekla (istog porekla kao većina – prim. B. K.),⁴⁹ narodne grupe,⁵⁰ nacionalne zajednice,⁵¹ narodnosti,⁵² nacionalnosti,⁵³ narodnosti i etničke grupe,⁵⁴ drugi narodi i manjine,⁵⁵ etničke i nacionalne zajednice ili manjine,⁵⁶ nacionalne i etničke manjine,⁵⁷ nacionalne ili etničke manjine,⁵⁸ nacionalne manjine ili etničke grupe,⁵⁹ etničke manjine,⁶⁰ etničke zajednice,⁶¹ građani drugaćijeg etničkog porekla,⁶² starosedelački narodi i nacionalne manjine,⁶³ i dr. Ipak, najveći broj ustava i zakona koristi pojам nacionalne manjine.⁶⁴ Neki pravni izvori

⁴⁸ Član 3. Ustava Albanije (iz 1998).

⁴⁹ Tako npr.: Ustav Bugarske (1991) istina nigde ne pominje manjine, ali u članu 45/7 uređuje određena prava građana „koji nisu bugarskog porekla“.

⁵⁰ Član 2/1 austrijskog Saveznog zakona o pravnom položaju narodnih grupa u Austriji (Zakon o narodnim grupama, 1976, izm. 1999)

⁵¹ Čl. 64. i 65. Ustava Republike Slovenije (1991).

⁵² Deklaracija o pravima narodnosti Ukrajine (1991).

⁵³ Preamble, čl. 7, 48. Ustava Makedonije (1991).

⁵⁴ Letonski Zakon o nesmetanom razvoju i pravu na kulturnu autonomiju narodnosti i etničkih grupa u Letoniji (1991, izm. 1994).

⁵⁵ Preamble i član 15. Ustava Republike Hrvatske (1990, izm. 2001).

⁵⁶ Ustavni zakon Republike Hrvatske o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj (1992).

⁵⁷ Član 68. Ustava Republike Madarske (1949, izm. 1997); madarski Zakon br. LXXVII o pravima nacionalnih i etničkih manjina (1993); član 24. češke Povelje o osnovnim pravima slobodama (1992).

⁵⁸ Član 35. Ustava Poljske (1997)

⁵⁹ Član 33-34. Ustava Slovačke (1992, izm. 2001).

⁶⁰ Član 50. Ustava Estonije (1992), član 72/1/b Ustava Ruske Federacije (1993, izm. 2003), litvanski Zakon o etničkim manjinama (1989, izm. 1991).

⁶¹ Član 37. Ustava Republike Moldavije (1994, izm. 2000).

⁶² Stav 4. preamble Ustava Republike Moldav

⁶³ Član 11. Ustava Ukrajine (1996).

⁶⁴ Ovaj termin koriste mnogi savremeni ustavi, među kojima npr. i čl. 6, 32/2, 59/2 Ustava Rumunije (1991), član 1/7/b Ustava Bosne i Hercegovine (1995), čl. 75-81. ustava Republike Srbije (2006) i dr. Među zakonima koji su posvećeni ovaj problematični mogu se kao primjeri pomenuti: ukrajinski zakon o statusu njihovih organizacija (2001), češki zakon od 10. jula 2001. o pravima pripadnika nacionalnih manjina i o izmenama nekih zakona (2001), jugoslovenski (sada srpski/ Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (2002), hrvatski Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (2002), bosansko-hercegovački Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina (2003) i dr.

govore samo o jezičkim manjinama, odnosno istorijskim jezičkim manjinama, mada je jasno da misle na etničke (nacionalne) manjine.⁶⁵ Drugi jamče građanima očuvanje njihove „etničke pripadnosti i jednakosti“⁶⁶, jamče zaštitu od „etničke diskriminacije“⁶⁷ i sl., ali bez izričitog pominjanja bilo kakvih manjina odnosno manjinskih zajednica. Treći poimenice navode manjine na koje se odnose⁶⁸.

Termin „nacionalne manjine“ javlja se i u nekim drugim zakonima, koji uređuju službenu upotrebu jezika, pitanja lokalne samouprave, obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina i slično: u srpskom Zakonu o službenoj u potrebi jeziku i pisma (1991, izm. 2010), slovačkom Zakonu o upotrebi manjinskih jezika (1999), hrvatskom Zakonu o upotrebi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj (2000), hrvatskom Zakonu o vaspitanju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (2000), srpskom Zakonu o lokalnoj samoupravi (2007) i dr.

⁶⁵ Član 8. Ustava Austrije (1929, status 2003), član 6. Ustava Italije (1947), izm. 2003): italijanski Zakon o zaštiti istorijskih jezičkih manjina (1999) i dr.

⁶⁶ Npr. član 50. Ustava Belorusije (1994).

⁶⁷ Švedski Zakon o merama za borbu protiv etničke diskriminacije u oblasti rada (1999, izm. 2009).

⁶⁸Npr. član 17. Ustava Finske 81999); član 1. slovenačkog Zakona o etničkim zajednicama koje imaju samoupravu(1994).

4. Nacionalno pitanje u SFRJ

SFRJ je predstavljala državu - model za uspešno uređen i valjan položaj nacionalnih manjina. Postignuti stepen ravnopravnosti i zaštite kolektivnih prava manjina bilo je na dosta visokom nivou. Politička i ustavnopravna zaštita je obuhvatala širok spektar prava koja su bila implementirana u praksi: pravo na obrazovanje na svim nivoima nastave, pravo na službenu upotrebu jezika i pisma, pravo na informisanje na svom mternjem jeziku, razvijene institucije političkog predstavljanja i sl. U okviru Srbije, političko - teritorijalnu autonomiju imale su pokrajine Kosovo i Metohija i Vojvodina, kao prostorna područja sa velikom koncentracijom nacionalnih manjina, mada su postojali opravdani razlozi da se to učini i u drugim republikama bivše SFRJ. Prava manjina bila su inkorporirana u Saveznom ustavu i ustavima federalnih jedinica, a od 1974, Autonomne Pokrajine su dobile posebno mesto u sistemu jugoslovenske federacije. Ustavom iz 1974. preneta su sva državna ovlašćenja na pokrajine (koje su u praksi stekle status republike), što je istovremeno dovelo do dezintegracije i decentralizacije savezne države. Na KiM albanska nacionalna manjina je, s obzirom na svoju brojnost, ostvarivanje svojih manjinskih prava povezivala sa statusom AP a snažan separatistički pokret započet 1980- tih godina nastavio se i u kasnijim periodima. U političkom i pravnom sistemu i zakonodavstvu bivše SFRJ političko - pravni položaj nacionalnih manjina imao je određena specifična obeležja. U pogledu terminologije, koristili su se različiti nazivi: npr. pre i neposredno posle II svetskog rata (Ustav FNRJ od 1946) u upotrebi je bio naziv „nacionalna manjina”, da bi od 1960- tih godina (u Ustavu SFRJ iz 1963 i 1974) bio zamenjen terminom „narodnost”, pod kojim se podrazumevala „grupa stanovnika koja po poreklu ne pripada narodu s kojim živi u zajedničkoj državi, nego je etnički deo naroda koji živi u drugoj državi, ali je tako koncentrisana i brojna da se može koristiti posebnim nacionalnim pravima, upotrebom maternjeg jezika, razvijanjem svojih kulturnih tekovina, običaja, specifičnosti”, itd. Uvođenje termina „narodnost” umesto „nacionalna manjina” imao je za cilj da se izbegnu negativne političke konotacije, odn. da se istakne da u jednoj socijalističkoj državi ne postoje većina i manjina, već su svi jednaki u pravima. Uz to postojalo je i ideološko „zaštitno polje” manjina u vidu „bratstva i jedinstva” odn. nacionalne ravnopravnosti.

Bivša SFRJ je primenjivala sledeće kategorije: prvo: „narodi Jugoslavije” Srbi, Crnogorci, Makedonci, Hrvati, Slovenci i Muslimani; drugo: „narodnosti”, Albanci, Mađari, Bugari, Rumuni, Česi, Slovaci, Italijani i Turci; treće, „ostale narodnosti i etničke grupe”, Austrijanci, Grci, Jevreji, Poljaci, Nemci, Romi, Rusi, Vlasi, Ukrajinci, i dr.).

Kako bi se shvatili navedeni iskazi, smatramo da je neophodno dati i određenje sledećih pojmljiva:

Pod „narodom“ se shvatala zajednica ljudi povezanih krvnim srodstvom sa srodnom kulturom, jezikom, svešću, po svom poreklu, po mogućnosti sa zajedničkom teritorijom, ekonomijom, tradicijom, i zajedničkom istorijskom sudbinom, koja može biti i relativno otvorena zajednica koja se ne povezuje samo po sistemu krvnog srodstva, već na to mogu delovati i drugi činioci.

Narodnost je pojam koji je obuhvatao nacionalno osećanje i upotrebljavao se kao oznaka za naciju (naročito od XIX veka), kao i pripadništvo narodu, naciji, nacionalnoj manjini i drugoj narodnoj odn. etničkoj grupi.

Etnička grupa predstavljala je društvenu zajednicu sastavljenu od članova istog ili sličnog porekla, koja ima zajednički dijalekat ili jezik, običaje, kulturu i više drugih kulturno- istoriskih obeležja. Ovaj pojam često se prenosi i na druge etničke kategorije (narodnost, narod, nacionalna manjina i dr.), kao i zajednice koje nisu dospele do stupnja pomenutih kategorija, pod nacionalnom manjinom se shvatala istorijska kategorija nastala uporedo sa pojmom nacija i nacionalna država, kao njihov korelat, koja podrazumeva grupu stanovništva koja ne pripada matičnom narodu sa kojim ne živi u zajedničkoj državi⁶⁹.

Nesporno je da su manjine u SFRJ imale status „narodnosti“ kao „ideološko - političku konstrukciju u sferi politike, političkog života i političkih nauka“, koja u takvoj formi nigde nije postojala. Njihova prava su se ostvarivala u punom obimu a prava velikih manjina faktički se nisu razlikovala od jugoslovenskih naroda.

Pored specifičnog kategorijalno - terminološkog određenja, bitan elemenat koji se odnosio na nacionalne manjine u SFRJ, bio je princip nereciprociteta⁷⁰, koji je bio u interesu manjina, jer u suprotnom, njihov položaj neopravdano bi zavisio od aktuelnih političkih odnosa dve države, jer kada je bilo reči o zaštiti jugoslovenskih naroda u susednim državama, postojala je bitna razlika u pogledu njihovog tretmana u zapadnim i istočnim zemljama (npr. manjinska prava Slovenaca i Hrvata u Italiji, u velikoj meri bila su zaštićena (Memorandum o saglasnosti u Londonu, 1954.), kao i u Austriji (Državni ugovor o Austriji čija je potpisnica bila i Jugoslavija, 1955.), dok su u Balkanskim zemljama (npr. Srbi u Rumuniji i Albaniji, i sl.) manjinska prava bila prepuštena političkoj volji vladajućih režima u tim zemljama, ali u izvesnoj meri i nekonzistentnoj jugoslovenskoj spoljnoj politici.

⁶⁹ Videti, Politička enciklopedija, 1975.

⁷⁰Princip nereciprociteta je posebno značajan činilac kada se imaju u vidu nacionalne manjine i razvoj dobrosusjedskih odnosa.

Zaključak je nesporan, nacionalna afirmacija, položaj i zaštita manjina u bivšoj SFRJ, i pored određenih nedostataka, bili su na visokom nivou.

Model zaštite prava manjina u SFRJ bio je specifičan i bitno se razlikovao se od drugih, kao npr. od modela, klasne jednakosti u drugim socijalističkim državama i modela građanske jednakosti u državama zapadnoevropske demokratije.

Decentralizacijom i dezintegracijom SFRJ i formiranjem nove države SRJ (1992), postojanje mnogih nacionalnih manjina u složenim političko-ekonomskim uslovima nametao je i različite pristupe njihovoј zaštiti i integraciji, kao i novu manjinsku politiku.

SRJ je u velikoj meri zadržala visoke standarde u pogledu pravne zaštite pripadnika manjina, jer bi svako ograničavanje postojećih rešenja (tzv. stečena prava) izazavalo ne male probleme. SRJ kao etnički heterogena država, dosledna svojoj dosadašnjoj političkoj praksi i tradiciji, priznaje postojanje manjina na svojoj teritoriji, za razliku od mnogih drugih, pa čak i demokratskih razvijenih država i ustavnim odredbama im garantuje brojna manjinska prava. Faktički nema diskriminacije među manjinama, već su sve tretirane na isti način. Dakle, ta rešenja, generalno, ne zaostaju za najvišim međunarodnim standardima, mada su mehanizmi za ostvarivanje proklamovanih prava na manje zadovoljavajućem nivou. Ono što je bitno za političko-konstitucionalni status u vezi zaštite manjina u SRJ jeste pre svega, da je njihov status zasnovan na konceptu građanske države u kojoj je ostvarivanje sloboda i prava dostupno svim građanima, pa samim tim i pripadnicima bilo koje nacionalne zajednice. Indirektno ova koncepcija je dopunjena izvesnim elementima kolektivnih prava nacionalnih manjina (očuvanje njihovih etničkih, kulturnih, jezičkih posebnosti, kao i upotreba nacionalnih simbola) u skladu sa međunarodnim pravom.

Ustavne odredbe Republike Srbije od 28.09.1990.g., pitanje nacionalnih manjina definisale su u okviru individualnih prava i sloboda, odnosno u okviru opšte odredbe o ravnopravnosti koja isključuje svaki oblik diskriminacije (pa i po osnovu nacionalne pripadnosti). Građani su jednaki u pravima i dužnostima bez obzira na nacionalnost, religiju i jezik, imaju pravo na slobodno izražavanje svoje nacionalne pripadnosti i vere, pravo da se ne deklarišu o svojoj nacionalnosti, kao i slobodu upotrebe svog maternjeg jezika, odn. u odnosu na Savezni ustav, pored garantovanja opšte ravnopravnosti građana, nisu definisana posebna manjinska prava.

Tokom promena u 2000.g., i kasnije, postavilo se i pitanje nove manjinske politike, s obzirom na namere nove vlasti da izgrade demokratske institucije po pitanju zaštite manjina. U tom smislu preduzete su odredene aktivnosti, kao što su, prihvatanje

međunarodnih standarda i saradnja sa međunarodnom zajednicom (pre svega OEBS i Savet Evrope). Tako je SRJ pristupila okvirnoj Konvenciji o pravima nacionalnih manjina 2001.g., koju je ratifikovao Savezni parlament. Sledeće godine (2002) usvojen je i Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, zatim je usvojena Ustavna povelja državne zajednice Srbije i Crne Gore 2003.g., kao i Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama 2003. Iste godine, državna zajednica Srbija i Crna Gora ratifikovala je evropsku Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Takođe, pristupilo se pripremi bilateralnih sporazuma sa susednim državama.

Pre nego što je donet Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (28.09.2002.) nije postojao poseban zakon u SFRJ, SRJ, kojim bi status manjina bio uređen. Donošenjem navedenog zakona otpočet je proces izgradnje normativnog okvira za ostvarenje manjinskih prava, ali u specifičnim uslovima tj. u uslovima nedovršenih institucija, slabe demokratske kulture i političkih konflikata. Ovaj zakon po nekim, predstavlja najvažniji pravni akt koji se bavi manjinskim pravima.

Osnovna načela zaštite (zabrana diskriminacije, ravnopravnost, saradnja sa matičnom državom, zaštita stečenih prava, obaveza poštovanja ustavnog poretku i sl.), prava na očuvanje posebnosti (izbor ličnog imena, pravo na upotrebu maternjeg jezika, školovanje na maternjem jeziku, upotreba nacionalnih simbola i dr.), prava učešća manjina u vlasti i ustavno- sudska zaštita sloboda i prava manjina. Zakonom se zabranjuje svaka diskriminacija po osnovu nacionalne, etničke, verske, rasne ili jezičke pripadnosti. Takođe, obezbeđuje se ravnopravnost između većinske nacije i pripadnika manjina, kao i posebne mere za njihovu zaštitu, pri čemu je romskoj nacionalnoj manjini posvećena posebna pažnja, jer njihovo institucionalno unapređenje (dobijanje statusa nacionalne manjine) trebalo je da bude istovremeno praćeno sa poboljšanjem njihovog položaja i odgovarajućim programom socio-ekonomske integracije u društvu. Ovim zakonom su priznata pored individualnih i kolektivna prava manjina, koja se garantuju ustavom, i u tom kontekstu se prevazilaze evropski standardi zaštite manjina, jer kolektivna prava ne priznaje ni Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Saveta Evrope, sa kojom je zakon uskladihan (kao ni Ustav SRJ). S druge strane, priznavanje kolektivnih prava je pozitivno, ali je sporan način na koji su ista uvedena u političko- konstitucionalni sistem, jer dalje nisu ni operacionalizovani.

Izučavajući popisne podataka u periodu od 1948 do 1991 konstatiše se različito populaciono kretanje nacionalnosti i njihova zastupljenost u ukupnoj populaciji. Naime, početkom (1948) Centralna Srbija je bila etnički vrlo kompaktno i monolitno područje, jer su, pored Srba (92,1), samo još dve nacionalnosti činile više od 1% ukupne populacije (Vlasi 2,3% i Bugari 1,4%), da bi 1991.g., došlo do promene stepena etničke homogenosti (Srbi 88,1%) i povećanja broja nacionalnosti

(Muslimani 3 %, Jugosloveni 2,5%, Albanci 1,3%, Crnogorci 1,3% i Romi 1,2%). Složene političke, bezbednosne, etnodemografske i druge promene 1990-tih godina, bitno su izmenile etničku strukturu, što pokazuju podaci poslednjeg popisa (2002) prema kojim je povećan udeo Srba (89,5%) što Centralnu Srbiju čini naglašeno homogenom, s obzirom da samo još tri nacionalnosti participiraju sa zajedničkim udelom (Bošnjaci- Muslimani 2,8%, Romi 1,5% i Albanci 1,1%). Može se istaći da su ključni faktori bile migracije (dobrovoljne i prisilne) koje su po svom obimu i svojstvima nesumnjivo obeležile poslednju deceniju XX veka, kao i promene prilikom izjašnjavanja o etničkoj pripadnosti (u pozitivnom ili negativnom smeru) posebno iskazane kod nekih nacionalnosti (Jugoslovena, Vlaha, Roma i dr.). Nesporno je da je u etničkoj strukturi došlo do kvalitativnih promena, koje su se ispoljile u povećanju udela jednih, a smanjenju udela drugih nacionalnosti.

5. Uporedna analiza položaja manjina u Evropi

Okončanjem I svetskog rata došlo je do dekompozicije političkog i geografskog prostora, stvorene su mnoge nove države, tako da se u tim uslovima problem manjina i manjinskih autonomija multiplikovao. Slični procesili desili su se i posle II svetskog rata, kao i posle raspada SSSR-a, SFRJ, SRJ, i dr. U Kraljevini SHS, nacionalne manjine u novostvorenoj državi činile su 18,8% (ili prema nekim podacima 17.,13%) stanovništva i one su, kako smo već naglasili, u prethodnim delovima ovog naucnog rada, predstavljale manji procenat nego manjine u versajskoj Poljskoj (36,5%), Čehoslovačkoj (34,5%) i Rumuniji (22,3%). Manjine su predstavljale stalno prisutni element u životu novostvorene države. Prema popisu stanovništva od 31.1.1921. «narodnim» maternjim jezikom govorilo je 9.931.506 lica (srpskohrvatski 8.911.503, slovenački 1.019.997, nemački 505.790 (4,22%), mađarski 467.658 (3,90%) i arnautski 439.657 (3,67%). Tretman različitih nacionalnih manjina u Kraljevini SHS sa formalno- pravnog aspekta trebao je biti praktično jednak, ali u političkom životu njihov položaj se dosta razlikovao.

S druge strane, posle utvrđivanja granica novostvorene Kraljevine SHS veliki broj jugoslovenskog naroda je ostao van granice nove države - delom jer su živeli rasuti kao manjina među pripadnicima susednih naroda, a delom zbog nemogućnosti Kraljevine SHS / Jugoslavije, da se izbori za njihovo pripajanje, a što se prvenstveno odnosilo na Slovence i Hrvate u Italiji i Slovence u Austriji. Po službenim mađarskim statsistikama 1920. U toj zemlji je bilo 36.864 Hrvata, 23.228 Bunjevaca, 17.132 Srba i 6.087 Slovenaca, ili ukupno 83.311. Deset godina kasnije, popis je našao 27.083 Hrvata, 20.654 Bunjevaca i 7.031 Srba. Po nekim računanjima jugoslovenskih zvaničnika, ukupan broj je iznosio 137.000, 165.000 ili čak 180.000. U Rumuniji je 1930 bilo 43.454 Srba, dok je po statistici SPC bilo 44.413, što je redak slučaj da se državna i manjinska statistika gotovo poklapaju. Broj pripadnika jugoslovenskih manjina u susednim zemljama teško je precizirati, ali, prema većini autora, njihov broj se kretao od 600.000 do 800.000 ljudi. Svi su oni živeli u državama koje se (sa izuzetkom Rumunije) nisu mogli označiti kao prijateljske u pravom smislu reči. Sa svakom od njih (pa i sa savezničkom Rumunijom) su postojali nerešeni teritorijalni ili manjinski sporovi. Odnos prema manjinama u susednim državama ni malo nije povoljan. Najteži položaj naše nacionalne manjine između I i II svetskog rata imale su u Italiji, Nemačkoj i Albaniji. Posle II svetskog rata (1948) Centralna Srbija bila je nacionalno vrlo kompaktno i monolitno područje.

Ukupan položaj manjina i problemi njihove zaštite na evropskom prostoru su jedno od strateških pitanja, jer, odnos prema njima predstavlja bitan činilac unapređenja dobrosusjedskih i drugih međudržavnih odnosa, a s druge strane, nerešeni i neregulisani odnosi mogu biti uzrok sukoba između država odn. „trajan problem”,

što se pokazalo i na primeru bivše SFRJ. Savremene tendencije za nacionalno homogenim državama i istovremeno njihova nacionalna heterogenost su potencijalni izvor mnogih sukoba, ali i nepoštovanje prava nacionalnih manjina. Pored političkog, kao centralnog fakora, ekonomski faktor, uz demografski, ovaj problem još posebno usložnjava, jer demografski porast određene populacije, utiče i na promene nacionalne, ekonomske i verske strukture, a što može, u krajnjem slučaju, izazvati i oružane sukobe, a što se uočava, kako iz bliže prošlosti, tako i iz savremenih odnosa na evropskom, i drugim prostorima.

Neke države način regulisanja problema manjina zasnivaju na principu nepriznavanja drugih nacija, već isključivo samo svoje nacije, kao što je Francuska. Druge države, opet ne priznaju niti žele da prihvate kategoriju nacionalnih manjina, već samo prihvataju građane koji komuniciraju različitim jezicima, što im se i ne osporava, kao što je u Švajcarskoj, Finskoj, Belgiji, i dr. Treći tip država, su one koje priznaju postojanje nacionalnih manjina, gde su međunalacionalni sukobi najizraženiji, i oni te sukobe razrešavaju, i različitim autonomnim oblicima, kao u Velikoj Britaniji, Španiji, Italiji, i sl. Nesporno je da na evropskom geopolitičkom prostoru na određen način funkcionišu razni modeli saradnje između većinskih naroda i drugih manjinskih naroda- nacionalnih manjina. Iz tih razloga, ne možemo doći do zaključka, da postoji jedan opšteprihvatljiv model odnosa između većinskih naroda i nacionalnih manjina, već se na osnovu tih raznih empirijskih, teorijskih i naučnih iskustava mogu uočiti određene tendencije, aktivnosti, koje mogu dovesti odn. ne dovesti do sukoba.

Relativno slična je situacija i sa manjinskim autonomijama. Velika Britanija, Španija, Italija, često se uzimaju kao primer. U Velikoj Britaniji su više decenija prisutni sukobi između katoličke manjine i protestantske većine, a istovremeno i naglašene nacionalističke i separatističke tendencije Severne Irske, Škotske i Velsa. Španija je takođe poznata po sukobima, koje je pokušala da reši regionalizacijom. U tom kontekstu Katalonija, Galicija i Baskija su dobili status autonomnih jedinica, u kojima ostvaruju svoje identitete kao manjinske zajednice. Poučan primer je i Belgija, gde većinsko stanovništvo Flamanci, traže svoja prava (teritorijalnu autonomiju, jezičku ravnopravnost) od manjinskog stanovništava- Valonaca, koji su ekonomski jači i kao takvi su nametnuli francuski jezik kao dominantan, a flamanski je postao ravnopravan sa njim tek od početka 30- tih godina prošlog veka, kada je flamanski postao zvaničan u Flandriji, francuski u Valoniji, a dvojezičnost u Briselu. Političko- pravnim reformama iz 1970. godine Belgija je regionalizovana, i to na Flamanski, Valonski i Briselski region, čime su ublaženi međunalacionalni, i jezički problemi. Regionalizacijom su Flamanci i pripadnici drugih nacionalnih zajednica dobili kulturnu autonomiju. Tokom 1994 godine, i kasnije, u Belgiji je došlo do jačanja federalizma i politike multikulturizma, a u cilju kvalitetnijeg funkcionisanja

između ovih zajednica. Kao čest primer se navodi i model Južnog Tirola u Italiji, gde je uz prisustvo međunarodnih čimilaca i bilateralnih odnosa između zainteresovanih država, moguće realizovati manjinsku autonomiju i zaštititi manjinska prava. Slično je i sa Alandskom autonomijom u Finskoj, u kojoj je, uz međunarodne garancije, ostvareno regionalno državljanstvo, jezik. Pojam regionalno državljanstvo je pojam koji izvire isključivo iz Alandske autonomije i to znači pravo koje se priznaje stanovnicima koji žive na Alandskim ostrvima, a gubi se ako neko lice ili lica van Olanda žive duže od 5 godina. Uslovi za sticanje državljanstva su takođe 5 godina, ali boravka na Alandima, dobro znanje švedskog jezika i finsko državljanstvo koje se stiče rođenjem. Zvaničan jezik je švedski jezik i on je dominantan na celom prostoru. Položaj švedske autonomije u Finskoj je dosta povoljan u odnosu na manjinske autonomije u drugim državama. Prema nekim, ovaj model ima dosta svojstava nezavisne države, i on bi mogao biti obrazac za mnoge druge, pri čemu se prenebregavaju posebne istorijske, političke i druge specifičnosti, te iz tih razloga on i ne može biti primenljiv na druge situacije.

IV DIO POLOŽAJ NACIONALNIH MANJINA KAO FAKTOR DOBROSUSJEDSKIH ODNOSA U BIVŠIM REPUBLIKAMA SFRJ I DRUGIM SUSJEDNIM DRŽAVAMA

1. Položaj Srba u Sloveniji i Slovenaca u Srbiji

Republika Slovenija posle sticanja nezavisnosti je implementirala gotovo sve međunarodne instrumente za zaštitu manjina. Ali, postavlja se pitanje, da li je normativno, objektivno odn. stvarno stanje prava manjina u Sloveniji u skladu sa međunarodnim ugovorima ili ne?⁷¹ U tom kontekstu, odmah na početku moramo istaći čemo neke osnovne statističke podatke o broju Srba u Sloveniji i Slovenaca u Srbiji.

Prema zvaničnim statističkim podacima iz 1948, 1991 i 2002. godine, uočava se da je Slovenaca najviše bilo u Srbiji 1948, a najmanje u 2002. godini. Broj Srba u Sloveniji bio je najveći 1991, a najmanji 1948.

T. Popis iz 1948.

Popisi iz 1948	Srbi	Slovenci
NR SRBIJA	4.823.730	20.998
NR SLOVENIJA	7.048	1.350.149

⁷¹ „Slovenija je ratificovala Okvirnu konvenciju o nacionalnim manjinama, ali u Ustavu nije taj položaj priznala najbrojnijoj, srpskoj zajednici. „Dežela“ nas je potom diskriminisala tako što je odugovlačila da potpiše međudržavni sporazum sa Srbijom i reši pitanje naših prava na socijalno i penzijsko osiguranje. Sve to smo preživeli i za ove dve decenije pokazali da smo život narod. Tajna opstanka u novoj državi je bila u sposobnosti da se prilagode novim uslovima života. Međutim, kako kaže Rade Bakračević, lider srpske zajednice u Mariboru, to je bilo moguće samo onim Srbima koji su se odrekli svoje nacije i postali Slovenci.“... U Sloveniji „NE postoji jedinstvena organizacija koja bi objedinjavala interes Srba, kao ni stalna direktna sprega sa matičnom državom, izuzev preko delegata u Skupštini dijaspore. Savez srpskih društava Slovenije objedinjuje 16 društava, predstavlja krovnu organizaciju srpske nacionalne zajednice i prepoznat je u institucijama Slovenije i Srbije. I pored toga, nismo politički organizovani i nemamo svog poslanika u parlamentu Slovenije - kaže Nikola Todorović“.

Internet, www.Novosti, 25. jun 2011.

T. Popis iz 1991.

Popisi iz 1991	Srbi	Slovenci
SRBIJA	6.446.595	8.261
SLOVENIJA	47.401	1.689.657

T. Popis iz 2002.

Popisi iz 2002 ⁷²	Srbi	Slovenci
SRBIJA	6.212.838	5104
SLOVENIJA	38.964	1.631.363

S druge strane, ako posmatramo indikatore demografske starosti uočavamo da su Slovenci u Srbiji, kao i ukupno stanovništvo Srbije u periodu 1981 - 2002. godine bili izloženi intenzivnom procesu stareњa koji se odvijao kontinuirano počev od mладог stanovništva, s tim da se proces stareњa Slovenaca odvija znatno brže nego kod ukupnog stanovništva Srbije. Sa prosečnom starošću od 54.9 godina iz 2002. godine, Slovenci u Srbiji zauzimaju prvo mesto u rangu nacionalnosti prema visini prosečne starosti.

Tabela. 1. Indikatori demografske starosti Srba i Slovenaca, prema popisu, iz 2002 za centralnu Srbiju i Vojvodinu, i Statističnom popisu iz 2003.

	Prosečne godine starosti u 2002.	Udeo u ukupnom stanovništvu	Udeo u ukupnom stanovništvu	Udeo u ukupnom stanovništvu
		0 – 19 godina	20 – 59 godina	60 i više godina
Stanovništvo u Srbiji	40.2	22.5	54.9	22.6
Slovenci u Srbiji	54.9	8	45.2	46.8
Slovenci u Slovnijski	39.4	22.1	56.3	21.6

Iz navedene tabele uočavamo da su Slovenci u Srbiji, kao i ukupno stanovništvo Srbije u periodu 1981-2002. godine bili izloženi veoma intenzivnom procesu

⁷² Bez Kosova i Metohije

starenja, koji se ostvarivao u kontinuitetu počev od mладог stanovništva, s tim da se proces starenja Slovenaca odvijao brže nego kod ukupnog stanovništva Srbije. Sa prosečnom starošću od 54.9 godina iz 2002. godine, Slovenci u Srbiji zauzimaju prvo mesto u rangu nacionalnosti prema visini prosečne starosti

Prema ustavu Republike Slovenije članom 5. garantuje se zaštita osnovnih prava i sloboda autohtone italijanske i mađarske nacionalne manjine,⁷³ pri čemu svaki građanin ima pravo da izražava svoju nacionalnu pripadnost ili pripadnost određenoj kulturi i da koristi maternji jezik i pismo.⁷⁴ Navedeni članovi uređuju očuvanje kulturne baštine ovih nacionalnih manjina, upotrebu njihovih jezika, kao i pravo na osnivanje organizacija u cilju razvoja ekonomskih, obrazovnih i kulturnih aktivnosti. Najvišim aktom je zabranjenasvaka diskriminacija po osnovu nacionalne, rasne, vjerske ili druge različitosti.⁷⁵ Ustavom su utvrđena i posebna prava autohtonih nacionalnih zajednica u Sloveniji. Faktički, sa aspekta međunarodnih normi, konvencija problem je što se za autohtone zajednice smatraju samo samo mađarska i italijanska zajednica.

Nacionalnim manjinama dato je pravo na osnivanje nacionalnih samouprava na teritorijama gde imaju prebivalište, zastupljene su u Parlamentu i predstavničkim tijelima lokalnih samouprava tj. same biraju poslanike koji će zastupati interesе njihovih nacionalnih zajednica. Mađarska i italijanska nacionalna zajednica mogu da imaju po jednog predstavnika u slovenačkom parlamentu. U kontekstu utvrđenog ustavnopravnog položaja, pripadnici ovih nacionalnih zajednica imaju pravo na očuvanje i unapređivanje svog nacionalnog identiteta, na slobodnu upotrebu nacionalnih simbola i ustanavljanje organizacija, pravo da razvijaju ekonomsku, naučnu, kulturnu, izdavačku, medijsku i istraživačku delatnost. Ustav utvrđuje i da ove nacionalne zajednice, kao i njihovi pripadnici, imaju pravo i na obrazovanje i školovanje. Ustanavljanje mjesta i širih geografskih cjelina u kojima će se dvojezične škole otvoriti prepušteno je posebnoj zakonskoj regulativi. Ustavom Slovenije, garantovana su i prava autohtonih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika na veze sa matičnim državama.

Na osnovu navedenih iskaza, nesporno je da su određeni standardi zaštite nacionalnih manjina u Evropi u Sloveniji ispunjeni ustavom, međutim, samo za dve manjine koje su proglašene autohtonim, čiji broj ne prelazi 12.000. Druge odn. nepriznate, novodobne ili alohtone manjine prelaze broj od 100.000 pripadnika, među kojima su Srbi, Hrvati i Bošnjaci. Moramo u tom kontekstu istaći i bitnu činjenicu, da je većina njih do raspada SFRJ imala stalno prebivalište i posao u Sloveniji, da su bili državljeni drugih jugoslovenskih republika i to pre svega Bosne i Hercegovine.

⁷³Ustav Republike Slovenije, Internet: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=351&docid=25&showdoc=1>

⁷⁴Ibid., čl. 61-62.

⁷⁵Ibid., čl. 63.

Kao što se i vidi iz napred navedenih tabela u ovom delu rada, Srba u Republici Sloveniji, prema popisu iz 2002. godine bilo je 38.964 i činili su oko 2% ukupnog stanovništva Slovenije.⁷⁶ Posle 1991. godine broj Srba u Sloveniji se smanjio za 17.19 %.⁷⁷

Pravo na obrazovanje na manjinskim jezicima u Sloveniji ostvaruju samo autohtone manjine odn. pravo na obrazovanje na svom maternjem jeziku, od predškolskog do završnog srednjoškolskog obrazovanja. Obrazovanje „alohtonih manjina“ uključuje samo besplatno obavezno obrazovanje djece migranata u okviru slovenačkog školskog sistema i fakultativno pravo djece migranata na dodatnu nastavu iz maternjeg jezika.

Na osnovu navedenog, može se istaći stav, da je ukupan položaj Srba u Sloveniji veoma težak, počev od toga da oni ustavom nisu utvrđeni kao autohtona manjina, niti su im data prava koja uživaju pripadnici italijanske i mađarske manjine.

U skladu sa napred navedenim, postavlja se i pitanje: da li se može očekivati poboljšanje ukupnog položaja Srba u Sloveniji⁷⁸, a posebno ako se ima u vidu okolnost postojanja malog broja Slovenaca u Srbiji, kao i okolnost da Slovenci u Srbiji uživaju sva prava kao i drugi građani Srbije. Mislimo da se može očekivati pozitivno raspoloženje slovenačkih organa za potpisivanje bilateralnog ugovora o saradnji u oblasti zaštite manjina. Primer je i period od 2002. do 2005. godine, kada su neka pitanja bila rješavana zaključenjem Programa saradnje između Savezne Vlade SRJ i Vlade Republike Slovenije u oblasti kulture i obrazovanja, s tim što ovaj dokument nije predviđao nikakvu mogućnost pomoći Srbima u Sloveniji.

⁷⁶ Srbi najviše žive u Srednjeslovenskoj regiji, 16.528 (ili 42,42% pripadnika srpskog naroda), zatim u Gorenjskoj (14,55% ili 5.669) i Savinjskoj (10,96% ili 4.269). Najmanji broj se nalazi u Pomurskoj regiji (226), gdje predstavljaju svega 0,19% ukupne populacije i 0,58% svih Srba u Sloveniji. U Obalno-kraškoj regiji danas živi 3.160 Srba i predstavljaju 3,38% ukupne populacije regije.

⁷⁷ Popis stanovništva iz 2002. godine. Podaci: Ovaj popis je ustanovio 1.964.036 stanovnika, i to Slovenaca 1.631.363 (83,06%), Srba 38.964 (1,98%), Hrvata 35.642 (1,81%), Bošnjaka 21.542 (1,10%), Muslimana 10.467 (0,53%), Bosanci 8.062 (0,41%), Mađara 6.243 (0,32%), Albanaca 6.186 (0,31%), Makedonaca 3.972 (0,2%), Roma 3.246 (0,17%). Bosanci su uračunati u stanovništvo koje se izjasnilo u regionalnoj pripadnosti, ne u nacionalnoj.

Internet: <http://sh.wikipedia.org/wiki/>

Demografija_Slovenije#Popis_stanovni.C5.A1tva_2002._godine

⁷⁸ Primer koji potvrđuje navedeni iskaz, jeste i ponašanje Statističkog biroa Republike Slovenije, koji ne raspolaže podacima o građanima srpske nacionalne zajednice u Sloveniji

2. Položaj Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji

Prema zvaničnim statističkim podacima iz 1948, 1991 i 2002. godine, uočava se da je Hrvata najviše bilo u Srbiji 1948, a najmanje u 2002. godini. Broj Srba u Hrvatskoj bio je najveći 1991, a najmanji 2002.

T. Popis iz 1948.

Popisi iz 1948	Srbi	Hrvati
NR SRBIJA	4.823.730	169.864
NR HRVATSKA	543.795	2.975.399

T. Popis iz 1991.

Popisi iz 1991	Srbi	Hrvati
SRBIJA	6.446.595	105.406
HRVATSKA	581.663	3.736.356

T. Popis iz 2002.

Popisi iz 2002 ⁷⁹	Srbi	Hrvati
SRBIJA	6.212.838	70.602
HRVATSKA	201.631	3.977.171

Siniša Tatalović⁸⁰, navodi da su najbrojnija nacionalna manjina u Hrvatskoj Srbi. „U razdoblju od 1981. do 1991. ponovno je zabilježen porast i absolutnog broja Srba i njihovog postotnog udjela. Posljednje međupopisno razdoblje donijelo je najdrastičniju promjenu broja Srba jer je njihov broj smanjen za 380.032 odnosno za

⁷⁹ Bez Kosova i Metohije

⁸⁰Izvor: Nacionalne manjine u Hrvatskoj, autor: Siniša Tatalović, izdavač: STINA, godina 2005.

65,3% u odnosu na 1991. Istodobno je udjel Srba u ukupnom stanovništvu smanjen sa 12,2% na 4,5% (201.631). Relativno najveće smanjenje broja Srba zabilježeno je u Zadarskoj (89,0%) a najmanje u Istarskoj županiji (32,2%).⁸¹

Tablica: Broj Srba u hrvatskim županijama 1991. i 2001., te indeks promjene

ŽUPANIJA	Broj pripadnika		Indeks promjene 2001/1991.
	1991.	2001.	
Zagrebačka	5.886	2.720	46.2
Krapinsko – zagorska	357	224	62.7
Sisačko – moslavačka	91.304	21.617	23.7
Karlovačka	46.888	15.651	33.4
Varaždinska	1.428	761	53.3
Koprivničko – križevačka	–	4.051	2.408
Bjelovarsko – bilogorska	–	23.255	9421
Primorsko – goranska	28.399	15.005	52.8
Ličko – senjska	30.975	6.193	20.0
Virovitičko – podravska	21.905	6.612	30.2
Požeško – slavonska	22.572	5.616	24.9
Brodsko – posavska	19.957	5.347	26.8
Zadarska	51.849	5.716	11.0
Osječko – baranjska	57.167	28.866	50.5
Šibensko – kninska	52.185	10.229	19.6
Vukovarsko – srijemska	45.491	31.644	69.6
Splitsko – dalmatinska	15.374	5.520	35.9
Istarska	9.754	6.613	67.8
Dubrovačko – neretvanska	–	6.249	2.409
Međimurska	421	248	58.9
Grad Zagreb	46.196	18.811	40.7
UKUPNO RH	581.663	201.631	34.7

Primenjujući demografski, statistički i komparativni metod u vezi sa statističkim podacima o kretanju broja Srba u Republici Hrvatskoj, možemo uočiti dva procesa: prvi, nastojanja Srba da se vrate u Hrvatsku i drugo, borbaprotiv asimilacije. Prema podacima Vlade Republike Hrvatske u zemlju se do sada vratio preko 120.000.

⁸¹ Pokos Nenad, Demografska analiza nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, prema popisima stanovništva 1991. i 2001., Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Zagreb, 2004.

izbjeglica, pretežno iz Republike Srbije i Bosne i Hercegovine. Od toga broja u mjestima povratka nije ih se zadržalo više od 70.000 do 80.000, dok su se ostali ili vratili u izbjegličke centre, ili se još uvijek kreću između izbjegličkih i povratničkih sredina.⁸² Devedesetih je proterano 300.000 Srba. Mada Srbi imaju formalno status nacionalne manjine, svoje organizacije i stranke, ipak, kako sami tvrde, položaj Srba u Hrvatskoj je i dalje pod velikim opterećenjem animozitetima i netrpeljivosti. Hrvatska nije ispunila sve međunarodne standarde zaštite manjina, posebno prava vezana za predstavljanje manjina u institucijama države Hrvatske.

Srbi su u Hrvatskoj do kraja 1990. godine imali status konstitutivnog i državotvornog naroda sa potpuno istim pravima kao i Hrvati u Hrvatskoj do donošenja Ustava Republike Hrvatske od 25. decembra 1990. Proglašenjem Srba za nacionalnu manjinu stvoren je razlog za izbijanje građanskog rata u Hrvatskoj. Posle formiranja Republike Srpske Krajine (19. decembar 1991. godine) došlo je do izdvajanja srpskog naroda iz Hrvatske, a ubrzo zatim i do oružanih sukoba.

Sa progonom Srba iz Hrvatske došlo je i do sistematskog uništavanja spomenika kulture, kako bi se uklonili tragovi njihovog srpskog prisustva na tim prostorima. U Matici nije postojalo raspoloženje da se pokrene domaća i svetska javnost kako bi se zaštitila napuštena kulturna baština. U proteklom periodu kulturna baština nije popisana, niti dovoljno zakonom zaštićena. Rušenje crkvenih i drugih objekata srpske provenijencije nije prestalo sa izgonom Srba iz Hrvatske. Tako je crkva Sv. Nedelje u Karinu minirana i do temelja srušena u letu 1996., demolirana srpska crkva u Obrovcu, na Saborni hram u Dubrovniku bačena bomba, porušeni ostaci crkve Časnog krsta u Velikim Zdencima, opljačkan manastir Orahovic. U proteklom periodu sistematski je uništeno oko 3.000 spomenika NOR-a. Scene rušenja i skrnavljenja obišle su svet, koji je nažalost ostao indiferentan. Za sve vreme UNESCO i druge međunarodne organizacije nisu iskazale dovoljnu brigu za zaštitu spomenika srpske kulture. U negaciji srpskog, porušeni su saborni hramovi u Pakracu, Karlovcu, Mostaru, opljačkana Episkopska knjižnica u Pakracu, koju je osnovao još Arsenije III Čarnojević. U fondovima ove biblioteke, pored starih rukopisa, bilo je i 112 „Srbulja“.

Imovina srpskih izbjeglicatokom 1996. bila je sekvestrirana, tako da su u njihove kuće i naseljaušeni Hrvati iz Bosne, sa Kosova i Vojvodine. U tom kontekstu država je dala u posed gotovo 20.000 kuća izbeglih Srba sa imanjima i pokretnom imovinom. Jedan manji broj oduzete imovine vraćen je vlasnicima, ali se i dalje vode sudski sprovi protiv lica koja se oglušuju na zahtev države da povrate imovinu. Nerešena su i pitanja priznavanja radnog staža, penzija povratnika, i

⁸²Ibid, str. 6.

dr.⁸³Veliki problem povratku Srba u Hrvatsku, od 1997, predstavljaju i liste optuženih za ratne zločine, porušene kuće, oduzeta stanarska prava, i sl.

U prvoj polovini devedesetih godina prošlog veka bile su i opštine sa posebnim statusom koje su nakon egzodus-a Srba, posle vojnih operacija „Bljesak” i „Oluja” izgubile svoj fakticitet i postale obesmišljene. Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina iz 2002. godine utvrđen je položaj manjina u Hrvatskoj, u skladu sa međunarodnim propisima u ovoj oblasti.⁸⁴

Formalno – pravno, čini se da je zakonodavac ispunio međunarodne standarde zaštite manjina i da su utvrđeni efikasni mehanizmi zaštite nacionalnih manjina. Međutim, prema reakcijama manjinskih predstavnika nezadovoljstvo pripadnika njihovih zajednica i dalje je prisutno. Predstavnici srpske, i drugih manjina ističu da nisu u potpunosti sprovedena prava vezana za predstavljanje manjina u Hrvatskoj. Onismatraju da ne postoji njihova ravnomjerna zastupljenost u Saboru i na lokalnu, zbog načina izbora manjinskih zastupnika, predviđenih zakonom kojim se uređuje izbor zastupnika u Hrvatski sabor. Naime, zakon pripadnicima nacionalnih manjina garantuje osam predstavničkih mesta po sljedećem ključu – Srbi dobijaju tri mesta, pripadnici mađarske i italijanske zajednice po jednog predstavnika, a pripadnici češke i slovačke nacionalne manjine biraju zajedničkog zastupnika. Istovremeno, pripadnicima svih ostalih nacionalnih manjina garantovana su još dva zastupnička mesta. Posle parlamentarnih izbora u Hrvatskoj 2003. godine bilo je predviđeno da predstavnici srpske nacionalne manjine uđu u neke strukture izvršne vlasti, trebali su da dobiju osam mesta pomoćnika ministara (ministarstva za nauku, kulturu, prosvjetu, pravosude, obnovu i graditeljstvo, poljoprivredu, zdravstvo i socijalno staranje), kao i određen broj diplomatskih mesta, što je izazvalo buru u političkom javnom mnjenju i doprinijelo stvaranju etničke distance između hrvatskog i srpskog naroda. Slična je i kod izbora predstavnika na lokalnom nivou, jedinicama lokalne samouprave.⁸⁵

Proces i sistem obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina regulisan je zakonom, kojim je predviđeno konstituisanje tijela manjinskih samouprava, kojaimaju nadležnosti u okviru kulturne autonomije manjina, što se ujedno odnosi i na djelatnosti u oblasti kulturne i vaspitno-obrazovne delatnosti. Upotreba jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj uređena je zakonom iz 2000. godine, kojim je utvrđeno da su jezici nacionalnih manjina u ravnopravnoj upotrebi sa hrvatskim jezikom u slučajevima koji su predviđeni Zakonom o nacionalnim

⁸³ Ibid., str. 9.

⁸⁴ „Ustavni Zakon o pravima nacionalnih manjina Republike Hrvatske”, čl. 5, 2002. Dostupno na: <http://balkanshumanrights.org/2010/02/15/ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina-republike-hrvatske/>

⁸⁵ „Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor”, Narodne novine, br. 116/99 60, čl. 19, st. 3, Zagreb, 2002.

manjinama i Okvirnom konvencijom Savjeta Evrope o zaštiti nacionalnih manjina. Ovaj propis je utvrdi i upotrebu manjinskih jezika u predstavničkim i izvršnim tijelima, kao i u sudskim organima.

Pripadnici nacionalnih manjina u javnom životu Hrvatske učestvuju i u nekim kulturnim aktivnostima. Nacionalne manjine koje imaju veći broj članova, kao i manjine sa manjim brojem, ali sa dužom manjinskom tradicijom u Republici Hrvatskoj, imaju niz kulturno- umetničkih društava, koja u nepovoljnim uslovima ostvaruju svoje aktivnosti. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske organizovalo je i bibliotečku delatnost za pripadnike nacionalnih manjina, čime su učinili dostupnim, u određenoj meri pisani reč pripadnicima nacionalnih manjina.⁸⁶

U Hrvatskoj, u skladu sa propisima, deluju i neke političke stranke Srba, kao što su: Samostalna demokratska srpska stranka (zastupljena je u Hrvatskom saboru) i (vanparlamentarne) Srpska narodna stranka, Partijapodunavskih Srba, Nova srpska stranka, Demokratska partija Srba i Naša stranka.⁸⁷ Važno je istaći i da je u Hrvatskom saboru pripadnicima srpske manjine zagarantovana tri mandata. Problemi se, međutim, javljaju na nivou lokalnih smouprava, gdje još uvijek nema adekvatne zastupljenosti Srba. U tom kontekstu može se i postaviti i pitanje: Da li su „... u 2010. Srbi i njihova politika posle dve decenije postali važna komponenta demokratskih procesa - odgovorna i prema sebi i prema Hrvatskoj, predana ostvarivanju svojih opšte-nacionalnih interesa“ kako je to izjavio predsednik SNV-a Milorad Pupovac ili se, kako smatra većina analitičara, radi samo o neprincipijelnoj političkoj kuhinji u kojoj je, Samostalnoj demokratskoj srpskoj stranci zacementirano dobijanje 3, a možda i 4, poslanička mandata u Saboru - kao zahvalnost za podršku HDZ-ovoj vladajućoj koaliciji. Samostalna demokratska srpska stranka samo je jedna od stranaka hrvatskih Srba, ali je izmenama izbornog zakona izglasano, da sve političke mandate u Saboru osvaja ona stranka koja ukupno dobije najveći broj glasova. Čelnici ostalih stranaka i institucija hrvatskih Srba protestovali su zbog toga, jer to pravilo ne važi ni za jednu drugu manjinu u Hrvatskoj, a ni za jednu drugu političku stranku osim za SDSS. Protivila se tom rešenju i opozicija, ali Pupovac je od HDZ-a dobio šta je tražio. Predsednik SDP-a Zoran Milanović, vršio je pritisak na Pupovca da izade iz vladajuće koalicije, a ovaj je kolegama iz SDP-a, poručio je da ne shvataju kako funkcioniše politika.

Da li je slučajno, što su čelni ljudi Hrvatske na proslavi srpskog Božića isticali važnost i zalaganje srpske zajednice i njene politike za unapređenje prava manjina, a time i za razvoj demokratije u Hrvatskoj. Predsednik Ivo Josipović pohvalio se kako su njegov ured, ali i Vlada, u prošloj godini puno učinili na poboljšanju odnosa sa susedima. Premjerka Jadranka Kosor pohvalila je SDSS, i posebno Milorada

⁸⁶ Ibid., str. 723.

⁸⁷ „Srbi u Hrvatskoj 2007”, op. cit., str. 9.

Pupovca „koji je i nju osobno i Vladu podupirao da budu odlučniji i hrabriji u teškim i osjetljivim poslovima.“ Potpredsednik Sabora Vladimir Šeks naglasio je da je upravo Božić vreme kada se više nego ikada ponavlja stara istina: da je kvalitet hrvatsko-srpskih odnosa, oduvek bio presudan za stabilnost Hrvatske. „Prošla je godina protekla u stalnom unaprjeđivanju i razvijanju tih odnosa i na zalaganju srpske zajednice za što većim doprinosom demokratizaciji Hrvatske“, izjavio je Šeks.⁸⁸

Održavanje veza manjina sa matičnim državama i sunarodnicima u drugim zemljama predviđena je svim značajnijim međunarodnim dokumentima. Zakonom o nacionalnim manjinama Republike Hrvatske utvrđeno je održavanje veza manjina sa matičnim državama i sunarodnicima u drugim zemljama članom 16: „Pripadnici nacionalnih manjina, njihove udruge i vijeća nacionalnih manjina odnosno predstavnici nacionalnih manjina slobodno održavaju veze s narodom s kojim dijele ista etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja, te s pravnim osobama sa sjedištem na području države tog naroda koje obavljaju djelatnosti odgoja i obrazovanja, znanosti, kulture, nakladničke (izdavačke) i humanitarne djelatnosti“.⁸⁹ Veze sa Srbima u Hrvatskoj mogле bi se jačati na osnovu zaključenih međudržavnih sporazuma, ali bi odgovarajući sadržaji i mehanizmi trebali da budu definisani tek u bilateralnom sporazumu o zaštiti nacionalnih manjina, o kojem državne delegacije još uvek pregovaraju.⁹⁰

Položaj hrvatske manjine u Srbiji je uređen u skladu sa međunarodnim i nacionalnim propisima, i isti je daleko bolji nego položaj Srba u Hrvatskoj. U Srbiji je još od 1990. godine funkcionisalo pet hrvatskih stranaka, od kojih jenajznačajniji Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) sa sedištem u Subotici, koji je imao ili ima svoje predstavnike u Narodnoj skupštini Republike Srbije, Skupštini AP Vojvodine, te u gradskim odnosno opštinskim skupštinama Subotice, Sombora, Bača i Sremske Mitrovice.⁹¹ U Srbiji izlazi nedjeljnični *Hrvatska riječ*, na drugom programu Radio televizije Vojvodina emituje se i TV dnevnik na hrvatskom jeziku, kao i nekoliko emisija o kulturi. U školskom sistemu Republike Srbije hrvatski jezik postoji na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja i jedne visokoškolske

⁸⁸ Izvor. Internet, www.DW.DE, 08.01.2011.

⁸⁹ „Zakon o nacionalnim manjinama Republike Hrvatske“, Službeni glasnik, br. 155/2002, Zagreb, 2002.

⁹⁰ Još uvek se oslanjamamo na Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava srpske i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori iz 2005. godine. „Sporazum između Srbije i Crne Gore i Republike Hrvatske o zaštiti prava srpske i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj i hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori“, Službeni list SCG – Međunarodni ugovori, br. 3/2005.

⁹¹ Više o tome na adresi: http://www.hnv.org.rs/hrvatske_politicke_stranke.php

ustanove. U osnovnim i srednjim školama nastava se delimično ili u potpunosti odvija na hrvatskom nastavnom jeziku, što postoji na području grada Subotice i okolnih sela, ili se pohađa kao fakultativni predmet – Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, koji je u primeni u više vojvođanskih mesta. Tokom školske 2011/12. godine, nastavu na hrvatskom jeziku u subotičkim osnovnim školama pohađalo je preko 300 učenika, a u subotičkim srednjim školama (bez Biskupijske klasične gimnazije - Paulinum) nastavu na hrvatskom jeziku pohađalo je preko 110 učenika. Fakultativni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u svim vojvođanskim osnovnim školama sluša preko 400 učenika.⁹²

⁹²Više o tome na: http://www.hnv.org.rs/obrazovanje_na_hrvatskom.php

3. Položaj Srba u BiH i bošnjačko pitanje u Srbiji

Prema popisu stanovništva iz 1948. godine, u Bosni i Hercegovini bilo je ukupno 2.565.277. stanovnika, pri čemu je Srba bilo 1.136.116 (44,29%); neopredeljeni muslimana 788.403 (30,73%), i drugih naroda i nacionalnih manjina.⁹³

Popisom stanovništva iz 1991. godine u Bosni i Hercegovini bilo je 4.377.033. stanovnika. Muslimana je bilo 1.898.963. (43,38%); Srba 1.365.093. (31,19%); Srba - Jugoslovena 765; Bosanaca 10.727; Muslimana - Bošnjaka 1.496; Bošnjaka 1.258; Bošnjaka - Muslimana 876.

Prema popisu stanovništva Srbije iz 2002, u Srbiji je bilo 136.087 Bošnjaka i 19.503 Muslimana (u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini bilo je 3.634 Muslimana i samo 417 Bošnjaka). Prema popisu stanovništva Crne Gore iz 2003. godine, u Crnoj Gori je bilo 63.272 Bošnjaka i 28.714 Muslimana. Na popisu stanovništva u Republici Makedoniji iz 1994. godine, bilo je 15.315 Muslimana i 7.244 Bošnjaka. U osnovi, i jedni i drugi spadaju u isti narod.

U periodu od 1992. i 1995. u vreme oružanih sukoba na prostoru Bosne i Hercegovine, Srbi su osnovi napustili područja pod kontrolom probošnjačke Vlade Republike Bosne i Hercegovine i Hrvatskog vijeća obrane. Tokom avgusta i septembra 1995. godine Srbi su posle ofanzive Armije Bosne i Hercegovine i Hrvatske vojske, protjerani i sa područja u kojima su činili više od 90% stanovništva u zapadnoj Bosni (Bosansko Grahovo, Bosanski Petrovac i Drvar). Procene su da između 3% i 4% Srba živi na području entiteta sa bošnjačkom i hrvatskom većinom – Federacije Bosne i Hercegovine.⁹⁴

Ustavom Bosne i Hercegovine, koji je, kao Aneks 4. Dejtonskog mirovnog sporazuma, proglašen krajem novembra 1995. godine, u osnovi je očuvana konstitutivnost tri naroda –Srba, Hrvata i Bošnjaka, čime je obezbeđena proporcionalna zastupljenost tri konstitutivna naroda.⁹⁵

⁹³U broj Srba je uključen i broj od 71.125 lica koja su se tada izjasnila kao Srbi - muslimani. Muslimani u vreme popisa nisu bili priznati za naciju, pa je bilo predviđeno da se Muslimani jugoslovenskog porekla izjasne kao: Srbi - muslimani, Hrvati - muslimani, Crnogorci - muslimani, Makedonci - muslimani itd. ili kao "neopredeljeni muslimani".

⁹⁴Mirjana Milosavljević, „Između Roma i homoseksualaca”, NIN, broj 2935, Beograd, 29. mart 2007, str. 17-18.

⁹⁵Ustav Bosne i Hercegovine, premabula, alineja 10, čl. 1, st. 2, u: Opšti okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, Aneks 4, Dejton, 21. novembar 1995.

Tokom aprila 2002. godine je došlo do izmena ustava dva entiteta – Republike Srpske i Federacije BiH i usvajanja načela konsitutivnosti za sva tri naroda na čitavoj teritoriji države Bosne i Hercegovine.⁹⁶

Kada se razmatraju pitanja konstitutivnosti naroda na primeru Bosne i Hercegovine, ili i na nekim drugim primerima, moraju se imati u vidu i osnovne odredbe i shvatanja pojmove: nezavisnosti, države, nezavisnosti naroda, spoljnu i unutrašnju nezavisnost države. Istovremeno, mora se istaći da nezavisnost naroda, kao i konstitutivnost naroda, sadrži slobodu i stvarno pravo i mogućnost naroda, da po sopstvenom izboru vodi i uspostavlja sopstveni društveni i društveno - politički sistem i stupa u odnose sa drugim narodima. Ove slobode i prava nezavisnih naroda ograničene su stvarnom sposobnošću naroda da te slobode i prava ostvaruje u praksi, i postojanjem drugih nezavisnih naroda čije se slobode i prava ne smeju ometati ili negirati. Postojeća politička praksa odnosa između naroda u savremenim uslovima je prepuna primera nametanja uređenja društava na razne načine – uključujući i primenu sile, oružanog nasilja, primenu sankcija⁹⁷, kroz razne forme i sadržaja.

Unutrašnja nezavisnost, a u okviru nje i konstitutivnost, podrazumeva da državna vlast u uređivanju unutrašnjih odnosa nije podređena ni jednom spoljnom činioći, već da svoje unutrašnje odnose uređuje u skladu sa političkim sistemom i očekivanjima naroda koji joj je poverio vlast. To znači, da država i narodi, nezavisno od bilo kog spoljnog faktora samostalno donose i sprovode zakonske i druge propise na sopstvenoj teritoriji i štite teritoriju i stanovništvo na njoj od svih drugih

⁹⁶Vidjeti više u: Dragan Đukanović, „Bosna i Hercegovina: izmene entitetskih ustava”, Međunarodna politika, br. 1106, Beograd, april–jun 2002, str. 16–18.

⁹⁷Svež primer su Sankcije Saveta bezbednosti uvedene protiv Jugoslavije odnosno Srbije i Crne Gore od 30 maja 1992.g. (povod je bilo mešanje Srbije i Crne Gore u unutrašnje poslove BiH), pa sankcije od juna 1992.g., kada su uvedene trgovinske, saobraćajne i diplomatske sankcije. Te sankcije su delimično septembra 1995.g ukinite. Prema analizi uticaja sankcija na društvo (analizu je napravio Evropski centar za mir i razvoj - ECPD) i privredu od 1991 do 1995.g. broj radnika na 1000 stanovnika sa 252,2 opao je na 225,6 a društveni proizvod u 1993.g. činio je 40,1 % društvenog proizvoda ostvarenog u 1986.g. Oblast industrije vraćena je na nivo iz 1972.g. odnosno na nivo od pre 15 godina pre sankcija. Broj aktivno zaposlenih opao je za oko 500.000 a broj onih koji su formalno zaposleni a bez posla dostigao je broj preko 800.000 radnika. Natalitet je opao sa 14,6 na 1000 stanovnika u 1991.g., na 13,2 u 1995.g., u istom periodu je povećan opšti mortalitet sa 9,8 na 10,2 na 1000 stanovnika. Prirodni priraštaj je opao sa 4,9 na 3,0 na 1000 stanovnika, a smrtnost odojčadi se povećala sa 20,9 na 23,7 na 1000 životodene dece. Prema istoj analizi se ističe da je porast smrtnosti odojčadi daleko veći ukoliko se uzme u obzir činjenica da je do 1991.g., postojao trend opadanja smrtnosti odojčadi po prosečnoj stopi od 1,7%, izvodi se i zaključak da bi u 1995.g., da je ostvaren očekivani pad smrtnosti odojčadi u toj godini umrlo 220 odojčadi manje a da bi opšta stopa smrtnosti ostala na nivou iz 1991.g.

ECPD- Dejstvo sankcija na privredu i društvo Savezne Republike Jugoslavije u međunarodnoj perspektivi, Beograd, 1996

subjekata. Spoljna nezavisnost i u okviru iste konstitutivnosti naroda, podrazumeva da postoje utvrđene granice teritorije na kojoj država i narodi vrše vlast, i da je u odnosu sa drugim državama ravnopravna.

Naime, na političkoj sceni imamo određene tendencije globalizacije, države super sile i male državice; tehnički i tehnološki veoma razvijene i nerazvijene države, bogate i siromašne države, države koje možemo nazvati „države zajmodavci i države zajmoprinci“. Navedene odredbe država mogu se javiti kao određene političke metode i sredstva narušavanja ravnopravnosti i ograničavanja ili čak ukidanja nezavisnosti nekih država i konstitutivnosti naroda. S druge strane, mnoge države stupanjem u određenu organizaciju (osnivanjem ili pristupanjem) preuzimaju i određena prava i preuzimanje određenih obaveza, a što objektivno uzev znači i odustajanje od dela nezavisnosti i konstitutivnosti naroda.

Kada se izučavaju problemi nezavisnosti i konstitutivnosti naroda, mora se istaći činjenica, da se nezavisnost i konstitutivnost ne smeju poistovjećivati sa pojmom kao što je suverenost. Pojam nezavisnost je osnovni i pojam i realitet, i on može biti osnov suvereniteta i konstitutivnosti naroda - ali istovremeno i njegove negacije. Ilustrativan primer su u bliskoj prošlosti osamostaljivanje kolonija, secesija dela države i nastanak nove države. To znači da istovremeno imamo dva procesa: s jedne strane: negaciju jednog suvereniteta i nastanak novog suvereniteta, i s druge, ne i ukidanje već postojeće nezavisnosti države iz koje je secesija izvršena, iako nastaje nezavisnost nove države. Svež primer na našim prostorima je građanski rat u BiH i Dejtonski sporazum. U tom kontekstu, možemo istaći kao osnovanu pretpostavku da je jedan od uslova nastanka Dejtonskog sporazuma bio građanski rat u BiH. S druge strane, osnovana je i opšta pretpostavka, da secesije Hrvatske, Slovenije, ne bi ni bilo da nije bilo uticaja spoljnih faktora i oružanih sukoba na prostoru bivše SFRJ.

Pitanja nezavisnosti država i konstitutivnosti naroda su veoma značajna i aktuelna međunarodna pitanja, s jedne strane, zbog shvatanja i težnji da međunarodne organizacije, koje su stvorile nezavisne države, ograničavaju njihovu nezavisnost, da se javljaju kao „naddržave“. S druge strane, nastaju i neke međudržavne zajednice čiji organi pretenduju da se javi kao naddržavni, kao državama i narodima nadređeni i to ne samo državama i narodima koje su dobrovoljno osnovale dotične organizacije i zajednice, ili im pristupile, već i onima koje nisu njihove članice. Primer je Dejtonski sporazum.

Dejtonski sporazum je praktično otvorio navedena pitanja problema nezavisnosti i konstitutivnosti naroda i nezavisnosti države. Kao što je poznato, do 1991. godine postojala je relativno stabilna i priznata federalivna država SFRJ u čijem sastavu je bila i SR BiH. Republiku Bosne i Hercegovine činila su tri konstitutivna naroda, zastupljena u narodnoj skupštini.

Bitne odluke o statusu i uređenju republike BiH mogle su se donositi samo saglasnošću predstavnika sva tri naroda tj. konsenzusom. Međutim, posle pobede SDA, a posle oružane secesije Slovenaca i Hrvata, skupštinska većina sastavljena od Muslimana i Hrvata, donosi odluku o izdvajaju BiH iz SFRJ, te dolazi do građanskog rata uz ogromne ljudske žrtve i materijalna razaranja. Posredovanja međunarodnih posrednika nisu dali pozitivne efekte, jer su podržavali osamostaljenje BiH. Međunarodna zajednica je tada bila na stanovištu da deo države prisvoji pravo da se neustavnim načinom izdvoji iz države. Predstavnici međunarodne zajednice nisu uvažili princip nepovredivosti granica; pravo naroda na samoopredeljenje protumačili su kao pravo republika - federalnih jedinica na odcepljenje, itd., i pružili raznovrsnu podršku secesionizmu. Sporazum u Dejtonu iz novembra 1995. godine, potpisali su kao saugovarači: za Republiku BiH Alija Izetbegović, za Republiku Hrvatsku Franjo Tuđman, za SRJ Slobodan Milošević. Kao svedoci, taj sporazum potpisali su predstavnici Evropske unije, Francuske republike, Savezne Republike Nemačke, Ruska federacija, Ujedinjeno kraljevstvo Britanije i Severne Irske i SAD.

Na osnovu analiza potpisnika Dejtonskog sporazuma, možemo postaviti nekoliko značajnih naučnih pitanja (kako sa aspekta nauke, naučnog saznanja, kao i sa aspektapravne i političke prakse) o bitnimsvojstvima i obaveznosti Dejtonskog sporazuma. Dejtonski „mирови“ sporazum, iako sadrži termin mirovni, nije sporazum strana u ratnom sukobu. Sve njih predstavlja je: Alija Izetbegović - predstavljajući Republiku BiH; Franjo Tuđman, predsednik Republike Hrvatske, (koja nominalno nije bila u ratu sa BiH) i Slobodan Milošević, u to vreme predsednik Republike Srbije, a ne SRJ (Srbija ni SRJ nisu bili nominalno u ratu sa BiH). Onda možemo formulisati i nekolikonaučno značajnih i aktuelnih pitanja, kao što su, npr.: u kom svojstvu su Franjo Tuđman, a pogotovo Slobodan Milošević potpisali ovaj Sporazum, i koga to obavezuje njihov potpis, da li Hrvatsku ili SRJ ili Srbiju ili Republiku Srpsku, koja taj sporazum nije potpisala – jer ga nije potpisao ni jedan njen predstavnik. Pitanja, koja će se, u oblasti pravne i političke nauke, međunarodnog i unutrašnjeg prava, u nekom vremenu, postaviti kao naučni problem i predmet, i na koja će se, u skladu sa naučnim saznanjima i pripadnošću određenim paradigmama i teorijsko- metodološkim pravcima, dati i raznovrsna shvatanja i odgovori.

Sledeće naučno pitanje, koje takođe može biti posebno naučno i društveno značajno i aktuelno, koje se po logici stvari nameće, može se postaviti, npr. kao: kako se Evropska unija javlja u dva svojstva: pregovarača (preko specijalnog pregovarača) i kao svedok? Ovim je očigledno da je Dejtonski sporazum nastao tako što u njegovom stvaranju nije učestvovao bitan politički i neposredan subjekt, koji je faktički podneo najveći teret i stradanje tj. srpski narod kao konstitutivni narod - Republika Srpska, i time se u celosti opravdava pitanje njegove obaveznosti za subjekte u Bosni i Hercegovini odn. druge konstitutivne narode.

U kontekstu napred navedenog bitno je istaći i osnovne odredbe o suverenitetu naroda, kao i o suverenitetu država, i vezi sa tim i problemima konstitutivnosti naroda u BiH. Suverenitet kao pojam i realitet u političkoj i pravnoj praksi, nemoguće je naučno izučavati bez razmatranja pojnova i realiteta kao što su: narod, nacija, narodna i nacionalna teritorija (uključujući i prirodna dobra), država, vlast, državna vlast, samostalnost i nezavisnost, kao i hijerarhija. Suverenitet (suverenost) nije moguće razmatrati samo u osnovnom značenju - u značenju izvornog osnovnog i apsolutnog suvereniteta, već je neophodno razmotriti i pojmove i praksu: (1) samoograničenog suvereniteta, (2) ograničenog, (3) izvornog, (4) prenetog, (5) nametnutog, (6) oduzetog, preuzetog, (7) kvazi-suvereniteta (dirigovanog) itd. Takođe je nužno razmotriti i subjekte suvereniteta, počev od jednog ili više naroda, države, vlasti, organa predstavnika odlučivanja, pa sve do standardnog subjekta do polovine prošlog veka - suverena. Naučna istraživanja⁹⁸ suvereniteta veoma su složena i odgovorna i kada se tiču stabilne, tradicionalne, jednonacionalne i jednostavne države bez odredaba konfederalizma, federalizma, autonomije, itd. U postojećem naučnom fondu se ističe da da u okviru države suverenost označava svojstvo državne vlasti - da je pravno najviša vlast nezavisna od svake druge vlasti i da su joj sva pravna i fizička lica na njenoj teritoriji podređena. Suverenost kao struktura obuhvata: a) nezavisnost državne vlasti koja je izražena kroz slobodu donošenja odluka i delovanja u odnosu na bilo kakvu drugu vlast unutar ili izvan njene teritorije, a u prvom redu u odnosu na bilo koju državu; b) supermatiju državne vlasti, što znači da je državna vlast u okvirima svoje državne teritorije viša od bilo kakve druge vlasti ili faktora; v) pravna neograničenost državne vlasti, tj. puna sloboda u donošenju i primeni prava. U savremenom međunarodnom pravu suverenost se shvata kao jedno od bitnih obeležja nezavisnosti država i, u smislu Povelje OUN odnosi među činiocima međunarodne zajednice moraju se zasnovati i na načelu suverene jednakosti, na primer, na međunarodnom priznanju ravnopravnosti, nezavisnosti i odricanja od mešanja u unutrašnje poslove država.

Suverenitet naroda i suverenitet država je pojava i realitet, određena struktura i proces. Ukoliko se suverenitet ni na koji način ne ostvaruje, njega de facto (de facto) nema, a kada ga kroz određeno vreme nema, kao stvarnog i manifestnog, on prestaje

⁹⁸ „Naime, pre svega, nesporno je naglasiti da se prilikom definisanja naučnog istraživanja, ista ostvaruju po važećim i proverenim pravilima logike i metodologije. Svako istraživanje, naučno istraživanje se mora odvijati po principu daljih i dubljih saznanja. Naučno istraživanje je složen i svrsishodan proces u kom su objedinjene umne, psihičke i fizičke delatnosti. Bitna komponenta naučnog istraživanja jeste mišljenje, koje ima strogo određena svojstva, kao što su logičnost, kritičnost, postepenost, naučnu osnovanost, predmetnost. Pored misaonih delatnosti u svakom istraživanju su zastupljene i intelektualne, manuelne, kombinovane, stvaralačke, rutinske, tehničke i organizacione delatnosti“.

Dr Dragan Tančić, Osnove istorijskog metoda, Institut za srpsku kulturu iz Prištine sa privremenim sedištem u Leposaviću, Beograd, 2012, str.49.

i formalno - pravno. U tom kontekstu daćemo i određenu klasifikaciju suvereniteta. Puni ili potpuni suverenitet predstavlja stvarni suverenitet, koji se u svim odredbama suvereniteta ostvaruje u praksi, a istovremeno je i formalno - pravno utvrđen. Formalno - pravni suverenitet je definisan i utvrđen određenim pravno - valjanim aktima, ali u praksi se ne ostvaruje. To je samo dimenzija punog suvereniteta. Stvarni suverenitet je onaj koji se faktički ostvaruje nezavisno od toga što formalno - pravno nije regulisan, pa ni priznat.

Suverenitet naroda je jedan od najsloženijih problema shvatanja suvereniteta. Postavlja se objektivno i jedno veoma politički značajno pitanje : Ko sve čini narod jedne države, uzmimi samo u obzir savremenu političku praksu i stanje u Bosne I Hercegovine? Da li su to svi stanovnici jedne države, ili su to samo punopravni građani te države? Ako jednu državu čine više nacija, naroda, nejednake veličine - nejednakog broja punopravnih građana, ko je stvarni subjekt suvereniteta? Ako državu čine više kolektivnih nosilaca suvereniteta da li postoji državni izvorni suverenitet ili je to izvedeni odnosno preneti suverenitet ili je to "odeljeni" suverenitet? Da li je uopšte moguće "odeljeni suverenitet"? Ako je društveno - politički sistem demokratski i višepartijski i ako je jedna partija ili koalicija dugoročno ili kratkoročno dominantna, ko je onda stvarni nosilac odnosno vršilac suvereniteta? Ako se ustav, ustavne promene, ustavni zakoni, donose skupštinskom većinom a ne na referendumu, postavlja se pitanje: ko je onda stvarno nosilac - izvršilac narodnog suvereniteta? Kada se istražuju pitanja suvereniteta nužno je da politički subjekti u političkim procesima, imaju u vidu i stav svojih vernika o ovim pitanjima.

U skladu sa tipskim modelom procesa istraživanja⁹⁹ i tipskim modelom predmeta istraživanja¹⁰⁰, suverenitet kao političku i pravnu pojavu i proces, teorijski i empirijski možemo obraditi preko uslova u kojima se suverenitet ostvaruje. Ti uslovi mogu biti međunarodni i unutrašnji, a svaki od bitnih uslova utiče na svojstva suvereniteta i njegovo ostvarivanje. Subjekti suvereniteta su centralni bitan činilac svakog društvenog, političkog i pravnog procesa jer su njihove aktivnosti i odnosi njegova suština. Suverenitet je aktivnost i odnos subjekata, u kom se javljaju subjekti u raznim ulogama. Uslovno ćemo ih razlikovati kao: (1) nosioce suvereniteta, (2) vršioce suvereniteta, (3) subjekte nad kojima se suverenitet ostvaruje, (4) subjekti koji utiču na ostvarivanje suvereniteta. U tom kontekstu prepoznajemo spoljne,

⁹⁹Tipski model procesa istraživanja obuhvata: a) uslove, b) subjekte, c) potrebe, motive, interes i ciljeve subjekata, d) aktivnosti subjekata, e) metode i sredstva, f) efekte, rezultate i posledice.

Dr Dragan Tančić, Osnove istorijskog metoda, Institut za srpsku kulturu iz Prištine sa privremenim sedištem u Leposaviću, Beograd, 2012, str.103-112.

¹⁰⁰ Tipski model predmeta istraživanja obuhvata: 1) izradu projektnog zadatka, 2) izradu idejne skice, 3) projektovanje, 4) predistraživanje, 5) dokazivanje i opovrgavanje, i 6) rekonceptualizaciju.

Navedeno delo, str. 113..

međunarodne i unutrašnje subjekte, kolektivne, grupne i individualne subjekte, službene - formalne i neslužbene - neformalne subjekte, itd. Interesi i ciljevi subjekata suvereniteta su raznovrsni, a često su i suprotstavljeni. Orijentacija ciljeva je usmerena na jačanje ili slabljenje punog suvereniteta naroda i države uvek je svojevrsna sinteza interesa, tačnije rezultanta borbe shvaćenih slobodooodabranih i naturenih interesa čiju je motivaciju teško otkriti. Aktivnosti, akcije, subjekata suvereniteta odvijaju se u više pravaca, od kojih mogu biti: aktivnosti na održavanju suvereniteta države takvog kakav sada jeste, aktivnosti na jačanju suvereniteta stvarnog i formalno - pravnog i aktivnosti na slabljenju suvereniteta.

Od druge polovine prošlog veka u političkoj i pravnoj teoriji se postavljaju pitanja svojstava i uloge države i pitanja suvereniteta. Pitanje suvereniteta država pre svega su postavljale velike sile, koje su u cilju ostvarivanja sopstvenih interesa formirale razne saveze i međunarodne organizacije u kojima su one imale vodeću ulogu. U te saveze, paktove i organizacije, uključivani su članovi na razne načine: dobrovoljno uz relativno ravnopravan položaj, pod pritiskom, uz blago podređen položaj, tako priključenih država, prinudom i pretnjom da je bilo nemoguće očuvati ekonomске i druge interese sa znatnom podređenošću tako priključenih država i najzad, praksom, posrednom ili neposrednom intervencijom oružanih snaga, tj. okupacijom tih država koje su se našle u potpuno podređenom položaju. Pitanje državnog suvereniteta došlo je do izražaja prilikom nastanka Organizacije ujedinjenih nacija. Povelja Ujedinjenih nacija predviđa obavezu država koje im pristupe da sprovode odluke OUN, a istovremeno obezbeđuju izvesne pogodnosti svojim članicama odnosno ostavljaju mogućnost lišavanja tih pogodnosti onih koje nisu članovi. Objektivno, OUN kao organizacija, sa svojim organizacionim sistemom, uticajem i raspoloživim sredstvima, faktički deluje i pritiskom. Unutrašnja struktura, sa organima: Generalna skupština, Savet bezbednosti i Generalni sekretar, misije, agencije, je obezbedila poseban položaj i najveći uticaj najmoćnijih zemalja - pobednica u Drugom svetskom ratu. Poseban položaj i uticaj država pobednica obezbeđen je time što su ove države stalni članovi Saveta bezbednosti OUN - ne smenjivi i ne zamjenjivi, kao i ovlašćenjima Saveta bezbednosti da odlučuje o najznačajnijim pitanjima, uključujući i oružane intervencije u zemljama za koje proceni da se ponašaju suprotno odredbama Povelje OUN. Bitno je istaći i okolnost, da je sedište OUN smešteno na teritoriji SAD i što ona, kao ekonomski najmoćnija država, sa najvećim udelom učestvuje u njenom finansiranju. Time SAD i vrše najveći i najneposredniji uticaj u OUN. Tome doprinosi i ekonomsko-finansijska zavisnost ostalih članica Saveta bezbednosti.

Posle Drugog svetskog rata, dolazi i do nastanka mnogih država sa socijalističkim uređenjem tzv. period "oslobodilačkih ratova" u kom nastaju nove samostalne države od bivših kolonija. Klasičan kolonijalizam je propadao, ali ne i interesne sfere i težnje za neokolonijalizmom. Drugi period možemo kvalifikovati kao period

propadanje real socijalizma i nastanak i razvoj "mondijalizma" - "novog svetskog poretka". U vreme intervencije "istočnog bloka" protiv novog uređenja u tadašnjoj Čehoslovačkoj. Tada se u izraženijoj formi postavilo i pitanje "ograničenog suvereniteta" države uključene u neku zajednicu, pakt, savez. Pristupanjem nekoj zajednici, paktu, savezu država, država koja je potpisala pristupnicu obavezala se da će poštovati ili izvršavati odluke zajedničkih organa. Time je njen suverenitet ograničen. Država se više ne može samostalno ponašati niti odlučivati samo na osnovu svoga interesa, već samo na osnovu zajedničkih odluka i u zajedničkom interesu, koji može biti privremeno i na njenu štetu.

Od polovine šezdesetih godina prošlog veka, s jedne strane, dolazi do povezivanja zapadnoevropskih zemalja i Sjedinjenih Američkih Država i drugih zapadnih zemalja u Severnoatlanski - u početku odbrambeni savez i Evropsku zajednicu (na početku posebno EFTA i EEZ). S druge strane, dolazi i do stvaranja i "socijalistička zajednica" kroz SEV. Rezultat tih hladnoratovskih odnosa su bile Kubanska kriza, obaranje američkog špijunskog aviona nad SSSR-om, do stalnih "lokalnih" ratova, "konflikata", "mirovnih posredovanja i intervencija" i sistematskog nastojanja da se u interesnoj sferi protivnika izazove destabilizacija. U tom "hladnom ratu" SSSR nije izdržao. Bitni momenti su bili: neuspeh u Avganistanu i ujedinjenje Nemačke i raspad SEV uz opstanak Atlanskog pakta i EEZ - docnije EU. U toj konstelaciji odnosa SFRJ, koja je u određenoj meri služila kao tampon zona i kao argument zapada zapadu nije više bila potrebna, već je postala smetnja određenim pretenzijama na Balkanu, a što se manifestovalo od početka devedesetih godina prošlog veka. Decenijama negovani separatisti i saveznici sila trojnog pakta u Drugom svetskom ratu, u novim političkim uslovima, dobili su podstrek i šansu. OEBS - organizacija za bezbednost u Evropu, čiji je jedan od osnivača bila i SFRJ, svojim aktima garantovala je nepovredivost granica Jugoslavije. Međutim, unutrašnji sukobi otvorili su mogućnosti raspada i razbijanja SFRJ.

Primer je suverenitet država i suverenitet naroda Bosne i Hercegovine. BiH je kao država nastala secesijom iz SFRJ, kroz građanski rat i značajnu podršku najvećih evropskih i svetskih sila. Na teritoriji nekadašnje federalne republike BiH kroz građanski rat nastala je i Republika Srpska, sa svim svojstvima državnosti i vojno sposobna. Evropske i druge sile su najraznovrsnijim pritiscima, sankcijama i vojnim intervencijama prinudile Republiku Srpsku da ostane u sastavu BiH u posebnom statusu. Dejtonskim "mirovnim" sporazumom prestao je građanski rat, regulisan položaj BiH kao države i Republike Srpske, kao entiteta, a patronat nad BiH preuzeila je međunarodna zajednica. Ona je u BiH zadržala svoje mirovne snage, oslabila, ukinula, vojnu moć entiteta i odredila visokog predstavnika sa ovlašćenjem da poništi svaki akt ili čin za koji nađe da nije u saglasnosti sa međunarodnim sporazumom u Dejtonu koji su potpisali i predstavnici oba entiteta. Po tom sporazumu BiH je samostalna, demokratska, suverena država koja donosi svoj ustav,

bira skupštinu i vladu, ali na osnovu odnosno u skladu sa odredbama Dejtonskog sporazuma. Predstavnici međunarodne zajednice i njene vojne jedinice imaju ulogu obezbeđivanja opstanka BiH kao države i u tom smislu obezbeđivanja, ali i ograničavanja suvereniteta, kako suvereniteta države, tako i suvereniteta naroda.

Na početku dela ovog rada naveli smo podatke iz popisa stanovnika iz 1948, 1991. i 2002., iz kojih se vidi da je 1991. godine u Bosni i Hercegovini bilo 1.898.963. Muslimana, Bosanaca 10.727; Muslimana - Bošnjaka 1.496; Bošnjaka 1.258; Bošnjaka - Muslimana 876. Takođe iz popisa stanovništva Srbije iz 2002, u Srbiji je bilo 136.087 Bošnjaka i 19.503 Muslimana (u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini bilo je 3.634 Muslimana i samo 417 Bošnjaka). Prema popisu stanovništva Crne Gore iz 2003. godine, u Crnoj Gori je bilo 63.272 Bošnjaka i 28.714 Muslimana. Na popisu stanovništva u Republici Makedoniji iz 1994. godine, bilo je 15.315 Muslimana i 7.244 Bošnjaka. U osnovi, i jedni i drugi spadaju u isti narod.

Navedeni podaci pokazuju određene tendencije prilikom ikazašnjavanja stanovnika na popisima. U tom kontekstu, kada se govori o položaju bošnjačke etničke zajednice u Srbiji, može se istaći različitost, kako formalna, tako i sadržajna između političkih lidera Bošnjaka Sandžaka i njihovih verskih poglavara. Na primer, sandžački muftija Moamer efendija Zukorlić se u svojim izjavama zalaže za stvaranje bošnjačke teritorijalne autonomije u srpskom delu Sandžaka,¹⁰¹ a Rasim Ljajić (Sandžačka demokratska partija) i Sulejman Ugljanin (Stranka demokratske akcije Sandžaka) su protiv navedenog predloga. U skladu sa Ustavom Republike Srbije i Zakonom o zaštiti manjina u ovoj zemlji bošnjačkoj nacionalnoj manjini je priznat veoma širok spektar prava, ali je prilikom konstituisanja Nacionalnog savjeta Bošnjaka bilo i određenih problema usled nesporazuma koji je postojao između Ministarstva za ljudska i manjinska prava Srbije i predstavnika lokalnih lidera, što jenavodno dovelo do loše situacije u Sandžaku, te je to bio jedan od razloga koji su otežavali formiranje Nacionalnog savjeta Bošnjaka.

¹⁰¹ „Zukorlić: Autonomija Sandžaka sve izvesnija”, Večernje novosti, Beograd, 19. maj 2011, str. 5.
Vidjeti i: „Deklaracija o Narodnom vijeću Sandžaka”, Novi Pazar, 11. septembar 2011, Internet:
<http://www.bkz.org.rs/?p=1086>.

4. Položaj Srba u Crnoj Gori i položaj Crnogoraca u Srbiji

Prema podacima iz popisa 1948, 1991. i 2003. uočava se da je u Crnoj Gori 1948. bilo samo 6.707. Srba, 2003. bilo ih je 178.110. Istovremeno, podaci pokazuju da je Crnogoraca u Srbiji 1948. bilo 74.860, a 2003. 139.290. stanovnika. To znači absolutni porast broja Srba i Crnogoraca, kako u Srbiji, tako i u Crnoj Gori.

T. Popis iz 1948.

Popisi iz 1948	Srbi	Crnogorci
NR SRBIJA	4.823.730	74.860
NR CRNA GORA	6.707	342.009

T. Popis iz 1991.i 2003.

Popisi	Srbi	Crnogorci
SRBIJA ¹⁰²	6.446.595	139.290
NR CRNA GORA ¹⁰³	178.110	278.865

Prema odredbama Zakona o manjinskim pravima i slobodama Crne Gore, manjina... „je svaka grupa državljana Republike, brojčano manja od ostalog preovlađujućeg stanovništva, koja ima zajedničke etničke, vjerske ili jezičke karakteristike, različite od ostalog stanovništva, istorijski je vezana za Republiku i motivisana je željom za iskazivanjem i očuvanjem nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.“¹⁰⁴ S obzirom na rezultate crnogorskog popisa iz (2003.) i 2011. godine, Srbi su „grupa državljana brojčano manja od preovlađujućeg

¹⁰²Popis iz 1991.

¹⁰³Popis iz 2003.

¹⁰⁴ „Zakon o manjinskim pravima i slobodama”, čl. 2, Službeni list RCG broj 38/07 od 22.06.2007.

stanovništva“, jer u odnosu na 44,98 % Crnogoraca, to jest građana koji su se kao takvi izjasnili, Srba ima svega 28,73 procenata.¹⁰⁵

U Crnoj Gori Srba ima daleko više u odnosu na pripadnike drugih naroda (na trećem mjestu su Bošnjaci sa 8,65%). Citirani zakon o manjinama ističe I odredbu, da će zakon obezbeđivati i zaštitu prava „autohtonim brojčano manjinskim narodima“, pri čemu se pod ovom terminom shvata srpska nacionalna zajednica, koja je time odvojena od ostalih objekata zaštite Zakona (nacionalnih i etničkih manjina).¹⁰⁶ Moramo istaći i okolnost da se odredbama Ustava Crne Gore ističe kao građanska država,¹⁰⁷ što bi u ustavnopravnoj teoriji isključivalo bilo kakvu potrebu postojanja zakonske regulative o položaju manjina, jer je nosilac suverenosti isključivo građanin Crne Gore, bez obzira na njegovo etničko porijeklo.

Nesporno je, da je položaj srpskog naroda u Crnoj Gori izuzetno složen. Postavlja se pitanje, da li su Srbi nacionalna manjina ili ne u Crnoj Gori ili, da li su oni konstitutivan narod, na čemu insistira Srpski nacionalni savet, jedino ustavno - institucionalno predstavničko telo Srba u ovoj novoformiranoj državi. Savet je osnovan decembra 2008. godine i isti je formulisao veoma precizne zahteve u prilog poboljšanja položaja Srba. U svom delovanju Savet polazi od okolnosti, da se istorijskom etnogenezom crnogorski narod izdvajao iz korpusa srpskog naroda kao posebna etnička skupina, kako bi se činom otcepljenja Crne Gore, taj proces samo institucionalno ozvaničio. Ustav Crne Gore definisao je Srbe kao manjinu u ovoj republici i stoga se Srbi moraju služiti svim legalnim i legitimnim sredstvima koja imaju na raspolaganju da taj status zadrže i ako je moguće poboljšaju. Uostalom, i sam savet je nastao kao posledica zakonske mogućnosti.¹⁰⁸ Krajnji cilj ovog tela, pak, jeste dobijanje statusa konstitutivnog naroda za Srbe, kao, kako navode njegovi članovi, jedinog istorijski opravdanog i mogućeg.

Srpski politički predstavnici i kulturni radnici u Crnoj Gori optužuju aktuelnu vlast za diskriminaciju i pokušaj potiranja srpskog identiteta pri čemu naglašavaju da je trenutni položaj Srba u Crnoj Gori najteži otkako žive na tom prostoru. Prema oceni nekih srpskih političkih predstavnika i kulturnih radnika u Crnoj Gore, od 2006. godine kada je izglasano izdvajanje Crne Gore iz državne zajednice sa Srbijom, položaj Srba je veoma težak, optužuje se aktuelna crnogorsku vlast za diskriminaciju i pokušaj potiranja srpskog identiteta, srpski jezik, iako većinski u Crnoj Gori, jezik je drugog reda u državnoj administraciji i javnim preduzećima, vojsci i policiji, obrazovani mladi ljudi ne mogu da dobiju posao pa su mnogi od njih prinudeni da

¹⁰⁵Izvor: Zavod za statistiku Crne Gore, [http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje\(1\).pdf](http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje(1).pdf), 20/10/2011.

¹⁰⁶„Zakon o manjinskim pravima i slobodama”, op. cit.,čl. 1.

¹⁰⁷Ustav Crne Gore,čl. 1.

¹⁰⁸„Zakon o manjinskim pravima i slobodama”, op. cit.,čl. 33.

napuste Crnu Goru, krajeve u kojima žive Srbi „zaobilaze“ investicije iz budžeta Crne Gore. Navode se i argumenti da nema niijednog Srbina direktora u osnovnim ili srednjim školama, vrtićima, domovima zdravlja i bolnicama u Crnoj Gori, da Srba nema ni među zaposlenima u diplomatsko - konzularnim predstavništvima u inostranstvu, kao ni među sudijama Ustavnog, Vrhovnog, Apelacionog i Višeg suda, da je na delu asimilacija Srba i njihovo prevođenje u crnogorsku nacionalnu zajednicu, koja je utvrđena novim identitetom, a u njenoj osnovi su novocrnogorski jezik i dukljanska ideologija. Neki autori cene da su građani Crne Gore umesto obnovljene državnosti dobili privatnu državu u kojoj vladaju ekomska pustoš, korupcija i organizovani kriminal, da su izneverena očekivanja građana koji su 2006. godine glasali za nezavisnost. .

Jedan od značajnih problema je pitanje upotrebe srpskog jezika. U Crnoj Gori je prema podacima iz 2003. godine oko 63% stanovništva govorilo srpskim jezikom. Međutim, usvajanjem Ustava Crne Gore, za službeni jezik proglašen je crnogorski jezik, a srpski je kategorisan u ostale zvanične jezike, sa bosanskim, hrvatskim i albanskim.

Srpsko ministarstvo za dijasporu realizovalo je istraživanje u 2009. godini, pri čemu se došlo do sledećih podataka: „Srpski narod u Crnoj Gori postao je najsiromašnija nacionalna grupacija, bez mogućnosti zaposlenja ili napredovanja u službi, o čemu najrečitije govori procenat zaposlenih Srba u državnim institucijama, ministarstvima, javnim preduzećima, sudstvu, policiji i carini koji se kreće od 1% do 5 %. Za zaposlenje u ovim institucijama uslov je prihvatanje odrednica nacionalni Crnogorac i crnogorski jezik.“¹⁰⁹

Do interesantnih podataka došla je i beogradskapolitika, koja navodi da u „u Ministarstvu kulture Crne Gore od 40 zaposlenih, 33 su Crnogorci i četvoro je Srba. U Ministarstvu odbrane je 201 zaposlen: 171 Crnogorac, devet Srba. U Vojsci Crne Gore zaposlenih je 2.169. Među njima Crnogoraca je 1.357, Srba 638. U Ministarstvu prosvete i nauke od 69 zaposlenih je 54 Crnogorca, šest Srba. Samo dvanaest Srba radi u Ministarstvu zdravlja gde je zaposlenih 207, dok je u Ministarstvu turizma 86 Crnogoraca, a svega šest Srba.“¹¹⁰

Obzirom na navedeno, možemo izvesti zaključak, da je položaj srpske nacionalne manjine u Crnoj Gori veoma težak, a što se u određenoj mjeri reflektuje i na međudržavne odnose Srbije I Crne Gore. Istovremeno, moramo ustaći, da je položaj Crnogoraca u Srbiji u skladu sa najvišim standardima, i da se ne razlikuje od položaja srpskog naroda.

¹⁰⁹Položaj i perspektive srpskog naroda u zemljama u okruženju, Zbornik sa konferencije Ministarstva za dijasporu,Službeni glasnik, Beograd, 2009, str. 174.

¹¹⁰ Internet: <http://www.politika.rs/rubrike/region/Zivot-negira-statistichki-dobar-polozaj-Srba.sr.html>,20/10/2011.

5. Položaj Srba u Makedoniji i položaj Makedonaca u Srbiji

Prema statističkim podacima u Srbiji je najmanji broj Makedonaca bio 1948. a najveći 1991. Istovremeno, najmanji broj Srba u Makedoniji bio je najmanji 1948. a najveći 1991.

T. Popis iz 1948.

Popisi iz 1948	Srbi	Makedonci
NR SRBIJA	4.823.730	17,917
NR MAKEDONIJA	7.048	789.648

T. Popis iz 1981. i 1991.

Popisi iz 1991	Srbi	Makedonci
SRBIJA ¹¹¹	6.446.595	46.046
NR MAKEDONIJA ¹¹²	44.613	1.281.195

T. Popis iz 2002.

Popisi iz 2002 ¹¹³	Srbi	Makedonci
SRBIJA	6.212.838	25.847
MAKEDONIJA	35.939	1.297.981

Prema odredbama ustava Makedonije, položaj nacionalnih manjina utvrđen je članom 48, koristeći termin „nacionalnosti“, kojim se garantuje pravo na jezički, etnički, verski i kulturni identitet, kao i na slobodno izražavanje tog identita i nastavu

¹¹¹Popis iz 1991.

¹¹²Popis iz 1981.

¹¹³ Bez Kosova i Metohije

na maternjem jeziku.¹¹⁴ Pored Ustava, Ohridski mirovni sporazum, usvojen 2001. godine, koji ima najvišu pravnu snagu, on položaj manjina u određenoj meri menja, favorizujući albansku manjinu, dajući joj veoma visok stepen kolektivnih prava tj. zajednicama koje prelaze 20% stanovništva, što je slučaj samo sa Albancima.¹¹⁵ Ustav u članu 19. utvrđuje da je crkva odvojena od države, ali pritom poseban status daje Makedonskoj pravoslavnoj crkvi, koja se pominje kao glavna, uz „druge verske zajednice i relogiozne grupe“.¹¹⁶ Takođe, MPC je i jedina registrovana pravoslavna crkvena organizacija, dok se isti status iz političkih razloga ne priznaje djelovanju Srpske pravoslavne crkve.

Srbi u Makedoniji od medija na svom jeziku izvorno imaju portal *Spona*, za kulturne i prosvetne aktivnosti, i u okvirima istoimenog Kulturno - informativnog centra pravo na pisani, besplatni glasnik *Slovo*. U sklopu Makedonske radio - televizije deluje redakcija na srpskom jeziku *Vidik*. Program na srpskom jeziku, „Vidik“, emituje se na drugom multietničkom kanalu MTV, tri puta sedmično – ponedeljkom, sredom i petkom u trajanju od po 30 minuta i jednom mesečno – svake četvrte nedelje po jedan čas. U poređenju sa prošlim godinama, obim programa je nekoliko puta uvećan u 2011. godini, ali, sa druge strane, redakcija „Vidika“ je kadrovske značajno smanjena i dovedena na nivo gole egzistencije. S druge strane, Turci, kojih ima oko 80.000, emitovali su dva i po časa programa svakog dana, dok Srbi kojih ima 40.000, uopšte nemaju svakodnevni program. Tu je neophodna pomoć Republike Srbije.¹¹⁷

Posebno značajan problem predstavlja položaj Srpske pravoslavne crkve odn. pravo na slobodno ispovedanje vjere za Srbe koji žive u Makedoniji. Raskol između MPC i SPC traje preko četrdeset godina.

Upotreba srpskog jezika ozvaničena je u lokalnoj samoupravi u Kumanovu maja 2010. godine. To je prva opština u Makedoniji gde su uz makedonski i albanski uvedeni drugi jezici manjina kojih je manje od 20% od ukupnog stanovništva, takođe i u opštini Staro Nagoričane je ozvaničena službena upotreba srpskog jezika.

Možemo izvesti zaključak da položaj Srba u Republici Makedoniji od početka njene državnosti nije izazivao veliku pažnju vlasti u Srbiji, tako da je srpski narod u ovoj Makedoniji, zanemaren i skrajnut u odnosu na druge debove dijaspore, tokom

¹¹⁴Ustav Makedonije, čl. 48.

¹¹⁵Tekst sporazuma može se pronaći na internet stranici: <http://www.president.gov.mk/eng/dogovor.html>, 20.10.2011.

¹¹⁶Ustav Makedonije, čl. 19.

¹¹⁷Na diskusiji je doduše zaključeno da se ovakvo stanje odnosi i na druge manjinske zajednice i da predstavlja hronični problem makedonskog društva, Internet: http://www.srbi.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=405%3Astari-problemi-informisanja-manjina-u-makedoniji&catid=72%3Asrbija-makedonija&Itemid=96&lang=sr,20/10/2011.

vremena se asimilacijom smanjivao. S druge strane, došlo je do osnivanja brojnih ustanova zaštite srpskog kulturno - istorijskog nasleđa počev od Nacionalnog saveta Srba, koji prema osnivačkom aktu i Statutu čine 7 asocijacija: Ujedinjena srpska zajednica, Zajednica Srba u Makedoniji, kumanovsko Udruženje Srba za jedinstvo, Udruženje žena „Kolo srpskih sestara“ iz Kumanova, Srpsko – makedonsko društvo „Bitolj“, Srpsko – makedonsko društvo „Koštana“ iz Ohrida i Kulturno – informativni centar Srba u Makedoniji – „Spona“.

Politički i ustavnopravni sistem Makedonije, sa Ohridskim okvirnim sporazumom favorizuju albansku nacionalnu manjinu u odnosu na ostale.

S druge strane, Makedonci u Srbiji uživaju sva prava kao građani Srbije, nema diskriminacije, asimilacije, kršenja ljudskih prava, i sl. Oni dele sudbinu srpskog naroda u Srbiji. Makedonci u Srbiji su veoma dobro organizovani. Formirali su Nacionalni savet, Savez makedonske asocijacije koji objedinjuje rad 30 udruženja.

6. Položaj Srba u Mađarskoj i Mađara u Srbiji

Prema poslednjem popisu iz 2001. godine u Mađarskoj je živelo 7.350 Srba. Po regionima (županijama) bili su zastupljeni:

1. Budimpešta (Budapest) - 1.851
2. Bač-Kiškun (Bács-Kiskun) - 795
3. Baranja (Baranya) - 703
4. Bekeš (Békés) - 582
5. Boršod-Abaúj-Zemplen (Borsod-Abaúj-Zemplén) - 45
6. Čongrad (Csongrád) - 1.177
7. Fejer (Fejér) - 156
8. Đer-Mošon-Šopron (Győr-Moson-Sopron) - 79
9. Hajdu-Bihar (Hajdú-Bihar) - 47
10. Heveš (Heves) - 30
11. Jas-Nađkun-Solnok (Jász-Nagykun-Szolnok) - 42
12. Komarom-Estergom (Komárom-Esztergom) - 79
13. Nograd (Nógrád) - 13
14. Pešta (Pest) - 1.306
15. Šomod (Somogy) - 104
16. Sabolč-Satmar-Bereg (Szabolcs-Szatmár-Bereg) - 23
17. Tolna (Tolna) - 164
18. Vaš (Vas) - 48
19. Vesprem (Veszprém) - 67
20. Zala (Zala) - 39.

Napred navedeni podaci su dovoljan pokazatelj ukupnog stanja srpske zajednice u Mađarskoj. Srbi u Mađarskoj žive u nizu naselja gde obično ne čine više od 2-5% stanovništva (do 300 Srba). Ova naselja su često udaljena i nalaze se u nekoliko županija srednje i južne Mađarske (Peštanska, Čongradska, Baranjska, Bač-Kiškun), što se nepovoljno odražava na stanje srpske zajednice. U celoj Mađarskoj ima svega nekoliko naselja sa više od 100 Srba (Batanja, Lovra, Santovo, Deska, Čip). Jedino većinski srpsko mesto u Mađarskoj je selo Lovra (Lórév) na Čipskom „ostrvu“, zapravo Dunavskoj adi južno od Budimpešte. Najbrojnija srpska zajednica živi u Batanji (oko 350 Srba). Manje srpske zajednice mogu se i danas naći po gradovima kao što su: Budimpešta (Budapest), Sentandreja (Szentendre), Segedin (Szeged), Baja (Baja) i po manjim naseljima poput Pomaza (Pomáz), Kalaza (Kalász), Deske (Deszk), Čobanca (Csobánka), Čipa (Szigetcsép.), Santova (Hercegszántó), Siriga (Szőreg), Batanje (Battonya), Sentivana (Újszentiván), Čanada (Magyarcsanád). Pored navedenih naselja postoji i niz drugih naselja, danas bez Srba, ali sa očuvanim svedočanstvima njihovog nekadašnjeg bitisanja, koja uključuju crkve, groblja,

krstove na raskršćima, kao i brojne toponime, za koje danas mesno nesrpsko stanovništvo i ne zna šta znače. Ovo je slučaj sa nizom gradskih naselja srednje i severne Mađarske, kao i sa nekim selima Baranje i Tolne, odakle su se Srbi masovno iselili posle Prvog svetskog rata.

Prisustvo, društveni i politički uticaj pripadnika srpske zajednice u Mađarskoj bio je ne mali u vreme socijalizma, i to u svim sferama društvenog života. Srbi su bili poslanici u jednopartijskom sistemu, na srednjem i višem nivou partiskske elite, u lokalnim organima vlasti, u diplomaciji, u državnoj upravi, među naučnicima, univerzitetskim profesorima, medijima, i sl. Današnje stanje je daleko nepovoljnije, uticaj srpski kadrovi daleko manji. Prema nekim podacima, od 1990. nema ni jednog Srbina poslanika u parlamentu, u državnoj upravi su ostali uglavnom samo oni koji su u odeljenjima za manjine, s tim što je u zdravstvu primetno prisustvo i srpskih lekara, i sl.

Srbija i Mađarska su susedne države koje pridaju ne mali značaj pitanju položaja nacionalnih manjina, a što se reflektuje i na dobre susedske odnose, kako u odnosu na položaj mađarske nacionalne manjine u Srbiji, tako i napolozaj srpske nacionalne manjine u Mađarskoj. Veoma mali broj i rasprostranjenost srpske populacije u Mađarskoj ograničava mogućnostnjihovog djelovanja. Do početka 1990-ih godina srpska, hrvatska i slovenačka manjina, na mađarskim prostorima bila je registrovana pod zajedničkim nazivom „Južni Sloveni.“ Nakon razdvajanja ove tri manjine i donošenjem zakona o pravima nacionalnih i etničkih manjina u Mađarskoj iz 1993. godine dolazi do promjene, te se zakonom uvodi 13 nacionalnih i etničkih manjina i samoupravni sistem manjina.¹¹⁸ U Mađarskoj rad je započelo 44 srpskih manjinskih samouprava. Zakon o pravima nacionalnih i etničkih manjina omogućava i osnivanje zemaljskih samouprava. Najviše telo zamaljskihsamouprava je skupština, koja u slučaju Samouprave Srba u Mađarskoj u ovim ciklusu broji 29 člana.¹¹⁹ Velika razuđenost srpske nacionalne manjine u Mađarskoj, značajno otežava organizovanje i zajedničko a samim tim i produktivnije istupanje Srba u Mađarskoj. Prema izjavi

¹¹⁸ O položaju Srba u Mađarskoj neki navode da „Srbi u Mađarskoj mogu samo da sanjaju da poput Mađara u Srbiji imaju potpredsednika vlade, kao što je Jožef Kasa bio u kabinetu Zorana Đindića. Naši sunarodnici nemaju ni svog predstavnika u parlamentu. Mada najavljuje izmenu izbornog zakona, Mađarska će tek na narednim parlamentarnim izborima, 2014. godine, morati da otvorí vrata svog parlamenta strankama nacionalnih manjina. Među budućim parlamentarcima možda će biti Srba, ali bez prava da odlučuju. Razlog je njihova malobrojnost - od nekada brojne manjine, sada ih u Mađarskoj živi jedva 5.000, a prag za ulazak u parlament je 22.000 glasova. - Daćemo sve od sebe da obezbedimo svog predstavnika u parlamentu koji bi imao pravo da učestvuje u diskusijama, ali ne i da glasa - kaže za „Novosti“ Ljubomir Aleksov, predsednik Samouprave Srba u Budimpešti“.

Večernje novosti 04.03.2012.

¹¹⁹ Internet: <http://www.szerb.hu/ser/main.php?am=kissebbseg&lm=1>.

Ljubomira Aleksova, predsednika Samouprave Srba u Mađarskoj, ističe se da je u Mađarskoj još daleko od toga da Srbi imaju ona prava koja pripadnici mađarske zajednice uživaju u Vojvodini. I dok mađarske partije u Srbiji imaju ogroman upliv na donošenje važnih odluka, naši ljudi severno od Subotica nemaju apsolutno nikakvog uticaja na politički život. Manjine u Mađarskoj, pa ni Srbi nemaju svoje predstavnike u parlamentu, iako je ustavni sud doneo takvu odluku. Nažalost, trenutno ne postoji politička volja mađarske elite da reši to pitanje - kaže nam Ljubomir Aleksov, predsednik Samouprave Srba u Mađarskoj. Srbi u Mađarskoj pozdravljaju sve bolju koordinaciju sa maticom, koja se u prošlosti, kako kaže Aleksov, često odvijala samo na osnovu ličnih poznanstava sa političarima. On naglašava, i da Srbi u Mađarskoj očekuju da u Beogradu problemi Srba u regionu i dijaspori dobiju prioritetno mesto.¹²⁰

U Srbiji je formiran Nacionalni savjet mađarske nacionalne manjine septembra 2002. u Subotici. Međuvladina mješovita komisija za manjine Republike Srbije i Republike Mađarske formirana je na osnovu Sporazuma o zaštiti manjina (2003). Treća sjednica Komisije je održana u maju 2009. godine u Novom Sadu. Prema popisu iz 2003. godine, Mađara na teritoriji Srbije bilo je 293.299.¹²¹ Velika većina građana mađarske nacionalnosti nalazi se u AP Vojvodina. U osam vojvođanskih opština, Mađari čine apsolutnu većinu (Kanjiža, Senta, Ada, Bačka Topola, Mali Idoš, Čoka), dok u Bečeju i Subotici čine relativnu većinu. Mađarski je (pored srpskog, hrvatskog, slovačkog, rusinskog i rumunskog) jedan od službenih jezika u Autonomnoj Pokrajini (AP) Vojvodini.¹²² U poslednjih nekoliko godina, približavanjem Srbije EU, pojavili su se određene nesuglasice vezane za AP Vojvodinu koji posredno utiču i na mađarsku nacionalnu manjinu. Jednu od spornih situacija između Mađarske i Srbije predstavlja Zakon o povraćaju oduzete imovine i obeštećenju,¹²³ koji je usvojen septembra 2011. godine. Sporan je i član 5. stav 2. tačka 5. u kome se kaže da pravo na vraćanje imovine ili obeštećenje nema „lice koje je bilo pripadnik okupacionih snaga koje su delovale na teritoriji Republike Srbije, za vreme Drugog svetskog rata, kao ni njegovi naslednici”.¹²⁴ U tom kontekstu dato je iupozorenje državnog sekretara za spoljne poslove Žolta Nemeta, da Mađarska možda neće podržati kandidaturu Srbije za članstvo u Evropskoj uniji.

¹²⁰ Večernje novosti 24.04.2010.

¹²¹ Popis stanovištva, domaćinstava i stanova u 2002, Republički zavod za statistiku, str. 20.

¹²² Službeni glasnik AP Vojvodine, br. 17/2009.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

7. Položaj Srba u Rumuniji i položaj Rumuna u Srbiji

Položaj Srba u Rumuniji i Rumuna u Srbiji regulisan je u skladu sa evropskim standardima. U tom kontekstu stvorena je i Međuvladina mešovita komisije za nacionalne manjine,¹²⁵ sastavljena od predstavnika dve države. U Komisiju su uključeni predstavnici rumunske nacionalne manjine u Srbiji i srpske nacionalne manjine u Rumuniji.

Rumunija je prema njihovoj statistici iz 2002. godine, imala oko 22 mililna stanovnika, pri čemu su Srbi u odnosu na druge manjinske zajednice po brojnosti bili na osmom mestu sa blizu 23.000 stanovnika. Srpska manjinska zajednica u Rumuniji sredinom XX veka brojala je oko 46.000 ljudi. Srbi su u Rumuniji najviše skoncentrisani u Banatu, gde ih živi preko 90% od ukupnog broja. Četiri županije u rumunskom Banatu u kojima živi najveći deo Srba su Tamiš (13273), Karaš-Severin (6082), Arad (1217) i Mehedinć (1178). Na teritoriji Banata ukupan broj gradova i mesta u kojima žive Srbi iznosi 56. U glavnom gradu Rumunije, Bukureštu, postoji srpska manjinska zajednica od 324 ljudi.

U Rumuniji je jedna od bitnih organizacija srpske nacionalne manjine Savez Srba u Rumuniji, formirana 1997. Savez Srba u Rumuniji ima sedište u Temišvaru i izdaje svoj list. Ova organizacija ima poslanika u Poslaničkom domu, predstavnike u Savetu nacionalnih manjina i opštinskim upravama.¹²⁶ U okviru obrazovnog sistema, može se istaći da u Rumuniji ima 11. srpskih četvorogodišnjih i 2. osmogodišnje škole, u Temišvaru Srpska gimnazija „Dositej Obradović“. Takođe, u Bukureštu i Temišvaru postoje i dve katedre za srpski jezik i književnost.¹²⁷ U Rumuniji postoji više publikacija koje izlaze na jezicima nacionalnih manjina, a finansira ih država. Glasila na srpskom jeziku su „Naša reč“ i „Književni život“, koje uređuje i objavljuje Savez Srba u Rumuniji. Radio kanali širom Rumunije emituju svoje programe na jezicima nacionalnim manjina, a programi na srpskom jeziku emituju se svakodnevno u Bukureštu i Temišvaru.¹²⁸

¹²⁵Vidjeti: „Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Savezne Vlade Savezne Republike Jugoslavije i Vlade Rumunije o saradnji u oblasti zaštite nacionalnih manjina“, Službeni list SCG – Međunarodni ugovori, br. 14/2004, čl. 11.

¹²⁶Vidjeti: Stevan Bugarski, „Nacionalne manjine u Rumuniji“, u: Vojislav Stanović (ur.), *Položaj i identitet srpske manjine u Jugoistočnoj i Centralnoj Evropi*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 2005, str. 250-251; 254.

¹²⁷Vidjeti: „Srpsko obrazovanje u Rumuniji“, Savez Srba u Rumuniji, Internet:<http://savezsrbia.ro/srbi-u-rumuniji/srpske-skole-u-rumuniji/>, 28/10/2011.

¹²⁸Vidjeti: Stevan Bugarski, „Nacionalne manjine u Rumuniji“, u: Vojislav Stanović (ur.), *Položaj i identitet srpske manjine u Jugoistočnoj i Centralnoj Evropi*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 2005, str. 256-257.

S druge strane, u Republici Srbiji imabližu 35. 000. Rumuna, od čega oko 90% živi u Istočnom Banatu. U AP Vojvodini, Novom Sadu, Zrenjaninu i Vršcu, postoje mnoge kulturne institucije od kojih su najvažnije Zavod za kulturu Rumuna i Institut za rumunsku književnost, a prisutan je i određen broj nevladinih organizacija.¹²⁹ U većini mjesta koje nastanjuje rumunska nacionalna manjina u AP Vojvodini, imaju vjerske objekte koji su u sastavu Rumunske pravoslavne crkve, a u Vršcu se nalazi i vikariat i episkopija. Bogosluženja se vrše na rumunskom jeziku. Vršačku episkopiju Srpska pravoslavna crkva nije priznala.

Avgusta 2009. godine predsednik Republike Rumunije Trajan Basesku istakao je stav, da je nužno otvaranje dijaloga sa Srbijom o pitanjima rumunske nacionalne manjine i Rumunske pravoslavne crkve. Cilj dijaloga, prema Basesku, trebao bi da za rezultatima dodelu istih prava koje srpska nacionalna manjina uživa u Rumuniji.¹³⁰

S druge strane, može se reći da je položaj Rumuna u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini regulisan Statutom AP Vojvodine, 2009. godine, gde se u članu 26. rumunski jezik navodi kao jedan od šest zvaničnih jezika u pokrajini.¹³¹ Statutštiti i postojeća, stečena, prava manjinskih zajednica, zabranjuje diskriminaciju na osnovu nacionalne pripadnosti i garantuje proporcionalnu zastupljenost zajednica na nivou AP Vojvodine. Statut garantuje punu autonomiju nacionalnih zajednica, pa samim tim i rumunske, preko izabranih nacionalnih savjeta na pokrajinskom nivou vlasti.

Pripadnicima rumunske manjinske zajednice omogućeno je da se na teritoriji AP Vojvodina školuju na maternjem jeziku, npr. univerzitet u Novom Sadu ima programe na rumunском jeziku, te je pripadnicima rumunske nacionalne manjine omogućeno da se na svim obrazovnim nivoima školuju na svom jeziku.¹³² Ista pravila važe i kada se govori o predškolskim ustanovalama.¹³³ Na kanalima Radio-televizije Vojvodine rumunskoj nacionalnoj manjini je obezbeđen program na maternjem jeziku. Pored Radija Novi Sad, postoje brojne lokalne radio stanice koje emituju program na

¹²⁹Vidjeti: Miroslava Pudar, „Standardi su podignuti”, Dnevni list Danas, Internet: http://www.danas.rs/dodaci/vikend/plave_strane/standardi_su_podignuti.45.html?news_id=200132, 27/10/2011.

¹³⁰Vidjeti: „Basesku: Branićemo stav da je Kosovo deo Srbije”, 08. avgust 2009, Radio-televizija Vojvodine, Internet: http://www.rtv.rs/sr_lat/evropa/vest_141520.html, 29/10/2011.

¹³¹Vidjeti: „Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine”, Službeni list APV, br. 17/09, Novi Sad, 14. decembar 2009, čl. 26.

¹³²Vidjeti: „Obrazovanje i nauka”, Pokrajinski sekretarijat za privedu, Internet: http://www.spriv.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=62&lang=yu, 27/10/2011.

¹³³Vidjeti: „Obrazovanje u AP Vojvodini”, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice, Internet: http://www.obrazovanje.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=9%3Aobrazovanje-u-ap-vojvodini&catid=3%3Aobrazovanje&Itemid=11&lang=srl, 27/10/2011.

rumunskom jeziku.¹³⁴ Nedeljnik *Libertatea* (*Libertatea*) izlazi u Pančevu na rumunskom jeziku još od 1945. godine.¹³⁵

Bitno je istaći, kada se govori o Rumunima i Vlasima u Republici Srbiji da postoje dva različita pristupa njihovog manjinskog određenja. Sa jedne strane, postoje tumačenja da je riječ o jednoj etnonacionalnoj grupaciji, koja je tokom istorije bila podijeljena u okviru dva carstva – u nekadašnjoj Otomanskoj carevini (u Istočnoj Srbiji) i Habsburškoj monarhiji (u Banatu). Ovakav pristup podržava i Rumunija, kao matična država rumunskog naroda. Ali, u okviru vlaške etničke zajednice u Srbiji postoje i tendencije da se potvrdi puna specifičnost ove manjinske zajednice, kako u odnosu na etničke Rumune, tako i u odnosu prema dominantnom stanovništvu – Srbima.

Savezna skupština Savezne Republike Jugoslavije usvojila je 2002. godine Zakon o položaju manjina, kojim je omogućeno osnivanje nacionalnih saveta manjinskih zajednica. Velika ovlašćenja kojima raspolažu nacionalni saveti garantuju zaštitu manjinskih prava na teritoriji Republike Srbije.¹³⁶ Sjedište Nacionalnog savjeta Vlaha nalazi se u Boru, Nacionalni savjet rumunske nacionalne manjine ima sjedište u Novom Sadu. Nacionalni savjet Vlaha formiran je 3. marta 2006. godine, a na njegovom osnivačkom sastanku je došlo do jasne polarizacije između vlaške i prorumunske opcije. Na njemu je, međutim, prevagu odnijela struja koja se zalaže za očuvanje autohtonosti vlaške zajednice na istoku Srbije.

Republika Rumunija duže vreme ističe potrebu da se Vlasi u Republici Srbiji registruju kao deo rumunskog naroda, a od skora postoje i određene namere da se ovom pitanju prida međunarodni značaj.¹³⁷ Savjet Evrope je tokom jedne od rasprava o statusu manjinskih zajednica u Republici Srbiji početkom oktobra 2008. godine usvojio amandman o razdvajanju rumunske i vlaške zajednice u Republici Srbiji.¹³⁸ Moramo napomenuti da je posebno interesantan podatak da se prilikom izjašnjavanja

¹³⁴ Vidjeti: „Organizacija: RTV, Radio Novi Sad i Televizija Novi Sad”, Radio-televizija Vojvodine, Internet: http://www.rtv.rs/sr_lat/rtv/organizacija, 27/10/2011.

¹³⁵ Vidjeti: „Libertatea proslavila 65 godina”, Radio-televizija Pančevo, 30. maj 2010, Internet: <http://www.rtvpancevo.rs/Vesti/Lokal/65-godina-qlibertatee.html>, 27/10/2011.

¹³⁶ Vidjeti: Snežana Ilić, „Zakonsko regulisanje položaja nacionalnih manjina u Srbiji i njihova implementacija”, Evropska agencija za rekonstrukciju: Nacionalne manjine u Srednjebanatskom okrugu i Timiškoj županiji – standardi i unapređenje praksi, Internet: http://www.susedski2007.edcs.org.rs/index_files/Page898.htm, 29/10/2011.

¹³⁷ Vidjeti: Marko Albunović, „Vlasi istočne Srbije – od asimilacije do rumunizacije”, Politika, Internet: <http://www.politika.rs/rubrike/Politika/Vlasi-istochne-Srbije-od-asimilacije-dorumunizacije.lt.html>, 29/10/2011.

¹³⁸ Vidjeti: “Resolution 1632 (2008) – Situation of national minorities in Vojvodina and of the Romanian ethnic minority in Serbia”, Council of Europe, Strasbourg, 1 October 2008, art. 19.

građana na popisu 2002. godine u Negotinskoj Krajini 23.604. stanovnika izjasnilo da su Vlasi, a samo 968. građana kao Rumuni.¹³⁹

Prema istraživanju „Naprednog kluba“ o položaju Srba u regionu, politička prava srpskog naroda u osam država u regionu u prethodnoj godini su pogoršana, pokazuje izveštaj nevladina organizacija "Napredni klub". *Najbolji položaj Srbi imaju u Rumuniji*, dok su izvesna poboljšanja zabeležena u Sloveniji i Makedoniji. Izveštaj "Naprednog kluba" odnosi se na položaj oko dva miliona građana srpske nacionalnosti koji žive u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Makedoniji, Sloveniji, Albaniji, Rumuniji i Mađarskoj. Pokazalo se da su politička prava srpskog naroda u regionu uglavnom manja nego što je to bio slučaj ranijih godina. U BiH postoji snažan pritisak radi lišavanja prava srpskog naroda na konstitutivnost i ukidanje Republike Srpske, dok se simboličan broj prognanih Srba vratio u BiH. Srpskom narodu u Hrvatskoj nisu omogućena najosnovnija prava na jezik i pismo, a nije započeto ni vraćanje oko 50.000 stanova proteranim Srbima, dok u Albaniji i Mađarskoj nisu ispunjena sva prava koje su te države zakonski omogućile svojim manjinama. U Crnoj Gori, iako Srbi čine trećinu stanovništva, nijedan Srbin nije na čelu neke od obrazovnih ustanova, nema sudija srpske nacionalnosti u višim sudovima, a na imovinu i vernike Srpske pravoslavne crkve vrše se konstantni pritisci, navedeno je u izveštaju. U Sloveniji i Makedoniji Srbima nije omogućena sloboda veroispovesti, ali postoje pomaci kada je reč o službenoj upotrebi jezika i finansiranju.¹⁴⁰

Predsednik Nacionalnog saveta Vlaha u Srbiji Radiša Dragojević kaže da Vlasi nikada nisu imali primedbe na svoj status u Srbiji. Upoznajući šefa misije OEBS u Srbiji, ambasadora Dimitrosa Kipreosa, sa stavovima Saveta o položaju vlaške nacionalne manjine u republici, Dragojević je naglasio da su oni lojalni građani Srbije, da se osećaju i rade po srpskim zakonima i da nikada nisu imali primedbe na svoj status. "Nacionalni savet Vlaha nikada nije tražio od Rumunije da interveniše za popravljanje statusa Vlaha i iznenadeni smo kada je ovo pitanje bilo uopšte i pokrenuto. Mi smo Vlasi, a ne Rumuni i naša zemљa je Srbija, a ne Rumunija", naglasio je Dragojević u razgovoru sa ambasadorom OEBS-a. Osim sa Dragojevićem, koji je i predsednik opštine Petrovac na Mlavi, delegacija OEBS-a razgovarala je i sa drugim čelnicima lokalne samouprave i članovima Nacionalnog saveta Vlaha u Srbiji.¹⁴¹

Posle osnivanja Nacionalnog saveta Vlaha u 2006. otpočete su i mnoge aktivnosti kako bi se pripadnici ove manjinske zajednice u potpunosti integrисали u društveni i politički život Republike Srbije, tako da se u Narodnoj skupštini Republike Srbije,

¹³⁹ Vidjeti: LJ. T. „Vlahe sada zovu da budu Rumuni”, Večernje novosti, Beograd, 9. mart 2009, str. 7.

¹⁴⁰ Izvor: Blic, 04.08.2010.

¹⁴¹ Izvor, B92, 29. mart 2012.

nalazio i jedan predstavnik ove zajednice (predsjednik Vlaške demokratske stranke Srbije), koji je bio na listi Za evropsku Srbiju predvođenoj u to vreme vladajućom Demokratskom strankom.

8. Položaj Srba u Bugarskoj i Bugara u Srbiji

Položaj bugarske manjine u Srbiji regulisan je u skladu sa evropskim standardima. Srbija i Bugarska imaju razvijenu saradnju u oblasti kulture, kao i Sporazum o kulturno-prosvetnoj saradnji. U njemu nacionalne manjine se ne pominju, jer bugarska strana nastoji da se unese član koji bi jednostrano štitio prava bugarske nacionalne manjine u Srbiji.¹⁴² Od 22. do 24. februara 2010. godine ministar kulture Republike Srbije boravio je u Bugarskoj, i tom prilikom je dogovoren potpisivanje novog trogodišnjeg Programa kulturno-prosvetne saradnje između dve zemlje.¹⁴³

Bugari žive u najvećem delu u pograničnom području sa Bugarskom, gde ih ima oko 20.000 ljudi. U Pčinjskom i Pirotskom okrugu živi oko 84% od ukupnog broja svih Bugara u Srbiji. U opštini Bosilegrad Bugari čine apsolutnu većinu sa oko 71%, dok u opštini Dimitrovgrad imaju relativnu većinu sa oko 49% od ukupnog broja stanovnika. U navedenim opštinama živi oko 68% od ukupnog broja pripadnika bugarske nacionalne manjine.¹⁴⁴ Bugarska populacija u Srbiji beleži kontinuirano smanjenje u nekoliko prethodnih decenija. U 2002. godini zabeležen je pad broja pripadnika bugarske nacionalne manjine za oko 20% u odnosu na 1991. godinu.¹⁴⁵

U Bugarskoj je sredinom maja 2010. godine osnovano Udruženje Srba u Bugarskoj. Osnovni zadatok ovog udruženja je jačanje i razvoj nacionalnog, kulturnog, verskog i jezičkog identiteta srpskog naroda u Bugarskoj.¹⁴⁶

Rezultati posljednjeg popisa stanovništa u Bugarskoj, nisu pokazali postojanje srpske nacionalne manjine, ali je registrovano 569 državljana Srbije sa stalnim prebivalištem u ovoj zemlji.¹⁴⁷ Određene procene Ministarstva vera i dijaspore govore da u Bugarskoj živi oko 1.500. pripadnika srpske nacionalne manjine. Najveći broj Srba naseljen je u Sofiji.¹⁴⁸ Treba naglasiti da tokom izjašnjavanja o

¹⁴²Vidjeti: Radna grupa Regionalna saradnja i međunarodne obaveze: analize i preporuke – Nacionalni konvent o Evropskoj uniji, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2010, str. 30.

¹⁴³Vidjeti: „Ministar Nebojša Bradić razgovarao sa bugarskim ministrom kulture Veždijem Rašidovim o Programu saradnje za period od 2010. do 2012. godine”, Ministarstvo kulture Republike Srbije, Internet: <http://www.kultura.gov.rs/?p=5110>, 30/10/2011.

¹⁴⁴Vidjeti: Nada Raduški, Nacionalne manjine u Centralnoj Srbiji, Institut društvenih nauka, Beograd, 2007, str. 48.

¹⁴⁵Ibid., str. 44.

¹⁴⁶Vidjeti: „Održana osnivačka skupština Udruženja Srba u Bugarskoj”, Vlada Republike Srbije, Internet: <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=131870>, 31/10/2011.

¹⁴⁷Vidjeti: “2011 Population Census in the Republic of Bulgaria”, National Statistical Institute, Sofia, p. 3.

¹⁴⁸Vidjeti: „Srećković sa bugarskim ministrom o položaju Srba u Bugarskoj”, Ministarstvo vera i dijaspore Republike Srbije, 8. jun 2010, Internet: <http://www.mvd.gov.rs/cyr/News/NewsDetail.aspx?id=126&cid=1179>, 31/10/2011.

nacionalnoj pripadnosti u okviru prethodnog popisa nije ponuđena odrednica Srbin, što predstavlja, u skladu sa međunarodnim standardima, jedan od oblika diskriminacije manjinskih prava, kao i nastojanja asimilacije srpske manjinske zajednice u Bugarskoj.

Bugarska položaj svoje manjine u Srbiji posmatrasa ekonomskog i političkog stanovišta. U proteklom, kraćem periodu, nekoliko godina unazad, evidentni su pokušaji nekih predstavnika Bugarske u EU i bugarskih nacionalističkih partija da internacionalizuju pitanje položaja bugarske manjine u Srbiji, a radi eventualnog poništavanja Nejskog sporazuma. Cilj je vraćanje dela teritorije Srbije Bugarskoj, koje određeni krugovi u Bugarskoj smatraju sastavnim delom svog etničkog prostora.¹⁴⁹

U tom kontekstu, nisu slučajni ni zahtevi Nacionalističke stranke Ataka, da Bugarska treba da traži da joj budu vraćene teritorije u Srbiji i Makedoniji koje su izgubljene Nejskim mirovnim sporazumom i sada u njima žive ljudi koji se osećaju kao Bugari. "Srbija i Makedonija se ne mogu smatrati državama naslednicama Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca". U tom kontekstu možemo tumačiti i povremene nastupe bugarskih državnika u javnosti. Preciznije, krajem novembra 2010. godine u Bosilegradu je održan skup pripadnika bugarske nacionalne manjine povodom 91. godišnjice potpisivanja Nejskog sporazuma. Skup je održan bez incidenata, ali su učesnici izrazili nezadovoljstvo svojim položajem u Srbiji.

Prilog koji govori o tim aktivnostima možemo detasljnije videti na sajtu Tanjuga i RTV¹⁵⁰, prema kom: „Bugarski nacionalisti na protestu u Bosilegradu?.., Glavni odbor Demokratskog saveza Bugara (DSB) namerava da 91. godišnjicu Nejskog mirovnog ugovora u Bosilegradu obeleži protestnim skupom kojim želi da skrene pažnju javnosti na težak položaj bugarske manjine u Srbiji. Nejskim mirovnim sporazumom, potpisanim 27. novembra 1919. godine u gradiću Nej kod Pariza, kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) pripojene su teritorije Caribroda, Bosilegrada, Strumice i delovi s desne strane reke Timoka.“ Demokratski savez Bugara će 27. novembra organizovati protestni skup ispred spomenika Vasilia Levskog u Bosilegradu, na kome ćemo skrenuti pažnju srpskoj, bugarskoj i svetskoj javnosti na težak položaj bugarske manjine“, stoji u saopštenju koje je potpisao predsednik DSB, Dragoljub Ivančov. U saopštenju se najavljuje dolazak iz Bugarske Volena Siderova, lidera parlamentarne nacionalističke stranke "Ataka" i njihovih 500 članova koji, kako se kaže, žele da podrže Bugare iz Srbije. U vezi sa tim nadležni organi Srbije zabranili su ulazak članova bugarske nacionalističke partije ATAKA u Srbiju.

¹⁴⁹Vidjeti: „Bugarski desničari prete blokadom srpsko-bgarske granice”, Blic, 27. novembar 2010, Internet: <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/220194/Bugarski-desnicari-prete-blokadom-srpskobgarske-granice>, 30/10/2011.

¹⁵⁰RTV sreda, 24. novembar 2010, Tanjug.

Bugari u Srbiji održavaju veze sa Bugarskom, a u posljednjih nekoliko godina, ne malo broj lica iz Srbije dobilo je državljanstvo Republike Bugarske.¹⁵¹ U opštinama gde je bugarska nacionalna manjina najbrojnija postoji školska mreža sastavljena od dve srednje škole i osam osnovnih škola u kojima se nastava odvija i na maternjem jeiku ove nacionalne manjine.¹⁵²

Štampane medije na bugarskom jeziku izdaje novinsko-izdavačko ustanova *Bratstvo* sa sedištem u Nišu, čiji je osnivač Nacionalni savet bugarske nacionalne manjine. Ova ustanova izdaje nedeljnički *Bratstvo*, dečiji list *Drugarče* i časopis za kulturu *Most*, ali zbog nedostataka finansijskih sredstava pomenuti časopisi izlaze nerodovno ili se ne štampaju.¹⁵³ U Bosilegradu i Dimitrovgradu ove aktivnosti su u nadležnosti domova kulture i lokalnih biblioteka. Izdavačku delatnost pri domovima kulture finansira Republika Srbija. Uz pomoć Republike Bugarske, pre par godina osnovan je i kulturno-informacioni centar „Caribrod” sa odeljenjem u Dimitrovgradu, u kom se održavaju promocije, koncerti, susreti sa predstavnicima bugarske kulture i omogućeno je korišćenje bibliotečkog fonda.¹⁵⁴ Radio-televizija Caribrod, osnovana 1991. godine u Dimitrovgradu, emituje svoj program na srpskom i bugarskom jeziku, a prati događaje u svim sferama društvenog života na teritoriji ove opštine i šire.¹⁵⁵ Radio-televizija Niš redovno emituje vijesti na bugarskom jeziku. Na području nekoliko opština jugoistočne Srbije postoji i nekoliko lokalnih radio i televizijskih stanica koje sličan program namijenjen bugarskoj nacionalnoj zajednici.

¹⁵¹Vidjeti: Ethnic Minorities in Serbia: An Overview, Organization for Security and Cooperation in Europe – Mission in Serbia, February 2008, pp. 10-11.

¹⁵²Vidjeti: Cenka Ivanova, „Status bugarskog jezika u Srbiji sa sociolingvističkog i lingvokulturološkog aspekta”, u: Vojislav Stanović (ur.), Položaj i identitet srpske manjine u Jugoistočnoj i Centralnoj Evropi, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 2007, str. 576.

¹⁵³Vidjeti: „Beg od svog identiteta ili Bugari u Srbiji”, Dnevni list Danas, Internet:http://www.danas.rs/dodaci/vikend/plave_strane/beg_od_svog_identiteta_ili_bugari_u_srbiji.45.html?news_id=198128, 31/10/2011.

¹⁵⁴Vidjeti: Cenka Ivanova, „Status bugarskog jezika u Srbiji sa sociolingvističkog i lingvokulturološkog aspekta”, u: Vojislav Stanović (ur.), Položaj i identitet srpske manjine u Jugoistočnoj i Centralnoj Evropi, Srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 2007, str. 578.

¹⁵⁵Vidjeti: „Radiotelevizija Caribrod”, Zvanični vebajt opštine Dimitrovgrad, Internet: <http://dimitrovgrad.opstinesrbije.com/index.php?menu=2&submenu=207>, 31/10/2011.

9. Položaj Srba u Albaniji i položaj Albanaca u užoj Srbiji

Srbi u Albaniji nemaju priznat status nacionalne manjine, što predstavlja osnovni problem, kom se ne posvećuje dovoljno pažnje u Albaniji, Srbiji i Evropskoj uniji. Možemo reći, položaj Srba u Albaniji je izrazito loš, na koji utiču pre svega, loši odnosi sa Albanijom i suprotni politički stavovi Albanije i Srbije povodom proglašenja nezavisnosti Kosova. Mnogi naučni i društveni radnici ističu da je pitanje broja Srba koji žive u Albaniji veoma delikatno pitanje odn. tabu tema, kako za političare iz Srbije, tako i iz Albanije. Prema nekim autorima, nikada u istoriji Albanije nije vršen nijedan popis stanovništva na kome bi i pripadnici manjina imali pravo da se izjasne o svojoj nacionalnosti, ne postoje tačne statistike o njihovom broju.

Nedostatak zvaničnih podataka o broju srpske nacionalne manjine, sprečava primenu i već zastarelih pozitivnih propisa o tretmanu nacionalnih manjina u Albaniji. Udruženje Srba iz Albanije ceni da na celoj teritoriji Albanije živi između 25.000. do 35.000. Srba, koji uglavnom žive u severnom delu, u Skadru i selima koji ga okružuju, kao i u Fieru, Tirani, Draču, Lješu i drugima.

U Albaniji ne postoji organizovana nastave na srpskom jeziku, nema srpskih elektronskih i pisanih medija. Srba nema u u parlamentu niti izvršnoj vlasti, učešće na lokalnom nivou veoma često je uslovljeno promenom i prikrivanjem nacionalnog identiteta, crkveni život Srba u Albaniji ne zadovoljava potrebe pripadnika srpske zajednice, ne postoji sveštenstvo koje bi stalno bilo prisutno i okupljalo vernike i služilo na srpskom jeziku. Ovo su bitni indikatori položaja srpske nacionalne manjine u Albaniji..

Na poslednjem popisu (kao i ranije) iz 2001. godine u Albaniji, Srbima nije bilo omogućeno izjašnjavanje o nacionalnoj pripadnosti.¹⁵⁶ Neke zvanične informacije o broju Srba u Albaniji, potiču još iz 1989. godine, gde se navodi da Srba ima između 2000. i 3000,¹⁵⁷ a s druge strane, nezavisne organizacije i udruženja Srba u Albaniji, navode da se broj Srba kreće od 10.000¹⁵⁸ – 30.000.¹⁵⁹ U Albaniji, slične probleme, u mnogo manjoj mjeri, imaju i pripadnici drugih naroda, grčke manjine prije svih, čiji se broj u Albaniji procenjuju na oko 70.000.

Prema popisu iz 2002. godine, u Srbiji (bez Kosova i Metohije) ima 61.647 pripadnika albanske nacionalne manjine.¹⁶⁰ Većina, tačnije 54.795 pripadnika

¹⁵⁶ Internet: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Albania/ALB-CbC-IV-2010-001-ENG.pdf>

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ Internet: http://www.eurominority.eu/version/eng/minority-detail.asp?id_minorities=219

¹⁵⁹ Internet: <http://www.moraca-rozafa.org/index.html>

¹⁶⁰ Popis stanovištva, domaćinstava i stanova u 2002, op. cit., str. 20.

albanske nacionalne manjine nalazi se u Pčinjskom okrugu.¹⁶¹ Položaj albanske nacionalne manjine je prema svim kriterijumima izrazito povoljan i ne razlikuje se u bitnoj meri od položaja srpskog naroda niti od položaja drugih nacionalnih manjina. U Srbiji postoje albanski mediji, albanski poslanici u Skupštini Srbije. Istovremeno, često se čuju pritužbe albanske manjine na njihov položaj u društvu. ¹⁶²Trajno rešenje moraju biti dijalozi i uspostavljanje poverenja između Srba i Albanaca u Albaniji, kao i u Srbiji.

¹⁶¹*Ibid.*

¹⁶²Internet: http://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/u-presevu-novi-protest-albanaca_274149.html

V DIO DOBROSUSJEDSKI ODNOŠI SRBIJE I DRUGIH DRŽAVA KRAJEM PRVE DECENIJE XXI VEKA

1. Bitni činioci pojma „dobrosusjedskih odnosa“

Kada se naučno izučavaju nacionalne manjine i dobrosusjedski odnosi, uvek se moraju imati u vidu bitne odredbe o istorijskom nastanku i razvoju države¹⁶³, spoljnoj politici i diplomatiјi države ili saveza država, kojima se kreiraju i ostvaruju raznovrsni uticaji na položaj nacionalnih manjina i razvijanje dobrosusjedskih odnosa između dve ili više država. Naime, na početku ove naučne monografije istakao sam, da se problemi u vezi sa manjinama javljaju, s jedne strane u antičkoj dobi, ili, s druge strane, u vreme nastanka buržoaskih država u XVIII i XIX veku, u Zapadnoj Evropi i delom u Severnoj Americi. Imajući, generalno uzev, u vidu XVIII i XIX vek, može se prihvati sledeći iskaz: manjinsko pitanje i dobrosusjedski odnosi su se manifestovali u procesu nastanka i razvoja buržoaskih država, razgraničenja državnih teritorija i nacionalnih ujedinjenja ili osamostaljenja, ili se ispoljavalo kao unutrašnje pitanje pojedinih država ili kao bilateralno pitanje država; ili u klasičnom obliku, shvaćeno između dva svetska rata u odnosu na centralnu i istočnu Evropu, kao i na prostoru Zapadne Europe. Rešavanja pitanja manjina javljaju se u ugovorima već od polovine XVII veka i početkom 18. veka, počev od ugovora o kapitulaciji grada Arasa 1640, čl.11-15 ugovora mira u Bredi između Luja 14 i Ane od Engleske 21/317.1667., čl. 14 Ugovora o miru u Utrehtu od 11.4.1713. između Francuske i Engleske..... do početka XXI veka.

Bitan činilac svake države jeste njena spoljna politika i diplomacija odn. pozitivni ili negativni rezultati, efekti i posledice u datim okolnostima, u određenom vremenu i na određenom prostoru. U tom kontekstu, posebno je značajno imati u vidu i politički moć i političku silu svake države, u bližem ili daljem okruženju i njihove uticaje na nacionalne manjine i dobrosusjedske odnose.

Mnogi autori su na različite načine definisali državu, kao i spoljnu politiku države ili saveza država. U ovom delu istaći će nekoliko karakterističnih definicija spoljne politike, iz kojih možemo uočiti bitne odredbe. Tako na primer, u stranoj literaturi, široko je prihvaćena definicija Kristofera Hila, prema kojoj se pod spoljnom politikom shvata- „skup zvaničnih spoljnih odnosa koje nezavisni akter (najčešće država) održava u međunarodnim odnosima“¹⁶⁴. To znači, da spoljnu politiku čini samo zvanični deo spoljnih odnosa države, dok sve vrste neformalnog opštenja ostaju

¹⁶³ Moremo istaći da je nemoguće utvrditi precizan datum nastanka prve države, jer nijedna država nije nastala jednim činom, u jednom trenutku, iz razloga što je to veoma složen i dug proces društvenih, ekonomskih i drugih promena u raznim oblastima društvenog života.

¹⁶⁴ Christopher Hill, *The Changing Politics of Foreign Policy*, Basingstoke, Palgrave Macmillan,2003, наставник Smith, Steve; Hadfield, Amelia and Dunne, Tim, eds., *Foreign Policy:Theories, Actors, Cases*, Oxford University Press, Oxford, 2008, p. 8.

izvan obima ovog pojma.Evansov i Njunemov Rečnik međunarodnih definiše spoljnju politiku kao- „delatnosti pomoću koje državni akteri deluju, reaguju i opšte (act, react and interact)”.¹⁶⁵ Ovi autori takođe naglašavaju da je ključno svojstvo spoljne politike to što ona predstavlja „graničnu aktivnost“, odnosno što mora podjednako uspešno da odgovara na izazove unutrašnjeg i spoljašnjeg okruženja.Prema Radovanu Vukadinoviću : „Po dijelu mišljenja, spoljna politika država osniva se na pukom odgovoru na akcije drugih zemalja. Iz toga se izvlači zaključak da spoljne politike, osim nekoliko izuzetaka, praktično nema. Kao ilustracija takvog mišljenja mogla bi se navesti i ova tvrdnja Henrija Kisindžera: „Istraživačke i obavještajne organizacije, kako one inozemne, tako i domaće, pokušavaju spoljnoj politici pridodati svojstva racionalnosti o dosljednosti, koje ona uopće nema. Doslovno, nisam bio u stanju uvjeriti Francuze da ne postoji nešto takvo kao američka spoljna politika, i da se serijom poteza koji su dali određeni rezultat možda nije planiralo postizanje upravo takvog rezultata. Dio zapadnih autora poziva se pak na složenosti koje inače prate međunarodne odnose, a posebno su vidljive u spoljnoj politici, te iz toga izvlače zaključak da se spoljna politika ne može definisati u savremenim uslovima, i, kako piše Jozef Frankel „vjerovatno to nikome nikada neće poći za rukom“.¹⁶⁶

Momir Stojković pod spoljnom politikom shvata „skup (pravno - politički obavezujućih) stavova utvrđenih na najvišem nivou nekog subjekta međunarodnih odnosa (najčešće države), kojima su određeni ciljevi koje taj subjekt želi postići u cjelini međunarodnih odnosa ili prema pojedinim njihovim subjektima i sredstva za ostvarivanje tih ciljeva, kao i skup aktivnosti koje subjekt poduzima da bi te ciljeve u praksi ostvario“.¹⁶⁷Vojin Dimitrijević kada definiše spoljnu politiku, ističe da se nauka bavi spoljnom politikom kao “političkim odnosima u koje jedan subjekt međunarodnih odnosa stupa sa drugima takvim subjektima“.¹⁶⁸

Iz navedenih definicija uočava se nepostojanje opšte saglasnosti prilikom definisanja spoljne politike. S druge strane, uočava se da su države subjekti međunarodnih i međudržavnih odnosa, da su *spoljni odnosi, odnosi među državama, na osnovu kojih se usvajaju i realizuju političko – pravno obavezujući stavovi, u skladu sa određenim interesima i ciljevima. U tom kontekstu, mogu se i posmatrati i relacije odnosa između država u vezi i sa manjinskim pitanjima i dobrosusjedskim odnosima.*

¹⁶⁵Graham Evans, Jeffrey Newnham, Dictionary of International Relations, Penguin Books, London, p. 179.

¹⁶⁶ Radovan Vukadinović, Izabrana djela, Teorije međunarodnih odnosa, Teorije spoljne politike, CID Podgorica, 2009, str.230.

¹⁶⁷Isto.

¹⁶⁸Vojin Dimitrijević i Radoslav Stojanović, Osnovi teorije međunarodnih odnosa, Službeni list SFRJ, Beograd, 1977, str. 198.

Bitan činilac međunarodnih i međudržavnih odnosa predstavlja i diplomatija, za koju je u postojećem naučnom fondu, takođe karakteristično odsustvo saglasnosti prilikom njenog definisanja. Po nekim autorima diplomatiju nije moguće definisati, što je potpuno naučno pogrešno, jer, pored ostalog, ako imamo pojavu i realitet onda je nesporno da te pojave i realiteti podležu naučnom definisanju u skladu sa naučnim pravilima definisanja.

Etimološki uzev, termin "diplomatija" potiče od grčke riječi *diploma*, koja označava „ dvostruko presavijen akt izdat od suverena“. U staroj Grčkoj diploma je bila shvatana kao isprava koja je služila kao dokaz o završenim studijama, koja je bila presavijena dvostruko. U Rimskoj imperiji diploma je označavana kao putni dokumenti, koa što su pasoši i propusnice za imperijalne puteve, utisnuti na dvostranim metalnim tablicama. Potom je termin diplomatija shvatan i šire tj. kao službeni dokument (povelje, sporazumi, ugovori, i sl.), koji se posle pregovora između predstavnika careva, kraljeva, predstavnika vlada država, predaje učesnicima pregovora, na svečan način, kao izraz valjano obavljenog posla. Akteri, subjekti ili učesnici u pregovorima su nazivani „diplomatama“, a umešnost u pregovaranju nazivana je diplomatijom.

Diplomatija se shvatala u osnovi kao nauka i veština vođenja spoljnih poslova, jer otkada postoje ljudi i države, postojali su i određeni oblici ponašanja ili pravila u komunikaciji između naroda i država. Značaj i uloga diplomatičke kroz istoriju diplomatičke, može da se vidi i na primeru Francuske, kada Luj XI (1461-1483.) nije mogao da nađe drugog diplomatskog predstavnika za Holandiju, sem svog ličnog berberina. Prema nekim autorima, termin „diplomatski“(diplomatic, diplomatique) prvi je upotrebio nemački diplomata i filozof – Lajbnic (1646- 1716) u svom delu „*Codex iuris gentium diplomaticus*“ objavljenom 1693. u Hanoveru.

Po drugim autorima, termin diplomatija upotrebio je prvi Edmund Burke (1729-1797), irski državnik i filozof tokom 1796. godine, koji je pod diplomatijom shvatao aktivnosti prikupljanja informacija, objašnjavanje namera i pridobijanje naklonosti. Francuski kardinal Rišelje je takve aktivnosti shvatao kao „pregovaranje“ili „kontinuirano pregovaranje“. Diplomatija i diplomatski, označavaju umetnost pregovaranja, a ne spoljnu politiku ili međunarodne odnose (Harold Nicolson, *The evolution of Diplomacy*, Collier Books, New York, N.Y., 1962, 10.).

Prema Bogdanu Krizmanu osnovni činoci diplomatičke su pregovori, sporazumi, glasnici i posrednici: „Od kada historija pamti i zapisuje odnose među između društvenih skupina i grupa, koje možemo nazvati državama, postoji u izvesnoj meri i obliku - premda vrlo primitivna - i njihova diplomacija: njeni glasnici i posrednici. Oni posreduju između država odnosno između pojedinih vladara, vode pregovore u

njihovo ime, zaključuju saveze, objavljaju rat i sklapaju mir. Važno je istaknuti činjenicu, da su oni uvijek uživali izvesne privilegije, opštu zaštitu i poštovanje. Bili su ukratko nepovredivi”(Bogdan Krizman, Šta je diplomacija, Vjesnik, Zagreb, 1952, str.10.).

Richard Ross, bivši američki izaslanik na Bliskom istoku definisao je javnu diplomatiju kao pridobivanje drugih naroda na svoju stranu, a što se može činiti na različite načine – pretnjama, silom ili uveravanjem. J.J. Rogers, tvorac poslednjeg zakona o diplomatskoj službi SAD- Diplomatska služba je prva linija odbrane zemlje. Pre svakog stavljanja u pokret vojske i flote, pre nego što će se doneti odluka za mir ili rat, diplomatija će tražiti način da se izbegne sukob. Vešta diplomatička je najbolja osnova za mir. Nevešta diplomatička, najplodniji izvor rata. Oružje diplomatičke nije oružje, već ljudska volja, duhovna esencija ljudske moći. Prosvećeni narod mora svom snagom težiti da pridobije za diplomatsku službu ljude koji imaju najveće sposobnosti za nju, vaspitanje, iskustvo u veštini i praksi dužnosti koje iziskuju najveće okretnosti.

Generalno uzev, može se istaći, s jedne strane, da je diplomatička naučna disciplina pre svega nauke o politici, politikologije, ali pripada i pravnim naukama, jer obuhvata i međunarodno pravo, bavi se poznavanjem pravnih odnosa između država, utvrđivanjem međunarodnih ugovora, konvencija, sporazuma, i sl. S druge strane, diplomatička je i veština, umeće, kad npr jedna strana proceni da je štetan po nju, da ne daje dogovorenog i očekivano. Tada nastupaju diplomatičke da sproveđu željeno tumačenje, primene i regulišu ono što međunarodni ugovori, sporazumi, nisu uredili, u određenim uslovima i u skladu sa određenim interesima, i sl.

Navedeni iskazi posebno upućuju na nužnu i svršishodnu primenu diplomatičke u vezi sa rešavanjem problema nacionalnih manjina i dobrosusjedskih odnosa između naroda i država, kako u bližoj prošlosti, savremenosti ili bližoj budućnosti. Bitne odredbe pojmovima i realitetima „nacionalne manjine“ i „dobrosusjedski odnosi“ su u osnovi determinisani državnim i političkim razlozima i interesima, spoljnom politikom i diplomatskim aktivnostima, koje možemo tretirati s aspekta jedne države; grupe ili saveza država; ili međunarodne zajednice. Upotreba ovih termina i realjeta mogu biti pozitivnog ili negativnog usmerenja ili u funkciji nametanja državnih i političkih interesa i ciljeva, kao što je primer „ulazak“ u Evropsku uniju pojedinih država i ispunjavanje određenih zahteva koji se odnose na dobrosusjedске odnose i položaj nacionalnih manjina.

O dobrosusjedskim odnosima između država, možemo navesti i mišljenje jednog građanina, koje je po svom sadržaju i porukama, karakteristično, i istovremeno i poučno za navedenu temu odn. ovaj rad ali i političku praksu. Naime, Glas javnosti,

u rubrici pisma čitalaca objavio je mišljenje Dragiša Vesovića u prilogu : „*Šta to behu dobrosusedski odnosi*“. *Da li su to samo odnosi koji obavezuju jednu ili dve ili više strana....*, U čestim porodicama dobri odnosi sa susedima komšijama zauzimaju prioritetno mesto. Otuda izreka „košulja pa komšija“. Roditelji svojoj deci od malih nogu usađuju takvo ponašanje. Priča im se da prvi nikad ne napadaju, ali samo kad budu napadnuti, treba da im uzvrate. Kada to čine generacije roditelja, onda stasavaju nove generacije roditelja kojima su drugarstvo, prijateljstvo urasli u najbolje dobrosusedske odnose...*Kada se radi o odnosima među državama razvoj dobrih odnosa ne može negovati samo jedna država*. To mora činiti i druga, ali često to nije tako. *Pritisnute bremenom loši istorijskih iskustava razvoj dobrih međudržavnih odnosa nailazi na nesavladive prepreke, a pojedini potezi država suseda prema susedu su pre neprijateljski nego dobrosusedski*. Ranije u istoriji neki potezi suseda su se mogli okalifikovati kao osvajački, hegemonistički, osvetnički pa „razumeti“ neku kontraakciju protiv svog suseda. *Kako danas razumeti naše susede (bliže ili dalje) koji su priznali jednostrano proglašene nezavisnosti 15 odsto otregnute teritorije (prim. aut. misli se na Kosovo i Metohiju), s kojom treba da živi u dobrosusedskim odnosima nego kao najgrublji neprijateljski čin*. Lako je to da uradi Turska jer njen nepromišljen potez nije potez našeg suseda, a mi joj to moramo zapamtiti pa vratiti kad dođe pitanje države Kurda na redu. Zašto nam to uradiše Hrvatska, Crna Gora i Makedonija? Zašto ugroziše dobrosusedske odnose sa Srbijom? Zašto je razvoj dobrosusedskih odnosa obaveza samo Srbije kao suseda“.

2. Dobrosusjedski odnosi između Srbije i Nemačke, Srbije i Turske

Ilustraciju dobrosusjedskih odnosa između Srbije i Nemačke (shvaćenih u okviru navedene odredbe susjedskih odnosa u prethodnom podnaslovu) prikazaćemo na primeru nekoliko priloga objavljenih u par medija.

Prvi prilog je preuzet iz lista „Vreme“, u kom se ističe: „Nemačka je za Srbiju najvažniji trgovinski partner u EU; Srbija za Nemačku nije važna kao Poljska, ili Rusija i Ukrajina, ali je na terenu ona za Srbiju višestruko zainteresovanija od Anglosaksonaca. Najteži spor je oko Kosova, ali glavni problem je to što Srbija nema šta da vozi do Ulma na Dunavu.

Mnogo spekulacija bilo je u medijima o tome da nemački ministar spoljnih poslova Nemačke Gvido Vesterle dolazi u Beograd 26. avgusta s "poslednjom ponudom", kako bi pokušao da ubedi srpske zvaničnike da povuku rezoluciju o Kosovu, o kojoj će 9. septembra raspravljati Generalna skupština UN-a. Vesterle inače posećuje Beograd, Zagreb, Sarajevo i Prištinu. On je u jednom saopštenju poručio da je Međunarodni sud pravde potvrđio nemačko viđenje da je kosovska nezavisnost legalna, da podržava nemački stav da su kosovska nezavisnost i teritorijalni integritet nepovratne činjenice, da politički lideri u Beogradu i Prištinu treba da sarađuju konstruktivno i pragmatično i da rešavaju pitanja koja nastaju iz svakodnevne koegzistencije...

Zdravko Ponoš, pomoćnik srpskog ministra spoljnih poslova za bilateralu, u intervjuu za "Politiku" kaže da Srbija ne želi da se situacija na Kosovu zamrzne i ostane kakva jeste, već da se taj problem rešava. Naglašava da činjenica da veliki broj država nije priznao Kosovo govori da taj problem nije rešen. Srbija, dakle, neće povući rezoluciju o Kosovu, a u Beogradu postoji spremnost da se svakom sagovorniku koji je spreman da sasluša srpske argumente to i omogući. Ponoš kaže da je Kosovo najveća tačka neslaganja između Nemačke i Srbije, ali to za sada nije urušilo međusobnu saradnju u ostalim oblastima. On podseća da je Nemačka prvi spoljnotrgovinski partner Srbije u okviru EU.

U Beogradu, van zvaničnih krugova, može se čuti dosta ironičnih komentara o toj "slažemo se da se ne slažemo" formuli, koju svi ponavljaju otkad ju je u Beograd doneo američki potpredsednik Bajden. U neformalnim komentarima ona se poredi sa situacijom u kojoj je neko nekome preoteo ženu, pa ga svako veće zove da zajedno večeraju...

MIR I SUMNJE: Bivša SFR Jugoslavija je s Nemačkom uspostavila odnose na ambasadorskom nivou 21. jula 1951, šest godina posle Drugog svetskog rata. U

"Službenom listu" br. 35/1951. piše da su se dve strane usaglasile o ukidanju ratnog stanja sa Nemačkom. Mnogo kasnije, kad su već putovali turisti i gastarabajteri, slovenački pisac Vitiomil Zupan će u "Menuetu za gitaru", opisati to pomirenje rečenicom: "Do viđenja u sledećem ratu". Izgovaraju je jedan bivši partizan i jedan bivši pripadnik Vermahta na letovanju, negde u Španiji.

Osim sećanja na krvava dva svetska rata u kojima je Srbija bila medu pobednicima, a Nemačka gubitnik, nepoverenje i podozrenje prema Nemačkoj u Srbiji je poraslo kada je Nemačka unilateralno 23. decembra 1991. priznala Hrvatsku, uprkos preporukama evropskih faktora. U Hrvatskoj je tada ispevana pesma "Danke Deutschland". U Beogradu je pre 2000. isticano da je Nemačka diplomatski, a i na druge konkretnije načine podržavala kosovske secesioniste, a takve tvrdnje se i danas mogu naći i u nemačkim alternativnim medijima, kakav je na primer sajt german-foreign-policy.com, koji pravi grupa nezavisnih novinara i sociologa u čijem se jednom članku kaže da je bivši ministar spoljnih poslova Klaus Kinkel sarađivao sa UČK, da je kontakte s njenim prethodnicima inicirao još Hans Ditrib Genšer, da je nemačka tajna služba BND pomagala UČK još 1996, da su dva od četiri kosovska premijera, Agim Čeku i Ramuš Haradinaj, njeni klijenti, da Berlin kooperira s Tačijem uprkos obaveštajnim podacima da on kontroliše mrežu "profesionalnih ubica", itd.

Nemačka je učestvovala u NATO intervenciji protiv SRJ 1999. Tako se potrefilo da je prva civilna žrtva od nemačke puške pala u Prizrenu prilikom ulaska NATO-a na Kosovo.

"Velt" Aksela Springera piše da je ta okupacija "uspešna priča", da je "mlada republika Kosovo" našla sebe "na putu koji obećava" i da je secesija "doprinela stabilizaciji regiona u celini".

Posle prekida diplomatskih odnosa 1999. godine, zbog učešća Nemačke u agresiji NATO-a na SR Jugoslaviju, oni su obnovljeni 2000, a diplomatski odnosi su postepeno razvijani. Tokom 2007. godine SR Nemačku su posetili predsednik Republike Srbije Boris Tadić i predsednik Vlade Vojislav Koštunica. U 2008. godini predsednik Srbije Tadić bio je u poseti SR Nemačkoj od 30. septembra do 4. oktobra, kada mu je uručena i nagrada "Quadriga". Kvadriga je inače onaj četvoropreg koji stoji na Brandenburškoj kapiji u Berlinu. (Uzgred budi rečeno, za razumevanje ove priče važno je reći da je u neposrednoj blizini te simbolički važne tačke u Berlinu – američka ambasada.)

Srbija i Nemačka potpisale su Sporazum o readmisiji (2002), Sporazum o tehničkoj saradnji i pomoći (2004) i Sporazum o vojnoj saradnji (2006). U 2008. godini potpisani su Memorandum o saradnji između Diplomske akademije Ministarstva

spoljnih poslova Srbije i Akademije diplomatske službe Saveznog ministarstva inostranih poslova SRN i Memorandum o razumevanju između Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja i Ministarstva za infrastrukturu Srbije i Nemačkih železnica.

EVROPSKA PRIČA: Nemačka je snažno politički i finansijski podržavala ulazak u EU zemalja srednje Evrope, Višegradske grupe – naročito Poljske – radi osiguravanja svog središnjeg položaja u Evropi i stabilizovanja država na njenim istočnim granicama.

Sudeći po nekim analizama Nemačka, međutim, ne percipira Balkan kao prioritet prve vrste kakav su za nju centralna Evropa, Ukrajina, a naročito Rusija, s kojom je Berlin uspostavio čvrste privredne veze i sklopio velike energetske aranžmane, čak pomalo okrećući leđa ostatku Evrope, Americi i zagovornicima traženje alternativnih energetskih izvora u nemirnoj centralnoj Aziji. Nemačka je rekla "ne" ulasku Ukrajine i Gruzije u NATO zbog Rusije. Srbija nije deo te ost-politike. Ona je na Balkanu.

NEDOVRSENE DRŽAVE: Za Berlin, integracija Balkana ipak nije, kako izgleda, toliko bitna kao, na primer, za Italiju, za koju su Balkan i Mediteran isto što i tzv. Višegradska grupa za Nemačku. Taj zastoj nema toliko veze sa Srbijom i Kosovom koliko sa prećim evropskim poslovima.

U Berlinu ponavljaju da je državama Balkana budućnost članstvo u EU ali, kako izgleda, smatraju da je tapšanje po ramenu zasad dovoljno. Nemci, koji su finansirali možda polovicu troškova proširenja, trenutno najviše traže da se s proširenjem malo zastane kako bi se "svarile" dosadašnje pridošlice. Smatraju, kako izgleda, da su dovoljno platili priključenje nekonsolidovane Rumunije i Bugarske zbog razmeštaja američkih baza. Nemačka pokazuje otpor prema prijemu Turske u EU, ali ne i zemalja Zapadnog Balkana, te nespretnе novokovanice koja se odnosi na ex-yu zemlje minus Slovenija, plus Albanija.

U nemačkoj javnosti se region opisuje kao tempirana bomba.

Nemački "Cajt" u jednom tekstu citira Bizmarka iz 1870/71. kada je ujedinio Nemačku: "Naša zemlja je sada završena", a zatim konstatuje da od sedam zemalja nastalih iz Titovog nasleđa, četiri ne mogu to za sebe da kažu, zato što su to nezavršene države. Po "Cajtu", Srbija će biti nezavršena država sve dok bude sanjala o Kosovu. Kosovo za sebe je nekompletno (a i od 27 članica EU nije ga priznalo pet, u UN-u ga nije priznala većina država, ima priznanje samo 62 države, a vojnici iz čak 32 zemlje nastoje da stabilizuju Kosovo). Bosna i Hercegovina je provizorijum. Makedonija je nekompletna, pošto je koegzistencija slovenske većine i albanske

manjine puna napetosti. Kad strani posetilac ode u Beograd, Skoplje, Prištinu, Sarajevo i Zagreb – svuda čuje istu pesmu: što pre u Evropsku uniju. Svi insistiraju na svom suverenitetu i teritorijalnom integritetu. I svi žele da podignu životni standard građana.

Iz kosmosa je vidljivo da je najkomplikovanija politička otežavajuća okolnost u odnosima Beograda i Berlina dijametralno suprotno videnje subbine Kosova. Ona je pogoršana brzim nemačkim priznanjem kosovske nezavisnosti 20. februara 2008. godine. Nemačka ima iskustva sa nasilnim oduzimanjem svoje teritorije (bivša istočna Pruska). Ona se držala Halštajnovе doktrine i nije priznavala Istočnu Nemačku ali je našla formulu za neku vrstu koegzistencije s njom, sve dok nije pao Berlinski zid. Neki analitičari smatraju da je ona mogla da ima određeni nivo razumevanja za srpski stav. Nema mnogo dokaza da bi moglo tako ispasti, ako se ne računa jedna izjava nemačke kancelarke Angele Merkel da u sporu oko Kosova ne bi trebalo da bude ni gubitnika ni pobednika. U Nemačkoj nisu vidljive težnje da se revidiraju Brantovi istočni ugovori o priznanju granica na Odri i Nisi. Nemačka je za sada sve činila za stabilizaciju istočnih suseda, mada su u drugim slučajevima nacionalistički pokreti nalazili podršku u Nemačkoj zato što je to bila ranije podržavana formula za razbijanje istočnog bloka.

Nisu retke konstatacije (belgijski zvaničnik, britanske diplomatе, itd.) da je pitanje vremena kada će neka od zemalja EU otvoriti temu "dobrosusedskih odnosa Srbije i Kosova". Sada je "učitano" da sada preko ministra spoljnih poslova na tome insistira Nemačka.

Po zapažanju jednog sagovornika "Vremena", to se tako ne radi, nije ministar spoljnih poslova taj koji će preneti neprijatnu poruku, to se obično prepusta nekom nižem, ili bočnom nivou. Drugo, nema se čime uceniti – priključenje regiona je na čekanju i biće aktuelno u nekom sledećem mandatu. Licitiranje prijemom kandidature je previše slaba karta u odnosu na 15 odsto teritorije, rudnih blaga i istorijski simboličnih mesta...

Čuju se, međutim, i nemački glasovi koji govore suprotno. Oni otkrivaju dva motiva – jedan proizlazi iz nemačke psihološke potrebe da se nađe neko gori od njih, pošto su četrdeset godina satanizovani. Drugi proizlazi iz toga da je neka vrsta intervencionističke retorike korisna za međunarodne karijere pojedinih političara. To se na primer vidi kod Doris Pak, političarke iz CDU-a, članice Evropskog parlamenta, koja se u raznim evropskim institucijama eksponira u pitanjima vezanim za Jugoistočnu Evropu, i kod Kristijana Švarc-Šilinga, nemačkog političara austrijskog porekla koji je 1992. podneo ostavku na mesto ministra u kabinetu Helmuta Kola u znak protesta što je Nemačka pasivno posmatrala zverstva na prostorima bivše Jugoslavije. On je 14. decembra 2005. na mestu visokog

predstavnika Ujedinjenih nacija i specijalnog predstavnika EU za Bosnu i Hercegovinu zamenio Britanca Petija Ešdauna i na tom mestu je ostao do 2. jula 2007.

Švarc-Šiling je nedavno u tekstu pod naslovom "Opasan san o velikom carstvu" u "Zidojče cajtungu", pored ostalog, pisao: "Već godinama evropski vodeći političari govore o dugogodišnjoj krizi na Kosovu i u BiH... Najveći problem je Srbija. Beograd se još nije oslobođio nacionalističke velikosrpske ideologije, koja je tokom devedesetih doveđa do najgoreg genocida u Evropi nakon Drugog svetskog rata, te do raspada bivše Jugoslavije. Ta ideologija i danas sprečava svaki napredak u dve susedne zemlje. Sa političkom upornošću bez premca, srpska vlada pazi na to da istorijski prevaziđena ideja o 'Velikoj Srbiji' ne bude dovedena u pitanje. Onaj ko to ipak čini, taj se u Srbiji nalazi pod enormnim političkim pritiskom, što može dovesti i do ubistva, kao što se desilo bivšem odvažnom premijeru Zoranu Đindjiću, koji je bio uredno egzekutiran. Utoliko bi EU sada morala da preduzme svoj školski zadatok i da na Balkanu podrži one snage koje se zalažu za dugoročna rešenja koja imaju smisla i koje su spremne da daju konstruktivan doprinos u cilju stabilizacije regionala. Evropa mora pomoći onima koji na Balkanu pokreću reformske procese. Nažalost, i Nemci u tom smislu spadaju u one koji su do sada bili pasivni, ponekad čak i kočničari jednog takvog procesa...", piše Kristijan Švarc-Šiling...

ĐINDIĆEVA FORMULA: U Beogradu se shvata da je Nemačka nakon ujedinjenja 1990. postala najuticajnija država Evropske unije, bez čije podrške Srbija ne može ubrzano napredovati ka članstvu, niti je moguć brz privredni razvoj, ali u Srbiji ne poznaju dovoljno savremenu Nemačku...

PRIVREDA: U Srbiji radi oko 250 nemačkih kompanija koje zapošljavaju oko 20.000 radnika. Nemačke kompanije u Srbiji do sada su investirale oko milijardu i po evra, ako se uračuna ulaganje preko firmi-ćerki iz Austrije (vidi okvir). Nemačka je u Srbiji najvažniji evropski bilateralni donator. Nemačka Savezna vlada za privrednu saradnju i razvoj je od demokratskih promena 2000. godine do danas za Srbiju izdvojila skoro 870 miliona evra. Kroz donacije i povoljne kredite obezbeđena je, na primer, popravka bagera-kopača u rudniku Kolubara, zatim popravka najvećeg bloka Termoelektrane "Nikola Tesla" koji je već 2002. ponovo proizvodio električnu energiju, a kroz slične investicije povećana je produktivnost rudnika Tamnava zapad. Početkom 2004. odobren je povoljan kredit od 30 miliona evra za rehabilitaciju hidroelektrane "Bajina Bašta". Pomognuta je i rehabilitacija vodovodnih i kanalizacionih sistema u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, Kraljevu i južnoj Srbiji, izgradnja mreže daljinskog grejanja u Beogradu, Nišu, Novom Sadu, dok su slični projekti planirani i za Kragujevac. U Srbiji je aktivno oko 160 predstavnštava nemačkih firmi, banaka, nevladinih organizacija i institucija.

Poslovni savet Srbije i Nemačke, osnovan prilikom posete tadašnjeg saveznog kancelara Gerharda Šredera Srbiji i Crnoj Gori 29. oktobra 2003, osim istaknutih političara okuplja i predstavnike privrede među kojima su velike nemačke firme poput Deutsche Bahn i Aquamundo, ili Siemensa, koji je u Srbiji aktivan 123 godine – još od 1887.

Još uvek proizvodi struju prva električna centrala u Srbiji na reci Đetinji u Užicu, koju je daleke 1900. godine otvorio tadašnji kralj Srbije Aleksandar Obrenović, u koju su ugrađene tada najsavremenije "simens-halske" turbine, samo pet godina od prve na Nijagarinim vodopadima. U julu je obeležila 110 godina rada. Siemens u Srbiji trenutno ima 740 zaposlenih. Siemens d.o.o. Beograd je inače osnovan "vo vremja ono", 1996.

Investicije

Veće investicije nemačkih firmi u Srbiji

Firma	Privr. grana	Vrsta investicije	Vrednost (u mil. eur)
Stada-Hemofarm, Vršac	lekovi	Preuzimanje	485
Metro Cash&Carry, Beograd	trgovina na veliko	Greenfield	150
Messer – Tehnogas, Beograd	tehnički gasovi	Privatizacija	132
Henkel – Merima, Kruševac	deterdženti, lepak	Privatizacija (nem.-aust. invest.)	103
Ball Packaging, Beograd	limenke za ind. pita	Greenfield (amer.-nem. invest.)	75
Tarkett – Sintelon, B. Palanka	podne obloge	Joint Venture (franc.-nem. invest.)	67
Nordzuker – MK Komerc, Sunoko	šećer	Preuzimanje	40
WAZ, Beograd, Novi Sad	štampa	Joint Venture	28
Fresenius Med. Care – Hemomed, Vršac	medicinski materijal	Preuzimanje	20
ATB Sever, Subotica	elektro-uredaji	Privatizacija (nem.-aust. invest.)	20
DHL, Beograd	logistika	Greenfield	12
Xella – Kolubara Gasbeton, Haniel Grupa, Vreoci	beton	Privatizacija	11
Linde Carbodioxid, Bečeј	tehnički gasovi.	Privatizacija	8
SANO, Novi Sad	stočna hrana	Greenfield	6
Loher Electro, Subotica	elektro-motori	Greenfield	6
Würth, Beograd	metalni delovi, trgovina	Greenfield	3
HLC Chemie – PKS Latteks, Čačak	hemiska ind.	Privatizacija	2
Rudolf Walther, Subotica	građevina	Greenfield	2
Neckermann, Beograd	trgovina	Greenfield	1
Draexlmaier, Zrenjanin	auto-delovi	Greenfield	10
Reum, Batočina	auto-delovi	Greenfield	6
Gramersystem, Aleksinac	auto-delovi	Greenfield	4
IGB Automotiv Bauerhain, Indija	auto-delovi	Greenfield	3
UKUPNO			1.216

Smatra se da je više od jedne trećine svih austrijskih investicija poreklom nemački kapital. Kao primer se ističu firme Siemens, Metro, Henkel, kao i firma Nordcuker koja namerava preko svog predstavnštva iz Holandije da uloži oko 40 miliona evra u Srbiju. Nemačka kompanija Medsorga gradiće u Kraljevu fabriku za reciklažu – preradu otpada.

Potpisanim ugovorom o investiciji u aprilu 2010. nemačka fabrika čarapa Falke na jugu Srbije planira investiciju od osam miliona evra i zapošljavanje šest stotina ljudi. (Podaci Odbora za ekonomski odnose PKS o bilateralnoj saradnji Srbije i Nemačke i Ambasade Nemačke u Beogradu)

Mreža kanala Rajna–Majna–Dunav se opisuje kao velika šansa, Srbija je i do sada ostvarivala značajne prihode od nemačkog tranzitnog saobraćaja. Dunav je za Srbiju sigurno najjača karta, kaže Ognjen Pribićević, ali tu se ponavlja opšta privredna priča. To je značajan voden put, ali – šta je na kraju puta? Drugim rečima, imate li vi neku robu da prevezete ka gradu Ulmu, na Dunavu?

Robnu razmenu Srbije sa Nemačkom karakteriše visok robni deficit na našoj strani, kao i nepovoljna struktura robe u izvozu. Najzastupljeniji proizvodi u izvozu su: delovi za mašine, propen, maline, toplo valjani proizvodi u koturovima, gume za putničke automobile, kaučuk, pšenica tvrda, hulahop čarape, table toplo valjane, proizvodi od legiranog aluminijuma, hladno valjane trake, žuti kukuruz. Najviše su zastupljeni u uvozu: putnička vozila (nova i upotrebljavana), delovi za mašine, šleperi, lekovi, kamioni, prikolice i poluprikolice, proizvodi od legiranog aluminijuma, autobusi, novinska hartija, drumski tegljači...

Tradicionalno, Nemačka na Zapadnom Balkanu pokazuje jači interes za Hrvatsku, ali glavni problem je to što Srbija koja je prošla kroz tranzicionu dezindustrijalizaciju nema šta da ponudi na nemačkom tržištu – nema brenda, jer nema šta da brendira. Srpski brend u Nemačkoj – Ana i Jelena!

Kad srpski političari odu u Nemačku i kažu da je BDP u Srbiji 30 milijardi, naiđu na odgovor da je to ipak tek sedmina obrta Mercedesa.

Robna razmena Srbija – Nemačka

Godina	Izvoz	Uvoz	Ukupno	Saldo
1990.	1111,62	1500,33	2611,66	-388,71
1991.	1116,30	1135,61	2251,91	-29,31
1996.	146,42	523,87	670,29	-77,45
1997.	218,01	644,54	862,55	-426,53
1998.	335,53	588,50	924,03	-252,97
1999.	165,25	384,39	549,64	-219,14
2000.	175,42	456,22	631,64	-280,80
2001.	230,05	549,95	780,00	-319,90
2002.	241,83	762,12	1003,95	-520,29
2003.	287,96	1020,65	1308,61	-732,69
2004.	372,70	1501,20	1873,90	-1128,50
2005.	445,80	1092,20	1538,00	-646,40
2006.	637,00	1251,10	1888,10	-614,10
2007.	937,50	2169,70	3107,20	-1232,20
2008.	1142,00	2704,40	3846,40	-1562,40
2009.	871,55	1944,34	2819,89	-1072,79
2010/jun	484,61	846,53	1331,14	-361,92

U prvih šest meseci 2010. Nemačka je na trećem mestu po izvozu Srbije u odnosu na 144 zemlje sveta, a na drugom mestu (iza Rusije) po uvozu Srbije u odnosu na 174 zemlje sveta. Ona je najvažniji spoljnotrgovinski partner Srbije u okviru EU. Spoljnotrgovinska robna razmena između Nemačke i Srbije opala je u prvih pet meseci u 2010. godini za oko 3,3 odsto u odnosu na isti period 2009. (Podaci Odbora za ekonomске odnose PKS o bilateralnoj saradnji Srbije i Nemačke i Ambasade Nemačke u Beogradu).¹⁶⁹

Sledeći prilog koji govori o nekim modalitetima dobrosusjedskih odnosa predstvićemo iz priloga lista „Nacionalni građanski“ od 24.05.2011. u kome Petar Petković govori o modelu dve Nemačke što znači razvoj dobrosusjedskih odnosa između dve države. „BEOGRAD – Ideja da se na status Kosova i Metohije primeni model koji je postojao u posleratnoj Nemačkoj potvrđuje da aktuelna vlast vodi dijalog o dobrosusedskim odnosima s južnom srpskom pokrajinom, izjavio je portparol Demokratske stranke Srbije Petar Petković.– Šef pregovaračkog tima Vlade Srbije Borko Stefanović i aktuelna vlast očigledno vode dijalog o

¹⁶⁹VREME, br 1025, 26. avgust 2010.

dobrosusedskim odnosima s Kosovom i Metohijom, za šta je pokazatelj to što spominju mogućnost Išingerovog plana kao modela Srbije i Kosova – rekao je Petković na stranačkoj konferenciji za novinare. On je dodao da je aktuelna vlast, pre nego što je predložila model rešenja koji je važio za dve Nemačke, trebalo prvo da ga pročita. Petković je podsetio da je taj plan Vlada, predvođena liderom DSS-a Vojislavom Koštunicom, odbacila 2007. godine jer je, kako je naveo, jasno da bi se u slučaju Srbije i Kosova i Metohije to odnosilo na sporazum dveju država.– Išingerov predlog ne podrazumeva ništa drugo nego uspostavljanje dobrosusedskih odnosa – istakao je Petković. On je dodao da je sve počelo 2008. godine kada je aktuelna vlast potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju “u kom jasno stoji da Srbija treba da uspostavi dobrosedske odnose sa svojom južnom pokrajinom”.

Prema RTV od 14. novembar 2011. 18:48 (Izvor: Beta) navodi se izjava nemačkog ministra spoljnih poslova Gido Vestervele iz Brisela: „Nemački ministar spoljnih poslova Gido Vestervele izjavio je danas u Briselu da Nemačka podržava evointegraciju Zapadnog Balkana, ali da traži da se ispune za to potrebna merila. U slučaju Srbije, među uslovima su i dobrosusedski odnosi s Kosovom, rekao je Vestervele i naveo da "oni koji žele u EU ne smeju podržavati nasilje". Nemački ministar spoljnih poslova je, na završetku sastanka šefova diplomatija članica EU, rekao novinarima da se neće "dozvoliti nikakve prečice" u evointegracijama. "Svako mora u potpunosti da ispuni merila. Ta merila se odnose na dobro upravljanje, borbu protiv korupcije i kriminala, a kada je Srbija u pitanju, to se tiče i dobrosusedskih odnosa", rekao je Vestervele odgovarači na pitanje o mogućnosti da Srbija dobije status kandidata u decembru. "Za nas se teritorijalni integritet Kosova ne dovodi u pitanje. Zato ćemo prilikom odluke (o davanju statusa kandidata Srbiji) razmotriti i to pitanje. O tome ćemo razgovarati s našim evropskim partnerima. Mi smatramo da nastavak zavisi od toga šta ćemo mi dobiti od onih koji žele da uđu u EU, a očekujemo saradnju, a ne sukobljavanje", rekao je on. Vestervele je naveo da i članice EU koje nisu priznale Kosovo ne dovode u pitanje teritorijalni integritet Kosova i da se one slažu "da se konflikti ne mogu rešiti sukobljavanjem već saradnjom". "Ja sam bio tamo i video situaciju. Nasilje ne smeju podržavati oni koji žele u EU", rekao je Vestervele“¹⁷⁰

Sledeći prilog može biti takođe indikator odnosa između dve države, gde se ujedno uočavaju i iskazi koji imaju jako naglašenu i usmerenu političku konotaciju prema Srbiji. Sam naslov priloga „Dobrosusedski odnosi sa Kosovom znače raspuštanje "paralelnih" struktura na severu“, upućuje i na određenu vrstu političkog pritiska.

¹⁷⁰RTV, 14. novembar 2011.

Ana Filimonova¹⁷¹ ističe značaj i uticaje Turske koje ona pokušava da ostvari na Srbiju. U tom kontekstu on navodi nekoliko iskaza.: „Realnost se svodi na to, da je Zapad proglašio Balkan zonom svog isključivog uticaja, i posle prevrata 5. oktobra 2000. godine zapadne države učinile su sve u cilju ograničavanja nacionalno-državnog suvereniteta Srbije. I prva se tu iskazala Turska, koja ne bez uspeha manevriše između Zapada (SAD i EU) i Rusije, ali pri tom na Balkanu pokušava da sprovodi sopstvenu hegemonističku politiku. Tako je, s jedne strane, odmah nakon posete D.A.Medvedeva Srbiji on obavio telefonske pregovore sa turskim predsednikom A.Gulom, koji je saopštio da je Turska zvanično odobrila Rusiji da započne geološko-istraživačke radeve u turskoj ekonomskoj zoni Crnog mora u okvirima izgradnje gasovoda „Južni tok“ i da je turska vlada donela sve za to potrebne odluke. (Preliminarni sporazum o prolasku „Južnog toka“ preko teritorijalnih voda Turske potpisali su 6. avgusta premijeri dve zemlje – Putin i Erdogan). Ruska strana je, sa svoje strane, podržala izgradnju naftovoda „Samsun – Džeđhan“, koji spaja crnomorsklu Samsun sa naftnim terminalom Džeđhan na sredozemnomorskoj obali Turske. Na taj način, Turska će učestvovati kako u projektu „Nabuko“, tako i u „Južnom toku“.

U celini uzev, Turska tokom poslednjih nekoliko meseci čini umerenom evroatlantsku orijentaciju svoje spoljne politike i preduzima određene korake u pravcu zблиžavanja sa Rusijom – na primer, predloživši joj da zajednički stvore „Kavkasku alijansu“ uz učešće Gruzije, Azerbajdžana i Jermenije. Međutim, s druge strane, Turska se aktivizirala na balkanskom pravcu, na kome se turski vladajući krugovi pripremaju za najširu ekspanziju, sve do istorijskog revanša i obnove Osmanlijske imperije. Predsednik Turske A.Gulj je manje od nedelju dana nakon posete ruskog predsednika, 26. oktobra doputovao u dnevnu posetu Srbiji. Zajedno sa Guljom doputovala je brojna delegacija, u kojoj su se nalazili predstavnici poslovnih krugova i stručnjaci za gradnju. Na susretu sa predsednikom Srbije B.Tadićem Gulj je, pre svega, apostrofirao strateški položaj Srbije u regionu, izrazio posebnu zainteresovanost Ankare za prolazak „Koridora 10“, i za investicije u srpsku ekonomiju i infrastrukturu.

Turska je uz asistenciju potpredsednika vlade M.Dinkića već sa Srbijom potpisala sporazum o slobodnoj trgovini. U toku posete turskog predsednika Ankara je sa Beogradom potpisala pet sporazuma o zajedničkim infrastrukturnim projektima, ekonomskoj, finansijskoj i tehničkoj saradnji, o socijalnoj delatnosti i administrativni sporazum o osiguranju socijalne zaštite. Ti sporazumi, po mišljenju turskog

¹⁷¹ Ana Filimonova, O projektu muslimanske države u Evropi, izvor . Fond strateške kulture – Moskva, videti:www.dejanlucic.net/.../Muslimanska_drzava_u_evropi__LATINICA.h..

rukovodstva, treba da „pojačaju saradnju sa Srbijom“ i, bez obzira na to što je Turska među prvima od zemalja priznala nezavisnost Kosova, kosovsko pitanje „ne može biti prepreka u bilateralnim uzajamnim odnosima“.

Zanimljivo je da je za 27. oktobar bio predviđen susret Gulja sa ključnim religiozno-političkim figurama Raške oblasti („Sandžaka“)¹⁷², poseta Novom Pazaru, Tutinu i Sjenici. Međutim, došlo je do promene i umesto toga on je u Beogradu 27. oktobra prisustvovao na konferenciji o ekonomskom razvoju „Sandžaka“, a potom posetio Sremske Karlovce i Novi Sad (Vojvodina). Za vreme Guljove posete Petrovaradinske tvrđave i Novog Sada Tadić je izjavio da nerešena pitanja na Balkanu mogu biti razrešena isključivo integrisanjem čitavog regionala u Evropsku uniju. U celini uzev, obojica predsednika istakla su, da se odnosi između Srbije i Turske sada nalaze na „najvišoj tački“. Srpski predsednik predložio je turskoj strani da pristupi izgradnji kulturno-obrazovnog islamskog centra nedaleko od Beograda. Po mišljenju srpskog predsednika, upravo će to biti dobar uslov za „bolje uzajamno razumevanje u regionu i osigurati novi susret dvaju različitim kultura i religija“. Tadić je pozvao Tursku da pojača investicije u region Raška i Zlatiborski okrug i predložio turskim kompanijama izgradnju industrijske zone u području Tutina. Sa obe strane izražena je nada da će nacionalni avioprevoznici Srbije (JAT) i Turske (Turkish Airlines) uspostaviti stratešku saradnju.

Tadić je ukazao da Srbija i Turska zajednički učestvuju u izgradnji gasovoda „Južni tok“ i izrazio želju da se i Srbija pridruži projektu „Nabuko“, a da se između zemalja razvija punovredna politička, ekomska i kulturna saradnja¹⁷³. Planovi Turske na Balkanu sasvim su konkretni. Ovih dana je ministar inostranih poslova Turske Ahmet Davutogli u toku svoje posete Sarajevu izjavio, da je cilj turske spoljne politike uspon otomanskog Balkana kao centra svetske politike. „Učinićemo Balkan, Kavkaz i Srednji Istok zajedno sa Turskom centrom svetske politike“, „u Turskoj ima više bosanaca nego u Bosni, albanaca više nego u Albaniji, Čečena i Abhazaca više nego u Čečeniji i Abhaziji, pa prema tome, ta otomanska baština“ je „za sve te različite nacije na Balkanu, Srednjem Istoku i Kavkazu Turska pouzdano utočište“. „Anadolija pripada vama, a mi verujemo da je Sarajevo – naše“, „istorija, sudsbita i budućnost Turske i BiH su jedinstveni, teritorijalna celovitost BiH je za Tursku isto toliko važna kao i teritorijalna celovitost Turske“, „to je osećanje svakog Turčina“, „mi želimo novi balkanski region, utemeljen na političkim vrednostima, ekonomskoj uzajamnoj zavisnosti, saradnji i kulturnoj hegemoniji. Takav je bio otomanski Balkan. Mi ćemo obnoviti taj Balkan...Otomanska stoljeća na Balkanu su uspešno vreme i sada ga treba vaspostaviti“ – tako je govorio Davutogli.¹⁷⁴ Danas SAD i

¹⁷²Pažnja prema „Sandžaku“ nije slučajna: u prošlosti je „Sandžak“ bio koridor koji je povezivao Osmanlijsku imperiju sa BiH

¹⁷³<http://www.borba.rs/content/view/10204/123/>

¹⁷⁴<http://www.mtsmondo.com/news/vesti/text.php?vest=150680>

Turska ulaze u novu fazu realizacije plana stvaranja muslimanske države u centru Evrope – u Bosni i Hercegovini. Ekspanzionizam Turske u Evropi podržava se pozivanjem na istorijsko nasleđe – 500-godišnje tursko ropsstvo na Balkanu. Posle posete D.Medvedeva u ofanzivu na Srbiju krenula je i Evropska unija. Evropska komisija je ukazala na to, da je neophodno da se oformi sistem granice Srbije sa Kosovom, pored ostalog, da se uspostavi carinska kontrola. Ambasador Švedske u Beogradu Krister Bringeus tvrdi, da EU zahteva od Srbije ne priznavanje nezavisnosti Kosova, već samo „praktičnost kada je reč o saradnji i dobrosusedskim odnosima“, a to su, sa svoje strane, „uslovi za sve zemlje koje teže da se priključe Evropskoj uniji“. U dатој etapi od Srbije se traži da uspostavi policijsku saradnju, saradnju u oblasti suda i carina“. Taj se zahtev ispostavlja uoči razmatranja u Savetu bezbednosti (u decembru) pitanja o ukidanju viza za građane Srbije. U međuvremenu, pretnje na adresu Srbije se povećavaju kao grudva snega. Nemački deputat u Evropskom parlamentu Doris Pak je izjavila 28. oktobra, da Srbija mora da promeni svoju politiku prema Kosovu ako želi da nastavi započeti evropski put. Po njenim rečima, sve dok ne bude rešeno pitanje sa Kosovom, Srbija neće ući u Evropsku uniju.¹⁷⁵ Istovremeno, 28. oktobra izvestilac Evropskog parlamenta za Srbiju Jelko Kacin je ukazao, da je deblokiranje Prelaznog trgovinskog sporazuma EU sa Srbijom moguće tek ako se ispunи glavni uslov – potpuna saradnja Srbije sa Haškim tribunalom. „Ako Srbija kontroliše svoju teritoriju, - izjavio je Kacin, - onda ona mora znati gde se nalazi Ratko Mladić. Ako na to pitanje nema odgovora, onda ona ne kontroliše svoju teritoriju i tada nastaju velike teškoće sa odgovornom na pitanje je li ona, i ako jeste, u kojoj je meri pravna država“¹⁷⁶... Postavljanje čvrstog ekonomskog fundamenta pod politički dijalog između Moskve i Beograda svetske države doživljavaju kao miniranje za Srbiju „jedinog pravilnog izbora – Evropske unije“ i perspektiva NATO. Traganje za alternativom se ne dopušta. Obnavljanje međunarodne saradnje u okvirima Pokreta nesvrstanih veliki deo prozapadne i „liberalne“ srpske javnosti dočekao je sa smeškom i skoro rasističkim izjavama. Ekonomsko i geopolitičko jačanje Srbije, nacionalni preporod Srba je za vodeće centre moći udarac po njihovim sopstvenim interesima.

O odnosima Srbije i Turske održani su i razgovori između Predsednika Srbije Tomislava Nikolića sa turskim predsednikom Abdulahom Gulom u Istanbulu, o razvoju saradnje, pre svega, ekomske! Kako se navodi u saopštenju iz Predsedništva Srbije, Turska je Srbiji još ranije ponudila pomoć za izlazak iz ekonomskog krize, i to u vidu investicija u infrastrukturu. - Predsednik Gul je posebno istakao da Turska očekuje od Srbije da bude temelj mira i stabilnosti u ovom delu Evrope - dodaje se u saopštenju Predsedništva nakon tog susreta, održanog uoči

¹⁷⁵<http://www.blic.rs/politika.php?id=117819>

¹⁷⁶<http://www.nspm.rs/hranika/jelko-kacin-uslov-za-prelazni-trgovinski-sporazum-je-saradnja-srbije-sa-haskim-tribunalom.html>

početka samita Organizacije za crnomorsku ekonomsku saradnju. Predsednik Srbije je rekao da dobri odnosi dve zemlje treba i dalje da se unapređuju, od čega će interes imati građani obe države. Nikolić je istakao da Srbija ima ogroman potencijal u prirodnim i ljudskim resursima, koji predstavljaju njenu komparativnu prednost, i da će i dalje graditi mostove dobrosedske saradnje i raditi na tome da Srbija bude, pre svega, ekonomski jaka i prosperitetna.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Informer, 06/27/2012; Strana: 4 .

3. Dobrosusjedski odnosi između Srbije i susednih država

3.1. Srbija i Bosna i Hercegovina

U intervjuu¹⁷⁸ „Dodik se povjerio Snežani Čongradin: Turci vijekovima rade protiv Srba“ . U prilogu se navodi da je „Turska je tokom rata devedesetih bila na strani srpskih neprijatelja, a ni danas takav odnos nije drugačiji. Oni nisu nikada radili u interesu Srbije i srpskog naroda, tako da mi nije jasna njihova, kako kažu, objektivnost i nepristrasnost kao nekakav garant da će biti dobri posrednici u poboljšavanju odnosa među državama našeg regiona, ističe u razgovoru za Danas Milorad Dodik, predsednik Republike Srpske.

Razgovarala: Snežana Čongradin.- Za državne zvaničnike Srbije, Turska je ipak poželjan partner i rado prihvataju njihovo posredovanje. - Nije mi to jasno uopšte, moram da priznam. Turska je u posredovanju uspostavljanja navodno dobrosusedskih odnosa Srbije i BiH zastupala isključivo interes Bošnjaka. Oduvek su im davali podršku. Kako je to dobro za Srbiju, ne mogu da razumem.

Boris Tadić je bio u Sarajevu, a predstavnik Bošnjaka u Predsedništvu BiH je, prvi put nakon rata, posetio Srbiju. Turska je bila posrednik. Zar to nije napredak u uspostavljanju dobrosusedskih odnosa?- To da su uspostavljeni dobri odnosi između Srbije i BiH međusobnim posetama je čista propaganda. Propaganda je i turski doprinos tom procesu. Lično mislim da nije nakaradno to što Turska radi u interesu Bošnjaka, ali da jeste nakaradno misliti da je to u interesu Srbije. Turska je među prvima priznala Kosovo i najjače se zalaže za državnost te srpske pokrajine.

Ahmet Davutoglu je najavio mogućnost da Turska posreduje u dijalogu Beograd - Priština. Kako to ocenjujete? - Vidite koliko je to suludo! Turska među prvima priznaje Kosovo i poziva na ukidanje navodno paralelnih institucija na severu južne srpske pokrajine. O kakvom posredništvu se može tu govoriti, osim onog koji je protivan interesima Srbije.

On čak tvrdi da je Beograd tražio njihovu pomoć...- Ne znam ja za to. Uostalom, kako bi se to moglo ostvariti, s obzirom na to da se dijalog Beograda i Prištine odvija pod okriljem EU? Zašto bi se sada Turska mešala u sve to?!

Predsednik Tadić je javno kritikovao Vuka Jeremića zbog izjave o premijerki Hrvatske, koju je dao kod vas u Banjaluci. Kako to komentarišete?- Boris Tadić je najmerodavnija ličnost za ocene onoga što je dobro, ili ne, kada je reč o odnosima

¹⁷⁸Internet, www.tacno.net/.../ekskluzivnododik-se-povjerio-snezani-congradin-turci-vijek

Srbije i Hrvatske. Lično mislim da je Jadranka Kosor u jeku predizborne kampanje i da koristi stare teme da se udvara biračima. Zato i ne vidim ništa sporno u kritici Kosorove“.

Sa sajta Demokratske stranke Srbije dato je saopštenje potpredsednika Demokratske stranke Srbije Slobodan Samardžić o predstojećem sastanku predstavnika EU i zemalja Zapadnog Balkana u Sarajevu, pri čemu se ističe, da isti skup nije u interesu Srbije. Naime, „Samardžić je izrazio nevericu u to da bi se, neučestvovanjem na tom sastanku, Srbija izložila opasnosti izolacije. „Ne verujem u pretnje o izolaciji; zašto bi izlovali zemlju koja se bori za svoja prava? Najgore, gore od izolacije, što može da se dogodi je da izgubite teritoriju i to uz vaš pristanak. Izolacija je pretnja kojom se Srbija mora pridobiti da prihvati određene uslove kad je reč o Kosovu i Republici Srpskoj“, kazao je Samardžić. On je dodao da sutrašnji sastanak nije u interesu Srbije i srpskog naroda jer će glavne teme biti otvaranje dobrosusedskih odnosa Srbije i Kosova i slamanje otpora Republike Srpske za promenu državnog uređenja Bosne i Hercegovine. „Tema dobrosusedskih odnosa sa Kosovom je još jedan korak Srbije ka konačnom priznavanju nezavisnosti Kosova, a u drugoj temi Srbija treba da potpomogne taj proces kao što je činila u poslednje dve godine“, ocenio je Samardžić. On je kritikovao i predviđenu proceduru učešća delegacije nelegalne države Kosovo. „Taj samit je neformalan, ali bez obzira Kosovo mora da bude predstavljeno sa jasnom tablom Kosovo Unmik i bilo koje drugo predstavljanje na tom sastanku je kršenje Rezolucije 1244“, kazao je potpredsednik DSS“.¹⁷⁹

Na samitu Srbije, Turske i BiH u Karadžorđevu, 26. april 2011. tri člana Predsedništva BiH Bakir Izetbegović, Željko Komšić, Nebojša Radmanović, predsednik Srbije Boris Tadić i predsednik Turske Abdulah Gul, istakli su: „Tri zemlje imaju zajedničku evropsku budućnost“, pri čemu svaka država mora poštovati princip nemešanja u unutrašnje stvari drugih zemalja.¹⁸⁰ Predsednici Srbije, Turske i članovi predsedništva BiH istakli su nužnost razbijanja predrasuda, pomirenja i osude svih ratnih zločina. Samit Srbije, Bosne i Hercegovine i Turske završen je ocenom lidera tri zemlje da su se u Karadžorđevu obračunali s "duhovima prošlosti" i okrenuli se budućnosti. Ta budućnost je u Evropskoj uniji, uz zajedničku borbu protiv predsrasuda proisteklih iz prethodnih decenija. Predsednik Srbije Boris Tadić je ponovio da Beograd u potpunosti poštuje Dejtonski sporazum kao i teritorijalni integritet svih svojih suseda, ali da isto očekuje i od njih po pitanju Kosova. O najavljenom referendumu u Republici Srpskoj, Tadić kaže da ne želi da se meša u unutrašnja pitanja BiH. “Kada bih se ja, kao predsednik Srbije, bavio tumačenjem

¹⁷⁹ dss.rs/tema-skupa-u-sarajevu-uspostavljanje-dobrosusedskih-odnosa

¹⁸⁰ haler.blogspot.ba/archiva/2011/04/26

zakonitosti ili ustavnosti ovakvog referenduma, prešao bih crvenu liniju koja je jako opasna. I nikada neću ponoviti grešku koju su činili moji prethodnici, i to baš i ovde u Karađorđevu. Dozvolite mi i ovo da kažem – Srbija nikada neće podržati bilo kakav referendum koji značio podelu Bosne i Hercegovine, dovođenje u pitanje njenog teritorijalnog integriteta i njene celovitosti. Očekujem istu takvu principijelu poziciju svih regionalnih država i kada je u pitanju integritet Srbije“, poručio je Tadić.

Hrvatski član Predsedništva Željko Komšić izjavio je da su u susretu sa Tadićem razmotrena i pitanja referenduma u Republici Srpskoj, situacije u Sandžaku, ali i nastupi ministra spoljnih poslova Srbije Vuka Jeremića. „Mislim da je razgovor bio vrlo koristan i iskren, i mislim da će izroditи neke aktivnosti i u budućnosti. Čini mi se da smo se mi danas u Karađorđevu ipak obračunali sa zlim duhovima i vampirima prošlosti i da možemo očekivati neke nove odnose u regiji, pogotovo kada je reč o odnosima Srbije i Bosne i Hercegovine“, kazao je Komšić. Bošnjački član Predsedništva BiH Bakir Izetbegović rekao je da dve zemlje o svim spornim pitanjima mogu da razgovaraju i "bez patrona" poput Turske, ali da ni trilateralni susret nije loš i da je dijalog uvek jedini put do kompromisa. „U Bosni i Hercegovini je postojala jedna odbojnost prema tome da se dođe u Karadorđevo. Ali upravo se iz onoga što je rekao predsednik Tadić o odnosu prema onome što se desilo pre devetnaest godina, prema BiH i njenom integritetu, budućnosti i unutarnjim pitanjima, pokazalo da je vredilo doći u Karađorđevo. I ja se nadam da će Karađorđevo promeniti imidž i da će postati simbolom jednog novog početka“, rekao je Izetbegović. Balkan nije na kraju Evrope već u njenom srcu Samit lidera tri zemlje održan je na mestu gde su pre dve decenije tadašnji predsednici Srbije i Hrvatske Slobodan Milošević i Franjo Tuđman dogovarali podelu Bosne. Predstavnici tri zemlje ističu da žele drugačiji Balkan u 21. veku. Predsedavajući Predsedništva BiH Nebojša Radmanović kaže da je opredeljenje svih – razumevanje i dobrosusedski odnosi. „Dakle, želimo da Balkan bude oaza mira. Da pomognemo jedni drugima, ali bez mešanja u unutrašnje stvari nijedne zemlje“, poručio je Radmanović. Želja Turske je da pojača saradnju i da tri zemlje zajedno rešavaju goruće probleme, uz poštovanje teritorijalnog integriteta svake države i nemešanje u unutrašnje stvari. Radićemo na izgradnji novih mera poverenja, izjavio je predsednik Turske Abdulah Gul. „Mi tvrdimo da Balkan nije na kraju Evrope, već da je on srce Evrope. Naš cilj je bio da ovo područje, koje je nekada bilo poprište sukoba, preinačimo u region zajedništva. Naša je želja da se ceo ovaj region okupi pod zajedničkim kišobranom u Evropskoj uniji i u NATO-u“, reči su Abdulaha Gula...

Selim Bešlagić, iz Socijaldemokratske partije BiH, kao najznačajniju poruku odaslanu iz Karađorđeva vidi onu o nemiješanju u unutrašnjopolitička pitanja drugih država...I Beriz Belkić, iz Stranke za BiH, vjeruje da dogovor o nemiješanju u

unutrašnje stvari susjednih država mora biti polazni osnov za sve druge razgovore: „Republika Srbija definitivno mora prihvati i shvatiti da je BiH međunarodno priznata i suverena zemlja. I iz tih pretpostavki kada se krene u razgovore i kada se drži međunarodnih standarda, dakle jedne uobičajene prakse u međunarodnim odnosima, mislim da će onda stvari biti potpuno drugačije i možemo se okrenuti obostrano korisnim stvarima - jer definitivno nama su susjedi najpreči. Ali iskreni i korektni susjedi“, poručio je Belkić...

Dok u Stranci za BiH smatraju da Republika Turska može biti značajan faktor u normalizaciji odnosa u region, za lidera Partije demokratskog progresu Mladena Ivanića ostaje nejasna uloga te države u razgovorima među zemljama u regiji. Ivanić kaže da je takođe nejasno i insistiranje Srbije na sve jačem uključivanju Turske u balkanska politička zbivanja. Kalabić: Mislim da su sigurno dobri odnosi između Srbije i BiH budućnost ovoga prostora. „Ukoliko bi Turska u svom praktičnom djelovanju unutar Savjeta za implementaciju mira zadržala jednu neutralnu poziciju, a ne bila, kao što je to slučaj do sada bio, previše jednostrana, previše angažovana na strani Bošnjaka, moglo bi to biti korisno. Ovako vjerovatno će ovaj sastanak izazvati jako puno kontraverzi, kako zbog mjesta gdje je održan, to će se svakako najviše govoriti u Federaciji, a i zbog uloge Turske - o tome će se mnogo više govoriti u RS“, smatra Ivanić. Drago Kalabić, iz Saveza nezavisnih socijaldemokrata, smatra da su sve inicijative za sređivanje odnosa, naročito među BiH i Srbijom, dobrodošle. Sastanak u Karadžorđevu je dio takvih inicijativa, kaže on uz ocjenu da nisu svi političari još uvijek spremni da rade na boljim odnosima među susjedima. „Poslije nekog zastoja ti razgovori se nastavljaju: Mislim da su sigurno dobri odnosi između Srbije i BiH budućnost ovoga prostora - i svi oni koji rade suprotno tome i svi oni koji na neki način vrate u prošlost ili da izmiruju neke nedovršene, ratne račune ili slično, da nisu dobrodošli i da neće izdržati probu vremena“, ocjenjuje Kalabić. Iako smatra da su svi razgovori koji doprinose unapređenju bilateralne i regionalne saradnje dobrodošli, sastanak u Karadžorđevu predsjednik HDZ-a 1990 godine Božo Ljubić ne ocjenjuje kao dobar i mudar. Razlog tome je to što sastanku nisu prisustvovali, kako kaže, legitimni predstavnici Hrvata. „Bilo iz Hrvatske, bilo iz BiH. Naime, Hrvate su već 20 godina bez argumenata optuživali za sudjelovanje u podjeli BiH, a ona je u međuvremenu podijeljena bez Hrvata. Pitam se da li je i ovaj današnji sastanak u Karadžorđevu ovjera te podjele. Ako je i to neko planirao, onda u svakom slučaju je to račun bez krčmara. Vrlo gorak je okus da tu nije bilo legitimnih predstavnika Hrvata niti iz BiH, niti iz Hrvatske“, smatra on. Srpska demokratska stranka negoduje zbog sastanka zvaničnika BiH i Srbije sa turskim predsjednikom. Lider ove partije Mladen Bosić smatra da nije dobro od Turske praviti značajnijeg partnera u rješavanju odnosa među zemljama regije. U ovoj stranci, prema Bosićevim riječima, ne vide nikakav interes koji bi BiH mogla da ima od ovakvog sastanka. „Na takvom sastanku ja mogu da nazrem da Srbija ima neki interes od tih

odnosa sa Turskom, odnosno da Tadić ima neki interes od odnosa sa Turskom, ali ne vidim kakav interes bi imala RS da učestvuje u tako nečemu. Evidentno je da Srbija, odnosno Tadić ima potrebu da se kroz ovakve sastanke i ovakve odnose nudi kao neko ko je dobromjeran, ali na štetu RS“, ocjenjuje Bosić.

Strani mediji o sastanku

Lideri Srbije, Bosne i Hercegovine i Turske razmotrili su danas saradnju na Balkanu, javljaju stane agencije povodom sastanaka u Karađorđevu na kome je postignut dogovor da se tri države u budućnosti iskreno pomažu u procesu eurointegracije, ali bez mješanja u unutrašnje stvari susjeda.

Predsjednici Srbije i Turske Boris Tadić i Abdullah Gull i članovi predsjedništva BiH razgovarali su o političkom zastoju u BIH i odnosima Sarajeva i Beograda navodi AFP, stavljajući u prvi plan Gullovu izjavu da Turska želi da pomogne Balkanu da postane stabilan region na putu pridruživanja Evropskoj Uniji i NATO.

Turska želi da pojača uticaj u regionu sa kojim ima historijske veze i bliske odnose sa Muslimanima, ocjenjuje agencija, podsjećajući da je posredovanje Turske na sličnom samitu prije godinu dana u Istanbulu rezultiralo sporazumom Beograda i Sarajeva o popravljanju odnosa koji su, kako se navodi, bili na niskom nivou poslije ratova devedesetih.

Hapšenja nekolicine bosanskih funkcionera za ratne zločine po potjernici koju je izdala Srbija i podrška Beograda planu bosanskih Srba o referendumu doveli su do nove zategnutosti u odnosima Srbije i BIH, piše AFP

"Međutim, Tadić je rekao da Srbija želi najbolje moguće odnose sa Bosnom, dodajući da Beograd nema namjeru da se miješa u unutrašnje poslove susjednih zemalja," navodi francuska agencija uz ocjenu da je sastanak održan u trenutku kada je BIH suočena sa jednom od najozbiljnijih političkih kriza od rata zbog "dubokih međuetničkih podjela i post-izbornog zastaja".

I AP ocjenjune da turska diplomatska inicijativa ilustruje želju Istanbula da obnovi uticaj na Balkanu zasnovan na viševjekovnoj otomanskoj vladavini i bliskim vezama sa muslimanskim stanovništvom u ovom području. Agencija navodi da predsjednik Tadić nije komentarisao Gullove izjave o vezama sa NATO. To je osjetljivo pitanje za Srbe zbog bombardovanja 1999.godine, podsjetio je AP. Agencija ukazuje da je izbor Karadorđeva probudio uspomene na satanak Miloševića i Tuđmana i navodni dogovor da podjeli Bosnu početkom 1990-ih i prenosi Tadićeve reči da je izbor tog mjeseca samo jača poruku pomirenja. "Ja nikad neću ponoviti greške mojih prethodnika u Karadorđevu," rekao je Tadić navodi AP, prenoseći i riječi Željka

Komšića, hrvatskog člana predsjedništva BIH, da smo se "razračunali sa duhovima prošlosti i da se sada nadamo novim odnosima u regionu."

Prema B 92, od 22.12.2011. Istraživački Forum Evropskog pokreta u Srbiji, načinio je analizu odnosa između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine, u kojoj se predočeni brojni problemi i otvorena pitanja koji utiču na dobrosusjedske odnose Beograda i Sarajeva - od međudržavnog razgraničenja, preko problema u vezi sa procesuiranjem ratnih zločina do statusa predratne imovine privrednih subjekata i sukcesije, pri čemu je iznet i stav, da odnose dodatno opterećuje i neizbalansiran odnos vlasti u Beogradu sa Banjalukom i Sarajevom. U navedenom prilogu ističu se bitni momentin ukupnih odnosa. „Bilateralni odnosi između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine tokom proteklih petnaest godina prolazili su kroz brojne uspone i padove. Nekadašnja Savezna Republika Jugoslavija je 15. decembra 2000. godine uspostavila diplomatske odnose sa Bosnom i Hercegovinom. Ovo je učinjeno pet godina nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 21. novembra 1995. godine i okončanja višegodišnjih oružanih sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine. Navedeni sporazum je *de iure* priznao postojanje dva, u tom trenutku, etnonacionalna entiteta – Federaciju BiH (bošnjačko-hrvatski) i entitet sa srpskom većinom – Republiku Srpsku. Na taj način je i determinisao sudbinu čitave zemlje, kako na unutrašnjem, tako i na spoljnem planu.

Premda je nedvosmislena namjeru kreatora Dejtonskog mirovnog sporazuma bila da se posle priznavanja faktičkog stanja na terenu u Bosni i Hercegovini, tj. njene podele na dva entiteta, postepeno otpočne sa stvaranjem novih i funkcionalnih institucionalnih okvira na nivou države, do toga nije došlo. Ovo potvrđuje i dosadašnji tok procesa sprovođenja navedenog međunarodnog sporazuma. Iako su uočljivi brojni vidovi napretka u Bosni i Hercegovini tokom proteklih deceniju i po, jasno je da njena duboka etnička podeljenost ne doprinosi demokratskoj i ekonomskoj konsolidaciji unutrašnjih prilika, niti uspostavljanju boljih bilateralnih odnosa sa susedima, a pre svega sa Republikom Hrvatskom i Republikom Srbijom. Sa druge strane, ove dve države, svojim izbalansiranim odnosom prema celovitoj Bosni i Hercegovini, mogu znatno da doprinesu njenom boljem funkcionisanju i jačanju bilateralnih odnosa i regionalne saradnje. Politika Srbije prema Bosni i Hercegovini treba da bude usmerena, pre svega, na jačanje odnosa sa celovitom državom, na kontinuirani dijalog najviših predstavnika dveju država, pri čemu je neophodno reaktivirati Međudržavni savet za saradnju između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine. Zvanična poseta predsednika Borisa Tadića Bosni i Hercegovini 6. jula 2011. godine i izjave date tom prilikom mogu se shvatiti kao početak nove faze u odnosu Srbije prema BiH. Kao važnu izdvajamo inicijativu da se sa Federacijom Bosne i Hercegovine zaključi sporazum sličan sporazumu o specijalnim i paralelnim odnosima između Republike Srbije i Republike Srpske.

U oblasti spoljne politike, Bosna i Hercegovina i Srbija imaju, sa izuzetkom članstva u Severnoatlantskom savezu, gotovo identične prioritete i ciljeve. Navedeno predstavlja dodatni podsticaj za poboljšanje ukupnih bilateralnih odnosa. Zajednički spoljopolitički prioriteti BiH i Srbije su članstvo u Evropskoj uniji, jačanje regionalne saradnje i unapređenje bezbednosti u regionu, poboljšanje odnosa sa susedima i poboljšanje odnosa sa Sjedinjenim Američkim Državama, Ruskom Federacijom i NR Kinom. Istovremeno, obe zemlje imaju veoma kvalitetne bilateralne odnose sa Republikom Turskom, koja je doprinela poboljšanju odnosa između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine i obnavljanju dijaloga... Bilateralne odnose između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine trebalo bi sagledavati i u širem, regionalnom kontekstu, pre svega u trouglu odnosa Srbija – Bosna i Hercegovina – Hrvatska. Srbija i Hrvatska imaju poseban interes za očuvanje stabilnosti u Bosni i Hercegovini i eventualna zajednička inicijativa zvaničnog Beograda i Zagreba, a u vezi sa rešavanjem otvorenih pitanja u Bosni i Hercegovini, uz podršku vodećih činilaca međunarodne zajednice (Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije), doprinela bi dodatnom rasterećenju prilika u regionu. Trebalo bi dodati i da međunarodna zajednica nije uspela da promoviše novi, postratni identitet BiH. Trilateralni sastanak predsednika Srbije, Hrvatske i članova Predsedništva BiH na Brionima 18. jula 2011. godine je, takođe, značajan korak u pravcu intenziviranja dijaloga i razmatranja otvorenih pitanja. Nove političke elite Srbije i Hrvatske sada naglašavaju podršku celovitosti Bosne i Hercegovine. Međutim, evidentno je povremeno mešanje u unutrašnje stvari ove zemlje kroz izrazite uticaje na hrvatske i srpske etnonacionalne elite u Bosni i Hercegovini... Važno je napomenuti da Bosna i Hercegovina zbog svoje složene strukture nije priznala nezavisnost Kosova, pa odnose BiH i Srbije ne remeti status Kosova. BiH je bila pogođena i merama kosovskih vlasti u vezi sa zabranom uvoza robe iz ove zemlje krajem jula 2011. godine. Bosna i Hercegovina, takođe, ne priznaje lične isprave izdate od strane kosovskih vlasti. U međuvremenu, vlasti Bosne i Hercegovine priznale su kosovski carinski pečat. Vlasti Bosne i Hercegovine, odnosno bošnjački etnonacionalni lideri, mogli bi da doprinesu konsolidaciji i smirivanju prilika u regiji Sandžak, gde dominantno na teritoriji Srbije žive pripadnici bošnjačkog naroda. U tom smislu je značajna izjava Bakira Izetbegovića, člana Predsedništva Bosne i Hercegovine, da ne podržava stvaranje novih granica na Balkanu i formiranje etničkih teritorijalnih autonomija. U sferi ekonomске i trgovinske razmene, Bosna i Hercegovina je jedan od najznačajnijih partnera Srbije. U 2010. godini, Bosna i Hercegovina je bila druga po redu država po izvozu iz Srbije. Ukupna razmena između dve zemlje je 2010. godine iznosila 1636,3 miliona evra, od toga izvoz iz Srbije iznosio je 1093,5 miliona evra, a uvoz 542,8 miliona evra. Srbija je, takođe, najznačajniji strani investitor u Bosni i Hercegovini¹⁸¹...

¹⁸¹B 92, 22.12.2011.

3.2. Srbija i Hrvatska

Prema listu „Srpska dijaspora“,¹⁸² državni sekretar Miodrag Jakšić posetio srpski narod u Hrvatskoj, koji je u Zagrebu učestvovao u radu „Međuvladinog mešovitog odbora Srbije i Hrvatske o zaštiti prava manjina“, kojom prilikom je posetio Srpsko udruženje u ovom gradu i razgovarao sa njihovim predstavnicima. „On je posetio Vjeće srpske nacionalne manjine grada Zagreba i Srpsko privredno društvo „Privrednik“, razgovarao je i sa srpskim poslanicima u Hrvatskom parlamentu Miletom Horvatom i Ratkom Gajicom, kao i sa zamenikom predsednika Srpskog narodnog vjeća Hrvatske Sašom Miloševićem. Jakšić je posetio Zajedničko vjeće opštine Vukovar. Na radnom sastanku sa gradonačelnikom Vukovara Željkom Sabom i Županom Vukovarsko-sremske županije Božom Galićem, Miodrag Jakšić je između ostalog rekao: „Evropska perspektiva i Srbije i Hrvatske je nesporna. Obe zemlje hitaju brzim koracima ka potpunoj integraciji u EU, a ispunjenje obaveza u domenu prava manjina, spadaju u prioritete na tom putu. Zarad dobrosusedskih odnosa Srbije i Hrvatske i opšte stabilnosti u regionu, kao i osnaživanja pozitivne klime u tom pravcu, neophodno je konkretno rešavanje otvorenih pitanja prema srpskoj manjini u Hrvatskoj, kao što su nesmetano pravo na ravnopravnu ulogu srpskog jezika i ciriličnog pisma, veća zaposlenost Srba u javnom sektoru i državnoj upravi, povratak svih stečenih prava Srba izbeglih iz Hrvatske, kao i onih koji su spremni na povratak, formiranje srpske redakcije na HRT-u, povratak srpske imovine u Hrvatskoj i drugo.“ Tokom posete Hrvatskoj, Miodrag Jakšić je obišao i srpsku osnovnu školu Nikola Andrić, organizacije srpske nacionalne manjine u gradu Dalju, gradonačelnika Dalja Jugoslava Vesića, kao i rodnu kuću Milutina Milankovića u ovom mestu, a u Bogotiću je otvorio ovogodošnji 29. tradicionalni međunarodni „Vidovdanski sabor“.

Prema Glasu javnosti¹⁸³, „Zamenik premijera i ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić izjavio je danas da je uspostavljanje dobrih odnosa Srbije i Hrvatske značajno i za stabilnost regiona. Dačić je naglasio da sva otvorena pitanja između Srbije i Hrvatske treba "otvoreno rešavati". - Bilo bi logično da Srbija i Hrvatska imaju korektne odnose - rekao je on, podsetivši da u politici i međunarodnim odnosima nema "simpatija i antipatija", već međusobnih interesa. Dačić je istakao i da su Srbija i Hrvatska najveće zemlje u regionu i da od njihovih odnosa zavisi i stanje stabilnosti u tom delu regiona. - Treba otvoreno rešavati otvorena pitanja kao što su međusobne

¹⁸²Srpska dijaspora“, Internet novine serbske, 18/6/2010, Izvor, Ministarstvo za dijasporu.

¹⁸³Glas javnosti, 16.04.2010.

tužbe, hapšenja ljudi koji dolaze u Hrvatsku... - rekao je Dačić u pauzi skupa o reintegraciji izbeglih osoba. On smatra i da Srbija i Hrvatska mogu da imaju dobrosusedske odnose, a dodao je da bi voleo da saradnja dve države bude dobra kao što sarađuju srpska i hrvatska policija. Predsednici Srbije i Hrvatske, Boris Tadić i Ivo Josipović, sastaće se danas u Pečju i Bačkom Monoštoru, treći put za manje od mesec dana.

Prema Beti od 25.06.2010. naokruglom stolu Demokratskog političkog foruma, koji je organizovao Centar za demokratiju u saradnji sa Fridrih Ebert Fondacijom, prisustvovali su ambasadori BiH, Makedonije, Crne Gore i Rumunije, zamenik ambasadora Bugarske, predstavnici srpskih vlasti i nevladinih organizacija, analitičari, kao i predstavnici medija na kom su istaknuti stavovi dadobrosusedski odnosi moraju biti stub regionalne stabilnosti, a razvoj i intenziviranje odnosa Srbije i Hrvatske utiče pozitivno na saradnju u celom regionu. ocenili su učesnici debate o regionalnoj saradnji održanoj u petak u Beogradu. „Predsednik spoljnopoličkog odbora Skupštine Srbije Dragoljub Mićunović ocenio je da je regionalna saradnja i jačanje komunikacije sa susedima jedan od uslova za integraciju u Evropsku uniju. "Zato svi moraju da vode računa da se javno mnjenje oblikuju u duhu dobrosusedskih odnosa i prijateljstva", ukazao je Mićunović na skupu pod nazivom "Dobili susedi - garant stabilnosti regiona" održanom u Narodnoj banci Srbije. Mićunović je ocenio da su u regionalnoj saradnji, osim diplomatskih odnosa, važni "kontakti između ljudi" i "okretanje budućnosti", kao i saradnja u kulturi, privredi i ekologiji, gde se problemi ne mogu rešavati izolovano. Ambasador u Ministarstvu spoljnih poslova Srbije Danilo Vučetić kazao je da je jedan od glavnih prioriteta srpske politike regionalna saradnja i da je to ključni mehanizam za ostvarivanje političkog i ekonomskog prosperiteta svih zemalja u regionu. Poručujući da će Srbija ostati posvećena razvijanju dobrosudedskih odnosa, Vučetić je istakao i da je za srpske vlasti apsolutno neprihvatljivo da se pitanje Kosova u kontekstu regionalne saradnje koristi kao sredstvo za njegovo priznavanje“.¹⁸⁴

S media¹⁸⁵ je istakla da je „Predsednik Vlade Srbije Mirko Cvetković istakao je u razgovoru s hrvatskim predsednikom Ivom Josipovićem da Srbija pridaje veliki značaj dobrosusedskim odnosima i regionalnoj saradnji i da se zalaže za rešavanje svih otvorenih pitanja izmedju dve zemlje u cilju razvoja sveukupnih odnosa. Na sastanku je konstatovano da će se u narednom periodu aktivno raditi na rešavanju problema povratka izbeglica, ostvarivanju njihovih prava i rešavanju pitanja nestalih lica. "Vlada Srbije će kao i do sada nastaviti da daje pun doprinos unapredjenju položaja hrvatske manjine u Srbiji što očekujemo i od Hrvatske kad je reč o našoj manjini u Hrvatskoj", poručio je Cvetković.

¹⁸⁴Beta, 25. juna 2010.

¹⁸⁵S media.rs, 19.07.2010, 15:00.

Cvetković i Josipović složili su se da je veoma važno i dalje unapredjivati ekonomsku saradnju pre svega kroz povećanje obima trgovinske razmene, ali i u domenu stvaranja uslova za realizaciju investicija, navedeno je u saopštenju iz Vlade Srbije. Istaknuto je, takođe, da mogućnosti za saradnju postoje i u sprovodjenju regionalnih infrastrukturnih i energetskih projekata. Na sastanku je ocenjeno da strateški interes i Srbije i Hrvatske - pristupanje Evropskoj uniji, predstavlja izuzetno važan podsticaj za unapredjenje svih vidova saradnje, a posebno u domenu bezbednosti i borbe protiv organizovanog kriminala. Josipović, koji boravi u dvodnevnoj poseti Srbiji, razgovarao je danas sa predstavnicima nevladinog sektora, a u toku dana će, zajedno s predsednikom Srbije Borisom Tadićem, razgovarati s porodicama izbeglica, povratnika u Hrvatsku, prošetati centrom grada i prisustovati susretu umetnika Srbije i Hrvatske. Hrvatski predsednik razgovarao je juče s Tadićem u Beogradu, a potom su dvojica predsednika u Subotici prisustvovala proslavi 20 godina od osnivanja Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini“.

4. Igumanska inicijativa od 04.10.2011. o dobrosusjedskim odnosima¹⁸⁶

Osnovna poruka 22. sesije Igmanske inicijative (koja je bila održana u Beogradu 14. oktobra 2011. godine pod nazivom „Evropska perspektiva, saradnja i stabilnost regije“), bila je „da evropsku perspektivu u regionu Zapadnog Balkana treba između ostalog graditi na dobrosusedskim odnosima koji podrazumevaju rješavanje mnogih otvorenih pitanja među državama potpisnicama Dejtonskog sporazuma.

U Palati Srbija u Beogradu, 22. sesija Igmanske inicijative okupila je preko 200 učesnika, predstavnika međunarodne zajednice, nevladinih organizacija, gostiju i novinara iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Crne Gore i Srbije. Domaćin skupa čiji su učesnici bili predsednik Srbije Boris Tadić, predsednik Hrvatske Ivo Josipović, predsednik Crne Gore Filip Vujanović kao i predsedavajući Predsedništva Bosne i Hercegovine Željko Komšić, bio je Aleksandar Popov, kopredsednik Igmanske inicijative iz Srbiju. On je otvarajući skup podsetio da je na 21. sesiji Igmanske inicijative identifikovano pet ključnih pitanja koja su još uvek ostala nerešena u međusobnim odnosima država potpisnica Dejtonskog sporazuma.

To su granice i izbeglice, procesuiranje ratnih zločina, sukcesija i statusna i imovinska pitanja građana. - Igmanjska inicijativa je uz podršku Evropske unije počela rad na projektu koji se odnosi na statusna i imovinska pitanja građana i prve rezultate tog ekspertskog rada mi već imamo. Zastoj oko ostalih pitanja- granice , sukcesija, podrazumeva dizanje kvaliteta međusobnih odnosa i veću spremnost za suočavanje sa parošlošću... Konačno moramo sačiniti jedan dugoročniji plan uljuđivanja ovih prostora. Mi u Igmanjskoj inicijativi ga vidimo kao mogući proces skandinavizacije Balkana....Kada govorimo o skandinavizaciji mislimo da bi se neka pozitivna iskustva iz nordijskog modela saradnje i Nordijskog saveta mogla preneti i na zemlje Dejtonskog sporazuma. Igmanjska inicijativa će uz pomoć naših prijatelja iz Nordijskog saveta ministara, raditi na tome narednih godina, rekao je, Aleksandar Popov.

Goste i učesnike 22. Sesije pozdravili su i ostali kopredsednici Igmanjske inicijative, Vehid Šehić iz BiH je istakao da je neophodno sankcionisati ratne zločine i da će Igmanjska inicijativa učiniti sve da „napravi drugaćiji ambijent u regionu“, a Zoran Pusić kopredsednik iz Hrvatske je imao veoma slikovito poređenje rekavši „da je bilo dosta balkanizacije Balkana i da treba učiniti skandinavizaciju Balkana“. Branko Lukovac kopredsednik iz Crne Gore je istakao potrebu međusobnog pomaganja država u regionu kao uslova za brže rešavanje problema. U ime Fondacije Fridrih Ebert koja je bila suorganizator skupa u Beogradu, učesnike i goste 22. Sesije pozdravio je direktor Mihail Erke.

¹⁸⁶www.forumtz.com/download/newsletter%201.doc

PORUKE DRŽAVNIKA

Boris Tadić, predsednik Republike Srbije:-

-Европска перспектива била је и остала суштински замајац стабилизације и развоја читавог региона, и заједнички стратешки циљ може да буде остварен искључиво јачањем сарадње и дијалогом утемељеним на узајамном помирењу. Србија је у том процесу протеклих година учинила огроман напредак на пољу регионалне сарадње, што је потврдила и Европска комисија у последњем извештају.

Ivo Josipović, predsednik Republike Hrvatske

-Imamo odgovornost prema našim susjedima, da ne izvozimo krizu, da ne stvaramo neprijatelje i da ne izbegavamo svoje obaveze.Istina nije lagana, ali je partnerstvo nužno.. ne samo kada je reč o “gorućim” pitanjima povjesti, već i o rješavanju pitanja nestalih osoba, izbjeglih, sukcesije, imovine i odgovornosti za ratne zločine....

Filip Vujanović, predsednik Republike Crne Gore

- Napredak naše četiri države, prirodno različit, ali nesumnjiv za sve, potvrđuje da smo odlučni da i dalje afirmišemo i unaprijedimo regionalnu stabilnost i saradnju. Ako je ukupni region stabilan predužeće i preuzetnici regionalno sarađuju, postoje uslovi za brojne i visoke investicije, uspješne privatizacije, povoljno poslovanje banaka. Jednom riječju za uspješnu ekonomiju, a time i veći životni standard građana.

Željko Komšić, predsednik predsedništva Bosne i Hercegovine-Наши међusobni odnosi na nivou šefova država su primjer kako bi regionalna saradnja trebalo da izgleda u svakoj oblasti. To je zato što dijelimo zajedničku viziju o Zapadnom Balkanu kao sastavnom dijelu Evropske unije....ipak, smatram da vlade naših država moraju intenzivirati aktivnosti na rješavanju spornih pitanja, kako bilateralnih, tako i multilateralnih.Komšić je zahvalio organizatorima ove sesije “ jer su omogućili da o ovome razgovaramo, promovišemo evropske vrijednosti i otvoreno razgovaramo o problemima koje imamo na tom zajedničkom putu”.

Štefan File, komesar za проширење Evropske unije

-Države Zapadnog Balkana učinile su mnogo na uspostavljanju trajnog pomirenja, razumevanja i izgradnji regionalne saradnje а то су ključни principi у nedavno usvojenoj strategiji proširenja EU за 2011. godinu. Smatram da Igmanska inicijativa nudi veoma dobru platform za definiciju problema i promovisanje zajedničkih rešenja.

Ističući značaj pitanja izbeglica, File je pohvalio napore Igmanske inicijative i obećao помоћ Evropske komisije u rešavanju tog pitanja.

Na popodnevnom заседању 22. Sesije Haldor Askrimson, generalni sekretar Nordijskog saveta ministara prezentovao је nordijski model функционисања меđugraničних односа суседних земаља, чија искуства би могла бити од користи у

procesima razvoja regionalne saradnje između zemalja potpisnica Dejtonskog sporazuma.

Minut čutanja za Živorada Kovačevića

Gosti i učesnici 22. sesije Igmanske inicijative su u znak sećanja na Živorada Kovačevića, dugogodišnjeg člana Saveta Igmanske inicijative, minutom čutanja odali poštovanje njegovom dugogodišnjem radu u antiratnim aktivnostima i pomirenju u regionu.

Prvi projektni rezultati

Tokom održavanja 22. Sesije prezentovani prvi rezultati ekspertskega tima koji radi na projektu o statusnim i imovinskim pitanjima sa kojima se susreću građani posle raspada nekadašnje SFR Jugoslavije. Tim povodom su štampane dve publikacije: Preliminarni izveštaj ekspertske grupe i Nordijski model saradnje i mogućnosti njegove primene. Nositelj ovog projekta je mreža NVO Igmanska inicijativa a projekt je podržala Evropske unije.

IGMANSKA INICIJATIVA ISTAKNUTI PARTNER

U PROCESU REGIONALNOG POMIRENJA

Komisija za proširenje Evropske unije ovih dana je Evropskom parlamentu i Savetu sačinila izveštaj o strategiji proširenja Unije i glavnim izazovima tog procesa u 2011.-2012. Analizirani su ključni segmenti na kojima počiva proces pridruživa i tom prilikom markirana nerešena pitanja između zemalja Zapadnog Balkana koja usporavaju reformske procese neophodne za dobijanje zelenog svetla u procesu sticanja stautsa kandidata za pridruživanje EU.

Komisija je posebno analizirala ulogu nevladinih organizacija i civilnog društva u procesu pomirenja među državama, odnosno građanima koji žive u regionu Zapadnog Balkana. Tim povodom Komisija je istakla izuzetno važnu i uspešnu ulogu koju na ovom području društvenog delovanja imaju tri mreže nevladinih i civilnih organizacija. To je Inicijativa mladih za ljudska prava, za istinu i pomirenje, Komisija REKOM kao i mreža nevladinih i civilnih organizacija Igmanska inicijativa. I u prošlogodišnjem izveštaju iste Komisije o napredku Srbije u pridruživanju prema Evropskoj uniji, u određuku o regionalnoj saradnji, Komisija je istakla pozitivnu činjenicu da je predsednik Republike Srbije, Boris Tadić bio gost na svečanoj sesiji Igmanske inicijative kojom je 29. maja 2010. godine u Sarajevu obeležena destogodišnjica njenog osnivanja.

Buduće aktivnosti

Drugog radnog dana u okviru 22. Sesije, u novosadskom hotelu "Park", Aleksandar Popov, kopredsednik Igmanske inicijative za Srbiju govorio je o izgradnji partnerskih odnosa Evropske unije I Igmanske inicijative kao i o narednim projektima i aktivnostima članica Igmanske inicijative. Naredna 23. sesija Igmanske inicijative biće održana 2012. godine u Sarajevu.

Zasedanje 22. sesije organizovala je mreža nevladinih organizacija Igmanska inicijativa uz podršku Evropske unije I Fondacije Fridrih Ebert.

IZJAVA O PARTNERSTVU

Dokument o partnerstvu za evropsku budućnost regiona na zasedanju 22. sesije Igmanske inicijative potpisali su u Beogradu predsednik Srbije Boris Tadić, predsednik Hrvatske Ivo Josipović, predsednik Crne Gore Filip Vujanović kao i predsedavajući Predsedništva Bosne i Hercegovine Željko Komšić.

PARTNERSTVO ZA EVROPSKU BUDUĆNOST REGIONA

Izjava Predsednika Republike Srbije,

Predsedavajućeg Predsedništva BiH,

Predsednika Crne Gore i

Predsednika Republike Hrvatske

Mi, predsednici Republike Srbije, Republike Hrvatske, Crne Gore i predsedavajući Predsedništva Bosne i Hercegovine, uz prisustvo komesara za proširenje EU, okupljeni u Beogradu 14. oktobra 2011, na sastanku Igmanske inicijative, mreže nevladinih organizacija iz naših zemalja, potvrđujući svoju privrženost načelima, vrednostima i ciljevima na kojima se temelji Evropska Unija, izjavljujemo sledeće:

Čvrsto smo uvereni da je perspektiva članstva u Evropskoj Uniji, zacrtana na Zagrebačkom Samitu 2000. godine, potvrđena na Samitu EU u Solunu 2003. godine i reafirmisana u Zaključcima Evropskog Saveta 2006, pokretač i garant mira i stabilnosti u regionu Jugoistočne Evrope, kao i posrednik sve boljih međusobnih odnosa među našim zemljama i građanima;

Izražavamo zadovoljstvo činjenicom da je Republika Hrvatska uspešno okončala pristupne pregovore, i da je pred potpisivanjem pristupnog ugovora, kao i očekivanje da će odmah nakon potpisivanja uslediti i njegova brza ratifikacija; da Srbija do kraja godine dobije status kandidata i datum početka pregovora, Crna Gora datum početka pregovora o pristupanju Evropskoj Uniji, a Bosna i Hercegovina preda aplikaciju za kandidatski status u EU do kraja godine;

Ostajemo čvrsto opredeljeni za rešavanje otvorenih pitanja dijalogom i pregovorima u duhu dobrosusedstva i na osnovama međunarodnog prava;

Potvrđujemo i ovom prilikom punu odlučnost da svaka od naših zemalja u međusobnim odnosima deluje tako da drugima pomogne da se ispune svi potrebni uslovi za pristupanje u punopravno članstvo Evropske Unije;

Princip solidarnosti i uzajamne podrške jest temeljni princip na kojem četiri zemlje žele graditi zajedničku evropsku budućnost;

Slažemo se da se započeti proces međusobnog pomirenja mora nastaviti. U tom pogledu, presudnu ulogu ima bliska saradnja pravosuđa naših zemalja, i to ne samo u progonu i kažnjavanju ratnih zločina, nego i svih oblika organizovanog kriminala koji ugrožavaju blagostanje naših građana;

S tim ciljem na umu, posebno vrednujemo ulogu civilnog društva, odnosno zalažemo se za jačanje participativne demokratije i veću otvorenost političkih i administrativnih struktura, među ostalim i s ciljem suzbijanja korupcije;

Svesniduboke ekonomske krize u Evropi i svetu, saglasni smo da nas međusobno privredno otvaranje, kao i uklanjanje svih oblika ograničenja ekonomskoj saradnji, čini sve skupa i svaku od naših zemalja pojedinačno otpornijim na kriju i sposobnijim za oporavak naših ekonomija;

Zajednički pozivamo Evropsku Uniju i sve njene zemlje članice da uprkos izazovima krize ne ispuste iz vida važnost procesa proširenja kao instrumenta u stabilizaciji mira među zemljama i narodima u našem regionu, ali i kao najefikasnijeg instrumenta u unutrašnjoj izgradnji demokratskih sistema i pravnog poretka u svakoj od naših zemalja;

Spremni smo da i bilateralno i kroz postojeće multilateralne forume, uključujući i Igmansku inicijativu, nastavimo da u duhu konstruktivnog dijaloga razgovaramo o budućnosti regiona i ostvarenju partnerstva naših zemalja za evropsku budućnost regiona.

Predsednik RS

Predsedavajući Predsedništva BiH

Predsednik CG

Predsednik RH

VI DIO STUDIJA SLUCAJA O RUSKOJ NACIONALNOJ MANJINI U UKRAJINI OD JANUARA DO 24. APRILA 2014

1. Ruska nacionalna manjina u Ukrajini i drugim državama bivšeg SSSR – a.

Prema popisu stanovništva iz 1989. godine u Ukrajini je bilo Ukrajinaca 72,7%, Rusi 22,1%, Belorusa i Jevreja po 0,9%, Moldavaca 0,6%, Bugara 0,5%, Mađara i Poljaka po 0,4% i Rumuna 0,3%.¹⁸⁷

Popisom stanovništva iz 2001. u Ukrajini je popisano 37.541.700 Ukrajinaca što je bilo 77,8%, Rusi 8.334.100 (17,3%), Belorusa sa 275.800 (0,6%), Moldavci 258.600 (0,5%), Krimski Tatari sa 248.200 (0,5%), Bugari 204.600 (0,4%), Mađari 156.600 (0,3%), Rumuni 151.000 (0,3%), Poljaci 144.100 (0,3%), Jevreji 103.600 (0,2%), Jermenii 99.900 (0,2%), Grci 91.500 (0,2%), Tatari 73.300 (0,2%), Romi i ostali.¹⁸⁸

Autonomna Republika Krim (ukr. Автономна Республіка Крим, rus. Автономная Республика Крым), nekada pod imenom Krimsko oblast Ukrainske SSR, geografski je smeštena na krimskom poluostrvu na jugu Ukrajine. Glavni grad AR Krim je Simferopolj. 11. marta 2014. godine Krimski parlament je usvojio deklaraciju o nezavisnosti Republike Krim, da bi 18. marta 2014. Republika Krim ušla u sastav Ruske Federacije, na osnovu sporazuma koji su potpisali ruski predsednik Vladimir Putin i krimski lideri. Grad Sevastopolj je istog dana takođe postao deo Ruske federacije, kao grad sa federalnim statusom. Ukrajinske vlasti smatraju Krim svojom teritorijom.¹⁸⁹

O položaju ruskih nacionalnih manjina u državama bivšeg SSSR a ilustrativan je članak koautora L.Drobizeva - A. Zdravomislov - Z.Sikević, iz kog se uočava da je položaj ruske nacionalne manjine različit, od države do države.: „Stabilnost postsovjetskog prostora zavisi, između ostalog, od specifičnog faktora koji uslovljava stanje međunarodnih i međudržavnih odnosa na teritoriji bivšeg SSSR. To je 25,3 miliona etnickih Rusi (više od 17% ukupnog ruskog stanovništva SSSR) koji su se posle raspada Savezne države nasli van granica Ruske Federacije. Ni institucije vlasti u novostvorenim državama, ni sami savremenici dezintegracije SSSR, još uvek ne sagledavaju dalekoseznost posledica (između ostalog i političkih) novonastale situacije. Prema podacima masovnih anketa još osamdesetih godina većina Rusi u bivšim saveznim republikama nije svojom domovinom smatrala Rusiju, niti republiku u kojoj je zivela, nego Sovjetski Savez u celini. A kada su ga izgubili oni su u sustini postali apatridi, jer su uvek po svome identitetu bili više Sovjeti nego Rusi.

¹⁸⁷ sr.wikipedia.org/sr/Ukrajina

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid.

Polozaj nove ruske dijaspore još složenijim cine još dva vazna faktora koji se nadovezuju na ovu ionako tesku socijalno-psiholosku traumu.

1 - Prema podacima popisa iz 1989. godine oko polovine Rusa koji zive van novih granica rodjeni su u tim mestima, tu im je „druga domovina”, ustaljeni nacin života i krug poznanika. Za Rusiju ih vezuje samo jezik i poreklo, te zbog toga povratak u takozvanu istorijsku domovinu za njih nije samo finansijski i materijalni trosak selidbe, nego im se iz korena menjaju ustaljene navike i vrednosti.

2 - Krajnje je mali postotak onih koji slobodno vladaju novim državnim jezicima, jer je pre raspada SSSR glavno sredstvo komunikacije bio ruski, a ne jezik titуларног stanovništva date republike.

Odnos prema Rusima u bivsim saveznim republikama počeo je da se pogorsava još pre raspada: tako je, na primer, prema podacima Saveznog centra za istraživanje javnog mnenja (VCIOM) iz septembra 1991. godine, 79% Rusa u Moldaviji izjavilo da je odnos prema njima pogorsan, u Kirgiziji je takvu izjavu dalo 75% Rusa, u Azerbejdžanu 54%, u Zapadnoj Ukrajini 59%, u Kazahstanu 34%.

Netrpeljivost prema Rusima uslovljena je kako etnokulturnim faktorima („razvodnjavanje“ nacionalnog identiteta „neruskih“ naroda SSSR pod uticajem akulturacije /rusifikacije/), tako i etnopopolitickim (neprihvatanje sovjetskog perioda istorije /sovjetofobija/ prenosi se na „imperialistički“ narod — Ruse /rusofobija/). Negativan stav pripadnika titуларnih naroda novostvorenih država potvrđuje, a delom i formira zvanica politika lokalnih elita: u svim bivsim saveznim republikama zauzet je kurs u smjeru izgradnje *nacionalne države*, što ne odgovara uvek realnom odnosu nacionalnih zajednica u stanovništvu zemlje.

Ipak, polozaj Rusa u „novom inostranstvu“, i pored sve spoljasnje složenosti, otkriva i svoja sustinska regionalna obeležja: teško se može tvrditi da nova ruska dijaspora cini jedinstvenu zajednicu po perspektivama svoje dalje sudbine.

Tri osnovne odlike po nasem misljenju su:

- stepen poklapanja pravnog statusa nacionalne manjine sa realnim udelom ruske zajednice u ukupnom stanovništvu države (tako, na primer, polozaj Rusa u Estoniji, gde titуларno stanovništvo cini manje od 10%, primetno se razlikuje od polozaja Rusa u Jerevanu, gde titуларno stanovništvo cini vise od 98%);

- stepen usaglašenosti nacionalnog zakonodavstva kada su u pitanju zakoni o državljanstvu i državnom jeziku sa međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima (pravna diskriminacija „nedrzavljana“, vecinom Rusa, u Letoniji i Estoniji);

- stepen licne sigurnosti u mjestu boravka (primetna je veća imigracija Rusa iz zona vojnih konfliktata, nego iz istih tih baltičkih država i pored svih realnih narusavanja ljudskih i gradjan-skih prava).

A kakav je položaj Rusa u pojedinim postsovjetskim drzavama?

Balticke zemlje

Položaj Rusa u Litvaniji (9,4%) primetno se razlikuje od njihovog položaja u Letoniji i Estoniji. Prema podacima Centra za nacionalna istraživanja Sant-Peterburškog Univerziteta (avgust 1993. g.) 6% Rusa smatra Litvaniju svojom domovinom, a manje od 4% se spremaju da je napusti, što je najverovatnije povezano sa usvajanjem „nulte“ varijante Zakona o državljanstvu, po kojoj državljanin Litvanije može postati svako ko ima stalni boravak u toj republici.

Uvodjenje diskriminacionih normi za dobijanje državljanstva u Estoniji i Letoniji zvanici organi objasnjavaju opasnoscu od rastvaranja autohtonih naroda u dodiru sa drugom nacijom, što je povezano sa masovnom migracijom Rusa u ovaj region posle Drugog svetskog rata. I zaista, 1939. godine udeo Estonaca i Rusa u ukupnom broju stanovnika republike iznosio je 91,8%, odnosno 4,7%; 1959. godine 74,6%, odnosno 20,1%; 1989. godine 61,5%, odnosno 30,3%. Slicno se menjala etnodemografska struktura stanovništva i u Letoniji: 1935. godine udeo Letonaca i Rusa iznosio je 75,5%, odnosno 12,0%, a prema rezultatima poslednjeg popisa iz 1989. godine 52,0%, odnosno 34,0%. Tip razmestaja Rusa u ovim državama je razlicit: u severoistočnom regionu Estonije, gde čine vise od dve trećine stanovništva, Rusi žive u enklavama, dok su u Letoniji uglavnom raseđani po krupnijim gradovima (Riga, Daugavpils, Ventspils, Lijepaja).

Medjunarodni eksperti preporučili su obema državama da usklade nacionalno zakonodavstvo sa čl. 15. Opste deklaracije o ljudskim pravima i sa čl. 10. drugog dela Konvencije iz 1961. godine o smanjenju broja gradjana bez državljanstva.

Pored problema državljanstva bez koga su mogućnosti ogranicene, između ostalog i kada je u pitanju preduzimacka delatnost, za Ruse u ovom regionu najveći problem predstavlja ispit iz državnog jezika, što je obavezan uslov za nastavak rada u struci, pre svega za lica sa visokom i srednjom strucnom spremom. Pa ipak se pretpostavlja da odliv doseljenika iz ovog regiona neće biti visok, jer je životni standard u baltičkim zemljama znatno iznad ruskog.

Belorusija i Ukrajina

U odnosima između titularnih naroda ovih zemalja i Rusa faktor stabilizacije je zajednicko poreklo i etnokulturalna bliskost Rusa, Ukrajinaca i Belorusa.

Za ovaj region specifična je razlika u istorijskoj sudsobnosti istočnih i zapadnih oblasti obeju zemalja, što je jasnije izrazeno u Ukrajini: Zapadna Ukrajina je za razliku od Istočne ulazila u sastav Poljske (a Galicija u sastav Austro-Ugarske) i tradicionalno se razvijala u zoni centralno-evropske kulturne i konfesionalne tradicije, što je predodredilo znatno izraženiji etnički identitet zitelja ovog regiona za razliku od rusificiranih Ukrajinaca Istočne Ukrajine, a da i ne govorimo o stanovnicima

Novorosije, Donbasa i Krima. Upravo zbog toga se etnicka netrpeljivost u odnosima prema Rusima zapaza iskljucivo u zapadnim oblastima ove drzave.

Belorusija ima najpovoljniju podlo-gu za unapredjivanje medjunacionalnih odnosa: visoka integriranost naroda ove drzave, etnokulturni karakter belo-ruskog preporoda, jezicka rusificiranost Belorusa, uskladjenost nacionalnog za-konodavstva sa medjunarodnim pravnim aktima u oblasti obezbedjenja prava manjina — sve to doprinosi stabilnosti položaja Rusa u republici (13,2%).

Ukrajinsko zakonodavstvo takodje je uskladjeno sa medjunarodnim normama: Zakon o nacionalnim manjinama iz 1993. godine garantuje Rusima (22,1%) pravo na kulturnu autonomiju (cl. 6); obezbedjuje osnivanje Saveta pripadnika nacionalnih manjina pri regionalnim organima uprave (cl. 5); slobodu izbora nacionalne pripadnosti (cl. 11). Pa ipak, precenjivanje istorije uzajamnih odnosa Ukrajine i Rusije od strane radikalnih nacionalnih pokreta, oficijelna politika ukrajinizacije u sferi obrazovanja, neresenost „krimskog pro-blema“ u celini, izmedju ostalog i sudbine Sevastopolja - sve to stvara nepovoljne uslove za odvijanje etnonacionalnih procesa.

Moldavija

Polozaj Rusa (13,0%) u ovom regionu određen je, prvo, konfliktnom situacijom u Pridnjestrovlju, drugo, teznom dela radikalnih elita da stvore jedinstvenu rumunsku drzavu, i treće, Zakonom o drzavnom jeziku.

Podaci iz istraživanja koje je krajem 70-ih godina sproveo Institut za etnologiju i antropologiju RAN pokazuju da za ogromnu vecinu stanovnika republike nacionalna pripadnost nema znacaja ni u poslovnim kontaktima (83% Moldavaca i 82% Rusa), ni prilikom stupanja u brak (70%, odnosno 76%). Zato se može prepostaviti da će politicka stabilizacija u zemlji, nagovestena od sredine 90-ih godina, kao i odmerena etnokulturna politika vratiti u Moldaviju onu povoljnu etnopsiholosku klimu koja je tamo postojala mnogo godina pre pocetka pridnjestrovskog konflikta.

Kavkaz

Ovaj region je najkonfliktniji na citavom postsovjetskom prostoru, sto je predodredjeno njegovim geografskim položajem na sudaru zapadne hris-tanske i istocne islamske civilizacije, drzavnim granicama koje su nasledjene od SSSR i ne odgovaraju realnom razmestaju kavkaskih naroda, specifičnim mentalitetom etnickih grupa koje tamo žive.

Karabaski, abhaski i južnoosetinski konflikti posredno uticu i na položaj Rusa u ovom regionu, mada oni i nisu strana u konfliktu.

Nacionalna zakonodavstva zakavkaskih drzava u celini odgovaraju me-djunarodno-pravnim normama: tako je, na primer, u Azerbejdžanu još u jesen 1992. godine donet zakon o zaštiti prava i sloboda, drzavnoj podršci i razvoju jezika i kulture

nacionalnih manjina koje zive u Azerbejdžanu. Analogni pravni akti postoje i u Gruziji i Jermeniji. Ipak licna nesigurnost Rusa u Azerbejdžanu (5,6%), Gruziji (6,3%) i Jermeniji (1,6%) učvršćuje ih u njihovoј namjeri da u perspektivi napuste zemlje svog stalnog boravka.

Srednja Azija i Kazahstan

Do najvećeg demografskog rasta ruskog stanovništva u ovom regionu došlo je u godinama sovjetske vlasti. Za ruske doseljenike bio je vezan pre svega razvoj industrije u celini, narocito proizvodnje koja zahteva obimna naučna istraživanja, a takođe i proces urbanizacije 20–30-ih godina. Priliv Rusa povećao se za vreme rata u vezi sa evakuacijom krupnih industrijskih preduzeca iz evropskog dela SSSR. Mnogi doseljenici nisu se vratili u Rusiju, nego su ostali da žive u tim mestima.

Danas je položaj Rusa u Srednjoj Aziji određen, prvo, javnom i skrivenom islamizacijom socijalnog života u srednjeazijskim državama i u vezi sa tim sve vecom etnokulturalnom razdvoje-noscu načina života pripadnika titularnih naroda i Rusa; drugo, regionalnim konfliktimi koji ugrozavaju licnu sigurnost ruske manjine (Tadžikistan); treće, uvodenjem zakona o državnom jeziku koji ogranicavaju mogućnosti napredovanja u profesiji.

Kako isticu O. Brusina i A. Osipov, u Uzbekistanu, na primer, danas se ne zapaza koliko-toliko osmisljena državna politika prema pripadnicima neautohtonih nacionalnosti. Upravo odsustvo preciznih pravnih normi vezanih za nacionalne manjine dovodi, između ostalog, do skrivenog „istiskivanja“ Rusa iz Srednje Azije (Uzbekistan — 8,3%; Turkmenija — 9,5%; Tadžikistan — 7,6%; Kirgizija — 21,5%) koji se sve više sele u Rusiju. Pored toga Rusi su najkvalifikovani deo radnika i strucnjaka u tim zemljama. Ta ekonomski uloga danas dobija politički karakter: citav niz privrednih grana (energetika, tehnologija, teška industrija, prirodne nauke) održavaju se uglavnom zahvaljujući Rusima.

Narocito je specificka situacija u Kazahstanu gde Rusi (37,8%) zajedno sa Ukrajincima i Belorusima koji takođe govore ruski (6%, odnosno 3,5%) po brojnosti nadmasuju titularno stanovništvo (39,7%). Pa ipak, na izborima u predstavničke organe vlasti ove republike u martu 1994. godine kandidati Kazaci činili su 77% ukupnog broja lica koja su prema spiskovima pretendovala na deputatske dužnosti. Po našem misljenju, nije slučajno doneta odluka o prenosenju prestonice u Akmolinsk, gde preovlađuje rusko stanovništvo. Sociolozi zapazaju visok nivo nezadovoljstva Rusa situacijom u zemlji: prema podacima L. J. Gurevica potpuno ili gotovo potpuno nezadovoljstvo situacijom izrazilo je 85,0% reprezentativnog uzorka Rusa u Kazahstanu. ^ini se da je potencijalna konfliktnost ovog regiona prilично visoka, jer je Kazahstan u sustini dvonacionalna država i krajnje je opasno ne uzimati to u obzir, narocito ako se ima u vidu visoka zastupljenost Rusa u industriji i nauci republike.

Za rusku dijasporu koja se obrazuje na teritoriji novih država moguca su tri puta prilagodjavanja novim uslovima života:

- inkorporacija, tj. uključivanje u lokalno drustvo uz očuvanje nacionalne samobitnosti;
- asimilacija na osnovu akultura- cije;
- repatrijacija.

Prva varijanta može biti realizovana u Belorusiji i Ukrajini s obzirom na srodnost kultura i jezika istočnoslovenskih naroda. Verovatnoca asimilacije na Kavkazu, u Srednjej Aziji i baltičkim zemljama je mala zbog etnokulturalnih, konfesionalnih i civiliza-čijskih razlika. Ostaje, dakle, nekakva nestabilna koegzistencija sa lokalnim narodima ili repatrijacijama.

Prema podacima VCIOM do 2000. godine predviđa se povratak 4-6 miliona ljudi u Rusiju, s tim što se najveći talas migranata очekuje iz Srednje Azije i Kazahstana, odakle se spremaju da izadje više od trecine ruskog stanovništva, dok se najmanje migracije очekuju iz Ukrajinе i Belorusije (svaki deseti).

Tesko da je moguć povratak svih Rusa u Rusiju, naročito u uslovima de-stabilizacije same Ruske države, kao i nedostatka radnih mesta koja bi odgo-varala Rusima iz „novog inostranstva“, pretežno stanovnika gradova sa visokim obrazovanjem i visokim nivoom stručnosti.

Malo je verovatna federalizacija postsovjetskih država, mada je stvaranje višenacionalnih tvorevina u uslovima izmesanih etnosa na teritoriji bivšeg SSSR bremenito povecanom konflikt-noscu.

Rusiji tek predstoji da razradi celovitu politiku prema Rusima iz „novog inostranstva“ koja danas realno ne postoji, tako da je sudsudina ruske dijasporu najčešće predmet politickog cenkanja koje malo utice na sudsudine konkretnih ljudi. Istovremeno, više-milionska ruska dijaspora u zemljama Zajednice nezavisnih država (ZND) mogla bi u perspektivi postati jezgro integracije postsovjetskih država u realnu (a ne formalnu) zajednicu civilizovanih država i naroda, medju kojima bi vladalo uzajamno postovanje¹⁹⁰.

¹⁹⁰L.Drobizeva - A.Zdravomislov - Z.Sikevic, Položaj ruske nacionalnosti u državama bivšeg SSSR-a.,

Internet, www.reocities.com/CapitolHill/parliament/6682/drobiz.htm

2. Ispisi iz medija o ruskoj nacionalnoj manjini u Ukrajini i odnos medunarodne zajednice prema pitanjima nacionalnih manjina u Ukrajini od januara 2014. do 24.04.2014.

Koren, objavljeno: 17. Decembar 2013.

Uncategorized

Mađarska bi htela Zakarpatje

Aktivnost Budimpešte u ukrajinskom pravcu postaje sve primetnija. Mađarska je zainteresovana za Zakarpatje (tj. Zakarpatsku Ukrajinu), u kome kompaktно živi mađarska etnička manjina od 150.000 ljudi (tj. 12% stanovnika Zakarpatske oblasti), od kojih preko 90% smatra da im je mađarski maternji jezik.

Prisećam se početka 1990.g, i glupog oduševljenja jednog dela ukrajinskog društva zbog nezavisnosti. Ukrajina se vrlo brzo našla oči u oči sa geopolitičkim izazovima, koje нико nije smeo da joj baci dok je bila u sastavu mnogo jače državne tvorevine – Sovjetskog Saveza. Datum kada je proglašena nezavisnost Ukrajine je tačka od koje su zapadni ukrajinski susedi počeli sa posebnom pažnjom da pogledaju na teritoriju bivše Ukrajinske SSR: Rumunija je poželeta Bukovinu, Mađarska – Zakarpatje. I dok su se ukrajinski nacionalisti borili sa „moskaljnoj ugrozoj“ (tj. „moskovskim pretnjama“ – prim.prev.), svi teritorijalni gubici Kijev je pretrpeo na zapadnom pravcu.

Budimpešti treba Zakarpatje koje bi imalo što manje kulturnih i drugih veza sa ostalim ruskim svetom. Taj deo posla za Budimpeštu je završio Kijev, koji se potudio da formira očigledno slabu, preosetljivu na spoljne uticaje tvorevinu, nazvanu Ukrajinsku državu, u kojoj se kao „ukrajinsko“ nudi nešto što uopšte nema veze sa ruskom kulturom i ruskim svetom. U Kijevu ne vole da se sećaju da se Zakarpatje ranije zvalo Ugorska Rus (tj. Ugorska, Mađarska Rusija – prim.prev.).

U opštoj aktivnosti Mađarske u Zakarpatju izdvaja se rad mađarske radikalne partije „Jobik“ koja je krajem oktobra ove godine u Beregovu (Zakarpatska oblast) održala svoj politički forum. Među učesnicima su bili vođa partije Gabon Vona, evropski parlamentarac Bejla Kovač, rukovodilac partijskog komiteta za nacionalnu politiku Išvan Savoi.

Začula su se obećanja da će biti više finansiranja obrazovnih institucija na mađarskom jeziku, a Bejla Kovač (usput – on ima svoju kancelariju u Beregovu) je podvukao da Sporazum o pridruživanju Evropskoj uniji Kijev može da potpiše samo ukoliko budu ispoštovane sve norme Zakona o osnovama jezičke politike i... ukoliko u sastavu Zakarpatja bude formiran Pritisnenski administrativni okrug koji će se sastojati od naseobina sa većinskim mađarskim stanovništvom. Mađarski gosti nisu

zaboravili da posete spomenik na Vereckom prevoju koji je postavljen u čast 1000-godišnjice prelaska Mađara preko Karpata. Značajno je da su gosti iz Budimpešte, u toku posete zakarpatškim Mađarima, imali razgovore sa predstvincima rimokatoličke, grkokatoličke i protestantske opštine, ali nisu ni pomisili da bi mogli da se susretnu i sa pravoslavcima. Takav izbor jasno pokazuje vektor pritiska Mađarske na krajnji zapad Ukrajine – na želju da se Zakarpatje učini još više katoličkim nego što je, još više protestantskim i još manje pravoslavnim.

Želju da sakupi poene na mađarskoj temi je rešila i ništa manje radikalna od „Jobika“ ukrajinska partija „Svoboda“. Poslanik „Svobode“ Anatolij Vitiv, pošto je osudio posetu Zakarpatju Gabora Vome i njegovih kolega, podsetio je Mađare da su oni 1939. godine, pošto su se zagleli da će podržati Hitlera, likvidirali Karpatsku Ukrajinu. Pan A. Vitiv je samo zaboravio da doda da se i Karpatska Ukrajinu pojavila uglavnom zahvaljujući Hitlerovoj podršci.

Danas u Ukrajini postoje dve krupne mađarske političke partije: Demokratski savez Mađara Ukrajine i Društvo mađarske kulture Zakarpatja, koje su u čvrstoj vezi sa svojim tutorima iz Mađarske. Osim njih postoji još nekoliko organizacija na regionalnom nivou koji rade u oblasti kulture, pedagogije, u socijalnoj sferi. Funkcionišu nacionalna mađarska pozorišta, škole, koledži i t.d. Mađarsko prisustvo se oseća na krajnjem zapadu Ukrajine na svim nivoima lokalnog života – od škole do politike, da i ne pominjemo da u Zakarpatju ima četrdesetak različitih naseobina koje su vratile svoje mađarske nazive.

Pravde radi da konstatujemo: zakarpatski Mađari stvarno imaju razloga da budu nezadovoljni Kijevom. Pošto su počeli da bezobzirno, „preko kolena“ krše nacionalne manjine braneći im da se obrazuju na maternjem jeziku i gurajući ih u presu totalne ukrajinizacije, ukrajinski birokrati nisu računali kakva će biti reakcija njihovih najbližih komšija. A komšije su strpljivo čekale da Kijev prečisti sferu kulture od ruskog elementa, i tek posle toga su odlučno digli glas. Zakarpatski Mađari (baš kao i bukovinski Rumuni i krimski Tatari) zahtevaju sada ne samo pravo na obrazovanje na maternjem jeziku, već i svoju kvotu u organima lokalne vlasti. Pri tom Mađarska (kao i Rumunija i Turska), obzirom da su članice NATO-a, ali i vodeći računa u svojoj politici o pravcu „proširenja“ tog vojnog bloka prema istoku, vrše na Kijev neprestani pritisak, uspevajući tako da zadovolje zahteve svojih zemljaka.

Ovdje treba podvući da ideološko-kulturni raskol Ukrajine sasvim odgovara interesima Evropske unije. Rasturenju na komadiće Ukrajinu Evropa će (tačnije: evropski atlantisti) lakše da proguta. Što je labavija veza regiona sa centrom, to je lakše dogovorati se sa njima bez obaziranja na mišljenje centralnih vlasti, i istovremeno je tim lakše izvući iz administrativno-pravnog uticaja Kijeva komadiće ukrajinske teritorije.

Smisao slabljenja veza između regiona Ukrajine u Evropi vide u tome da, pošto zatalasaju proevropske simpatije kod ukrajinskih nacionalista, uzmu pod svoju zaštitu deo ukrajinskih regiona, kako bi onemogućili prirodnu „rusku rekonkistu“ –

preporod ruske samosvesti i proruskih simpatija kod stanovnika većine regiona Ukrajine.

A za sada na sastanku sa Olegom Tjagnibokom, ambasador Mađarske u Ukrajini Mihalj Baer je ubedio vođu partije „Svoboda“ da Budimpešta u potpunosti podržava evrointegracione težnje Kijeva. Sa svoje strane, „širij patriot“ („veliki patriota“ – prim.prev) Tjagnibok je podvikao važnost ukrajinsko-mađarske saradnje u oblasti diversifikacije isporuka energenata Ukrajini (10% gasa Kijev uvozi iz Mađarske). M.Baer je takođe ubedio da su mađarski diplomati spremni da Ukrajini pružaju konsultacione usluge pošto ona potpiše Sporazum o pridruživanju Evropskoj uniji.

Nezavisnost Ukrajine, koja je za uzor uzela ideologiju banderovaca-unijata, evroatlantisti smatraju za instrument kojim će podržiti geopolitičku ravnotežu Evroazije. A Budimpešti su nezavisnost Ukrajine i njeno zbljižavanje sa Briselom potrebbni kao deo mađarskog projekta razjedinjenja Ukrajine i ostalog ruskog sveta. Usamljenu Ukrajinu koju nosi vetar i koja sa čežnjom pogleda prema Evropi, mađarski nacionalisti će lakše ubediti da prihvati njihove zahteve.

Vladislav Gulevič
www.korenii.rs/madarska-bi-habela-zakarpatje/

ЕВРОАЗИЈАИНФО, 31. 01 2014. Извор: Глас Русије.

Валентин Миндрешеску

Украјина на нишану румунских ревизиониста

Свака озбиљна политичка криза води слабљењу земље и неминовном буђењу нездралих политичких елемената у суседним земљама. **Криза у Украјини довела је до покрета румунских ревизиониста, који већ поставају питање о „враћању украдених територија“.**

У румунској штампи блиској председнику Трајану Басеску, као и националистичким круговима, које велиодушно спонзорише румунска Спољна обавештајна служба, активно се разматра употреба украјинске кризе за отцепљење рејона Херта Черновицке области и дела Одешке области од Украјине. Румунске радикалне политичке снаге сматрају да је све ове територије „отео Стаљин“. Тако да у Румунији постоје политичке снаге, за које „враћање“ ових територија може да постане важан политички пројекат. Теоретски, не само да Румунија може имати територијалне претензије према Украјини, већ се од свих лидера земаља у окружењу Украјине, само румунски председник Басеску отворено изјаснио. Осим тога обнављање Румуније у границама из 1918. године постало је за румунског лидера права манија. Румунски председник је назвао припајање Молдавије „главним националним пројектом“ и не планира да се на томе заустави. На јесен ове године завршава се његов мандат, да се кандидује трећи пут не може, а после губитка председничког имунитета, највероватније, биће

позван на кривичну одговорност. Како би задржао власт за себе или политичке снаге које контролише Басеску је у потпуности у стању да се укључи у међународне конфликте под изговором „обнове историјске правде“. Ванредно стање, војни закони или озбиљна спољнополитичка победа, све то из угла радикала из председничког окружења, може да помогне очувању власти.

Посматрачи су више пута наглашавали сличност Басескуа са Сакашвилијем. 2008. године само су срећне околности и интервенција разумних европских снага спасили Румунију од властите верзије „грузијске катастрофе“ у контексту придњестровског конфликта. Сада се ситуација понавља. Али на граници Черновицке области не налазе се руски миротворци, што би могло да буде додатни подстицај за непромишљену акцију румунске стране.

Први припремни кораци су у току, а ако их власт на време не спречи проблеми могу да се заоштре. Организације, које представљају румунску националну мањину у Украјини, у потпуности су под контролом румунским обавештајних служби. Оне су већ тражиле од јединог румунског посланика у Врховној Ради да изађе из Партије региона. До изјава о „нелегитимности“ украјинске власти и молби Букурешту да заштити своје грађане (многи Румуни у Украјини имају румунске пасоше) остао је само један корак. Није искључено да би тај сценарио могао да буде употребљен, како би војска чланица земаља НАТО ушла на територију Украјине. Коначно, постоји нада да немачке дипломате, које су већ једном оштро зауздале националистички жар румунског председника, неће дозволити овакав развој догађаја.

Суседи Украјине се спремају за поделу њених територија

Док се власт и опозиција обрачунавају на улицама Кијева, суседи Украјине се спремају за прекрајање њене територије и већ су стигли да се посвађају у овом занимљивом процесу.

Тренутно се могу издвојити три силе које у овој или оној мери спремају планове за поновно разматрање граница с Украјином. Најозбиљнија сила је импровизована алијанса чланова Вишеградске групе – Пољске, Мађарске и Словачке. Ситуација у Украјини лидерима ових земаља доводи у незгодан положај. С једне стране, треба да подрже преврат, али с друге, постоји ризик од озбиљних унутрашњих политичких проблема изазваних тиме што ударну силу украјинског пуча представљају неонацисти-ксенофоби.

Патриотски настројени бирачи у Пољској, Мађарској и Словачкој не могу да схвате због чега лидери њихових земаља подржавају снаге које отворено мрзе и угњетавају Пољаке, Мађаре и Словаке који живе у Украјини. У овом контексту састанак дипломата ових земаља и покушај стварања заједничке стратегије за интервенцију у случају да ситуација у Украјини измакне контроли, представља једини могући корак.

Сопствену прилично агресивну позицију заузима и румунски естаблишмент. У румунској штампи се подстиче хистерија у вези с „историјском могућношћу да се Румунији врати Северна Буковина и Јужна Бесарабија“. Аналитичари предлажу председнику Басескуу да посети Кијев и понуди украјинској опозицији „нагодбу“ која би се састојала у „потпуној подршци проевропског пута Украјине“ у замену за територијалне уступке. Није тешко досетити се шта се крије под еуфемизмом „потпуна подршка“, пошто су сви могући дипломатски потези за подршку преврата у Украјини већ учињени.

Искористивши кризу у Украјини Букурешт може да активира покушаје аншлуса Молдавије, што је индиректно потврдио амбасадор Румуније у Кишињову Мариус Лазурке. Он је изјавио да Румунија може да дâ Кишињову „политичку понуду“ у случају „претње по проевропски пут Молдавије“. У контексту курса на аншлус Молдавије који је најавио румунски председник Басеску није тешко досетити се у чему ће се састојати овај „предлог“.

На насталу ситуацију са забринутошћу се гледа и у Софији. Организација „Бугари у Украјини“ која представља интересе бугарске националне мањине већ је реаговала на планове румунских ревизиониста: „Одбацијемо све територијалне претензије од стране Румуније и захтевамо очување територијалног status quo.“

Украјинска криза се лако може претворити у кризу регионалних размера. Она већ има велики потенцијал прерастања у вишестранни конфликт уз примену силе. Из дана у дан нестабилност у Кијеву повећава шансе за то да украјинска територија постане плен њених суседа.

Srna 20. 02. 2014.

Rusija hoće "svoj deo" Ukrajine!

Ako na vlast u Ukrayini dođu pučisti, Krim će krenuti u proceduru otcepljenja i pripajanja Rusiji - poručio je za Interfaks predsednik parlamenta Krima Vladimir Konstantinov.

Krim, kao regija s najvećim brojem ruske manjine, ima poseban autonomni status u Ukrayini. Deo opozicije koji je u sukobu sa ukrajinskim vlastima traži ukidanje takvog položaja Krima, koji je lojalan predsedniku Viktoru Janukoviču i njegovim težnjama za približavanje Rusiji.

Na Krimu traju protesti "pod sloganom Krim-Rusija" te "U EU bez Krima" - navode ruski mediji. Poluostrvo Krim je 1954. godine, odlukom tadašnjeg šefa SSSR Nikite Hruščova, iz sastava Rusije predato Ukrayini.

Večernji list, Objava: 21.2.2014 | 17:15

Autor:

Ivica Kristović **Gruzijski scenarij?**

Ruski dužnosnik: Ako se Ukrajina podijeli, spremni smo ući u rat za Krim!

– Ako se Ukrajina podijeli, to će pokrenuti rat – rekao je neimenovani dužnosnik ruske vlade.

Visoki dužnosnik ruske vlade rekao je da je **Rusija** spremna krenuti u rat kako bi zaštitila veliku rusku manjinu i vojnu bazu u ukrajinskoj regiji Krim, piše **IBTimes**.

– Ako se Ukrajina podijeli, to će pokrenuti rat - rekao je neimenovani dužnosnik Financial Timesu. – Prvo će izgubiti Krim jer ćemo mi ući i zaštiti ga, kao što smo to napravili i u Gruziji – nastavio je dužnosnik.

"Sve vodi tome"

Ruski predsjednik Vladimir Putin javno je djelovao prilično suzdržano u vezi s krizom u Ukrajini, a u Kijev je kao moderatora u pregovorima poslao pravobranitelja Vladimira Lukina. No, analitičari ističu mogućnost ponavljanja rata koji se 2008. godine dogodio u Gruziji kada su ruske trupa napale tu državu nakon što je njihova vlada pokrenula napad na Južnu Osetiju. U ruskoj akciji poginulo je 150 ljudi.

Predsjednik krimskog parlamenta Volodimir Konstantinov kazao je da bi se ruska manjina mogla odcijepiti od Ukrajine ako se ona u gradanskom ratu podijeli na dvije države. – To je moguće u slučaju da se država podijeli. A sve vodi tome – kazao je ruskoj agenciji Interfax Konstantinov.

www.vecernji.hr/.../ruski-duznosnik-ako-se-ukraj...

Nova srpska politička misao, 23. februar 2014.

Ukrajina: Rada ukinula Janukovičev zakon o upotrebi jezika nacionalnih manjina, uključujući ruski

Rada je ukinula zakon o širokoj upotrebi jezika nacionalnih manjina, uključujući ruskog. Zakonom iz 2012. dozvoljeno je u pretežno ruskom govornom području Ukrajine da se koristi ruski kao zvanični jezik, u poslu, obrazovanju i drugim oblastima.

Njegovo usvajanje je bilo jedan deo izborne kampanje Janukoviča, kao što je obećao da će oboriti promociju ukrajinskog jezika kao jedinog koji se koristi u Ukrajini, a koje je zagovarao njegov prethodnik Viktor Juščenko.

Nove vlasti u Kijevu imaju snažne nacionalističke sklonosti i vide ruski jezik kao neprijateljski prema ukrajinskom nacionalnom identitetu.

(Vostok.rs)

РУСКА РЕЧ, 25. фебруар 2014.

Игор Розин

Русија окривљује западне земље за „преузимање“ Украјине

Министарство спољних послова Русије издало је оштро саопштење у којем је изражена забринутост Москве због развоја догађаја у Украјини, покушаја да се ограниче права Руса и других мањина, као и тежње „неких западних партнера“ да у атмосфери нестабилности реализују сопствене геополитичке амбиције.

Москва подсећа политичаре у Кијеву на неопходност ослушкивања мишљења источних и јужних области Украјине, Крима и Севастопоља. Извор: Reuters.

У специјалном саопштењу поводом ситуације у Украјини руски дипломатски ресор истиче да је ситуација у земљи и даље нестабилна без обзира на Споразум од 21. фебруара: „Побуњеници нису разоружани, они одбијају да напусте градске улице, које фактички контролишу, одбијају да ослободе зграде управе и настављају да врше насиље“.

У саопштењу се посебно говори о томе да се у позицији неких западних земаља назире једнострани геополитички интерес и тежња да се насиљним путем изведе смена власти под параваном Споразума од 21. фебруара, а не брига за судбину Украјине.

Нарочито нездовољство руских власти изазива чињеница да је читав низ европских политичара подржао најављивање председничких избора у Украјини у мају, а не након завршетка уставних реформи како је предвиђено Споразумом од 21. фебруара. „Да би та реформа била успешна, у њој морају учествовати све политичке снаге Украјине и сви региони земље, а њени резултати морају бити изнети на свенародни референдум“, истичу у Министарству спољних послова.

С тим у вези Москва подсећа политичаре у Кијеву на неопходност ослушкивања мишљења источних и јужних области Украјине, Крима и Севастопоља, где преовлађује становништво чији је матерњи језик руски и где је много присталица председника Виктора Јануковича. То је фактички апел да се не дозволи даља поларизација украјинског друштва и подела земље.

Москва такође ставља под сумњу легалност последњих одлука украјинског парламента: „Тамо се фактички искључиво под изговором ‘револуционарне сврсисходности’ штанцују ‘одлуке’ и ‘закони’, између осталог и они који су усмерени на ограничавање хуманитарних права Руса и других националних мањина које живе у Украјини“.

Руски спољнополитички ресор скреће пажњу на последње законодавне иницијативе нових власти у Кијеву – „позиве на готово потпуну забрану руског језика, лустрацију и ликвидацију партија и организација, затварање неподобних медија и укидање ограничења на пропаганду неонацистичке идеологије“.

Забринутост Русије изазива агресивно расположење опонената председника Јануковича. „Постоји намера да се диктаторским, а понекад и терористичким методима угуши глас оних са друкчијим мишљењем у различитим регионима Украјине“, упозорава Министарство спољних послова РФ и истиче да такав развој догађаја „представља претњу по мир и стабилност друштва и безбедност грађана“.

У саопштењу се посебно говори о томе да се у позицији неких западних земаља назире једнострани геополитички интерес и тежња да се насиљним путем изведе смена власти под параваном Споразума од 21. фебруара, а не брига за судбину Украјине.

Русија с друге стране апелује да се „пронађе општеукрајински консензус у циљу националног помирења“ и позива све сile умешане у кризу у Украјини да покажу максималну одговорност и да не дозволе даље погоршање ситуације, да поново успоставе легалитет и не дозволе да на власт дођу екстремисти.

Радио Глас Русије, 26 фебруар, 12:03

Бугари, Мађари и Румуни против укидања украјинског закона о језицима мањина

Руководства Бугарске, Мађарске и Румуније критиковала су одлуку Врховне раде Украјине о укидању закона о ширем коришћењу језика мањина.

Министарство спољних послова Бугарске позвало је данас политичке лидере Украјине да укључе све етничке групе у живот украјинског друштва, поштују људска права и владавину права. Званична лица Бугарске сматрају да одлука Раде о укидању регионалних језика крши права 200.000 Бугара који живе на југу Украјине.

Министар спољних послова Мађарске Јанош Мартони такође тражи да 150.000 Мађара слободно користе свој матерњи језик у Украјини. Он је осудио спречавање протеста мађарског становништва у граду Берегово.

Председник Румуније Трајан Басеску је изјавио да Украјина са 400.000 етничких Румуна може остати јединствена само ако власти буду поштовале права мањина.

опширније: http://serbian.ruvr.ru/news/2014_02_26/Bugari-Madari-i-Rumuni-

[protiv-ukidanja-ukrajinskog-zakona-o-jezicima-manjina-4616/](#)

Arhiva » Vesti » Večernje novosti 04.03.2014

UKRAJINA UŽIVO Menjaće se ustav Krima, demonstracije u Donecku, Rusija testirala interkontinentalnu raketu

Putin izjavio da je u Ukrajini izveden neustavni državni udar i naglasio da zasad nema potrebe za primenom sile na Krimu. Džon Keri doputovao je u Kijev i najavio ekonomski paket i tehničku podršku Ukrajini u znak podrške novoj vladi

MOSKVA, KIJEV, NJUJORK, BRISEL, SEVASTOPOLJ - Ruski predsednik Vladimir Putin izjavio je da je u Ukrajini izveden neustavni državni udar i naglasio da zasad nema potrebe za primenom sile na Krimu, ali da Rusija zadržava pravo da angažuje vojsku "kao poslednje sredstvo". Američki državni sekretar Džon Keri doputovao je u Kijev i najavio ekonomski paket i tehničku podršku Ukrajini u znak podrške novoj vladi te države u jeku pojačanih napetosti sa Rusijom.

Pratite situaciju u Ukrajini sa nama iz časa u čas

00:27 - KANADA SUSPENDOVALA VOJNE VEŽ BE SA RUSIJOM ZBOG UKRAJINE

Kandski premijer Stiven Harper danas je naložio suspenziju zajedničkih vojnih vežbi sa Rusijom zbog intervencije ruskih snaga na Krimu koji je ukrajinski region.

To se odnosi na godišnje vojne vežbe u kojima su prošle godine bombarderi Rusije, Kanade i SAD presretali oteti komercijalni avion.

U toj simulaciji su učestvovali ruski "tupoljev", A-50 "berijev" i "suhoj", kao i američki AVAKS i kanadski CF-18 "stršljen".

00:16 - RUMUNIJA UPOZORAVA KIJEV NA EVROPSKE STANDARDE

Trenutno rumunska manjina nije uvučena u konflikt. Problem se sastoji u vraćanju prava na korišćenje rumunskog jezika, zato što će Ukrajina moći da sačuva svoju celovitost samo ukoliko nacionalne manjine budu uživale odgovarajuće poštovanje od strane vlasti. Ruska etnička manjina takođe treba da ima prava da govoriti na svom maternjem jeziku, – izjavio je Basesku.

00:03 - UKRAJINSKI BEZBEDNjACI POKUŠALI DA UHAPSE JANUKOVIČA

Posle smene vlasti u Kijevu saradnici službe bezbednosti Ukrajine (SBU) su pokušali da uhapse Viktora Janukoviča, ali su ga izgubili u Sevastopolju. To je saopštio novi rukovodilac SBU Valentin Nalivajčenko.

23:59 - BBC: PVO BAZA U EVPATORIJI ODBIJA POSLUŠNOST KRIMU

Kakojavlja BBC jedna raketna baza odbila poslušnost pro-ruskim vlastima Krima. Iako je Glas Rusije javio da su se tri puka vazdušne odbrane na Krimu stavila na stranu lokalnih vlasti. Bi-Bi-Si ističe slučaj komandanta baze u gradu Evpatori na zapadu Krima, Andreja Matvienka koji je ostao veran ukrajinskim vlastima. U gradovima Evpatori, Feodosia i Fiolenta, gde su smeštene raketne baze, služi više od 700 vojnika i oficira.

23:19 - UKRAJINKA RUSLANA DOBILA AMERIČKU NAGRADU ZA HRABROST

Ukrajinska pop zvezda Ruslana, pobednica Evrovizije koja je mesecima pevala proevropskim demonstrantima u Kijevu, jedna je od 10 žena koje su SAD danas nagradile za hrabrost.

"Veoma je važno što sam ovde kao predstavnik svoje zemlje", rekla je Ruslana Ližičko za AFP nakon što joj je američka prva dama Mišel Obama uručila Međunarodnu nagradu za hrabrost žena za 2014.

"Mi se borimo protiv diktature i sada možemo da vidimo lice ove diktature. Žao mi je, ali to je Putin", rekla je pevačica na engleskom, stiskajući plavo-žutu ukrajinsku zastavu za koju je rekla da je njena "srećna amajlija".

Mišel Obama je odala priznanje 10 aktivistkinja izabranih za ovogodišnju nagradu za hrabrost, rekavši da dobitnice treba da budu inspiracija ženama svuda u svetu.

22:39 - VIŠE OD 1.000 DEMONSTRANATA NA ULICAMA DONJECKA

Više od 1.000 demonstranata, noseći ukrajinske zastave, izašlo je danas na ulice Donjecka, u istočnoj Ukrajini, prvi put nadmašivši broj proruske omladine koja je zauzela zgradu gradske vlade na kojoj se vijori ruska zastava. Noseći transparente sa sloganima kao što je "ja sam Rus, ne treba mi zaštita", demonstranti su prošetali blizu okupirane zgrade vlade, ali su ostali na dovoljnoj udaljenosti da izbegnu sukobe sa prruskom omladinom koja se i dalje nalazi u zgradici.

22:26 - OEBS ŠALJE MISIJU U UKRAJINU

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) prihvati je zahtev Ukrajine da u tu zemlju pošalje vojnu posmatračku misiju. Predstavnik Sjedinjenih Američkih Država u OEBS Danijel Ber rekao je da je na današnjem sastanku u Beču 15 članica te organizacije, uključujući SAD, prihvati da učestvuje u misiji, prenosi Asošijeted pres. Prema njegovim rečima, članovi misije otputovaće za Kijev već u sredu, a cilj je poseta Krimu.

22:10 - UKRAJINA PRIHVATA PREGOVORE

Poslanici Vrhovne rade Ukrajine dogovorili su se, posle sastanka sa predstavnicima krimskog parlamenta, da se formira radna grupa za pripremu izmena Ustava Krima, rekao je za Glas Rusije poslanik Partije regiona Nestor Šufrič. Prema njegovim rečima, predstavnici Krima su u razgovoru izneli pitanja koja su u ovom trenutku aktuelna, ali Šufrič nije precizirao o kojim pitanjima je reč.

21:24 - POSADA UKRAJINSKE FREGATE PRIJAVILA POKUŠAJ ZAUZIMANJA PLOVILA

Posada komandnog broda ukrajinske ratne mornarice prijavila je da su nepoznati naoružani ljudi pokušali da zauzmu ovo plovilo. Fregata Slavutič nalazi se blokirana u luci u Sevastopolju.

21:10 - SASTANAK KOMANDANATA RUSKE I UKRAJINSKE FLOTE

Komandant Crnomorske flote vice-admiral Aleksadr Vitko i prvi čovek Sevastopolja Aleksej Čali susreli su se večeras u komandi RM Ukrajine sa komandantom ukrajinske flote kontra-admirlalom Sergejom Gajdukom.

Čali je nešto ranije izjavio da je za sredu planiran susret sa članovima porodica jedinica ukrajinske vojske koje i daljenalaze na Krimu.

20:36 - RUSIJA ISPROBALA NOVI INTERKONTINENTALNI PROJEKTIL

Rusko ministarstvo odbrane saopštilo je večeras da je u regionu Astrahana vojska izvela probno lansiranje interkontinentalne balističke rakete iz sistema Topolj.

Zbog situaciji u Ukrajini ili je to bilo redovno testiranje, pročitajte OVDE

20:27 - GRAĐANI U SIMFEROPOLJU ŽELE REFERENDUM O NEZAVISNOSTI

Proruski građani Krima večeras su na mitingu u Simferopolju, administrativnom centru te ukrajinske autonomne republike, zatražili da se na referendumu krajem marta izjasne o nezavisnosti te teritorije, a ne o većoj autonomiji u okviru Ukrajine.

Građani Simferopolja objasnili su da su protiv nove vlade u Kijevu, ne iz nacionalističkih razloga, već zato što žele red i stabilnost.

"U Ukrajini je vlast preuzeala hunt. Mi nismo za stari režim, ali ne zelimo da podržimo vladu koja okreće leđa Rusiji", rekla je jedna žiteljka Krima.

Referendum o statusu Krima biće održan 30. marta, kao što je i planirano, saopštio je danas predsednik parlamenta Autonomne Republike Krim Vladimir Konstantinov.

20:13 - DRŽAVE EU BLOKIRAJU IMOVINU 18 UKRAJINACA

Vlade država članica Evropske unije postigle su preliminarni sporazum o zamrzavanju imovine 18 Ukrajinaca po zahtevu samoproklamovane vlade u Kijevu zbog navodne pronevere državnih fondova. Slične poteze već su sprovele vlade Austrije, Švajcarske i Lihtenštajna.

19:34 - ZAPADNIM KOMPANIJAMA TREBA RUSKA NAFTA

Kada "energetski car pokaže zube" predstavnici zapadnih vlada strahuju za sudbinu njihovih preduzeća i nabavke energenata, dok tržišta reagaju na prve zvuke ruskih čizmi rastom cena nafte, piše danas francuski list Mond.

Cena barela nafte je na njujorškoj i londonskoj berzi juče skočila na dva dolara dok je gas u više delova Evrope poskupeo dva odsto.

19:26 - LUKAŠEVIĆ: UZVRATIĆEMO SANKCIJAMA

Moskva će na eventualne sankcije Vašingtona odgovoriti istom merom, saopšto je danas portparol Ministarstva spoljnih poslova Aleksandar Lukašević.

"Moraćemo da odgovorimo. Kao i uvek u takvim situacijama koje su izazvane ishitrenim i neodgovornim radnjama, naglašavamo da to nije naš izbor", rekao je Lukašević, preneta je agencija Rojters.

19:19 - SANTOŠ: KRITIKOVALA RUSIJU ZA KRŠENJE HELSINSKOG AKTA

Predsednica Komiteta za demokratiju Parlamentarne skupštine Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) Izabel Santoš, kritikovala je danas Rusiju za "kršenje nekoliko odredaba Helsinskih završnog akta" prilikom nedavnih akcija Rusije povodom Ukrajine i pozvala predstavnike OEBS da razmotre implikacije.

19:13 - RASMUSEN: SOLIDARNO OKO UKRAJINE

Generalni sekretar NATO Anders Fog Rasmussen izjavio je danas posle sastanka ambasadora zemalja članica Alijanse da se saveznici solidarno i zajedno suočavaju sa krizom u Ukrajini.

Rasmussen je nagovestio da će NATO intenzivirati razmatranja kako ukrajinska kriza utiče na bezbednost saveza, dok je njegov portparol potvrđio da će sutra biti održan sastanak sa ruskim ambasadorom u sedištu Severnoatlantskog vojnog saveza u Briselu, preneta je agencija AFP.

19:05 - PREDSEDNIK PARLAMENTA: REFERENDUM NA KRIMU 30. MARTA

Referendum o statusu Krima biće održan 30. marta, kao što je i planirano, saopšto je danas predsednik parlamenta Autonomne Republike Krim Vladimir Konstantinov.

Datum referendumu neće biti promjenjen, rekao je on i dodao da raniji datum održavanja referendumu nije moguć zbog problema vezanih za organizaciju, prenela je ruska agencija Itar - Tas s.

18:47 - KERI OSUDIO RUSKI "AKT AGRESIJE" U UKRAJINI

Američki državni sekretar Džon Keri koji je danas doputovao u Kijev, osudio je ruski "akt agresije" u Ukrajini i ponovio zalaganje Vašingtona za očuvanje teritorijalnog integriteta bivše sovjetske države.

"SAD reafirmišu zalaganje za očuvanje ukrajinskog suvereniteta i teritorijalnog integriteta. U skladu s međunarodnim zakonom, mi osuđujemo akt agresije Ruske Federacije", rekao je Keri .

18:29 - OBAMA: PUTINOVA AGRESIJA NIJE ZNAK SNAGE RUSIJE

Predsednik Sjedinjenih Američkih Država Barak Obama izjavio je danas da agresija ruskog predsednika Vladimira Putina na Ukrajinu nije znak snage Rusije, već odraz duboke zabrinutosti ruskih suseda zbog mešanja Moskve.

Kako je javio Rojters, u obraćanju novinarima, Obama je ismejao Putinove razloge za slanje ruske vojske na Krim.

18:19 - RUSKI BRODOVI PROŠLI KROZ BOSFOR

Dva ruska ratna broda otplovila su danas u Crno more prošavši kroz Bosfor, javili su danas turski mediji.

Agencija Anadolija navela je da je reč o brodovima "Saratov" i "Jamal", koji su prošli kroz Istanbul ploveći Bosforskim moreuzom, prenela je agencija AFP.

Turski vojni izvori saopštili su da je juče jedan špijunski ruski avion nadletao nad njihovim delom obale Crnog mora, dok je američka ambasadorka u UN Samanta Pauer istakla da su ruski vojni avioni juče povredili turski vazdušni proctor.

18:03 - SASTANAK DELEGATA KRIMA I RUSKE DUME

Delegacija vrhovnog sveta Krima sastaće se u petak u Moskvi sa predstavnicima Dume.

17:37 - PUTIN PRETIO NOVINARKI: SA VAMA ĆU DA PORAZGOVARAM NASAMO

Iako se činilo da je vladimir Putin dobro raspoložen, na konferenciji za novinare koja se emitovala uživo, opušteno jer zapisao nekoliko pitanja na koja je odgovori. Više o tome pročitajte OVDE.

17:35 - PUTIN I SJI RAZGOVARALI O UKRAJINI

Predsednici Rusije i Kine, Vladimir Putin i Sji Činping, danas su tokom telefonskog razgovora izrazili nadu da će mere koje je preduzelo rusko rukovodstvo pomoći u smanjenju socialno-političke tenzije i obezbediti sigurnost ruskog jezičnih građana na Krimu i u istočnim regionima Ukrajine, saopštila je pres služba Kremlja.

Prema navodima pres službe, dvojica lidera su tokom razgovora iznela bliske stavove, preneo je Itar - Tas s.

17:19 - KIJEV OČEKUJE POMOĆ OD UN

Predsedavajući ukrajinske Vrhovne rade Aleksandar Turčinov izrazio je danas na sastanku sa zamenikom generalnog sekretara UN Janom Eliasonom nadu da će UN pomoći da se reši teška situacija u Ukrajini.

17:18 - JACENjUK: POČELE KONSULTACIJE NA NIVOU MINISTARA

Ukrajinska i ruska vlada počele su kontakte na visokom nivou o krizi u Ukrajini, izjavio je danas ukrajinski premijer Arsenij Jacenjuk.

"Konsultacije su počele na nivou ministara", rekao je Jacenjuk novinarima, ne navodeći druge detalje.

16:00 - I EU NUDI POMOĆ UKRAJINI

Evropska komisija će sutra ponuditi paket pomoći Ukrajini u vrednosti od preko milijardu evra.

Prema njegovim rečima, ovaj samit je zakazan da bi se usvojile mere pomoći za Ukrajinu koja prolazi kroz finansijsku krizu uzrokovano višemesečnim političkim nemirima, preneo je Frans pres.

15:46 - UKRAJINA TRAŽI IZRUČENjE JANUKOVIČA

Šef Ukrajinske službe bezbednosti Valentin Nalivaičenko zatražio je danas od Rusije da Ukrajini izruči Viktora Janukoviča, javio je Itar Tas s.

15:38 - LAVROV SA EŠTONOVOM U MADRIDU

Ministar inostranih poslova Rusije Sergej Lavrov sastaće se danas u Madridu sa visokom predstavnicom za spoljnu politiku i bezbednost Evropske unije Ketrin Ešton, izjavio je stalni predstavnik Rusije u EU Vladimir Čižov, javio je je Itar Tas s.

15:27 - PUTIN: KRIM IMA PRAVO NA SAMOOPREDELjENjE, KAO KOSOVO

Ruski predsednik uporedio je situaciju na Krimu sa onom na Kosovu, rekavši da stanovništvo poluostrva ima pravo na samoopredeljenje, kao što je to prethodno dozvoljeno kosovskim Albancima, ali i u mnogim drugim delovima sveta.

Putin je, na konferenciji za novinare povodom krize u Ukrajini, poručio da Rusija ne namerava da se meša kako bi pripojila Krim, ali je istakao da svi "građani Ukrajine, gde god da žive, treba da imaju ista prava da odluče o sopstvenoj budućnosti", objavljeno je na sajtu ruskog predsednika.

"Koliko mi je poznato to pravo (na samoopredeljenje), potkrepljeno dokumentima UN, niko nije ukinuo", dodao je on.

"Mi nećemo ništa podsticati, samo ljudi koji žive na toj teritoriji imaju pravo da odluče o svojoj budućnosti", zaključio je ruski predsednik.

15:25 - BELA KUĆA OBEĆALA POMOĆ UKRAJINI

Bela kuća je obećala u današnjem saopštenju da će pomoći da Ukrajina bude "u dovoljnoj meri finansirana" kako bi obnovila stabilnost i ekonomski rast.

15:10 - RUSIJA PRISTALA NA SASTANAK SA NATO

Rusija je pristala da se sutra sastane sa predstavnicima NATO kako bi razgovarali o krizi u Ukrajini, saopštila je šefica italijanske diplomatije Federika Mogerini.

"Upravo sam obaveštena da je Ruska Federacija pristala na poziv za sutrašnji sastanak Saveta NATO-Rusija", rekla je Mogerini na sastaku komiteta italijanskog parlamenta, a preneo Rojters.

14:58 - RUSKI AVION LETEO IZNAD TURSKE OBALE CRNOG MORA

Turske vazduhoplovne snage aktivirale su osam borbenih aviona F-16 pošto je jedan ruski izviđački avion leteo paralelom duž turske obale Crnog mora, saopštila je danas turska vojska, u zenitu tenzija između Rusije i Zapada povodom Ukrajine.

Incident se dogodio juče, a ruski avion je ostao u međunarodnom prostoru, navodi se u saopštenju objavljenom na sajtu Generalštaba turske vojske, preneo je Rojters.

14:56 - HEJG POZVAO NA USPOSTAVLJANJE KONTAKTA VLADA RUSIJE I UKRAJINE

Britanski šef diplomatičke misije Vilijam Hejg pozvao je na uspostavljanje direktnog kontakta između vlada Ukrajine i Rusije, a Moskvu je pozvao da prisustvuje razgovorima u okviru Budimpeštanskog sporazuma sutra u Parizu.

14:54 - BOGATAŠI IZGUBILI 44 MILIJARDE

Najbogatiji ljudi na planeti izgubili su 44,4 milijardi dolara zbog pada akcija na svetskim berzama u ponedeljak, izazvanog zaoštravanjem političke situacije na Krimu.

Agencija poslovnih vesti Bloomberg svakodnevno ažurira podatke Indeksa milijardera, u koji ulazi 300 najbogatijih stanovnika sveta.

Indeks prati kretanje ličnog bogatstva milijardera koji imaju udele u kompanijama čijim se akcijama trguje na berzama.

Ukupni gubici ruskih i ukrajinskih preduzetnika zbog nestabilnosti tržišta dostigli su 12,8 milijardi dolara.

Imovina vlasnika kompanije Novatek, najvećeg nezavisnog ruskog proizvođača gasa, Genadija Timčenka i Leonida Miheljsona smanjena je za samo jedan dan za 3,2 milijarde dolara, preneo je Itar tas.

Gubici vlasnika Novolipeckog metalurškog kombinata Vladimira Lisina dostigli su oko 1,2 milijarde, a većinskog vlasnika Lukoila Vagita Alekperova - 960 miliona dolara.

Najbogatiji preduzetnik Ukrajine Rinat Ahmetov, koji kontroliše grupu Sistem kapital menadžment, za dan je izgubio oko 700 miliona dolara, utvrdio je Indeks milijardera.

14:37 - MSP: UZDRŽATI SE OD PUTOVANjA U UKRAJINU

Ministarstvo spoljnih poslova Srbije preporučilo je danas državljanima Srbije da se uzdrže od putovanja u Ukrajinu, a onima koji tamo borave i rade da izbegavaju javne skupove i da budu u kontaktu sa ambasadom Srbije u Kijevu.

Ministarstvo je saopštilo je i da nema informacija o tome da je bilo koji srpski državljanin u toj zemlji izložen opasnosti.

Ambasada Srbije u Kijevu, u dogovoru s predstavnicima Bosne i Hercegovine i Crne Gore, održava redovne kontakte i sa državljanima ovih dveju zemalja, pošto one nemaju diplomatska predstavništva u Ukrajini.

14:15 - AKSENOV: 5.500 UKRAJINSKIH VOJNIKA PROMENILO STRANU

Više od 5.500 pripadnika ukrajinskih vojnih snaga prešlo je na stranu kirmskih snaga samobrane, izjavio je danas za Itar-Tas premijer Krima Sergej Aksenov.

On je dodao da taj proces i dalje traje i da dojučerašnji ukrajinski vojnici daju zakletvu vernosti kirmskom narodu.

Aksenov ističe da nove vlasti u Kijevu dosad nisu upućivale nikakve ultimatume njemu kao premijeru Krima.

"Oni me nisu kontaktirali. Nemamo s kim da sarađujemo, njima to ne treba, s obzirom da su zauzeti podelom vlasti, portfelja i novca", izjavio je Aksenov.

13:56 - RUBLJA UBRZALA RAST ZA VREME PUTINOVOG OBRAĆANJA

Kurs rublje ubrzao je rast tokom današnjeg obraćanja predsednika Rusije javnosti o situaciji u Ukrajini, pokazali su podaci Moskovske berze.

Do početka Putinove konferencije za medije pad kurseva valuta i dvovalutne korpe prema rublji nije prelazio 30 kopejki, prenele su Ria novosti.

Tokom Putinovog govora kurs dolara koji se formira za naredni dan je pao 38 kopejki, na 36,13 rubalja, a kurs evra 42 kopejke, na 49,75 rubalja. Vrednost dvovalutne korpe (0,55 dolar i 0,45 evro) istovremeno je pala 40 kopejki u odnosu na jučerašnje zatvaranje trgovanja, na 42,26 rubalja.

Putin je na konferenciji za novinare rekao da će Rusija upotrebiti svoje oružane snage u Ukrajini samo u krajnjem slučaju, kao i da će eventualno rešenje o upotrebi oružanih snaga biti u skladu sa međunarodnim propisima.

Ruski predsednik je trenutnu situaciju na finansijskim tržištima okarakterisao kao privremeni fenomen.

13:50 - KERI DOPUTOVAO U KIJEV

Američki državni sekretar Džon Keri doputovao je danas u Kijev i najavio ekonomski paket i tehničku podršku Ukrajini u znak podrške novoj vladi te države u jeku pojačanih napetosti sa Rusijom. SAD će ponuditi Ukrajini energetsku pomoć vrednu milijardu dolara

Kerijeva poseta Ukrajini dolazi u trenutku kada Vašington i njegovi zapadni saveznici pojačavaju pritisak na Moskvu da povuče svoje vojnike iz Krima ili se suoči sa ekonomskim sankcijama i diplomatskom izolacijom, naveo je Rojters.

Neimenovan visoki zvaničnik američke administracije, koji se obratio novinarima na putu za Kijev, izjavio je da će Obamina administracija raditi sa Kongresom na odobravanju milijardu dolara zajma Ukrajini kako bi se ublažio uticaj predloženih mera Rusije o ukidanju popusta Ukrajini na cenu gasa.

12:15 - PUTIN: ZASAD NEMA POTREBE ZA PRIMENOM SILE NA KRIMU

Ruski predsednik Vladimir Putin izjavio je danas da je u Ukrajini izведен neustavni državni udar i naglasio da zasad nema potrebe za primenom sile na Krimu, ali da Rusija zadržava pravo da angažuje vojsku "kao poslednje sredstvo".

Putin je, takođe, na prvoj konferenciji za novinare otkad je Janukovič napustio Kijev, poručio:

"Samo na jedan način se može proceniti ono što se desilo u Kijevu i Ukrajini - to je bilo antiustavno i oružna preuzimanje vlasti", rekao je Putin u prvom komentaru povodom ukrajinske krize posle svrgavanja Janukoviča, prenele su agencije.

Predsednik Rusije je rekao da je ukrajinski parlament legitiman, ali vršilac dužnosti šefa države nije, i da je jedini legitimni predsednik i dalje Janukovič.

Viktor Janukovič je, prema njegovim rečima, ispunio sve uslove sporazuma potpisanih 21. februara s predstavnicima opozicije i predao svu vlast.

Ukrajinski narod je želeo promene, ali ne smeju se ohrabrivati "nezakonite promene", rekao je Putin. On je poručio da će Rusija pružiti finansijsku podršku ukrajinskom regionu Krimu.

Putin je rekao i da ruska vojna vežba na granici Rusije i Finske nije bila povezana s događajima u Ukrajini i da je bila planirana mesecima unapred, mada nije bila najavljena u javnosti. On je kazao i da je Janukovič pozvao Rusiju da upotrebi vojnu silu za odbranu Ukrajinaca, ali da je Moskva smatrala da je vojno angažovanje moguće samo u "izuzetnim" slučajevima.

11:51 - PUTIN SE OBRAĆA JAVNOSTI

Pratite uživo Putinovo obraćanje javnosti

11:39 - GASPROM OD APRILA UKIDA UKRAJINI POPUST NA GAS

Ruska kompanija Gasprom odlučila je da od aprila Ukrajini ukine popust na cenu gase, izjavio je danas izvršni direktor Gasprom-a, Aleksej Miler, posle sastanka sa ruskim premijerom Dmitrijem Medvedevim.

"U ovim uslovima, kada Ukrajina ne poštuje svoje obaveze niti dogovore koji su postignuti tokom potpisivanja amandmana na ugovor o smanjenju cene ruskog gase, Gasprom je odlučio da od početka narednog meseca više ne primenjuje taj popust", izjavio je Miler, a prenela ruska novinska agencija Itar-tas.

"Odluka ruskog Gasroma da Ukrajini ukine popust na gas je potpuno zakonita", zaključio je ruski premijer Medvedev.

11:38 - OČEKUJE SE OBRAĆANJE PUTINA JAVNOSTI?

Ruski predsednik trebalo bi da se obrati javnosti na temu ukrajinske krize, objavili su na Tvitru izveštaci britanskog BBC-a i lista "Gardijan".

Ruski mediji, sa druge strane, zasad nisu objavili ništa o mogućem obraćanju svog predsednika.

11:16 - LONDON SE PROTIVI UVODENJU SANKCIJA RUSIJI

Velika Britanija se protivi uvođenju trgovinskih ili finansijskih sankcija Rusiji zbog intervencije u Ukrajini, navode danas svetski mediji, pozivajući se na očito zvaničan dokument koji je fotografisan u rukama jednog visokog zvaničnika dok ga je nosio u Dauning striit.

Neimenovani britanski zvaničnik je uslikan juče u trenutku kada je, noseći dokument, išao na sastanak u kancelariju premijera Dejvida Kamerona, preneo je BBC i nekoliko drugih listova.

U zumiranom dokumentu, u kojem su očigledno iznete britanske opcije o ukrajinskoj krizi, navodi se da "Britanija ne bi trebalo da za sada podrži trgovinske sankcije... niti da za Ruse zatvori londonski finansijski centar", prenosi AFP.

11:11 - REFERENDUM O KRIMU I PRE 30. MARTA

Referendum o statusu Krima održaće se pre 30. marta, rekao premijer te provincije Sergej Aksjenov dodavši da će Krim dobiti sopstveno Ministarstvo odbrane.

10:56 - PARLAMENT RATIFIKOVAO SPORAZUM O ZAJMU SA EU

Ukrajinski parlament ratifikovao sporazum sa EU kojim je prihvaćen zajam od 610 miliona evra, javlja Gardijan. Sporazum postignut u februaru prošle godine, ali je Viktor Janukovič odbio da ga ratifikuje.

10:07 - RUSKI BRODOVI PROŠLI KROZ BOSFOR

Dva ruska ratna broda prošla kroz Bosfor. Ti brodovi se u Crno more vraćaju iz Mediterana, javlja turski dnevnik Hurijet.

09:56 - MOSKVA ODBACUJE DOLAR?

Ukoliko Sjedinjene Američke Države nametnu sankcije Rusiji zbog Ukrajine, Moskva bi mogla biti primorana da odbaci dolar kao rezervnu valutu i da odbije otplate kredita američkim bankama, rekao je danas savetnik Kremlja Sergej Glazijev.

09:43 - NA STRANU PRORUSKIH SNAGA PREŠLO 700 UKRAJINSKIH VOJNIKA

Najmanje 700 ukrajinskih vojnika prešlo na stranu proruskih snaga na Krimu, javlja ruska agencija RIA Novosti.

09:24 - SAD OBUSTAVLJAJU ZAJEDNIČKE AKTIVNOSTI SA RUSIJOM

Sjedinjene Američke Države, zbog krize u Ukrajini, obustavljaju sve zajedničke aktivnosti s ruskom vojskom, uključujući vojne vežbe, planirane konferencije i pristajanje u luke, saopšto je Pentagon.

09:18 - RUSI PREUZELI PRELAZ

Ruske snage preuzele su kontrolu nad graničnim prelazom, s ukrajinske strane, koji povezuje Rusiju i Krim linijom trajekta, kojim su počele da prevoze kamione puni vojnika, saopštila je ukrajinska pogranična straža.

09:01 - TRI CENTRA DA SE PRIDRUŽE KRIMU

Visoki krimski zvaničnik izjavio je da su lokalni zvaničnici tri ukrajinska južna administrativna centra izrazili spremnost da se pridruže Autonomnoj Republici Krim, ukoliko i njihova autonomija bude predmet referendumu, javila je danas ruska novinska agencija Interfaks.

08:36 - PUCNjI UPOZORENjA

Proruske snage, koje su preuzele kontrolu nad vazduhoplovnom bazom Belbek na Krimu, ispalili su jutros nekoliko metaka u vazduhu u znak upozorenja, dok im se približavalo oko 300 ukrajinskih vojnika, ranije zaposlenih u toj bazi, javio je danas Asošejtid Pres.

7 mart 2014 Izmijenjeno 07:45 CET

Izvor: Al Jazeera

Analitičari: Manjina, poluga u rukama Putina

Rusi u većini država nastalih raspadom Sovjetskog Saveza su poluga kojom Moskva čuva svoju zonu interesa.

Putin želi objediniti sve bivše sovjetske države – ako ništa drugo u Euroazijsku uniju [EPA]

Postavljajući se u ukrajinskoj krizi, pogotovo u događanjima na Krimu, kao jedan od ključnih igrača, Rusija je samo potvrdila praksu koju od nestanka SSSR-a vodi u svojoj vanjskoj politici.

Osim što namjerava i uglavnom uspijeva ostati nuklearna sila i moćna država u svim aspektima, posebno joj je stalo očuvati poziciju političkog, vojnog i gospodarskog lidera u regiji.

Upravo ti dijelovi tzv. Putinove doktrine, a posebno očuvanje liderske pozicije u regiji, vidljivi su na Krimu i u Ukrajini, gdje svoje interese Rusija pokušava realizirati preko snažne ruske manjine.

Rusi u većini država nastalih raspadom Sovjetskog Saveza su poluga kojom Moskva čuva svoju zonu interesa i predstavljaju joj „kanal utjecaja“, slažu se analitičari, uz napomenu kako to Vladimir Putin ni ne krije. Poznavatelji prilika dodaju kako su mu Rusi u postsovjetskim državama „samo opravdanje“ za akcije i djelovanje izvan granica Rusije.

„Definitivno je da su Rusi izvan Rusije poluga spoljne politike Vladimira Putina, jer Moskva ne samo da ima svoje ljude koji su ostali u bivšim republikama nakon raspada SSSR-a, nego ona pokušava i da organizuje te ljude u određena društva i zajednice. Oni potom deluju tako što sprovode politiku koju diktira Moskva u određenom trenutku. Pogotovo je to važno u trenucima kada je situacija klimava i napeta, pa se Rusi javljaju kao organizacije koje, ne samo da traže svoja prava nego i brane interes Rusije“, ukazuje Slobodan Samardžija, vanjsko-politički komentator beogradske *Politike*.

Referendum kao politički instrument

Stanovnici Krima uskoro će na referendum o neovisnosti, pa Tonino Picula smatra kako će i to Rusija koristiti kao politički instrument, pozivajući se na pravo naroda na samoodređenje. „Sigurno će se pozvati na slučaj Kosova, iako je Rusija bila strogo protiv toga da se Kosovu pruži prilika da se zaokruži kao država. Bio je svjestan kako to otvara cijeli niz problema i na prostoru same Ruske Federacije“, kaže Picula.

I profesor Sead Turčalo misli kako će biti zanimljivo pratiti ishod krimskog referenduma, odnosno hoće li i Krim postati „samo jedna u nizu neovisnih država koju će priznati Rusija i eventualno još neka država u svijetu, baš kao Južnu Osetiju ili Abhaziju prije nekoliko godina“.

U tom smislu navodi i kako je Rusiji „veoma stalo do Rusa izvan zemlje iz prostog razloga jer Putin želi objediniti sve bivše sovjetske države – ako ništa drugo u Euroazijsku uniju“, kao pandan Evropskoj uniji.

„Veliki broj tih Rusa su u strukturama vlasti zemalja u kojima se nalaze i Putin može preko njih da deluje kako bi ostvario ideju o velikom i praktičnom spajanju Rusije sa svim zemljama bivšeg SSSR-a i da stvori zajednicu sa snažnim uticajem od Evrope do Pacifika“, dodaje Samardžija.

Suptilna 'sudetizacija'

Hrvatski zastupnik u Europarlamentu Tonino Picula, ujedno i političar koji često na diplomatskim zadacima boravi na području bivšeg SSSR-a, podsjeća i na pojам „sudetizacija“, koji oslikava „ono što radi Putin i što se viđalo u novijoj europskoj povijesti“.

„Kad jedna politička sila želi zadominirati drugom državom, koristi činjenicu njezine etničke podvojenosti i onda inscenira poziv svoje manjine da je zaštititi. U tom trenutku politička sila misli da ima alibi i legalitet nastupiti kao netko tko štiti ljudska prava. Putin je blizu toga, no svjestan je da se to može pročitati kao praksa koju su prije njega diktatori provodili i on to radi nešto suptilnije. Koristi situaciju koju ima na Krimu, gdje je 58 posto Rusa i ovoga trenutka ima dovoljno kapaciteta da nosi lokalnu vlast i da potisne legalnu ukrajinsku vlast“, napominje Picula.

Prema njegovom mišljenju, Putin je procijenio da mu „ne treba nikakva vanjska invazija kad već ima vojno prisustvo na samom terenu, jer ima Crnomorsku flotu koja je sasvim dovoljna da podupre i djelovanje njemu odanih političkih snaga na Krimu“. „To je žeton koji će koristiti u odmjeravanju snaga ne s vlastima u Kijevu, nego s Europskom unijom, a posebno sa SAD-om. Samo je pitanje u kojoj mjeri će koristiti 'sudetizaciju' kao instrument ruske vanjske politike u ovom dijelu svijeta“, kaže Picula.

I Samardžija nastavlja na tom tragu, podsjećajući kako se Putin u svojim aktivnostima često poziva na Amerikance, pa podsjeća kako je ruski predsjednik ovih dana rekao da, ako već SAD može napasti neku zemlju pravdajući se da to radi zbog svojih strateških interesa, i Rusija može braniti svoje interese.

Neugodna iskustva za Ruse

Bivši hrvatski veleposlanik u Moskvi, Božo Kovačević, ipak podsjeća kako je Rusija imala i nekih neugodnih iskustava sa zaštitom svojih sunarodnjaka u postsovjetskim državama, pa navodi primjere iz Estonije i Kazahstana.

Imperije koje to više nisu

Stručnjak za geopolitiku i međunarodnu sigurnost Sead Turčalo ukazuje i na problem zemalja koje su nekada bile imperija, ali se nastavljaju ponašati kao da se nisu dogodile povijesne promjene. „Takov problem ima Turska koja pokušava da se ponaša kao negdašnja imperija, a zapravo ima Fićin motor i Mercedesovu šasiju. Slično je i sa Rusijom. Te nekad imperijalne sile pokušavaju da vrate svoj ugled. No, ako imate imperijalne ambicije, a nemate sredstva da ih provedete, onda se dešavaju stvari kao u Ukrajini“, upozorava Turčalo.

„Kad je Rusija pokušala koristiti jaku rusku manjinu u Estoniji, sve je završilo neuspješno. Većina etničkih Rusa opredijelila se za europsku budućnost Estonije. U Kazahstanu, s kojim Rusija ima bliske odnose, i u carinskoj uniji koju još čini i Bjelorusija, ruska manjina je tretirana veoma loše. Mnogi su se Rusi iselili zbog velikog nacionalizma, a Rusija nije poduzimala ništa da zaštitи svoj narod. No, definitivno jeste da Rusija kroz zaštitu etničkih Rusa u Ukrajini sve to zapravo koristi da bi štitila svoje strateške interese, a ruska vlast da zaštitи svoj status unutar države“, upozorava Kovačević.

Ruske postupke u Ukrajini Kovačević objašnjava time da Putin namjerava insistirati na tome da ima utjecaj na formiranje bilo koje buduće ukrajinske vlade, odnosno da može imati utjecaj zbog zaštite svojih strateških interesa. Ti su interesi, kaže on, geostrateški poput Crnomorske flote, potom ekonomski jer su rusko i ukrajinsko tržište usko povezani, ali i politički zbog toga što se „Rusija boji domino efekta“.

„Ako se revolucije počnu nesmetano događati u Ukrajini pa u drugim državama, onda bi se to moglo dogoditi i u Rusiji, a to ruska politička elita ne želi dopustiti. Stoga, možemo očekivati sve što Rusija bude smatrala nužnim kao obranu od ugrožavanja svojih strateških interesa i ugrožavanja unutarnjeg poretka“, napominje Kovačević.

Masovna podjela pasoša

Definitivno je da Rusija, na svom putu da postane supersila i dostojan protivnik SAD-u na vojnem polju u svjetskim okvirima, kao jednu od najvećih prijetnji nacionalnoj sigurnosti vidi ugrožavanje ruskog i rusofonog stanovništva izvan Ruske Federacije. Na to podsjeća i Sead Turčalo s Fakulteta političkih nauka u Sarajevu, ukazujući kako veliki broj građana u postsovjetskim državama ima ruskouputovnicu.

„Rusija je nakon raspada SSSR-a masovno počela dijeliti ruske pasoše svima onima koji su se na neki način osjećali kao Rusi ili su htjeli rusko državljanstvo. Time je stvarala tačke na koje se u budućnosti mogla pozvati ukoliko želi da djeluje na zaštitu ruskog stanovništva“, konstatira Turčalo.

Putin stvara Evroazijsku uniju kao pandan EU-u [EPA]

Upravo tu činjenicu koristi i Vladimir Putin, smatra Turčalo, pa je djelovanjem u zemlji i okruženju „zacrtao sebi neku vrstu mesijanske uloge da povrati moć Rusiji, odnosno da je ponovo dovede na geopolitičku mapu kao supersilu“. „Htjeli to priznati ili ne, ali Rusija je danas samo regionalna sila koja nema takve saveznike koji bi joj mogli pomoći da izraste ili projicira svoju moć u onoj dimenziji u kojoj je sposoban njen ključni protivnik – SAD. Rusija to još nije u stanju“, dodaje.

Na kraju, Turčalo vraća cijelu priču u sovjetska vremena, u kojima je velika država bila doslovno „išarana“ raznim narodima, pa i u tome vidi pozadinu „jedne dugoročnije strategije da se element rusofonog stanovništva koristi kao strateška poluga za djelovanje u različitim zemljama nastalim nakon raspada Sovjetskog Saveza“.

„Rusija je do sada uglavnom djelovala na prostorima država koje su pokušavale da afirmiraju stav koji je više naginjao prema NATO-u, EU-u, Zapadu i to je upravo posljedica raspada SSSR-a koji je Putin označio kao najveću geopolitičku katastrofu u prošlom stoljeću. Nakon raspada SSSR-a Rusija je bila potpuno ekonomski uništena, nije imala snage i tražila je dugo svoj geopolitički identitet.

Tek dolaskom Putina, kao čvrste figure, ali i imajući u širem kontekstu u vidu činjenicu da je došlo do rasta cijena nafte i energenata, vratilo im se samopouzdanje. I sad su počeli razmišljati u kategorijama 'Trećeg Rima' i nekog novog carstva. Ta imperijalna ambicija Rusije upravo sad dolazi do izražaja“, zaključuje Turčalo.

Piše: Mladen Obrenović

Radio România Internațional/ Budućnost počinje danas/ Ukrajina i prava nacionalnih manjina (07.03.2014)

Corina Cristea

Ukrajina i prava nacionalnih manjina (07.03.2014)

Zvanični Bukurešt pokazuje posebnu preokupaciju za poštovanje prava 400 000 predstavnika rumunske nacionalne manjine u Ukrajini

Državni sekretar u Ministarstvu inostranih poslova Rumunije Bogdan Auresku

Zvanični Bukurešt pokazuje posebnu preokupaciju za poštovanje prava 400 000 predstavnika rumunske nacionalne manjine u Ukrajini. Podsećamo da je ukrajinski parlament nedavno ukinuo zakon usvojen u vreme mandata Viktora Janukoviča koji je predviđao upotrebu manjinskih jezika. Prema pomenutom zakonu ukrajinski jezik je jedini državni jezik, a na teritoriji Ukrajine garantuje se upotreba sledećih regionalnih jezika: moldavskog, rumunskog, ruskog, bjeloruskog, bugarskog, jermenskog, gagauskog, nemačkog, grčkog, poljskog, slovačkog i madjarskog. Zakonski tekst predviđa upotrebu manjinskih jezika u školama i drugim oblastima i bio je jedan od najjačih aduta izborne kampanje Viktora Janukoviča. Iako ukinut, zakon usvojen pre dve godine i dalje je na snazi, jer novi vršilac dužnosti predsednika države doneo je odluku da ne potpiše dekret o ukinanju zakona. Bogdan Auresku, državni sekretar za strateške poslove Ministarstva inostranih poslova Rumunije je objasnio: „ Odluka o ukinanju zakona o regionalnim ili manjinskim jezicima bila je bez sumnje strateška greska novih vlasti u Kijevu i kao takva izazvala je kritike u Bukureštu i drugim državama i evropskim institucijama. Odluka vršioca dužnosti predsednika Ukrajine da ne potpiše zakon je bez sumnje dobar potez, kao inače i namera da se usvoji novi. Šef rumunske diplomatijske gospodin Titus Korlaceanu u telefonskom razgovoru sa svojim ukrajinskim kolegom tražio je da se novi zakon usvoji u najkraćem roku i što je veoma važno, uz neposrednu konsultaciju manjina i pomoć Venecijske komisije i Visokog komesara za nacionalne manjine Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju. Ove institucije zauzele su kritički stav prema tekstu zakona o regionalnim jezicima i traže da se propusti isprave. Ono što mi želimo je to da novi zakon u Ukrajini poštuje evropske standarde iz ove oblasti.“

U skladu sa zakonom na snazi, ruski jezik je stekao status regionalnog jezika u zonama u kojima rusko stanovništvo predstavlja najmanje 10 odsto ukupnog

stanivništva zone, odnosno u 13 od 27 ukrajinskih regiona, dok je rumunski jezik ovaj status stekao u Černjevcima i Transkarpatiji.”

Ukrajinski je nacionalni jezik, ali nećemo imati nikakvih restrikcija prema jezicima i religiji nacionalnih manjinama. Imamo demokratsku vladu koja garantuje prava svima – izjavio je vršilac dužnosti predsednika Ukrajine Oleksandr Turčinov. Stav Rumunije prema situaciji u Ukrajini bio je odlukan i u skladu sa stavom zapadnih kancelarija. O efektima društveno-ekonomske krize u Ukrajini Bogdan Auresku je rekao: „Što se tiče socijalnih aspekata, u poslednje vreme konstatovali smo, pa i u vreme nereda u Kijevu, da nije povećan broj izdatih viza Ukrajincima u nasim diplomatskim i konzularnim predstavništvima. Sa ekonomske tačke gledišta prošle godine obim trgovinske razmene između Rumunije i Ukrajine bio je u uzlaznom trendu. Rumunski izvoz je povećan za 18% a uvoz za 8,1%. Vrednost ukupne trgovinske razmene između dve države iznosi oko 1,8 miliardi evra. Jasno je da kada dolazi do ekonomske krize ili ugrozavanje bezbednosti u susedstvu Rumunije pojavljuju se i ekonomski rizici. To što je Rumunija prošle godine imala najveći privredni rast u Evropskoj uniji od 3,5% predstavlja garanciju stabilnosti rumunske ekonomije. Prosledjih dana mogli smo da primetimo da su dogadjaji u Ukrajini negativno uticali na evropske berze. Privredni analitičari ističu da su ovi dogadjaji uticali i na deprecijaciju pojedinih država, poskupljenje goriva, zlata”.

Zabrinuta zbog situacije u Ukrajini Rumunija smatra da medjunarodna zajednica treba dodeli finansijsku pomoć Kijevu preko MMF-a i drugih medjunarodnih finansijskih ustanova, u tesnoj koordinaciji sa SAD i Evropskom unijom.

Politika13.3.2014, rubrika Svet, izvor Tanjug

Putin: Kriza u Ukrajini nije izbila krivicom Rusije

SOČI – Kriza u Ukrajini ima unutrašnji karakter a izbila je ne krivicom Rusije, izjavio je danas ruski predsednik Vladimir Putin na sastanku sa stalnim članovima Saveta za bezbednost Rusije, na kom se raspravlja o građenju odnosa Moskve sa partnerima u Ukrajini, Evropi i SAD.

„Kriza je izbila ne našom krivicom, ali smo mi svakako involuirani u te događaje”, rekao je Putin, nazivajući problem oko Ukrajine i Krima „komplikovanim”.

„Želim da ukažem da je to, pre svega, unutarukrajinska kriza”, rekao je ruski predsednik, pozivajući članove Saveta da zajedno razmisle kako da Rusija gradi odnose sa „partnerima i prijateljima u Ukrajini” i sa „partnerima u Evropi i SAD”.

Na sastanku su učestvovali ruski premijer Dmitrij Medvedev, ministri spoljnih poslova, policije i odbrane - Sergej Lavrov, Vladimir Kolokoljev i Sergej Sojgu, načelnik predsedničke administracije Sergej Ivanov, predsednik Dume (donjeg doma ruske skupštine) Sergej Nariškin, direktor Spoljne obaveštajne službe Mihail Fradkov, načelnik Federalne službe bezbednosti Nikolaj Bortnjikov sekretar Saveta i

njegov zamenik Nikolaj Patrušev i Rašid Nurgalijev i stalni član Saveta Boris Grizlov.

Lavrov i Keri telefonom o ukrajinskoj krizi, sutra u Londonu

MOSKVA – Ruski ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov i američki državni sekretar Džon Keri razgovarali su danas telefonom o predlozima za rešenje krize u Ukrajini.

Kako je saopštilo rusko Ministarstvo spoljnih poslova, Lavrov i Keri su razgovarali o „situaciji o Ukrajini, imajući u vidu postojeće ruske i američke predloge o normalizaciji stanja i uspostavljanja građanskog mira”.

Lavrov i Keri će se sutra sastati u Londonu da bi razgovarali o ukrajinskoj krizi, prenela je agencija Rojters.

Keri će pre susreta sa šefom ruske diplomatiјe razgovarati sa britanskim premijerom Dejvidom Kameronom.

Lavrov je pre dva dana izjavio da su predlozi Kerija o rešavanju krize u Ukrajini neodgovarajući, jer se kao polazna tačka za moguće pregovore uzima situacija nastala posle državnog udara u Ukrajini.

„Da budem iskren, to otvara mnoga pitanja s naše strane. Sve je svedeno na pitanje, navodnog, postojanja sukoba između Rusije i Ukrajine i prihvatanje svršenog čina”, rekao je tada Lavrov komentarišući dokument koji je dobio od Kerija kao pogled Vašingtona na situaciju u Ukrajini.

Rusija ima stav da bilo koje rešenje situacije u Ukrajini treba da bude zasnovano na sporazumu koji je potpisao predsednik Viktor Janukovič 21. februara, a u kojem se traže ustavne reforme i izbori do decembra.

Pozvani posmatrači iz EU i Izraela , razmatra se poziv OEBS-u

SEVASTOPOLJ – Grupa posmatrača iz Evropske unije i Izraela pratiće referendum na Krimu, dok vlasti na poluostrvu razmatraju da će uputiti poziv Organizaciju za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) da pošalje svoje posmatrače, pošto su iz sedišta organizacije u Beču ranije saopštili da referendum smatraju nelegitimnim, javila je agencija Itar Tas s.

Krimski Vrhovni savet pozvao je grupu od sedam nezavisnih stranih posmatrača - ruske sunarodnike koji su državljeni Belgije, Francuske, Poljske, Letonije i Izraela, naveo je predsednik Evropsko-ruske zajednice Sergej Petrosov.

Ruska agencija navodi da će posmatrači imati uobičajeni zadatok da provere da li su ispoštovane sve procedure oko registracije glasača, da ne nema kršenja biračkih prava poput falsifikovanja i ponavlja glasanja i da je glasanje tajno.

Počela vojna vežba ruske vojske kod granice sa Ukrajinom

MOSKVA – Rusko ministarstvo odbrane saopštilo je danas da je počela vojna vežba u kojima učestvuje 8.500 ruskih vojnika u blizini granice sa Ukrajinom, iako je Moskva dan ranije dala dozvolu Kijevu da izvede osmatrački let preko ruske teritorije da se uveri u „odsustvo bilo kakve pretnje od vojne operacije”.

Na sajtu ruskog ministarstva je potvrđeno da su vojne vežbe počele u vojnim bazama u Južnom vojnem okrugu, mada se ne navodi koliko će dugo trajati, preneta je agencija Rojters.

AFP javlja da je rusko ministarstvo navelo da će vojna vežba trajati do kraja marta, pošto su ruske oružane snage povećale intenzitet poligonskih vežbi za tenkovske, artiljerijske i pešadijske jedinice u tri regiona na rusko-ukrajinskoj granici i da je, odvojeno, u toku vežba za hiljade ruskih padobranaca.

U saopštenju se navodi da se vežbe sprovode u regionima Rostov, Belgorod i Kursk na granici sa Ukrajinom kao i u još jednom ruskom regionu s ciljem višestruke provere kohezivnosti vojnih jedinica i sprovodenja vojne obuke na nepoznatom terenu uz vežbe gađanja.

Pored toga, 4.000 padobranaca je uključeno u vojnu vežbu u Rostovskoj oblasti koja će trajati do 14. marta, javlja novinska agencija Itar-Tass, a ruska televizija je pokazala kako se, na stotine padobrana, spuštaju na zemlju.

Zamenik ruskog ministra odbrane Anatoli Antonov rekao je juče novinarima da je Rusija dala dozvolu za osmatrači let preko ruske teritorije da se „uvere o odsustvu bilo kakve pretnje vojnim operacijama protiv Kijeva”, navodi agencija Itar-Tas s.

Rusija poslala vojne avione u Belorusiju

MINSK – Rusko vazduhoplovstvo je danas poslalo šest borbenih aviona Su-27 i tri vojna transportna aviona na aerodrom Bobruisk u Belorusiji, saopštila je pres služba beloruskog Ministarstva odbrane.

U saopštenju se navodi da je u januaru počela provera borbene spremnosti oružanih snaga Belorusije i da će u toj proveri učestvovati i ruske snage, kako je predviđeno sporazumom o Savezu Rusije i Belorusije, preneo je Itar-Tas s.

„U slučaju daljeg nagomilavanja trupa u državama sa kojima se graniči Belorusija, zvanični Minsk će preduzeti odgovarajuće mере на svojoj teritoriji”, saopštilo je belorusko ministarstvo odbrane.

Večernje novosti, 17.03.2014.

Izvor: Tanjug | 17. mart 2014. 09:26 > 22:49

KRIZA U UKRAJINI Putin potpisao ukaz o priznanju nezavisnosti Krima, francuski ministri otkazali posetu Rusiji

Rezultate referenduma o otcepljenju od Ukrajine i pripajanju Rusiji ne priznaje niko osim Rusije. Vrhovni sovjet Krima usvojio je danas na vanrednoj sednici rezoluciju o nezavisnosti

Vrhovna skupština Krima usvojila je danas na vanrednoj sednici rezoluciju o nezavisnosti i obratio se Rusiji za "prijem Republike Krim u sastav Ruske Federacije", javile su ruske agencije.

Skupština se, takođe, obratila UN i svim državama sveta da je priznaju.

Za taj predlog glasalo je 85 poslanika kirmske skupštine, navodi Itar-Tas s.

Rezultate referenduma o otcepljenju od Ukrajine i pripajanju Rusiji ne priznaje niko osim Rusije, a u prvim reagovanjima najvaljene su sankcije protiv onih koji su odgovorni za njegovo organizovanje.

09:26 - PROGLAŠENA NEZAVISNOST

Vrhovni sovjet (skupština) Krima usvojila je danas na vanrednoj sednici rezoluciju o nezavisnosti i obratio se Rusiji za "prijem Republike Krim u sastav Ruske Federacije", javile su ruske agencije.

Skupština se, takođe, obratila UN i svim državama sveta da je priznaju.

Za taj predlog glasalo je 85 poslanika kirmske skupštine, navodi Itar-Tas s.

10:18 - SVET NE PRIZNAJE REFERENDUM

Rezultate referenduma o otcepljenju od Ukrajine i pripajanju Rusiji ne priznaje niko osim Rusije, a u prvim reagovanjima najvaljene su sankcije protiv onih koji su odgovorni za njegovo organizovanje.

"Nećemo priznati rezultate takozvanog referenduma na Krimu", rekla je jutros visoka predstavnica EU za spoljnu politiku i bezbednost Ketrin Ešton novinarima uoči današnjeg zasedanja saveta za spoljne poslove EU u Briselu na kome će se odlučivati o sankcijama prema Rusiji. Ona je istakla da će EU danas poslati "jasan signal Rusiji" da mora da poštuje međunarodno pravo i uspostavi dijalog sa vlastima u Kijevu.

Velika Britanija je kritikovala referendum o otcepljenju Krima od Ukrajine rekavši da je to "izrugivanje" demokratiji i odbila je da prizna rezultate.

"Niko ne treba da se zavarava da je referendum po bilo čemu legitim. To je ismevanje demokratije", poručio je britanski šef diplomatičke saopštenju Forin ofisa. Portparol britanskog premijera Dejvida Kamerona saopštilo je da Velika Britanija "ne priznaje referendum niti rezultate".

"Pozivamo Rusiju da počne dijalog sa Ukrajinom i reši krizu u okvirima međunarodnog prava", dodaje se u saopštenju.

11:23 - VOJSKA NA KRIMU BIĆE RASFORMISANA

Sve jedinice ukrajinske vojske na Krimu biće rasformirane u okviru nacinalizacije ukrajinske državne imovine, izjavio je danas predsednik kirmske skupštine Vladimir Konstantinov.

"Jedinice vojske biće rasformirane. Šta je sa onima koji hoće da žive ovde? Nema problema. Razmotrićemo slučaj svih koji se zakunu na lojalnost", rekao je Konstantinov posle sednice parlamenta na kojoj je proglašena nezavisnost Krima i odobren zahtev za pridruživanje Rusiji, preneo je AFP.

11:29 - PRIPAJANJE KRIMA-2,5 MILIJARDI DOLARA GODIŠNJE

Rusija će godišnje iz budžeta izdvajati najmanje 2,5 milijarde dolara da bi finansirala pripajanje Krima, piše opoziciono usmereni moskovski ekonomski dnevnik "Vedomosti", pozivajući se na mišljenje eksperata.

Krim će se, ako je suditi prema dosadašnjim najavama i rezultatima juče održanog referenduma na kome se više od 95 odsto glasača opredelilo da izade iz sastava Ukraine i priključi se Rusiji, pretežno finansirati iz budžeta Rusije.

Prema podacima koje je u Moskvi saopštilo predstavnik vlade Krima, do kraja ove godine poluostrvu će biti neophodno - da bi potpuno pokrio planirane budžetske rashode - oko 30 milijardi rubalja, ili po trenutnom kursu oko 800 miliona dolara.

U Ministarstvu finansija Rusije još nisu napravljene precizne računice o izdvajanjima za potrebe Krima, ali ekspertri na koje se pozivaju "Vedomosti" tvrde da će već ove godine biti potrebno trostruko više novca za nekadašnji "dragulj (ruske) carske krune" nego što to sada priznaju zvaničnici u Moskvi.

13:19 - MOSKVA SA SAD I EU REŠAVA PROBLEM UKRAJINE

Rusija je predložila da zajedno sa SAD i Evropskom unijom formira Grupu za podršku Ukrajini, da se utvrdi njen neutralni vojno-politički status, priznaju rezultati referendumu o Krimu, ruskom obezbedi status drugog zvaničnog jezika i usvoji novi ustav Ukrajine i na osnovu njega održe izbori.

Kako je danas saopštilo rusko Ministarstvo inostranih poslova, Moskva je spremna da sa inostranim partnerima bez odlaganja pristupi formiranju višestranog mehanizma za pomoć u rešavanju krize, Grupe za podršku u sastavu koji bi bio prihvatljiv za sve ukrajinske političke snage, preneta je RIA Novosti.

"Pripremili smo i predali pre nedelju dana našim glavnim partnerima u SAD, Evropi i drugim regionima ruske predloge o tome kako bi mogla da bude organizovana spoljna pomoć potezima koje treba sami Ukrajinci da preduzmu radi izlaska iz krize", navedeno je u saopštenju ruskog MIP-a.

U saopštenju se podseća na aktivno zalaganje zapadnih zemalja za formiranje Kontakt-grupe koja bi trebalo da se bavi uspostavljanja dijaloga Moskve i Kijeva.

13:49 - KRIMU 295 MILIONA EVRA POMOĆI OD RUSIJE

Predsednik kimske vlade Sergej Aksjonov je danas izjavio da je Rusija Krimu danas poslala finansijsku pomoć u iznosu od gotovo 295 miliona evra, samo dan nakon što su građani te pokrajine velikom većinom glasova izglasali izdvajanje iz Ukrajine.

"Ruska Federacija je danas republici dala 15 milijardi rubalja finansijske pomoći", napisao je na svom nalogu na Tviteru Aksjonov, a prenela agencija AFP.

13:55 - NATO JAČA VEZE SA UKRAJINOM

NATO će pojačati vojnu i političku saradnju sa Ukrajinom da bi pomogao toj zemlji da ojača svoje vojne kapacitete,javila je danas agencija AP pozivajući se na saopštenje Aljanse.

NATO će ojačati veze sa političkim i vojnim rukovodstvom Ukrajine i pojačati napore da se izgrade kapaciteti ukrajinskih oružanih snaga kroz zajedničku obuku i vežbe, kaže se u saopštenju izdatom posle posete ukrajinskog ministra spoljnih poslova Andrija Deščitsija sedištu Aljanse u Briselu.

Agencija navodi da je šef ukrajinske diplomatičke doneo spisak opreme koja je potrebna vlasti u Kijevu zbog otcepljenja Krima i ulaska ruskih snaga na to poluostrvo, dodajući da nije precizirano o kojoj se opremi radi.

Deščitsija je izjavio da je sa generalnim sekretarom NATO Anders Fog Rasmussenom razgovarao o mogućem slanju misije za monitoring u Ukrajinu.

14:06 - VIŠE OD 90 ODSTO RUSA PODRŽAVA UJEDINJENJE SA KRIMOM

Najmanje 91 odsto Rusa podržava ujedinjenje Krima sa Ruskom Federacijom, pokazali su rezultati najnovije ankete koju su sprovele vodeća ruska agencija za ispitivanje javnog mnjenja Vtsiom i Fond za javno mnjenje.

Na pitanje da li Rusija ima dužnost da štiti interes etničkih Rusa i drugih manjina na Krimu, 94 odsto anketiranih je odgovorilo potvrđeno, tri odsto odrečno, a tri odsto je bilo uzdržano, javlja "Glas Rusije".

Osamdeset četiri odsto ispitanika je reklo da Rusija mora štititi interes stanovalnika Krima po svaku cenu, čak i ako to bude zakomplikovalo odnose sa drugim zemljama sveta.

Konstataciju "Krim je Rusija" podržalo je 86 odsto Rusa, devet odsto se nije složilo sa tim, dok je pet odsto njih bilo neodlučno.

14:32 - EU: DVADESET JEDNO IME NA CRNOJ LISTI

Šefovi diplomatija zemalja članica EU saglasili su se oko "crne liste" kimskih i ruskih funkcionera kojima će biti zabranjena putovanja u Evropsku uniju i zamrznuta imovina, poručio je danas ministar spoljnih poslova Litvanije, Linus Linkevičius.

"Na spisku je 21 kirmski i ruski funkcioner", napisao je Linkevičius na svom tviter nalogu.

Šef litvanske diplomatiјe je ovo pOručio tokom sastanka ministarskog saveta EU u Briselu, na kome se raspravlja o zajedničkom odgovoru na ukrajinsku krizu nakon jučerašnjeg referenduma o pripajanju Krima Rusiji.

U EU su referendum ocenili kao nelegalan i najavili sankcije protiv funkcionera Rusije i lokalnih vlasti na Krimu koji su učestvovali u njegovom sprovodenju.

Konačna verzija "crne liste" EU biće objavljena do kraja dana.

15:14 - SAD UVELE SANKCIJE RUSKIM ZVANIČNICIMA

SAD su danas uvele finansijske sankcije i vizna ograničenja sedmorici visokih ruskih zvaničnika, kao vid kazne zbog ruskog priznanja referenduma na ukrajinskom poluostrvu Krimu o pripajanju Rusiji, saopštila je Bela kuća.

Na listi zvaničnika čiju će imovinu i akcije u SAD blokirati zvanični Vašington se nalazi zamenik ruskog premijera Dmitrij Rogozin, kao i nekoliko istaknutijih poslanika ruske Dume i savetnika predsednika Vladimira Putina, prenala je agencija AFP.

Američka agencija AP navodi da će se sankcije američkog Ministarstva finansija odnositi i na četvoro Ukrajinaca, među kojima su svrgnuti predsednik Viktor Janukovič, dok je Rojters pomenuo i predsednika Vlade Krima Sergeja Aksjonova.

U saopštenju Bele kuće se navodi da su sankcije usmerene protiv onih koji "ugrožavaju demokratske procese i institucije u Ukrajini, prete njenom miru, bezbednosti, stabilnosti, suverenitetu i teritorijalnom integritetu, kao i učestvuju u zloupotrebi njene imovine".

Šefovi diplomatija zemalja članica EU takođe su se danas saglasili oko "crne liste" kirmskih i ruskih funkcionera kojima će biti zabranjena putovanja u Evropsku uniju i zamrznuta imovina, poručio je danas ministar spoljnih poslova Litvanije, Linus Linkevičius.

15:49 - GORBAČOV: NAROD KRIMA ISPRAVIO GREŠKU IZ VREMENA SSSR-a

Poslednji generalni sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije Sovjetskog Saveza i prvi i jedini predsednik bivšeg S S S R-a Mihail Gorbačov, izjavio je danas da je narod Krima na referendumu ispravio grešku iz sovjetskog vremena. Gorbačov je u izjavi Interfaksu pozdravio održavanje referendumu o statusu Krima, koji je po njegovoj oceni "završen takvim uspehom koji odgovara težnjma Krimljana".

"Ako je ranije Krim prisajedinjen Ukrajini po sovjetskim, to jest partijskim

zakonima, bez pitanja naroda, sada je narod odlučio da ispravu tu grešku", rekao je Gorbačov.

U izjavi Itar-Tas su, on je rekao da smatra utedeljenim prelazak Krima u sastav Rusije, zbog pozicije krimskih građana.

"Uspeli su (da održe referendum) i dobro. Ljudi to žele i znači da im treba poći ususret", rekao je Gorbačov.

16:17 - ROGOZIN: A ŠTA JE SA ONIMA KOJI NEMAJU RAČUN U INOSTRANSTVU?

Potpredsednik ruske vlade Dmitrij Rogozin ironično je danas reagovao na stavljanje njegovog imena na listu ruskih funkcionera kojima su SAD uvele sankcije, kao odgovor na postupanje Moskve tokom ukrajinske krize.

"Druže Obama, a šta uraditi onima koji nemaju ni račune, ni imovinu u inostranstvu? Ili o tome niste razmišljali?", napisao je Rogozin na svom nalogu na društvenoj mreži "Twitter", preneo je Itar-Tas s.

Ruska agencija dodaje da je Rogozin u vlasti zadužen za pitanja vojne industrije.

RIA Novosti navela je da će ruskim funkcionerima sa liste biti zabranjen ulazak u SAD i da će njihov novac i imovina biti blokirani, kao i da je Vašington naveo da je spreman na proširenje sankcija ukoliko situacija oko Ukrajine ne bude rešena.

Ta ruska agencija navodi da se po deklaraciji iz 2012. godine sva Rogozinova imovina nalazi u Rusiji.

16:29 - EU USVOJILA SANKCIJE PROTIV RUSIJE

Šefovi diplomatičke zemalja članica EU osudili su danas najavljeni pripajanje Krima Rusiji i usvojili listu krimskih i ruskih funkcionera kojima će biti zabranjena putovanja u Evropsku uniju i zamrznuta imovina, saopšteno je danas iz Evropskog saveta.

"Savet oštro osuđuje nelegalni referendum o prilječenju Krima Rusiji kao jasno kršenje ukrajinskog ustava", kaže se u saopštenju sa današnje sednice ministarskog saveta EU.

Savet je usvojio "crnu listu" 21 funkcionera Krima i Rusije koji potпадaju pod sankcije, a njihova imena će biti objavljena kasnije.

16:39 - OBAMA: DODATNE SANKCIJE RUSIJI AKO BUDE POTREBNO

Američki predsednik Barak Obama je danas izjavio da uvođenje sankcija SAD protiv nekolicine ruskih zvaničnika jasno pokazuje "da ima posledica zbog ruskog postupanja" prema Krimu i upozorio da je Bela kuća spremna da uvede nove sankcije Moskvi, ukoliko to bude neophodno.

17:00 - PARLAMENT KRIMA FORMIRAO POGRANIČNU SLUŽBU

Krimski parlament doneo je danas odluku o formiranju Pogranične službe, a predsednik parlamenta Vladimir Konstantinov saopštio je da "granicu već čuvaju krimski graničari".

"Granice već čuvaju naši graničari. Mi u potpunosti kontrolišemo granicu", rekao je on, dodajući da će sva ostala pravna pitanja da se rešavaju "postupkom međudržavnih sporazuma".

17:20 - HEJG: DA EU UBUĆE NE ZAVISI OD RUSKIH ENERGENATA

Zemlje članice Evropske unije danas su počele razgovore o tome kako da se EU u budućnosti što manje oslanjaju na ruske energente, izjavio je britanski šef diplomatičke Vilijam Hejg, nakon sastanka šefova diplomatskih misija EU u Briselu.

"Danas smo počeli da razgovaramo kako da na duži rok u budućnosti smanjimo zavisnost Evrope od ruskih energetika", rekao je Hejg Skaj Njuzu (Sky News), a prenosi Rojters.

17:21 - RUSIJA DOZVOLILA UKRAJINCIMA INSPEKCIJU IZ VAZDUHA

Rusija je dozvolila ukrajinskim posmatračima da izvrše inspekciju Kurske i Belgorodske oblasti kako bi se uverili da ne postoji vojne aktivnosti koje bi predstavljale pretnju po Ukrajinu, saopštio je danas novinarima zamenik ruskog ministra odbrane Anatolij Antonov.

18:02 - DUMA NAMERAVA DA PODRŽI RUSIJU

U skupštinsku proceduru sve četiri poslaničke grupe u ruskoj Dumi i predsednik donjeg doma parlamenta Sergej Nariškin uneli su danas nacrt deklaracije o situaciji na Krimu, u kojem se izražava podrška narodu Krima u njegovoj težnji za ujedinjenjem sa Rusijom, javio je Itar-Tas s.

18:51 - RAT NA POMOLU?

Ukrajinsko vođstvo, koje je na vlast došlo prošlog meseca nakon bega predsednika Viktora Janukoviča iz države, navodno je spremno za oružani sukob s ruskom vojskom na Krimu, piše vodeći kijevski dnevnik na engleskom jeziku Kijev Post .

Dnevnik navodi da su vlasti iz Kijeva svoje vojnike, koji se još uvek nalaze u nekolicini vojnih baza na području Krima, pozvale da se pripreme za rat.

- Krim je bio, je i biće naša teritorija – citira je dnevnik ukrajinskog ministra odbrane Igora Tenjuha, koji je to rekao u ponedeljak Ukrajinskom kriznom medijskom centru.

18:55 - PARLAMENT KRIMA NACIONALIZOVAO ČERNOMORNjEFTGAS

Parlament Krima preveo je u vlasništvo republike imovinu Černomornjeftgasa, Ukrtransgasa i Feodosijskog preduzeća za snabdevanje naftnim proizvodima.

Kako je saopštila pres služba Državnog Saveta, odgovarajući dokument o tome je donet na vanrednoj plenarnoj sednici.

"Utvrđeno je da je vlasništvo Republike Krim pokretna i nepokretna imovina javnog akcionarskog društva Černomornjeftgas, njegovih kontinentalnih nalazišta i morska ekonomska zona", navodi se u dokumentu koji citira Itar tas.

19:46 - PUTIN POTPISAO UKAZ O PRIZNANJU NEZAVISNOSTI KRIMA

Predsednik Rusije Vladimir Putin potpisao je ukaz o priznanju nezavisnosti Republike Krim, saopštila je danas pres služba ruskog predsednika.

"Uzimajući u obzir izraženu volju naroda Krima na opštekrimskom referendumu održanom 16. marta 2014. godine prznati Republiku Krim, u kojoj grad Sevastopolj ima poseban status, za suverenu i nezavinu državu", navedeno je u ukazu.

20:01 - BAN: REFERENDUM NA KRIMU ĆE SAMO POGORŠATI SITUACIJU

Generalni sekretar UN Ban Ki-mun saopštio je danas da je "duboko razočaran i zabrinut" zbog referenduma na Krimu, ocenjujući da će to "dodatno pogoršati situaciju".

"Generalni sekretar je ponovo pozvao sve strane da se uzdrže od nasilja i posvete se smirivanju situacije i dijalogu ka iznalaženju političkog i diplomatskog rešenja", naveo je Banov portparol.

20:07 - IMENA VISOKIH ZVANIČNIKA RUSIJE KOJI SU POD SANKCIJAMA

Sankcije će pogoditi osam političara sa Krima, 10 Rusa među kojima su poslanici Dume i članove Federalnog saveta i tri ruska vojna komandanta.

Prvi na "crnoj listi" su novoizabrani premijer Autonomne Republike Krim Sergej Aksjonov i predsednik krimskog Vrhovnog sovjeta Vladimir Konstantinov.

Na spisku su i zamenik predsednika Saveta ministara Krima Rustam Temirgalijev, gradonačenik Sevastopolja Aleksej Čalij i novi šef Kirmske službe bezbednosti Pjotr Zima.

Navedeno je i ime Denisa Berezovskog, koji je 1. marta imenovan za komandanta Ukrajinske mornarice, ali je prišao krimskim oružanim snagama, pa je protiv njega državno tužilaštvo Ukrajine pokrenulo istragu za veleizdaju.

Među ruskim funkcionerima sankcije EU odnosiće se, između ostalog, na deputate Državne dume Sergeja Mironova, Sergeja Železnjaka, Leonida Sluckog.

Na kraju liste su i imena tri ruska komandanta - viceadmirala Aleksandra Vitka komandanta Crnomorske flote, Anatolija Sidorova komandant ruske zapadne vojne oblasti i Aleksandra Galkina komandanta ruske južne vojne oblasti.

Posmatrači su uočili da, za razliku od američke "crne liste", evropski spisak ne obuhvata visoke funkcionere ruske vlade, ni bliske saradnike predsednika Vladimira Putina.

21:09 - RJABKOV: PATOLOŠKO ODBIJANJE VAŠINGTONA DA PRIZNA REALNOST

Sankcije Sjedinjenih Američkih Države protiv Rusije odražavaju "patološko odbijanje Vašingtona da prizna realnost", izjavio je danas zamenik ruskog ministra inostranih poslova Sergej Rjabkov, javila je ruska agencija Itar Tass

"Nečuveno je da američka administracija uvede sankcije protiv brojnih zvaničnika koji predstavljaju Rusiju, uključujući i (one) u međunarodnim forumima. To odražava patološko odbijanje da se prizna realnost i pokušaj da nam nametnu svoje jednostrane i neuravnotežene pristupe koji u potpunosti ignoriraju realnost", rekao je Rjabkov po dolasku u Beč.

22:49 - ODLOŽENA POSETA FRANCUSKIH MINISTARA RUSIJI

Francuski ministri odbrane i spoljnih poslova odložili su za sutra predviđenu posetu Moskvi kao deo pritiska na Rusiju da "de-escalira krizu u Ukrajini", naveo je danas izvor iz ruskog ministarstva inostranih poslova. Isti izvor je rekao za agenciju Rojters da je planirani sastanak otkazan malo pošto je ruski predsednik Vladimir Putin potpisao ukaz o priznanju nezavisnosti Republike Krim.

Ocenjujući da je kriza oko Krima najteža od kraja Hladnog rata, francuski ministar inostranih poslova Loren Fabijus je pozvao na smirivanje situacije da bi predupredili pogoršanje situacije.

"Ukoliko Rusija proširi svoj upad sa Krimskog na obližnju istočnu Ukrajinu, onda će odgovor biti potreban", rekao je ministar i dodao da "posle određene tačke, biće reakcija, uključujući i silu".

Tanjug | 20. 03. 2014. - 12:22h - 12:39h

Sve sličnosti i razlike između Krima i Kosova

Agencija Asošijeted presanalizirajući sličnosti i razlike između Krima i Kosova navodi da je ključni argument ruskog predsednika Vladimira Putina za pravdanje secesije Krima od Ukrajine i pripajanje Rusiji bila činjenica da je Zapad priznao kosovsku deklaraciju o nezavisnosti 2008. godine.

Koliko je stvarno moguće povlačiti paralele ocepljenja Kosova i Krima

Kosovo i Krim tražili su samostalnost protivno željama svojih centralnih vlasti, ali ta dva slučaja se u mnogome razlikuju, ocenjeno je u analizi agencije AP.

"I Kosovo i Krim imaju većinsko stanovništvo koje pripada nacionalnim manjinama. Baš kao što su se kosovsi Albanci plašili represije tokom autokratske vladavine pokojnog predsednika Srbije Slobodana Miloševića, Rusi sa Krima bojali su se nacionalista koji su uzeli vlast u Kijevu , navedeno je u tekstu. Kako na Kosovu, tako i na Krimu velika većina izjasnila se u korist secesije, a srpska manjina na Kosovu i tatarska i ukrajinska na Krimu, uglavnom su bojkotovale glasanje.

NATO je intervenisao na Kosovu, a ruske trupe su ušle na Krim pre referendumu i to bi otprilike bile i sve sličnosti između ta dva slučaja.

Kada je reč o razlikama, AP podseća da je NATO reagovao tek nakon značajnih dokaza o srpskom zlostavljanju Albanaca, uključujući masovna ubistva i deportacije, dok su proruske snage intervenisale na Krimu iako nije zabeleženo nasilje nad etničkim Rusima.

Zapad je po odlasku "Miloševićevih snaga" s Kosova tamo poslao mirovnjake, dok su ruske trupe zauzele Krim pre referendumu.

Kosovo jeste proglašilo nezavisnost, ali se nije pripojilo Albaniji, dok je Krim priključen Rusiji odmah nakon referendumu.

Kosovo je proglašilo nezavisnost devet godina nakon što je Srbija izgubila kontrolu nad njim i posle dugog diplomatskog procesa, dok je Krim otcepljen od Ukrajine samo nekoliko nedelja nakon što je svrgnuti ukrajinski predsednik Viktor Janukovič pobegao u Rusiju.

U julu 2010. Međunarodni sud pravde na zahtev Srbije procenio je da odluka o proglašavanju nezavisnosti Kosova nije bila nelegalna.

Upravo na kosovski predsedan pozvao se Putin u obraćanju zapadnim partnerima, rekavši da ako je nešto važilo za Kosovo može da važi i za Krim, dok su zapadni lideri odbacili sve njegove argumente tvrdeći da je Kosovo "jedinstven slučaj" zbog velikog broja žrtava, dok su ruske akcije u Ukrajini okarakterisali kao protivne međunarodnom pravu.

Večernje novosti, online, Tanjug | 24. mart 2014. 23:19

Berlin zahteva zaštitu Nemaca i drugih manjina u Ukrajini

Nemački funkcioner Hartmut Košik zahteva od ukrajinskog rukovodstva da zaštitи nacionalne manjine u toj zemlji, jer među Nemacima u drugim manjinama vlada veliki nemir

BERLIN - Opunomoćenik nemačke vlade za pitanje iseljenika Hartmut Košik zahtevao je danas od ukrajinskog vođstva jasna pravila za zaštitu nacionalnih manjina u Ukrajini i rekao da među Nemcima i drugim manjinama u toj zemlji sada vlada veliki nemir.

Košik, iz bavarske Hriščansko-socijalne unije, "sestrinske" partije svenemačke Hriščansko-demokratske unije, kancelarke Angele Merkel, u izjavi za nemački dnevnik "Velt" zahtevao je od vođstva u Kijevu da svima onima, koji su pogodjeni, bude data jasna poruka da će biti zaštićeni.

Ovaj političar je, takođe, upozorio od mogućih daljih nemira i "paničnih reakcija" Nemaca u Ukrajini u formi, kako je rekao, zahteva za iseljenje iz zemlje.

Nemačka vlada je, kako je rečeno, zahtevala od Moskve da spreči krvoproljeće u Ukrajini, a kancelar Merkel je ruskom predsedniku Vladimiru Putinu u jučerašnjem telefonskom razgovoru rekla da za to njegova zemlja faktički snosi odgovornost, izjavio je danas portparol nemačke vlade Štefen Zajbert i kao pozitivno naveo da je ruski predsednik, pozdravio slanje misije OEBS-a.

Zajbert je rekao da je ta misija prvi korak ka daljem sprečavanju eskalacije.

"Dalji pozitivni koraci nisu u razgovoru pomenuți", rekao je Zajbert, prenose danas nemački mediji.

Merkelova je, prema njegovim rečima, ponovo jasno navela da je ruska aneksija Krima bez sumnje protiv međunaordonog prava i da neće biti priznata.

Merkelova je u tom telefonskom razgovoru sa Putinom, prema izjavama Zajberta, takođe, ukazala i na "uznemiravajuće slučajeve" u koje spadaju i vesti o stacioniranju ruskih trupa na granici s Ukrajinom.

Zajbert je rekao da i u odnosu na Moldaviju ne bi smelo da bude pokušaja destabilizacije.

Радио Глас Русије, 31 март, 22:48

Мађарски националисти подржали кримски референдум

Подршка изразу воље становника Кrima стигла је са неочекиване стране. Мађарски националисти не само да су признали кримски референдум, већ и захтевају да се спроведе слични плебисцит у другим областима Украјине, истовремено прекоревajuћи званичну Будимпешту за нежељу да активније бране права мађарске мањине.

Иступајући пред мађарским новинарима, посланик партије Јобик Мартон Ђенђеши је изјавио да догађај на Кrimu јесте тријумф права народа на самоопредељење и референдум је легитиман и његов резултат треба да буде

признат. Мађарски парламентарац обрушио се критиком на западне политичаре који пристају да признају право на самоопредељење само када им је то повољно, испољавајући на тај начин очигледне двоструке стандарде.

Представник Јобика позвоа је мађарски МИП да узме пример руских коелга у погледу заштите сународника у Украјини.

Логику мађарских националиста лако је схватити у контексту проблема Мађара који живе у Закарпатју. Идеје ксенофобије руководилаца кијевског пуча нису могле да се не одразе на све националне мањине. Одлука о укидању закона о регионалним језицима, макар и повучена под притиском међународне јавности, не оставља сумње у будуће планове кијевске власти.

Мађарска влада је доспела у сложен положај. Са једне стране треба подржати сународнике у Украјини и добре односе са Русијом, а са друге стране Брисел захтева солидарност и спреман је да у сваком тренутку оптужи Будимпешту за посезање на целовитост Украјине. Премијер Виктор Орбан означио је компромисни став са лаким проруским отклоном: референдум на Криму није признао, али је иступио против сакнција против РФ. Могуће тако је мађарски лидер пробао да збаци са себе сумње за покушаје да искористи кримски преседан, како би заоштрио ситуацију у суседној Румунији, где милионска мађарска мањина констуише пројекте територијалне аутономије. Ако је то тако, маневар није успео и румунска штампа и даље сматра Орбана непријатељем румунске државности.

Највероватније проблем украјинских Мађара не може да буде решен ван контекста целовитог решавања кризе у Украјини. Пикети и митинзи у подршку закарпатских сународника, организовани од стране Јобика пред мађарским МИП-ом тешко могу да убеде владу Орбана да изврши активнији притисак на Кијев. У тренутку озбиљних геополитичких криза способност Будимпеште да утиче на догађаје прилично је ограничена. Ипак ако мађарска дипломатија буде инсистирала да будуће политичко уређење Украјине уважава интересе свих националности и пружи становницима сваког региона могућност да утичу на регионални политички живот, такво деловање на званични Кијев и Брисел може само да буде поздрављено.

Валентин Миндрешеску

општирније: http://serbian.ruvr.ru/2014_03_31/Madarski-nacionalisti-podrzhalim-krimski-referendum-8931/

Politika 19.4.2014, rubrika Svet.

RAZGOVOR NEDELJE: Tatjana Parhalina, direktor Centra evropske bezbednosti Ruske akademije nauka

Zapad ne želi da čuje Rusiju

Mislim da su i Zapad i sav svet već progutali Krim. Sada je glavno pitanje da li će Rusija ući na jugoistok Ukrajine

Tatjana Parhalina je direktor Centra evropske bezbednosti, osnovanog u vreme uspostavljanja saradnje sa NATO, i u skladu sa dokumentima o toj saradnji. Prvi naziv centra bio je Dokumentarni centar NATO, i on se od osnivanja bavi saradnjom Rusije sa severnoatlantskom alijansom sa idejom da nema alternative strateškom partnerstvu Rusije sa Zapadom. Gospođa Parhalina je i predsednik ruske Organizacije za evroatlantsku saradnju i naglašava da ona i njeni saradnici „ne idealizujući Zapad”, smatraju da je on glavni strateški partner, najprihvatljiviji za Rusiju sa kulturnog, civilizacijskog i ekonomskog stanovišta, kao i sa tačke gledišta neophodnosti modernizacije zemlje, i investicija. Institut koji funkcioniše u okviru Ruske akademije nauka, izdaje časopis „Aktuelni problemi Evrope” i bilten „NATO – činjenice i komentari”.

Pitamo je kako je moguće da posle ogromnih napora koje ulažu i Rusija i evroatlantske zemlje u stvaranje partnerskih odnosa, dođemo iznenada u situaciju da se govori o novom hladnom ratu.

– Za stručnjake, to nije odjednom, to se samo sa strane moglo učiniti da je tako, zato što je evroatlantika očigledno verovala da će se posle okončanja hladnog rata Rusija ranije ili kasnije integrisati u ujedinjeni Zapad. Istovremeno, na veliku žalost, nisu čuli signale koji su godinama, a pogotovo posle 2000. dolazili iz Moskve. A Moskva je, pošto se ekomska situacija popravila, slala poruke kroz sva konceptualna dokumenta koja su se ticala ruske spoljne politike. Od tog vremena se u svim dokumentima – i onima koji se odnose na spoljnu politiku, i odbranu, i nacionalnu bezbednost, može videti da Rusija više neće da učestvuje u igri čija pravila organizuju drugi, već hoće ravnopravno da učestvuje u izradi pravila igre.

Potom je Putin šokirao Zapad govorom u Minhenu. Rusija je 2007. izašla iz Dogovora o konvencionalnom oružju, zato što je ona u skladu s tim dogovorom, povukla svoje baze iz Gruzije, a zapadne zemlje nisu hteli ni da ga ratifikuju. Iste godine održan je i Bukureštanski samit NATO, poznat po velikim pritisku SAD na Evropu da objavi mapu ulaska evropskih zemalja u alijansu. Tada je rečeno da će pre ili kasnije i Gruzija i Ukrajina postati članice alianse. Ali Rusija nije više bila Rusija devedesetih godina, slaba, dužna i bespomoćna. Ona je slala signale: „Postsovjetski prostor je zona naših nacionalnih interesa, zadnje dvorište, ne ulazite!” Ovde nećete vi određivati pravila igre, u krajnjem slučaju, možemo ih određivati zajedno. Tada su Putin i Lavrov izjavili da će Rusija upotrebiti sve mere da spreči ulazak Gruzije i Ukrajine u NATO. Opet Zapad nije čuo. I Rusija je izašla iz režima sankcija protiv Abhazije, počela je da popravlja prugu koja vodi tamo (ta pruga je korišćena u avgustu 2008) Kavkaski rat je pokazao svetu da je Rusija spremna da uradi sve što je obećala.

Vaš institut godinama ima tesnu saradnju sa severnoatlantskom alijansom, zar im vi niste nikad rekli da oni, zapravo, ne razumeju Rusiju?

Ništa oni ne razumeju. Često razgovaram sa diplomatama iz zapadnih zemalja, i mogu da potvrdim da oni zaista ništa ne razumeju.

Pa šta onda ovde rade?

Ja sam ih to isto pitala. A imaju ogromne ambasade, sa ogromnim analitičkim službama! Mislili su da će poruke koje im Rusija šalje prosto biti zaboravljene, kao što su zaboravljeni devedesetih godina. Oni ne žele da vide da se Rusija izmenila. To se u socijalnoj psihologiji naziva kognitivna disonanca. Ljudi žive u toj realnosti, ali ne žele da je vide. Oni pokušavaju da shvate Rusiju sa tačke gledišta logike svojih zemalja, a ne Rusije.

Problem je u tome što Rusija nije integrisana u sistem evropske bezbednosti. I predlog gospodina Medvedeva o zajedničkom sistemu bezbednosti, iako je u nekim delovima za Zapad bio neprihvatljiv, bio je još jedan pokušaj RF da se integriše u evroatlantski sistem. I opet oni, na veliku žalost, nisu hteli da čuju. I kad se Putin ponovo vratio u Kremlj, promenio je spoljnju politiku – pre toga su svi pokušaji bili usmereni na integraciju sa evroatlantskim zemljama, a od tog trenutka, Rusija se okreće evroazijskom prostranstvu i traženju alternative. Ruska politička klasa više ne želi da se integriše sa Evropom, osećajući se uvredenom, neshvaćenom...

A problem Ukrajine?

Sve do samita u Viljbusu, Rusija je slala poruke – dajte da zajedno rešavamo probleme. Opet je nisu čuli. A onda su, na žalost, obe strane, i EU i Rusija, tražili od Ukrajine da se opredeli – kao kad se od deteta traži da kaže da li više voli mamu ili tatu. Takvo pitanje nije smelo da se postavi. Zemlja koja ima jedno lice okrenuto Rusiji, a drugo Evropi, mora imati alternativu. To je bila velika greška! I moram vam reći da me je veoma iznenadilo kad se Zapad iznenadio. Krim je za njih bio šok koji nisu očekivali. I kad sam pitala zapadne kolege, kako nisu očekivali kad im je 2008. Rusija ne samo rekla, nego i pokazala kako će reagovati! Zapad je bio šokiran i zato što je Rusija ignorisala postojeću koncepciju saradnje i partnerstva. Sada vidimo da se nešto menja u evroatlantskoj bezbednosti koja je kako-tako postojala u ovom regionu, posle hladnog rata. Rusija je drugi put izašla iz teritorijalnog statusa kvo uslovljenog raspadom SSSR-a. Mislim da su i Zapad i sav svet već progutali Krim. Sada je glavno pitanje da li će Rusija ući na jugoistok Ukrajine.

Hoće li?

Postavljate mi teško pitanje, i moje mišljenje o tome se menja nekoliko puta dnevno! Situacija se toliko brzo menja da je vrlo teško predvideti šta će biti.

Zar bi Rusiji odgovaralo da se Ukrajina podeli i da NATO dođe u njen zapadni deo – upravo u njeno „dvorište”, tamo gde Putin ne želi da ih pusti?

Izvinite, ali vi sada rezonujete zapadnom, racionalnom logikom. Ali, ovo je Rusija, ovde se razmišlja drugačije. Sada je Putinov rejting toliki da će mu narod sve

oprостили, ma šta uradio. I u slučaju, eventualne aneksije dela Ukrajine, on bi u očima naroda bio ujedinitelj, za razliku od Jeljcina i Gorbačova koji su bili rušioci. On nastavlja proces koji je počela Katarina Velika, i to se ovde smatra misionarstvom, i narod će to pozdraviti ma koliko koštalo. Isto kao što se нико nije pitao koja je cena prisajedinjenja Krima. A Zapad to ne razume. Henri Kisindžer im je jasno objasnio šta se dogodilo, ali oni nekad ne slušaju čak ni svoje stručnjake. Slušaju samo ono što žele da čuju.

Možda zato što Amerika ne želi da prihvati da nije jedini gospodar sveta? Zato tolika buka i bes?

Da, SAD i dalje smatraju sebe najjačom i najvažnijom zemljom, iako odavno ne živimo u jednopolarnom svetu. Sigurna sam da će taj sindrom najjače države još dugo trajati.

Otuda potiču i pretnje žestokim sankcijama?

Čini mi se da Rusija ne veruje da će biti uvedene ozbiljne sankcije, jer od ovoga što se sada dogodilo, niko nije imao ozbiljne štete. Smatra se da „Zapad neće da puca sebi u nogu”, kako govore Amerikanci. Ali, ako Rusija bude podsticala podelu Ukrajine, a oko 20 miliona ljudi živi u proruskom delu, onda će posledice biti teške. Naša ekonomija već neko vreme stagnira i ekonomisti prosti počinju da vrište! Naravno, gvozdene zavese, kakva je bila u vreme Staljina, neće biti jer je Rusija integrisana u svetsku ekonomiju, ali ona više neće biti punopravni učesnik za pregovaračkim stolom u mnogim međunarodnim procesima, i naći će se u ozbiljnoj izolaciji.

Zar rusko prisustvo u međunarodnim institucijama nije jednako potrebno Zapadu, koliko i Rusiji?

Mislim da je to potrebno svima. Najbolji primer je Avganistan, situacija u Centralnoj Aziji je veoma napeta. A Pakistan? A Bliski istok? Mnogo je takvih situacija. Rusija je stalni član Saveta bezbednosti OUN. Mnogo je problema koje ne može da reši ni Zapad bez Rusije, ni Rusija bez Zapada. Mi smo osuđeni jedni na druge, i zato smatram da moramo da sarađujemo.

Svi se slažu da posle Ukrajine, svet više neće biti isti. Kakav će biti odnos prema Rusiji?

Odnosi će morati da se menjaju i to će biti posao novog generalnog sekretara NATO. Tako je bilo posle svake krize. Zapad mora imati u vidu da je Rusija strateški nezavisna. To je jedno, drugo – Rusija ne može biti integrisana u evroatlantski prostor kao na primer Slovenija ili Estonija (ne želim nikoga time da uvredim, ali Rusija je ogromna zemlja). Rusija ne može da se ponaša kao male i srednje zemlje. Obe strane treba da nauče da slušaju jedna drugu. Ovde je drugačije shvatanje vlasti, vrednosti ljudskog života, principa podele vlasti, demokratske kontrole vlasti... Sve je drugačije, a to stanovništvo smatra normalnim.

Odnosi će se uspostaviti, te razlike će i dalje postojati. Rusije će se bojati, ali će je malo više poštovati.

Ima li Putin keca u rukavu

Kada analiziram delatnost Putina moram da priznam da on ume da rizikuje, ali je i veoma oprezan i uvek, u svim ranijim situacijama, kad bi naši odnosi sa Zapadom dolazili do tačke ključanja, on je mogao ne samo da se zaustavi, nego i da predloži varijantu koja bi sve zadovoljila. Ima mnogo takvih primera, a Sirija je poslednji. Reklo bi se da uvek ima keca u rukavu. Ipak, čak i na takvog kralja kao Putin, utiče okruženje. Postoje i interesi klanova, i interesi finansijskih grupa, među kojima ima onih koji misle da nam nikakvi odnosi sa Zapadom nisu potrebni... i postoji slučaj kad se situacija otme kontroli onih koji je kontrolišu. Toga se treba bojati.

Krim

Situacija sa Krimom je jasna, to je teritorija koja je još od vremena kneza Potjomkina, koji je uzgred rečeno, takođe koristio slabost Porte da je osvoji, bila ruska. Većina stanovništva je ruska, govore ruski i ja se sećam da su, čak i sedamdesetih godina veoma patili što nisu u republici Rusiji nego u Ukrajini. A svi smo bili deo SSSR-a. Hruščovljov poklon Ukrajini nikad nisu shvatili. To se može smatrati ispravljanjem istorijske nepravde, makar i sa narušavanjem nekih normi. Ali, mislim da bi se ovde trebalo zaustaviti.

Ljubinka Milinčić

Радио Глас Русије, 22 април, 13:56

Ксенија Мельникова

Румунски интереси у Украјини

Како нове кијевске власти гурају земљу у хаосу, воде ка распаду територијалне целовитости државе, суседи све упорније почињу да истичу своје територијалне претензије према Украјини. Њих има између осталог и Румунија.

У последње време сви Румуни који живе у Закарпатју, све чешће говоре о својој жељи да створе аутономију у саставу Украјине. У насељима Черновицке области се растурају летци са натписима "Овде је Румунија". Председник Румуније Трајан Бесеску не крије да његова држава дели пасош становницима Буковине и Одеске области. Према неким подацима, румунске пасош већ је добило око 80% Румуна који живе у Украјини. А то је преко сто хиљада људи. Повод за такво понашање Букурешта била је дискриминација националних мањина које живе у Украјини од стране нових кијевских власти, каже експерт Међународног института за хуманитарно-политичка истраживања Владимир Брутер.

Ми сви памтимо како је у регионалном центру Черновицке области била затворена школа у којој се већина предмета предавала на румунском. Школа је била преформатирана у украјинску, без обзира на велике протесте локалног становништва. Одсуство румунског језика као званичног у местима где компактно живе Румуни представља већ чињеницу притиска. А у оквиру актуалне украјинске државе ове проблеме не само да је тешко решити, већ је просто немогуће решити. У Украјини дискриминација има тенденцију јачања и нико не поставља себи задатак да се од ње избави.

Недавно у Черновицкој области група националиста Десног сектора спалила је неколико кућа у селу Костићани на граници са Румунијом. Пострадали су доспели у болницу са опекотинама разног степена тежине. Одмах после тога у Румунији су одржани стихијски митинзи са захтевом да власти заштите интересе сопствених грађана од самовоље кијевских фашиста. Акције актуалних украјинских власти веома брину Румуне, каже политички коментатор Павел Кандељ.

Атмосфера распиривања украјинског национализма, посебно у западном делу земље, благо говорећи изазива забринутост националних мањина.

Одговор Букурешта није требало чекати дugo. Неколико дана касније оружане снаге Румуније решиле су да одрже непланиране војне маневре на територији Јужне Буковине. Генералштаб земље разрадио је план заштите румунске националне мањине у Буковини и Одеској области. А Сенат Румуније чак је усагласио са председником увођење трупа у Украјину. Повод за упад може да буде обраћање румунског становништва Букурешту са молбом да их заштити. Саопштава се да план може да реализује батаљон специјалне намене Vulturii, чији припадници пролазе обуку у САД.

општирније: http://serbian.ruvt.ru/2014_04_22/Rumunski-interesi-u-Ukrajini-1576/

Politika, rubrika Svet, 23.04.2014.

Pljušte pretnje oko Ukrajine

Posle američkih pretnji sankcijama i obnavljanja „antiterorističke operacije” Кijeva, Moskva kaže да ће одбранити своје интересе као у Gruziji 2008.

Poseta америчког председника Džozefa Bajdenu Kijevu, према свему судећи, нимало nije uticala da se smiri ni ratoborna retorika oko Ukrajine niti sama ukrajinska kriza. Naprotiv, само неколико сати од одлaska Bajdenu iz Kijeva, vršilac dužnosti председника Ukrajine Aleksandar Turčinov objavio je да се nastavlja „antiteroristička” операција на истоку земље, која је била прекинута пре Uskrsa, између остalog, и на основу договора шефова дипломатије Ukrajine, Rusije, SAD и EU, postignutог 17. априла у Ženevi.

Turčinov је рекао да су проруски separatisti прешли „crvenu liniju” пошто су нађене два mртve osobe, od којih је jedna Vladimir Ribak, lokalni odbornik stranke

„Otadžbina” bivše premijerke Julije Timošenko. Služba bezbednosti Ukrajine optužila je juče „građanina Rusije i potpukovnika Glavne obaveštajne uprave (GRU) Rusije” za umešanost u ubistvo Ribaka, prenele su ukrajinske i ruske agencije.

Prvi potpredsednik ukrajinske vlade koji je zadužen za bezbednosna pitanja Vitalij Jarema rekao je juče novinarima da nove akcije još nisu počele, ali da će „u bliskoj budućnosti biti preduzete odgovarajuće mere i videćete rezultate”, preneo je Rojters.

Na žestok odgovor Moskve nije se dugo čekalo, budući da je ruski šef diplomatičke službe Sergej Lavrov za televiziju Raša tudej, rekao da će Rusija odgovoriti ako njeni interesi budu ugroženi u Ukrajini, „isto kao što je uradila u Gruziji 2008. godine”. Rusija je 2008. priznala nezavisnost dve gruzijske oblasti – Južne Osetije i Abhazije – nakon kratkog rata između Rusije i Gruzije, koji je počeo tako što je najpre zvanični Tbilisi pokrenuo vojnu ofanzivu da povrati vlast u ove dve separatistički nastrojene oblasti sa većinski ruskim stanovništvom, nakon čega je ruska armija ušla u Gruziju i u potpunosti potisnula gruzijske trupe.

„Ako naši interesi, naši legitimni interesi, i interesi Rusa budu direktno ugroženi, kao što su, na primer, bili ugroženi u Južnoj Osetiji, ne vidim drugi način da se odgovori uz poštovanje međunarodnog prava”, rekao je Lavrov, optužujući SAD da stoje iza akcija aktuelnih vlasti u Kijevu. „Oni su objavili prekid onog što oni nazivaju antiterorističkom operacijom, ali sada kada je Džo Bajden došao u Kijev kažu da će ta operacija ponovo ući u aktivnu fazu.”

Ruski ministar spoljnih poslova je ukazao i da je „antiteroristička operacija” prvobitno počela odmah posle dolaska šefa američke Centralne obaveštajne agencije (CIA) Džona Brenona u Kijev.

„Nemam razloga da ne verujem da Amerikanci upravljuju ovim spektaklom na sve direktniji način”, dodao je Lavrov i dodao da, prema njegovom mišljenju, ukrajinske vlasti ne ispunjavaju obaveze preuzete na sastanku u Ženevi. „Ništa od onog što je dogovorenou u Ženevi i što je trebalo da vlasti u Kijevu počnu da sprovode nije urađeno.”

Međutim, u pretnjama juče nije zaostajao ni Bajden, koji je u telefonskom razgovoru sa Lavrovom ponovo zapretio Rusiji sankcijama ako dogovor iz Ženeve ne počne da se sprovodi. On je izrazio „duboku zabrinutost” zato što Moskva, kako je rekao, nije preduzela dovoljno mera u cilju smirivanja situacije u Ukrajini.

SAD i EU su već uvele sankcije visokim ruskim zvaničnicima i bivšim ukrajinskim funkcionerima, a sada Vašington preti da će sankcije biti proširene na čitave sektore ruske ekonomije.

Evrropska unija je, međutim, znatno opreznija u obraćanju Rusiji pa je tako juče Majkl Man, portparol šefice evropske diplomatičke Ketrin Ešton, pozvao Moskvu da upotrebi svoj uticaj kako bi obezbedila momentalni prestanak otmica i ubistava na istoku Ukrajine.

Šef nemačke diplomatiјe Frank-Valter Štajnmajer je juče istakao da se Nemačka i Francuska zalažu za diplomatsko rešenje ukrajinske krize i sproveđenje dogovora iz Ženeve i ocenio da bi svaka dalja eskalacija stanja otežala rešenje sukoba.

„Sat otkucava”, upozorio je Štajnmajer u Berlinu pred zajednički put sa francuskim šefom diplomatiјe Loronom Fabijusom u Tunis, Moldaviju i Gruziju. „Usred krize u Ukrajini, putujemo u Moldaviju i Gruziju, kako bismo se na licu mesta upoznali sa situacijom. Duboko uz nemire, sa kojim naši istočni partneri posmatraju situaciju u za njih susednoj Ukrajini, shvatamo ozbiljno.”

I austrijski kancelar Verner Fajman pozvao je na smirivanje sukoba, ističući da bi dodatne sankcije protiv Rusije razbuktale tenzije između Moskve i Kijeva

„Suštinski bih podržao ono što je nemački ministar spoljnih poslova Štajnmajer ponovo javno stavio do znanja: da sukob između Rusije i Ukrajine ne bi trebalo razbuktati dodatnim sankcijama, već naprotiv, da je deescalacija ono što je potrebno”, rekao je Fajman, a preneo Rojters. „To podržavam 100 odsto.”

Ivanov: Ukrajina je „bure baruta koje će da eksplodira”

Moskva – Bivši šef ruske diplomatiјe Igor Ivanov ocenio je da Vašington koristi Ukrajinu kao „piona u svojoj velikoj geopolitičkoj igri”, upozorivši da je ta zemlja „bure baruta koje će pre ili kasnije da eksplodira”, pri čemu će „posledice biti teške, ako ne i katastrofalne za sve”, prenosi Tanjug. U članku koji je objavio ruski dnevnik „Rosijača”, Ivanov je napisao da Vašingtonu nije stalo do Ukrajine, već do prednosti koju može da stekne za sopstvene interese iz ove krize.

Prema njegovoj oceni, Amerika želi da reši tri zadatka koji se direktno ne tiču Ukrajine: da zaustavi Rusiju u konsolidaciji međunarodne pozicije, da oživi dezorientisani NATO i Evropljane privoli da budu velikodušni za vojna izdvajanja, kao i da konsoliduje sopstvenu poziciju na globalnom energetskom tržištu, koje će pokušati da preoblikuje u skladu sa svojim interesima.

N. Radičević

Politika 23.4.2014, rubrika Svet, izvor Tanjug

Vaclav Klaus: Krizu u Ukrajini izazvali SAD i Zapad

PRAG – Sjedinjene Američke Države i Zapad su izazvali ukrajinsku krizu, izjavio je u intervjuu češkoj televiziji CT24 bivši predsednik Češke Vaclav Klaus.

„Mislim da Rusija nije kriva za izbijanje nemira na Trgu nezavisnosti (Majdanu) u Kijevu. Zapadna Evropa i SAD su pogoršali tu situaciju”, istakao je Klaus, a preneta agencija Itar-Tas.

„Od samog početka sam im govorio da ne vrše pritisak na Ukrajinu i da će tako samo uništiti tu zemlju i izazvati njen raspad. Nažalost, tačno to se dogodilo”, naveo je bivši češki predsednik.

Klaus je dodao kako Ukrajina sada prolazi kroz period u kojem je teško reći da li vlasti žele da se oslove na Zapad ili Rusiju. Kijev, međutim, mora nezavisno da donosi odluke o sopstvenoj budućnosti, istakao je on.

„Ukrajinci moraju samo da odlučuju o svojoj budućnosti, bez uplitavanja sa strane. Molim vas, prestanite da se mešate sa Istoka ili Zapada”, upozorio je Klaus.

Vestionline.com 23. 04. 2014. 20:10h, izvor Beta.

EU i dalje preti Rusiji?

Evropska komisija je danas stavila do znanja da su u toku konsultacije sa članicama Evropske unije oko ekonomskih sankcija prema Rusiji ako se ispostavi da Moskva ne radi na primeni Ženevskog sporazuma o mirnom rešavanju ukrajinske krize.

Rusiji sankcije ukoliko se utvrdi da ne primenjuje odluke Ženevskog sporazuma?

Predstavnici Evropske komisije nisu međutim dali nikakav jasniji odgovor na pitanje novinara da li je u skladu s Ženevskim sporazumom odluka vlasti u Kijevu da vojskom napadne pobunjene delove istočne Ukrajine i da li će sankcije biti primenjene i prema privremenoj ukrajinskoj vladi ako ne budu sklonjene barikade s kijevskih ulica i nelegalne grupe ne napuste zvanične objekte.

Portparol visoke predstavnice EU Ketrin Ešton, Majkl Man jedino je ukazao na stav iz ženevskog sporazuma da sve naoružane grupe moraju da se razoružaju, a da sve ilegalno zauzete ustanove moraju biti oslobođene.

Predstavnici EK su rekli da su sve strane potpisnice Ženevskog sporazuma, Rusija, SAD, Ukrajina i Evropska unija, dužne da primene taj dogovor o smanjivanju zategnutnosti i mirnom, političkom rešavanju ukrajinske krize.

Zvaničnici EK su ocenili da se sporazum već početno sprovodi i ukazali na to da vlada u Kijevu priprema zakon o amnestiji svih lica koja polože oružje.

Eventualnu odluku o ekonomskim sankcijama prema Rusiji, kako je rečeno, moraju jednoglasno usvojiti svih 28 članica EU.

Neke članice EU su vrlo uzdržane prema ekonomskim sankcijama Rusiji zato što se procenjuje da bi to izazvalo veliku štetu ekonomskim interesima Unije, a moguće je da bi samo zaoštirilo ukrajinsku krizu, budući da je Rusija stavila do znanja da će uzvratiti sličnim merama prema zapadnim ekonomskim interesima u Rusiji.

Austrijski premijer Verner Fajman je izjavio da je potpuno saglasan sa stavom šefa nemačke diplomatiјe Franka-Valtera Štajnmajera da se "ne sme zaoštravati sukob između Moskve i Kijeva novim sankcijama, već je, naprotiv, potrebno smanjiti zategnutost".

Politika 23.4.2014, rubrika Svet

Bajden iz Kijeva upozorava Rusiju

Dok ukrajinski političari zahtevaju pojačavanje sankcija Moskvi, iz Vašingtona stiže najava da se to neće uskoro dogoditi

Amerika podržava Ukrajinu u odupiranju „ponižavajućim pretnjama”: Džo Bajden

Potpredsednik SAD Džo Bajden, kao najviše rangirani američki političar koji je posetio Ukrajinu od zbacivanja Viktora Janukoviča, juče je u Kijevu poručio da je krajnje vreme da Rusija „prestane da priča i da počne da deluje”, te da Moskva rizikuje veću izolaciju, prenosi Beta.

„Bili smo jasni: Rusija rizikuje veće troškove i veću izolaciju”, rekao je on na zajedničkoj konferenciji za štampu sa ukrajinskim premijerom Arsenijem Jacenjukom, pozvavši Moskvu da utiče na proruske separatiste da napuste zauzete državne zgrade i kontrolne punktove, prihvate amnestiju i svoje nezadovoljstvo izražavajući političkim sredstvima.

Jacenjuk je bio oštreni u osudi Rusije i rekao da „nijedna zemlja ne bi trebalo da se ponaša kao naoružani bandit”. Američki potpredsednik je ponovio da SAD nikad neće priznati pripajanje Krima Rusiji. „Nijedna zemlja nema prava da oduzima teritoriju drugoj zemlji.”

Gost iz SAD juče se obratio i parlamentarcima u Kijevu i još jednom naglasio da Amerika podržava Ukrajinu u odupiranju „ponižavajućim pretnjama”. On im je takođe poručio da je pred njima istorijska prilika da izgrade ujedinjenu Ukrajinu, prenala je agencija AP. Bajden je dodao da će predsednički izbori koji su zakazani za 25. maj biti najvažniji u istoriji Ukrajine i da je Vašington spremjan da pomogne u njihovom održavanju.

Bajden je dodao i da nema razloga da Ukrajina ne postigne energetsku nezavisnost, umesto da ovisi o ruskim energentima, ali je istakao i da će za to biti potrebno neko vreme.

U njegovom jučerašnjem rasporedu posete Kijevu bio je i susret sa liderom partije UDAR Vitalijem Kličkom, koji je od SAD zatražio da uvedu nove jače sankcije protiv Rusije, saopšteno je na sajtu partije.

„Zapad mora odmah da uvede žestoke sankcije protiv Rusije. One moraju da obuhvate sve sektore ekonomije i da istinski zbole”, izjavio je Kličko, a preneo „Glas Rusije”.

Upadljivo je, međutim, da je elan za pojačavanje američkih sankcija Moskvi mnogo jači kod predstavnika američke Republikanske partije. Tako se posle serije javnih nastupa i autorskih tekstova u kojima su senatori Džon Mekejn i Rend Pol zahtevali od Obame da zauzme odlučniji stav u Ukrajini, pritiscima pridružio i veteran republikanaca Bob Dol (90).

Nekadašnji kandidat za predsednika SAD izjavio je juče da bi Vašington trebalo u Ukrajinu da pošalje oružje, uključujući tenkove, kako bi pomogao pružanje otpora akcijama Rusije.

„Mislim da Vladimir Putin oseća da Obama neće ništa da uradi, tako da ima prilično ‘odrešene’ ruke”, naveo je on i dodao da je američka spoljna politika „prilično slaba”.

Kako sada stvari stope, američka administracija ipak neće primenjivati oštire mere protiv Putina, ocenila je portparolka Stejt departmenta Džen Saki. Ona je izjavila da bi moglo da dođe do razmatranja sankcija protiv ruskog predsednika, ali da takav korak neće biti uskoro preduzet.

Svoje mišljenje o eventualnoj zapadnoj vojnoj intervenciji u Ukrajini dale su i britanske obaveštajne agencije, koje su upozorile premijera Dejvida Kamerona da bi povlačenje takvog poteza nosilo rizik od izbijanja pravog rata sa Rusijom.

Jedan neimenovan izvor je otkrio da je direktor obaveštajne agencije MI6 Kameronu rekao da Putin neće stajati „mirno po strani” ukoliko Zapad pošalje vojne snage da pomognu ukrajinskoj vlasti, preneo je „Glas Rusije”. „Osnovna poruka je da zbog Ukrajine ne vredi započinjati treći svetski rat”, naveo je pomenuti izvor.

I dok traju diplomatski pokušaji svih strana da iz ukrajinske krize izvuku što je više moguće koristi, izgleda da i proruski aktivisti na istoku zemlje ne gube vreme. Oni su pokrenuli inicijativu da se u Luganskoj oblasti, na granici sa Rusijom, održi referendum o statusu regiona u dve faze, javile su ukrajinske i ruske agencije. Na referendumu predviđenom za 11. maj biće postavljeno pitanje o zadržavanju dosadašnjeg statusa oblasti ili njenoj autonomiji, a 18. maja žitelji oblasti opredeljivaće se da li su za nezavisnu državu ili za ulazak u sastav Rusije.

S druge strane, ukrajinski mediji prenose saopštenje glavnog tužilaštva Ukrajine da neodobreni mitinzi i pozivi na lokalne referendume imaju separatistički karakter i da će biti predmet istražnog postupka.

Pritisak na Kinu da se opredeli

Peking – Nemački vicekancelar Zigmund Gabrijel pozvao je juče zvanični Peking da bude aktivniji u razrešenju krize u Ukrajini i da, između ostalog, upotrebi uticaj koji ima na Rusiju.

„Naravno da ćemo zatražiti od Kineza da postupe u skladu sa svojom velikom međunarodnom odgovornošću i uključe se u razrešenje konflikata, kao što je onaj koji se u Evropi trenutno odvija između Ukrajine i Rusije”, istakao je Gabrijel, lider nemačkih socijaldemokrata i ministar za privredu i energetiku u vlasti kancelarke Angele Merkel.

Kina, stalna članica Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, dosad se uglavnom držala po strani kad je reč o krizi u Ukrajini, ne želeći da naljuti svog ključnog saveznika Rusiju. Zvanični Peking je odbijao i da direktno komentariše održavanje referendumu o pripajanju Krima Rusiji, bojeći se da to ne postane presedan i za kineske regije poput Tibeta, navodi Rojters.

D. Vukotić

Politika 23.4.2014, rubrika Svet, izvor Tanjug.

Figaro: Kosovo loš primer za intervenciju Zapada u Siriji

PARIZ – U trenutku kada pojedini pozivaju na oružanu intervenciju Zapada u Siriji, francuski list „Figaro” (Le Figaro) podseća na „kobne efekte koje je po Srbe imalo pribegavanje Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije albanskoj gerili u Jugoslaviji”.

Uz podsećanje da su SAD i EU u martu 1999. godine otpočele bombardovanje Jugoslavije da bi sprečile „genocid” na Kosovu, „Figaro” navodi da je NATO u borbi protiv jugoslovenske vojske, pri tom delujući bez rezolucije UN, pozvao u pomoć lokalnu albansku gerilu - Oslobođilačku vojsku Kosova (OVK).

„OVK, koju je do 1998. godine američki Stejt department svrstavao u kategoriju ‘terorističke organizacije’ i koja se finansirala uglavnom putem trgovine drogom, ođednom je postala saveznica”, piše autor teksta, uz opasku da su u Vašingtonu tada cinično govorili da cilj opravdava sredstva.

„Na kraju krajeva, u neko drugo vreme i na nekom drugom mestu, Amerika bi možda sklopila pakt i sa Bin Ladenom ne bi li se izborila sa ruskim čudovištem...”, konstatiše autor članka.

U tekstu se navodi da su, posle tromesečnog rata 1999, kada su prebrojavane žrtve, neki šapatom priznali da su razmere srpske represije na Kosovu „malo preuvečane”, ali su potom prešli na druge stvari.

„Oteto od Srbije, iako obiluje manastirima koji su svedočili rađanju srpske nacije i identiteta, Kosovo je stavljeno pod upravu NATO, a 2008. je jednostrano proglašilo

nezavisnost, na šta je Zapad gromoglasno aplaudirao, a šest godina kasnije urla kada je Krim upotrebio istu metodu da bi se ponovo pripojio Rusiji”, piše francuski list.

I sada se neki zapadni zvaničnici pitaju da li bi trebalo slediti taj primer kako bi se okončao stravičan građanski rat u Siriji.

„Zar 'lokalni Milošević', (sirijski predsednik) Bašar al-Asad, nije gori od 'balkanskog krvnika'? Zar ne bi trebalo snabdeti oružjem i savetima te neustrašive 'borce za slobodu' koji pokušavaju da ga svrgnu, zatvarajući oči pred njihovim metodama i zločinima? Zar ne bi i sada trebalo intervenisati oslanjajući se na antivladine lokalne milicije”, pita se autor teksta.

Na kraju krajeva, konstatiše on, to je učinjeno na Kosovu pre 15 godina sa pokretom koji je bio odgovoran za otmice, trgovinu organima i pogubljenja.

„A da li se za sve to tada nije znalo? Znalo se, ali oni koji su o tome pisali ili govorili smatrani su izmanipulisanim ili finansiranim od strane Beograda”, objašnjava autor teksta.

I sada jedan od bivših lidera te iste OVK, Hašim Tači, mirno sedi već šest godina u fotelji kosovskog premijera, a jedan od njegovih prethodnika, Ramuš Haradinaj, koga je Haški tribunal osudio za ratne zločine, danas živi slobodno u svom rodnom kraju, konstatiše „Figaro”.

Postavljamajući pitanje da li je Kosovo 2014. godine zaista zemlja koja opravdava oružanu intervenciju Zapada pre 15 godina, francuski list ocenjuje da je to najsiromašnija evropska zemlja, „mafijaška država” koju su engleski borci protiv narkotika nazvali „heroinskom republikom”, iz koje, prema podacima britanskih službi, potiče 70 odsto glavešina na tržištu seksa samo u Londonu.

Droga koja se iz Avganistana upućuje ka zapadnoj Evropi i dalje se prosleđuje dolinom Drenice, trgovina kradenim automobilima i ljudima na Kosovu cveta, da i ne govorimo o slobodi kretanja i veroispovesti, koje se ne poštuju, zaključuje se u tekstu.

Kao primer, „Figaro” navodi da je prošle nedelje, na Veliki petak, grupa od 150 pravoslavnih Srba tražila od međunarodnih bezbednosnih snaga baziranih na Kosovu da ih prate do Đakovice, odakle su proterani 1999, kako bi tamo proslavili Uskrs.

EULEKS i KFOR su odbili njihov zahtev, tvrdeći da ne mogu da im garantuju bezbednost, piše pariski dnevnik, uz podsećanje da je u Đakovici pre 15 godina živelo 12.000 Srba među 100.000 stanovnika, a danas samo - četiri stare monahinje.

Радио Глас Русије, 23.04.2014, 14:10

Украјински Мађари траже формирање аутономије у Закарпатској области

Украјински Мађари залажу се за формирање националне аутономије у Закарпатској области. Такође моле актуелне кијевске власти да врате могућност мађарским посланицима да заступају интересе националних мањина у Врховној Ради.

Без обзира на то што је у Украјини забрањено имати двојно држављанство, званична Будимпешта дели становницима Закарпатја пасоше. О потпуној подршци сународника и њихових интереса изјавио је јуче и министар иностраних послова Мађарске Јанош Мартони.

У Закарпатју Мађари и Русини се залажу за формирање националне аутономије. Уморивши се од дејстава актуелних украјинских власти, они су решили да се максимално од исте те власти дистанцирају. Законодавна овлашћења ће имати локални парламент – мађарско-русински Национални сабор. Већ је рођен и радни назив будуће аутономије – Закарпатска регионална конфедерација мађарског и русинског народа. Ако се Мађари у Украјини сматрају мањином, Русини у тој земљи то право немају, каже експерт Кијевског центра за политичка истраживања и конфликтологију Денис Кирјухин.

Већ више година постоје проблеми са Русинима. То је једина национална мањина у Украјини којој је Кијев одувек одбијао признање. Односи између Русина и Украјинаца били су компликовани и остали су такви до данас.

Присталице мађарско-русинске аутономије изјављују да све мађарско, исто као и русинско, треба да буде одвојено од украјинског. При томе Мађари се још залажу за формирање „мађарског“ округа на изборима за Врховну Раду. Реч је о могућности да се за украјински парламент кандидује кандидат мађарског порекла из тог региона.

Будимпешта такође подржава жељу својих сународника. Како је изјавио јуче амбасадор Мађарске у Украјини Михаил Бајер, „украјински Мађари би желели да формирају аутономију и сами да управљају својим пословима у Украјини“. Бајер није одрицао да Мађарска активно дели пасоше становницима Закарпатја, затварајући очи пред тим да је у Украјини забрањено имати двојно држављанство.

На тај начин ситуација измиче контроли Кијева. Украјински националисти, сазнавши за то, одржали су протестне филипике. Од тренутка проглашења независности Украјине, Кијев није смилио ништа друго осим да „гради украјинску политичку нацију“ без уважавања етничког мозаика народа који живе у земљи. Заједно са украјинским држављанством свима је придружена званична националност – Украјинци. У суштини овај пројекат је доводио до полаког уништавања етничке разноврсности Украјине. Не чуди што су се становници Закарпатја осетили оштећеним, сматра украјински политиков Ростислава Ишченко.

Актуалне украјинске власти покушавају да изграде моноетничку, у суштини национостичку државу. Свака национална мањина се разматра као претња тој моноетничности. Они покушавају да спроведу насиљну украјинизацију свих националних мањина. То не може да се одвија мирним путем.

Како „наранџасте“, тако и актуелне кијевске власти при најмањој могућности критиковале су пакт Молотов-Рибентроп, заборавивши да је захваљујући њему Кијев добио Галицију, Западну Волинј, Буковину и Закарпатје. Сада је то довело до тога да је Будимпешта спремна да ревидира границе.

Ксенија Мельникова

опширије: http://serbian.ruvr.ru/2014_04_23/Ukrajinski-Madari-trazhe-formiranje-autonomije-u-Zakarpatskoj-oblasti-5699/

TimocPress, 24.04.2014.

Rumunska manjina direktno ugrožena

Kijev, Украјина /Romanian Global News/ Prva zabrinutost „Evropskog“ Parlamenta u Kijevu: ukidanje zakona sa evropskim standardima koja je manjinama dala pravo da koriste maternji jezik. Rumunska manjina direktno ugrožena

Pod новим „европским“ водством, Vrhovna Rada Ukrajine је, у недељу, укинула закон о принципима државне политике у вези са језицима мањина, усвојене од стране парламента у јулу 2012. године. Према овом закону, бројна румунска заједница из Украјине је директно угрожена, односно румунски језик имајући статус регионалног језика у обласцима у којима су припадници румунске националне мањине били у већини, преноси Romanian Global News.

Zакон усвојен од стране Парламента у Кјеву дозвољавао је службenu употребу регионалних језика у локалним јавним институцијама, у случају да 10% од укупног становништва са једног подручја говори једним мањинским језиком.

Zакон Украјине о принципима државне политике о језику, укинут са 232 гласа, од стране Врховне Раде из Кјева можете прочитати на румунском језику на

<http://cubreacov.wordpress.com/2012/12/22/legea-ucrainei-despre-principiile-politicii-lingvistice-de-stat-versiune-romaneasca-in-premiera-absoluta/>

Na predsedničkim izborima iz 2010.godine, usred odbijanja partije Julije Timošenko da potpiše protokol koji će obezbediti prava Rumunima iz Ukrajine, predsednik Viktor Januković je imao podršku najvećeg dela rumunske zajednice iz Ukrajine.

Na kraju prošle godine, rumunski je postao regionalni jezik u jednom od najvećih regiona iz Ukrajine. Administracija u regionu Teceu, koji se nalazi na zapadu zemlje, je odlučila ovo nakon upućenog zahteva od strane organizacije Rumuna koji žive u regionu i koji su u većini u devet naselja.

Od usvajanja zakona koji se odnosi na manjinske jezike, 2012.godine, rumunski jezik je bio korišćen kao regionalni jezik u regionu Herca, u tri opštine u regionu Nova Sulica, u 11 opština u regionu Hliboca i u 4 opštine u regionu Storožinec. Druge opštine sa rumunskim stanovništvom treba da izglasaju primenu zakona na svom području.

Treba naglasiti kako je propagandni servis na rumunskom jeziku iz *Ucraina International* odmah započeo dezinformisanje rumunskih medija manje informisanih, vezano za činjenicu da dotični zakon, jedan od zakona po evropskim standardima režima Janukovića, ne bi bio od koristi rumunskoj zajednici.

prevod TimocPress

Vostok.rs , 24.04.2014.

24.04.2014. –

19:10 Турчинов тражи повлачење руске војске са границе - Такозвани вршилац дужности председника Украјине Александар Турчинов тврди да Руска Федерација на државном нивоу подржава оружани протест на истоку Украјине. Такву изјаву је дао у обраћању нацији. Он је тражио од Руске Федерације да престане да се меша у унутрашње послове Украјине, да престане да „прети, уцењује и да повуче своју војску“.

Раније су представници руског руководства критиковали специјалну операцију против становништва на југоистоку Украјине. Председник Русије Владимир Путин је упозорио да та „казнена операција неће остати без последица“.

18:50 Огромна колона руских окlopних возила на граници са Украјином

18:50 "Изађи из аутомобила!" и рањавање возача

18:40 Догађаји на истоку Украјине бацају сумњу на легитимност избора - Акције кијевских власти на истоку Украјине бацају озбиљну сумњу на предстојеће председничке изборе у Украјини. Такво је мишљење изразио портпарол руског председника Дмитриј Песков.

Он је такође подсетио да је Владимир Путин детаљно говорио и оценио

događaje u Ukrajinu na plenarnoj sednici prvog medijskog foruma nезависних regionalnih i lokalnih medija u Sankt Peterburgu u četvrtak.

„Главно је то да је коришћење оружаних снага против народа земље злочин“, - рекао је Песков.

18:30 Чешка и Словачка не одобравају шире санкције против Русије - Премијер Чешке Бохуслав Соботка је изјавио да власти Чешке и Словачке са скепсом гледају на могуће додатне санкције против Русије и сматрају да ће све то негативно утицати на економију земаља ЕУ.

Одлука о увођењу додатних санкција се мора донети на нивоу председника европских држава и влада. У том случају Чешка ће гласати против увођења нових санкција, каже Соботка и додаје да власти Словачке подржавају тај став.

18:20 Европска комисија не размишља о обустави пројекта Јужни ток - Европска комисија не разматра могућности обуставе изградње гасовода Јужни ток на територији земаља ЕУ, али дискусије на ту тему са Русијом се настављају, рекао је новинарима директор Генералног директората комисије за енергију Доминик Ристори.

Почетком априла западни медији су јавили да је Европска унија близу одлуке о замрзавању планова изградње Јужног тока. Касније је Европски парламент донео резолуцију којом позива на заустављање радова. Али та резолуција има само саветодавни карактер.

18:10 Путин: Западне санкције за Русију нису критичне - Санкције које Запад уводи против Русије због ситуације на Криму могу изазвати економску штету, али нису критичне, иако „не можеш рећи да су позитивне“, изјавио је у четвртак председник Русије Владимир Путин на медијском форуму у Sankt Peterburgu.

Он је рекао да су санкције пре свега политичке природе.

САД и Европска унија су увеле санкције због прикључења Крима Русији, саставиле списак лица којима су забрањена путовања на Запад и чији ће рачуни бити блокирани. Од правних лица под санкцијама је само банка „Русија“. У Министарству спољних послова Русије су изјавили да је разговор са Русијом језиком санкција неумесан и контрапродуктиван.

18:00 Путин: Украјина легализује радикале уместо да из разоружа - Власти Кијева и поред потписаног женевског споразума не разоружавају већ легализују радикале, изјавио је у четвртак председник Русије Владимир Путин на медијском форуму Сверуског народног фронта у Sankt Peterburgu.

Русија је учествовала у сусрету у Женеви, где је договорено да се морају разоружати људи са обе стране, да се морају ослободити административна

здања, подсетио је Путин.

Али ни екстремистички покрет „Десни сектор“, ни друге радикалне организације нису разоружане, нико у Кијеву ништа не ослобађа, нагласио је Путин.

„Циљ мора бити дијалог између свих становника земље, где год живели“ – рекао је Путин.

17:50 Нафтогас Украјине добио нови рачун за гас - Гаспром је предао нови рачун за гас Нафтогасу Украјине за 2013. годину под условима „узми или плати“ (take or pay) у износу од 11,338 милијарди долара, рекао је у четвртак новинарима заменик шефа управе руске компаније Александар Медведев.

Према условима договора Нафтогас је морао да узме 41,6 милијарди кубика гаса, а узео је само 12,9.

Русија засад не намерава да заустави испоруке гаса и поред огромног дуга Украјине и предлаже авансно плаћање.

Александар Медведев је подсетио да је тема испорука гаса Украјини пре свега повезана са продајом гаса Европи.

17:40 Операција у Украјини заустављена пошто се на граници појавила руска војска - Украјинско интернет издање KyivPost, позивајући се на изворе у специјалним службама земље, пише да су кијевске власти зауставиле операције против становника истока земље. То се наводно догодило када се на граници појавила руска војска.

Раније је руски министар одбране Сергеј Шојгу изјавио да су поводом операције украјинске војске против цивила у пограничној области почеле вежбе оружаних снага Русије.

17:30 Руска делегација неће учествовати у раду јунске сесије ПССЕ - Делегација Русије неће учествовати у раду јунске сесије Парламентарне скупштине Савета Европе, изјавио је у четвртак шеф комитета Државне думе за међународне послове Алексеј Пушков.

Он је прецизирао да руски представници неће сарађивати са ПССЕ док им се не врате сва одузета овлашћења. Према оцени Пушкова, Русији је одузето око 70 одсто могућности у организацији.

Парламентарна скупштина Савета Европе је 10. априла одузела Русији право гласа до краја године и заложила се за проширење санкција против Русије. У знак протеста руска делегација је напустила заседање Савета Европе.

17:20 Ештонова тражи да се истраже отмице и убиства на југоистоку

Украјине - Висока представница Европске уније за спољну политику и безбедност Кетрин Ештон позвала је да се у пуном капацитetu испуне услови споразума постигнутог у Женеви 17. априла, стоји у изјави објављеној у четвртак у Бриселу.

Стране морају, према њеним речима, да искристе своје полуге да зауставе насиље и провокације.

Ештонова захтева истрагу отмица, мучења и убиства на југоистоку Украјине. Она је такође тражила да се хитно ослободе незаконито затворени новинари, локални лидери и обични грађани.

15:30 Француска фрегата се упутила у Црно море - У правцу Црног мора плови још један ратни брод НАТО. Овог викенда ће у море упловити француска фрегата „Дуплекс“, јавили су у четвртак румунски медији.

Тренутно у Црном мору има три НАТО брода. То су амерички разарач и фрегата, и француски шпијунски брод. Према међународним споразумима они могу пловити Црним морем до краја априла.

15:20 Русија покренула ванредне војне вежбе на граници са Украјином због ескалације насиља - Русија је покренула велике војне вежбе на граници са Украјином због ескалације насиља у источној Украјини.

"Наређење да се користи сила против цивила је већ дато, а ако војна машинерија не буде заустављена, број од жртава ће само рasti", рекао је руски министар одбране Сергеј Шојгу током званичног састанка у Москви.

"Принуђени смо да реагујемо на ситуацију."

Шојгу је рекао да маневри укључују марш и снабдевање снага у јужним и западним војним окрузима, као и одвојене маневре ваздухопловства.

Шојгу је рекао да је 11.000 украјинских војника, 160 тенкова, 230 окlopних транспортера и најмање 150 артиљеријских оруђа укључено у операцију против антикијевских активиста.

"Национална гарда и екстремистички "Десни сектор" се боре против мирног становништва, као и добровољци Донбаса "антитерористичка" јединица. Такође, безбедносне и унутрашње снаге премештене из Луганска и Доњецка и других делова земље раде на сузбијању неслагања", рекао је министар.

Он је додао да су украјинске диверзантске јединице распоређене у близини руске границе.

Насупрот томе, Шојгу је рекао да је про-руских јединица "Самоодбране" око 2.000 и имају око 100 пушака, које су углавном били узети из локалних

полицијских станица.

15:10 Лавров: Сукоб у Славјанску је започео јер се Кијев узда у националисте - То што се дешава у Славјанску је резултат неодговорне политike Кијева, који се узда у ултранационалистичке покрете, које је према споразуму потписаном 21. фебруара требало разоружати, изјавио је руски министар спољних послова.

Споразум је бачен после државног удара у Украјини, подсећа Лавров. „Затим се појавила очигледна неспособност оних који су преузели власт да уведу елементарни ред у Кијеву и земљи, да обуздају екстремисте“, - нагласио је министар.

У четвртак су у Министарству унутрашњих послова Украјине изјавили да су снаге безбедности уклониле четири барикаде демонстраната, убиле петоро припадника народне самоодбране. Присталице федерализације кажу да је убијено двоје људи.

14:40 Општа мобилизација у Доњецку - Присталице федерализације у Доњецку су позвале своје истомишљенике на општу мобилизацију поводом војних акција кијевских власти у Славјанску, рекао је шеф комитета за односе са медијима самопроглашене Доњецке народне републике Александар Хрјаков

„Јутрос су кијевске власти започеле војну агресију против народа Донбаса“, каже Хрјаков. Активиста је додао да ће позив за мобилизацију бити упућен и становницима других градова Доњецке области.

14:35 Амбасадор РФ при НАТО - НАТО би морао да утиче на власти у Кијеву да зауставе војну операцију у југоисточној Украјини одмах и да започну са спровођењем Женевског документа.

14:25 Нападнути пункт у Славјанску

14:20 Самоодбрана одбила напад - Према саопштењима Росија 24, Самоодбрана је одбила напад на кључном пункту 3 км северно од Славјанска. Најмање три пешадијска оклопна возила су се морала повући.

14:15 Тенкови и оклопна возила у нападу на Славјанск - Пет активиста Самоодбране је наводно убијено, а један је повређен у источном украјинском граду Славјанск након што су власти у Кијеву послале тенкове и оклопна возила на локално становништво.

„Током антитерористичке операције, три контролна пункта подигнута од стране илегалних војних група су уништена у североисточном делу Славјанска“, саопштио је украјински МУП, додајући да је „најмање пет терориста убијено и да један полицајац рањен.“

Сведоци саопштавају преко Твитера да Самоодбрана пали гуме да омета улазак

пешадијских возила у град.

14:10 Славјанск

14:00 Пункт заузет од стране украјинских снага у Славјанску

13:55 На Славјанск кренуо "Десни сектор" уз подршку НАТО логистике - Извор у украјинском генералштабу је рекао за РИА Новости да је планирана операција против Славјанска планирана од стране службе безбедности земље, и да министар унутрашњих послова Арсен Аваков више није одговоран за рад.

Снаге ангажоване око Славјанска се састоје од око 5.000 милитаната из екстремистичке групе "Десни сектор" које делују самостално. Њима обавештајно-логистичку подршку пружа НАТО, као и што им доставља авионске снимке региона. Подаци се достављају преко курира да би се избегло пресретање.

Кијев не планира да распореди трупе у кризним регионима, јер су војници одбијали да се боре против сопственог народа.

13:45 Славјанск

13:40 МСП РФ: САД морају престати да оптужују Русију - Москва сматра да Вашингтон мора да прекине са измишљеним оптужбама на рачун Русије, поред осталог и због заједничког рада у регулисању украјинске кризе, изјавили су у четвртак у МИП-у Русије.

У дипломатском ресору су нагласили да је Русија отворена за поштен дијалог, али одбацује неосноване оптужбе, којима се представља лажна слика ситуације на Криму.

У руском министарству спољних послова изражавају чуђење због тога што САД одбијају да признају слободни референдум на полуострву 16. марта.

13:20 Украјинске снаге одлазе после напада на пункт у Славјанску

13:15 Нападнути пункт у Славјанску

13:10 Украјинске снаге поред Славјанска

13:00 Путин: Војна интервенција у Славјанску је злочин против народа - Кијевске власти су војном операцијом на југоистоку Украјине започеле казнену операцију против сопственог народа, изјавио је председник Русије Владимир Путин за време пленарне седнице првог Форума независних регионалних и локалних медија у Санкт Петербургу.

Осим тога, те акције кијевских власти ће проузроковати многе последице у

односима са Москвом, додао је Путин.

12:30 СБ Украјине назвао ситуацију у Славјанску неконтролисаном - Сада је ситуација у Славјанску неконтролисана и то што се тамо дешава треба да буде на савести оних људи који тероришу локално становништво.

И та пушкарања и експлозије су дела руку диверзаната, сепаратиста, људи с оружјем и тренутно немамо утицаја на њих, рекла је у четвртак руководилац прес центра СБ Украјине, Марина Остапенко. Она је подвукла да се борбна операција наставља. Ми не желимо да настрада мирно становништво, рекла је Остапенко.

12:10 ОДКБ неће више покушавати да ступи у контакт са НАТО-ом поводом Украјине - Организација уговора о колективној безбедности ће престати да покушава да ступи у контакт са НАТО-ом поводом ситуације у Украјини, изјавио је у четвртак генерални секретар Организације Николај Борђужа на прес конференцији у Москви.

ОДКБ ће развијати сарадњу са државама Пацифичког прстена, рекао је он.

„Јачаћемо сарадњу са Кином, посебно у супротстављању изазовима и претњама, сарадњу са Ираном у борби против трговине дрогом“, - нагласио је Борђужа.

11:25 Напади на пунктове Самоодбране у Славјанску

11:10 Неискоришћена могућност уједињења Европе после „хладног рата“ - Могућност уједињења Европе после завршетка „хладног рата“ је остала неискоришћена, изјавио је данас руски министар спољних послова Сергеј Лавров у разговору са студентима Московског државног института међународних односа.

И поред многих потписаних докумената на највишем нивоу, државе нису успеле да створе јединствену зону безбедности и стабилности на европском континенту.

Министар је рекао да руске иницијативе усмерене на партнёрске односе наилазе на неразумевање у Европи. Лавров сматра да је до уједињења Европе могло да дође путем јачања војно-техничких могућности Организације за европску безбедност и сарадњу.

10:30 Напад на припаднике Самоодбране у Славјанску - Непознати нападачи су напали контролни пункт у близини Славјанска у источној Украјини. Двоје људи је погинуло, рекла је портпарол локалне самоуправе Самоодбране Стела Хорошева.

„Нажалост, потврђени су извештаји пуцњаве. Сваке ноћи деси се некакав

инцидент на неком од наших контролних пунккова. Овај пут сумњиви наоружаних људи су пролазили, а чланови Самоодбране им пришли да провере своје легитимације. Али наоружани нападачи су отворили ватру."

Хорошева је саопштила да су снаге Самоодбране покренуле истрагу, покушавајући да сазнају ко стоји иза напада.

Готово истовремено појавили су се извештаји да су непознати наоружани нападачи отворили ватру у граду Артиомовск, у региону Доњецк.

10:20 Колона оклопних возила се креће према Славјанску

10:10 Лавров: САД и ЕУ покушали да спроведу „обојену револуцију“ у Украјини - „Сједињене Државе и Европска унија, ако говоримо отворено, покушале су још једну „обојену револуцију“, операцију неуставне промене режима“- рекао је Лавров.

Руски министар спољних послова је на Глобалном универзитетском форуму у четвртак пред студентима МГИМО изјавио да су Сједињене Америчке Државе и Европска унија покушале операцију неуставне промене режима у Украјини.

„Мало који озбиљни аналитичар не види да се не ради само о судбини Украјине, већ о томе да Украјину једноставно настављају да користе као пијуна у geopolитичкој игри“, - рекао је министар.

Западне партнere не брине то што покушавају да остваре своје замисли помоћу власти које се уздају у ултранационалистичке и неонацистичке снаге.

09:00 Словачки председник одбио размештање НАТО војске - Председник Словачке Иван Гашпарович није прихватио размештање НАТО контингента на територији земље поводом ситуације у Украјини.

„Чини ми се да данас то није потребно“, - рекао је Гашпарович у Братислави после седнице Савета безбедности Словачке.

Председник је још рекао да ће о ситуацији у Украјини разговарати у четвртак са руководством Чешке за време своје посете Прагу.

08:40 Међународни посматрачи забринути због насиља у Доњецкој области - Међународна посматрачка мисија у Украјини је забринута због насиља у Доњецкој области, стоји у објављеној данас изјави на сајту ОЕБС-а. Такав развој догађаја је алармантан, пише у документу. Поред осталог, спомиње се убиство посланика Доњецке области Владимира Рибака и претње на рачун новинара. Наглашено је да те чињенице противрече женевском споразуму о деескалацији конфликта.

08:30 Референдум о суверенитету истока Украјине 11. маја - Руководство

Доњецке народне републике ће одржати референдум о суверенитету у исто време кад и Луганска област, рекао је један од лидера републике Денис Пушилин.

„Референдум ће се одржати најкасније 11. маја“, - рекао је он и додао да ће суверенитет омогућити региону да ступи у федеративне или конфедеративне односе са било којом земљом, независно од географског положаја, укључујући Русију и Украјину, или да постане независна држава.

Пушилин је нагласио да се заказани 25. маја избори председника Украјине у том региону неће одржати и да ће до референдума Доњецка област плаћати порез Кијеву.

08:15 Луганск: Упознавање становништва са руковањем оружјем

08:00 Гаспром предлаже Украјини прелазак на авансно плаћање гаса - Руски Гаспром предлаже украјинској страни да пређу на систем авансног плаћања за гас, изјавио је у среду заменик председника холдинга Александар Медведев на 14. конференцији земаља ЗНД за нафту и гас у Паризу.

„Тако ћемо унапред знати за коју је количину гаса плаћено, колико ће бити узето из складишта гаса и колико ће бити испоручено“, - нагласио је Медведев.

Разлог за прелазак на други систем плаћања за гас је дуг Украјине који је првог априла изнео две милијарде двеста милиона долара.

07:45 Анализа ситуације у вези са слободом медија у Украјини није објективна - Представница ОЕБС-а Дуња Мијатовић, која је недавно посетила Украјину, представила је у интервјуу за Си-Ен-Ен необјективну анализу ситуације у вези са слободом медија у Украјини, кажу у министарству спољних послова Русије.

„Не желимо да верујемо да висока представница ОЕБС-а намерно фалсификује чињенице. Ипак, осим тога што намеће свету лажну слику догађаја у Украјини, она још и подрива ауторитет читаве Организације за европску безбедност и сарадњу“, - нагласили су у руском МСП-у.

Мијатовићева је у интервјуу само овлаш споменула више од 200 напада на новинаре на територији коју контролише кијевски режим.

07:30 „Црвена линија“ Сергеја Лаврова: Напад на руске грађане је напад на Русију - Министар спољних послова Русије Сергей Лавров први пут је отворено изјавио да ће Москва разматрати напад на руске грађане као напад на Русију. Ако будемо подвргнути нападу, наравно, одговорићемо на њега, рекао је Сергей Лавров у интервјуу руском каналу на енглеском језику Раша Тудеј.

Шеф руске дипломатије дотакао се у њему кризе у Украјини и могућих

одговора Москве на ескалацију напетости од стране америчке администрације.

Сергеј Лавров је давао интервју на енглеском и он је у суштини био директно обраћање јавности ЕУ и САД преко глава америчке администрације и европских влада. Тон интервјуа показује да Москва више нема намеру да се мери са колосалним размерама лажи, искривљавања руске политике, провокацијама кијевских власти и интригама Обамине администрације пред својим границама. Још ни један интервју Сергеја Лаврова о догађајима у Украјини није био дат у тако оштром и одлучним тоновима. Шеф руске дипломатије, један од најискуснијих светских дипломата, у суштини је подвукao црвену лнију иза које Кремљ неће дозволити неонацистичкој хунти у Кијеву и њеним покровитељима у Вашингтону да ступе. [Читајте више](#)

07:10 ЕУ, Украјина и Словачка преговарају о реверсу гаса - Европски комесар за енергију Гинтер Етингер ће у четвртак разговарати у Братислави о испорукама гаса у Украјину из Словачке са министрима за енергију ових земаља, рекао је представник прес службе комесара.

Саопштено је да се стране састају да припреме споразум о реверсним испорукама гаса. Украјинска компанија Нафтогас од априла ове године почиње да увози гас из Европе преко Польске. Али годишњи капацитет гасовода износи само милијарду и по кубика гаса. Зато Украјина покушава да се договори и са Словачком.

06:50 Русија тражи хитну дескалацију ситуације на југоистоку Украјине - Русија инсистира на хитној дескалацији ситуације на југоистоку Украјине, изјавили су данас у Министарству спољних послова.

Тражи се повлачење јединица украјинске армије из тог региона и почетак „правог дијалога“ који ће обухватити све регионе и политичке снаге Украјине.

„Кијев и Вашингтон намерно затварају очи пред провокацијама радикалних снага у главном граду и у градовима југоистока Украјине, наглашено је у документу. Ипак, Москва наставља да верује у озбиљност западних партнера који изјављују да желе да помогну мирном регулисању кризе у Украјини“.

06:30 „Десни сектор“ формира специјални батаљон на истоку Украјине - Украјински радикални националистички покрет „Десни сектор“ почeo је формирање „специјалног батаљона Донбаса“ у Доњецкој области, изјавио је у среду вођа покрета Дмитриј Јарош, за којим је расписана међународна потерница.

„Све своје радње ми усаглашавамо са руководством Савета за националну безбедност и одбрану Украјине, МУП-ом и Службом безбедности“, - изјавио је Јарош.

Он је рекао да се не боји да ће учешће бораца „Десног сектора“ у специјалној операцији на истоку провоцирати талас сукоба са становништвом.

24.04.2014.

23.04.2014.

17:15 Польска: највеће вежбе у последњих 40 година - У Польској су у среду почеле вежбе спасилачких, ватрогасних, полицијских и граничних снага. У тродневним вежбама учествује око три хиљаде припадника специјалних служби, три авиона и хеликоптер. Одлука о вежбама је донета поводом ситуације у Украјини.

Сценарио је следећи: између два војводства (Мазовског и Светокришког) појавила се вештачка граница којом треба патролирати, спречити илегални прелазак границе копном и ваздушним путем, контролисати талас избеглица и спречити инциденте.

Овако масовне вежбе у Польској нису организоване од средине седамдесетих година.

16:40 Прва изјава Валерија Болотова, народног губернатора Луганске области

16:20 Руске и немачке дипломате о Украјини - уживо

16:10 „Фич“: Европа ће тешко наћи замену за руски гас - Европи ће бити тешко да нађе други извор гаса и да задовољи потребе земаља које ће прве осетити несташницу у случају забране увоза руског гаса, пише у објављеном данас извештају рејтингске агенције „Фич“.

Стручњаци сматрају да ће забрана руског гаса довести до повећања цене за гас јер ће Европљанима бити тешко да смање потрошњу. У агенцији „Фич“ прогнозирају повремене прекиде испорука гаса преко Украјине, али кажу да је Европа за то спремнија јер има велике залихе, као и због гасовода који повезује Русију и Немачку. Европа увози из Русије око 27 одсто гаса који троши.

15:50 Словачка иступила против реверсних испорука гаса Украјини - Словачка не жeli реверсне испоруке европског гаса Украјини преко своје територије, мада је ЕУ одавно намеравала да тамо испоручује гас. Али технички реверс је врло компликовано извести.

Једина прихватљива варијанта била би транзит кроз Словачку. Ипак Словачка нећe кршити уговоре са Гаспромом и вршити реверсне испоруке Кијеву, изјавила је Братислава. Део цеви између две границе по уговору припада Гаспрому и сва питања реверса треба да решава руски холдинг. Зато једина

варијанта физичког реверса европског гаса у Украјину може да буде изградња новог гасовода.

Али преговори о том пројекту су зашли у ћорсокак и актуелна изјава Братиславе може да стави тачку на то питање. Словачкој није погодно да крши договор са Гаспромом. Као прво, она потпуно зависи од руског гаса. Као друго, Гаспром је платио унапред коришћење свих капацитета система за транспорт гаса Словачке.

15:30 Европска унија сматра да се Кијев придржава договора - Мајкл Ман, званични представник шефице европске дипломатије у разговору са новинарима у среду у Бриселу изјавио је да украјинска страна показује знаке реализације договора постигнутих на преговорима ЕУ.“

VI ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

- Naučno istraživanje manjina u postojećem naučnom fondu, bez obzira o kojoj naučnoj oblasti se radi, nužno zahteva kao osnovno polazište u svakom radu paradigmatski pristup i pripadnost određenim pravnim, političkim i metodološkim pravcima i orijentacijama. U skladu sa napred navedenim je formirana i konceptualizacija samog naučnog istraživanja pravnih i drugih pojava sa kojima sam se suočio prilikom izučavanja manjina, nacionalnih manjina i dobrsusjedskih odnosa.
- Prilikom izučavanja manjinskog pitanja utvrdili smo da se isto javlja se u procesu stvaranja buržoasko demokratskih država, tokom XVIII i početkom XIX veka, i to u Zapadnoj Evropi i jednim delom u Severnoj Americi. Možemo istaći nekoliko osnovnih karakteristika manjinskog pitanja u Zapadnoj Evropi na osnovu kriterijuma ispoljavanja: a) ono se ispoljavalo kao deo nacionalnog pitanja u procesu nastanka i razvoja buržoaskih država, b) javljalo se kao unutrašnje pitanje pojedinih država ili kao bilateralno pitanje država; c) u klasičnom obliku, kako je bilo shvaćeno u periodu između dva svetska rata u odnosu na centralnu i istočnu Evropu, i na terenu Zapadne Evrope, kao i u kasnijim periodima.
- Manjinsko pitanje u Otomanskoj imperiji bilo je regulisano sa aspekta položaja nemuslimana, hrišćana, kapitulacijama, fermanima. Posle Berlinskog kongresa, pa sve do I svetskog rata na balkanskom geopolitičkom prostoru bilo je zaključeno više međudržavnih ugovora kojima je regulisan položaj verskih i etničkih manjina kao i postupak prema njima. Manjinska pitanja posebno su bila uređena mirovnim ugovorima sklopljenim posle balkanskih ratova, do čije primene nije došlo, zbog Prvog svetskog rata.
- Kneževina Srbija niti Kraljevina Srbija sve do Berlinskog kongresa nije imala problema sa nacionalnim manjinama obzirom da njih nije bilo u većem broju. Naime, od 1878 do 1912 u Srbiji je samo u Preševu, Bujanovcu i Lebane, postojala arbanaška nacionalna manjina i manji broj muslimanskog življa. Prava nacionalnih manjina u Srbiji posle Balkanskih ratova (arbanaškoj, turskoj i bugarskoj manjini) su ostala pravno neregulisana sve do okončanja Prvog svetskog rata i nastanka Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.
- Završetkom Prvog svetskog rata došlo je, s jedne strane, do nestanka sa scene određenog broja država, a s druge, do nastanka novih država, koje su u osnovi bile „versajske“, kako po spoljnim, tako i po unutrašnjim svojstvima. To znači da su novonastale države u dobroj meri zaostale u svom unutrašnjem razvoju, bez razvijenih demokratskih institucija, sa vladajućim političkim strukturama koje su spolja podržavane, opterećene izuzetno

teškim društvenim, ekonomskim, političkim i nacionalnim protivurečnostima. U tim uslovima one su objektivno bile nesposobne, a nisu imale ni političku volju, da rešavaju manjinska pitanja. U Versajskom poretku u Evropi, u odnosu na manjine utvrđen je poseban međunarodni režim zaštite za ukupno sedamnaest država. Instrumenti kojim su bila regulisana pitanja manjinske zaštite pod garancijom Lige naroda bili su: a) međunarodni ugovori, b) jednostrane izjave pred Skupštinom Lige naroda, i c) odluke organa Lige naroda o postupku iz oblasti izvršenaj obaveza u pogledu zaštite manjina. Osnovni pristup kod ugovora o zaštiti manjina između dva rata, faktički je određivao položaj manjina, uslovno rečeno, na dva nivoa. S jedne strane, da je za jedan deo prava bilo odlučujuće unutrašnje pravo dotične zemlje, jer su ugovori obezbeđivali princip nediskriminacije, a s druge, istovremeno su ugovori obezbeđivali, npr. u osnovnom školstvu, i neka posebna prava koja se (u smislu preuzetih međunarodnih obaveza) nisu mogla sužavati pozivajući se na unutrašnje pravo države.

- Posle Potsdamske konferencije (17.VII – 02.VIII 1945.), stavljena je van snage međunarodna zaštita manjina pod garancijom Lige naroda usled promjenjenih političkih, vojnih i drugih uslova i okruženja posle Drugog svetskog rata. Tokom 1945. usvojena je Povelja OUN (1945) koja nije sadržavala odredbe o zaštiti manjina, ali je stavljen akcenat na poštovanje ljudskih prava bez rasne, polne, jezičke i verske diskriminacije, čime će se na indirekstan način poboljšati položaj manjina. Preciznija elaboracija ljudskih prava i sloboda, i zabrana diskriminacije sadržana je u jednom od bitnih dokumenata OUN – Univerzalnoj Deklaraciji o ljudskim pravima (1948), ali i u njoj odredbi o zaštiti manjina nije bilo. Klasifikacija manjina je usvojena tek memorandumom Generalnog sekretara UN pod nazivom „Definicija i klasifikacija manjina“ iz 1949 godine, kojоj je utvrđeno: a) Manjine koje su ranije činile nezavisnu naciju sa sopstvenom državom; b) Manjine koje su predstavljale deo naroda koji je živeo u sopstvenoj državi, a kasnije su izdvojene iz njene jurisdikcije i pripojene nekoj drugoj državi; c) Manjine koje su predstavljale ili još uvek predstavljaju regionalne ili na više strana raseljene grupe, koje mada povezane osećajem solidarnosti sa dominantnom grupom, nisu asimilovane od strane te grupe. Tokom kasnijih aktivnosti u okviru OUN na ovim pitanjima je nastavljen rad, kao i u okviru OEBS, EU, SFRJ i drugih nacionalnih država. Može se generalno istaći stav, da su prisutni različiti pristupi i odnosi prema manjinama i manjinskim autonomijama, kako tokom prošlog veka, tako i u prvoj deceniji XXI veka.
- Položaj Srba u Sloveniji nije kao položaj Slovenaca u Srbiji. Slovenija je ratifikovala Okvirnu konvenciju o nacionalnim manjinama, ali u Ustavu nije taj položaj priznala srpskoj zajednici. U Sloveniji ne postoji jedinstvena organizacija koja bi objedinjavala interes Srba, kao ni stalna direktna sprega

sa matičnom državom, izuzev preko delegata u Skupštini dijaspore. Može se istaći, da su određeni standardi zaštite nacionalnih manjina u Sloveniji definisani ustavom, ali samo za dve manjine koje su proglašene autohtonim, čiji broj ne prelazi 12.000, a druge su nepriznate iako imaju više od 100.000 pripadnika, među kojima su Srbi, Hrvati i Bošnjaci. S druge strane, položaj Slovenaca u Srbiji je isti kao i položaj drugih građana.

- Položaj Srba u Hrvatskoj i Hrvata je relativno sličan kao u Sloveniji. S jedne strane, Srbi imaju daleko manje prava u Hrvatskoj nego Hrvati u Srbiji.
- Generalno se može reći da je položaj Srba u bivšim republikama SFRJ daleko nepovoljniji nego položaj drugih nacionalnih manjina u Srbiji, što će u osnovi predstavljati određeni problem u međudržavnim i međunarodnim odnosima na prostoru bivše SFRJ u narednom periodu.
- Dobrosusjedski odnosi Srbije i drugih država, imajući posebno u vidu položaj nacionalnih manjina su uvek bili određeni državnim, političkim, ekonomskim, nacionalnim, verskim i drugim razlozima i interesima, kao i unutrašnjom i spoljnom politikom i diplomatskim aktivnostima, kako sa aspekta Srbije, tako i sa aspekta drugih država. Navedeni odnosi, shvaćeni u ukupnosti, mogu biti pozitivnog ili negativnog usmerenja ili u funkciji nametanja državnih i političkih interesa i ciljeva. Kada se razmatra politička praksa dobrosusjedskih odnosa, bilo između država ili između naroda ili nacija i nacionalnih manjina, iste ne može negovati samo jedna država, već to mora činiti i druga država, u obostranom interesu.
- Na dan 24.04.2014. dolazi do izuzetno zaoštrene političke situacije u Ukrajini u vezi sa položajem ruske nacionalne manjine. Međunarodna zajednica, velike sile, EU i druge države sa prostora Evrope imaju veoma različite političke stavove i politička ponašanja oko događanja u Ukrajini. Rasplet je objektivno moguće očekivati za relativno kratko vreme, u skladu sa političkim interesima pojedinih država i saveza država.
- Politička praksa u drugoj deceniji XXI veka pokazaće svu raznolikost pristupa rešavanju položaja nacionalnih manjina i odnos pojedinih država, saveza država, međunarodne zajednice u vezi sa pitanjima državnosti, suvereniteta, integriteta, kao i odnos prema politici sile odn. sili politike u aktuelnim savremenim političkim procesima.

PRILOZI

ZAKON

**O RATIFIKACIJI EVROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH
PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA, IZMENJENE U SKLADU SA
PROTOKOLOM BROJ 11, PROTOKOLA UZ KONVENCIJU ZA ZAŠTITU
LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA, PROTOKOLA BROJ 4 UZ
KONVENCIJU ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA
KOJIM SE OBEZBEĐUJU IZVESNA PRAVA I SLOBODE KOJI NISU
UKLJUČENI U KONVENCIJU I PRVI PROTOKOL UZ NJU, PROTOKOLA
BROJ 6 UZ KONVENCIJU ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH
SLOBODA O UKIDANJU SMRTNE KAZNE, PROTOKOLA BROJ 7 UZ
KONVENCIJU ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA,
PROTOKOLA BROJ 12 UZ KONVENCIJU ZA ZAŠTITU LJUDSKIH
PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA I PROTOKOLA BROJ 13 UZ
KONVENCIJU ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA
O UKIDANJU SMRTNE KAZNE U SVIM OKOLOSTIMA**

*("Sl. list SCG - Međunarodni ugovori", br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i "Sl.
glasnik RS - Međunarodni ugovori", br. 12/2010)*

ČLAN 1

Ratificuje se Evropske konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjena u skladu sa Protokolom broj 11, koja je sačinjena 4. novembra 1950. godine u Rimu, Protokol uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji je sačinjen 20. marta 1952. godine u Rimu, Protokol broj 4 uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeduju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i Prvi Protokol uz nju, koji je sačinjen 16. septembra 1963. godine u Strazburu, Protokol broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrтne kazne, koji je sačinjen 28. aprila 1983. godine u Strazburu, Protokol broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji je sačinjen 22. novembra 1984. godine u Strazburu, Protokol broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koji je sačinjen 4. novembra 2000. godine u Rimu i Protokol broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrтne kazne u svim okolnostima, koji je sačinjen 3. maja 2002. godine u Viljonusu, u originalu na engleskom i francuskom jeziku.

ČLAN 2

Tekst Konvencije sa protokolima navedenim u članu 1, u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na srpski jezik, glasi:

**EVROPSKA KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I
OSNOVNIH SLOBODA IZMENJENA U SKLADU S PROTOKOLOM BR. 11**

(Prečišćeni tekst sa ugrađenim izmenama i Protokolom br. 14)

Rim 4. novembra 1950. godine

Vlade potpisnice ove Konvencije, kao članice Saveta Evrope,

Imajući u vidu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija proglašila 10. decembra 1948;

Imajući u vidu da ova Deklaracija ima za cilj da osigura opšte i stvarno priznanje i poštovanje prava proglašenih u njoj;

Imajući u vidu da je cilj Saveta Evrope postizanje većeg jedinstva između njegovih članica i da je očuvanje i razvijanje osnovnih ljudskih prava i sloboda jedan od načina na koji tom cilju treba stremiti,

Potvrđujući iznova svoju duboku veru u one osnovne slobode koje su temelj pravde i mira u svetu i koje se najbolje održavaju stvarnom političkom demokratijom, s jedne strane, i zajedničkim shvatanjem i poštovanjem ljudskih prava od kojih one zavise, s druge strane;

Rešene da, kao vlade evropskih zemalja koje su sličnih pogleda i imaju zajedničko nasleđe političkih tradicija, ideale, slobode i vladavine prava, preduzmu prve korake za skupno ostvarivanje izvesnih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1

Obaveza poštovanja ljudskih prava

Visoke strane ugovornice jemče svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I ove Konvencije.

**Deo I
PRAVA I SLOBODE**

Član 2

Pravo na život

1. Pravo na život svake osobe zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namerno liшен života, sem prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.
2. Lišenje života se ne smatra protivnim ovom članu ako proistekne iz upotrebe sile koja je apsolutno nužna:
 - a) radi odbrane nekog lica od nezakonitog nasilja;
 - b) da bi se izvršilo zakonito hapšenje ili sprečilo bekstvo lica zakonito lišenog slobode;
 - c) prilikom zakonitih mera koje se preduzimaju u cilju suzbijanja nereda ili pobune.

Član 3

Zabrana mučenja

Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 4

Zabrana ropstva i prinudnog rada

1. Niko se ne sme držati u ropstvu ili ropskom položaju.
2. Ni od koga se ne može zahtevati da obavlja prinudni ili obavezni rad.
3. Za svrhe ovog člana izraz "prinudni ili obavezni rad" ne obuhvata:
 - a) rad uobičajen u sklopu lišenja slobode određenog u skladu sa odredbom člana 5 ove Konvencije ili tokom uslovnog otpusta;
 - b) službu vojne prirode ili, u zemljama u kojima se priznaje prigovor savesti, službu koja se zahteva umesto odsluženja vojne obaveze;

- c) rad koji se iziskuje u slučaju kakve krize ili nesreće koja preti opstanku ili dobrobiti zajednice;
- d) rad ili službu koji čine sastavni deo uobičajenih građanskih dužnosti.

Član 5

Pravo na slobodu i bezbednost

1. Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

- a) u slučaju zakonitog lišenja slobode na osnovu presude nadležnog suda;
- b) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode zbog neizvršenja zakonite sudske odluke ili radi obezbeđenja ispunjenja neke obaveze propisane zakonom;
- c) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsку vlast zbog opravdane sumnje da je izvršilo krivično delo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi se predupredilo izvršenje krivičnog dela ili bekstvo po njegovom izvršenju;
- d) u slučaju lišenja slobode maloletnog lica na osnovu zakonite odluke u svrhu vaspitnog nadzora ili zakonitog lišenja slobode radi njegovog privođenja nadležnom organu;
- e) u slučaju zakonitog lišenja slobode da bi se spričilo širenje zaraznih bolesti, kao i zakonitog lišenja slobode duševno poremećenih lica, alkoholičara ili uživalaca droge ili skitnica;
- f) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode lica da bi se spričio njegov neovlašćeni ulazak u zemlju, ili lica protiv koga se preduzimaju mere u cilju deportacije ili ekstradicije.

2. Svako ko je uhapšen biće odmah i na jeziku koji razume obavešten o razlozima za njegovo hapšenje i o svakoj optužbi protiv njega.

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1.c ovog člana biće bez odlaganja izведен pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije i imaće pravo da mu se суди u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode ima pravo da pokrene postupak u kome će sud hitno ispitati zakonitost lišenja slobode i naložiti puštanje na slobodu ako je lišenje slobode nezakonito.
5. Svako ko je bio uhapšen ili lišen slobode u suprotnosti s odredbama ovog člana ima utuživo pravo na naknadu.

Član 6

Pravo na pravično suđenje

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.
2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.
3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:
 - a) da u najkraćem mogućem roku, podrobnio i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;
 - b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;
 - c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju;
 - d) da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispitaju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;
 - e) da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Član 7

Kažnjavanje samo na osnovu zakona

1. Niko se ne može smatrati krivim za krivično delo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vreme kada je izvršeno, nije predstavljalo krivično delo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu. Isto tako, ne može se izreći stroža kazna od one koja je bila propisana u vreme kada je krivično delo izvršeno.
2. Ovaj član ne utiče na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vreme izvršenja smatralo krivičnim delom prema opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.

Član 8

Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.
2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 9

Sloboda misli, savesti i veroispovesti

1. Svako ima pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti; ovo pravo uključuje slobodu promene vere ili uverenja i slobodu čoveka da, bilo sam ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava veru ili uverenje molitvom, propovedi, običajima i obredom.
2. Sloboda ispovedanja vere ili ubedjenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu javne bezbednosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 10

Sloboda izražavanja

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanje i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

Član 11

Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući pravo da osniva sindikat i učlanjuje se u njega radi zaštite svojih interesa.

2. Za vršenje ovih prava neće se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim se članom ne sprečava zakonito ograničavanje vršenja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Član 12

Pravo na sklapanje braka

Muškarci i žene odgovarajućeg uzrasta imaju pravo da stupaju u brak i zasnivaju porodicu u skladu s unutrašnjim zakonima koji uređuju vršenje ovog prava.

Član 13

Pravo na delotvorni pravni lek

Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu.

Član 14

Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

Član 15

Odstupanje u vanrednim okolnostima

1. U doba rata ili druge javne opasnosti koja preti opstanku nacije, svaka Visoka strana ugovornica može da preduzme mere koje odstupaju od njenih obaveza po ovoj Konvenciji, i to u najnužnijoj meri koju iziskuje hitnost situacije, s tim da takve mere ne budu u neskladu s njenim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.
2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanja od člana 2. osim u pogledu smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima, ili člana 3, 4. (stav 1) i 7.
3. Svaka Visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupi od odredbi Konvencije obaveštava u potpunosti generalnog sekretara Saveta Evrope o merama koje preduzima i razlozima za njih. Ona takođe obaveštava generalnog sekretara Saveta Evrope kada takve mere prestanu da deluju i kada odredbe Konvencije ponovo počnu da se primenjuju u potpunosti.

Član 16

Ograničenja političke aktivnosti stranaca

Nijedna odredba članova 10, 11. i 14. neće se tumačiti tako da sprečava Visoke strane ugovornice da ograničavaju političku delatnost stranaca.

Član 17

Zabrana zloupotrebe prava

Ništa u ovoj Konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumeva pravo bilo koje države, grupe ili lica da se upuste u neku delatnost ili izvrše neki čin koji je usmeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda ili na njihovo ograničavanje u većoj meri od one koja je predviđena Konvencijom.

Član 18

Granice korišćenja ograničenja prava

Ograničenja navedenih prava i sloboda koja su dozvoljena ovom Konvencijom neće se primenjivati ni u koje druge svrhe sem onih zbog kojih su propisana.

Deo II EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Član 19

Uspostavljanje Suda

Da bi se obezbedilo poštovanje obaveza iz Konvencije i protokola uz nju koje su prihvatile Visoke strane ugovornice, ustanovljava se Evropski sud za ljudska prava, u daljem tekstu "Sud". Sud će raditi kao stalni organ.

Član 20

Broj sudija

Sud se sastoji od onolikog broja sudija koliko je Visokih strana ugovornica.

Član 21

Uslovi za izbor

1. Sudije moraju imati visoki moralni ugled i posedovati kvalifikacije potrebne za obavljanje visokih sudske funkcija, odnosno biti priznati pravni stručnjaci.
2. Sudije služe u ličnom svojstvu.

3. Tokom svog mandata sudije se ne mogu baviti poslovima koji su nespojivi s njihovom nezavisnošću, nepristrasnošću ili zahtevima stalne službe; sva pitanja u vezi s primenom ovog stava rešava Sud.

Član 22

Izbor sudija

1. Za svaku stranu ugovornicu sudiju bira Parlamentarna skupština većinom glasova, sa liste od tri kandidata koje dotična Visoka strana ugovornica predloži.
2. (*brisani*).

Član 23

Mandat i prestanak mandata

1. Sudije se biraju na period od devet godina. One se ne mogu ponovo birati.
2. Sudiji ističe mandat kada navrši 70 godina života.
3. Sudije ostaju na dužnosti dok im se ne odredi zamena. Međutim, oni nastavljaju da rade na predmetima koje su već uzeli u razmatranje.
4. Sudija se ne može razrešiti funkcije osim ako druge sudije ne odluče dvotrećinskom većinom da on više ne ispunjava potrebne uslove.

Član 24

Sekretarijat i izvestioci

1. Sud ima sekretarijat čije se funkcije i organizacija utvrđuju Poslovnikom Suda.
2. Kada zaseda sudija pojedinac, Sudu pomažu izvestioci koji su potčinjeni predsedniku Suda. Oni čine deo Sekretarijata Suda.

Član 25

Opšta sednica Suda

Na opštoj sednici Sud:

- a) bira predsednika i jednog ili dva potpredsednika Suda na period od tri godine; oni se mogu ponovo birati;

- b) ustanovljava veća za određeni vremenski period;
- c) bira predsednika veća Suda; oni se mogu ponovo birati;
- d) usvaja poslovnik Suda;
- e) bira sekretara Suda i jednog ili više njegovih zamenika;
- f) podnosi zahtev u skladu sa članom 26. stav 2.

Član 26

Sudija pojedinac, odbori, veća i Veliko veće

1. Sud razmatra predmete od strane sudije pojedinca, u odborima od tri sudije, veću od sedam sudija i u Velikom veću od sedamnaest sudija. Veća Suda ustanovljavaju odbore za određen vremenski period.
2. Na zahtev Opšte sednice Suda, Komitet ministara može, jednoglasnom odlukom i za određeni period, da broj sudija veća smanji na pet.
3. Kada sudi kao sudija pojedinac, sudija ne može da razmatra predstavku podnetu protiv visoke strane ugovornice sa čije liste je izabran.
4. Po službenoj dužnosti u sastav veća i Velikog veća ulazi sudija izabran sa liste visoke strane ugovornice. Ako takvog nema ili nije u mogućnosti da učestvuje u radu, u svojstvu sudije sedi lice koga izabere predsednik Suda sa liste koju unapred podnosi ta visoka strana ugovornica.
5. U sastav Velikog veća ulaze i predsednik i potpredsednici Suda, predsednici veća i druge sudije izabrane u skladu sa Poslovnikom Suda. Kada se predmet iznese pred Veliko veće na osnovu člana 43, sudije članovi veća koje je donelo presudu ne mogu učestvovati u radu Velikog veća, s izuzetkom predsednika Veća i sudije koji je izabran sa liste visoke strane ugovornice.

Član 27

Nadležnost sudije pojedinca

1. Sudija pojedinac može da proglaši neprihvatljivom ili da skine s liste predmeta Suda predstavku podnetu na osnovu člana 34, ako se takva odluka može podneti bez daljeg ispitivanja.

2. Ova odluka je konačna.
3. Ako sudija pojedinac ne proglaši predstavku neprihvatljivom ili je ne skine s liste predmeta Suda, ustupiće je nekom od odbora ili veća na dalji postupak.

Član 28

Nadležnost odbora

1. Predstavku podnetu u skladu s članom 34. odbor može jednoglasnom odlukom:
 - a) da proglaši neprihvatljivom ili je skine s liste predmeta, ako se takva odluka može doneti bez daljeg ispitivanja; ili
 - b) da proglaši neprihvatljivom i istovremeno doneše presudu o suštini spora, ako je pitanje koje je predmet spora, a odnosi se na tumačenje ili primenu Konvencije ili protokola uz nju, već podrobno elaborirano u sudskej praksi Suda.
2. Odluke i presude donete na osnovu stava 1. su konačne.
3. Ako sudija izabran sa liste visoke strane ugovornice ne učestvuje u radu odbora, odbor može u svakoj fazi postupka da pozove tog sudiju da zauzme mesto jednog od članova tog odbora, uzimajući u obzir sve relevantne činjenice, uključujući i to da li je ta visoka strana ugovornica osporila primenu procedure predviđene stavom 1. tačka b).

Član 29

Odluke veća o prihvatljivosti i suštini stvari

1. Ako nije doneta odluka na osnovu članova 27. i 28., niti je izrečena presuda na osnovu člana 28., veća odlučuje o prihvatljivosti i suštini pojedinačnih predstavki podnetih na osnovu člana 34. Odluka o prihvatljivosti može se doneti posebno.
2. Veća odlučuje i o prihvatljivosti i suštini međudržavnih predstavki podnetih na osnovu člana 33. Odluka o prihvatljivosti donosi se posebno osim kada Sud, u izuzetnim slučajevima, ne odluči drugačije.
3. (*brisani*).

Član 30

Ustupanje nadležnosti Velikom veću

Ako se povodom predmeta koji veće razmatra pokrene neko ozbiljno pitanje od značaja za tumačenje Konvencije ili protokola uz nju, ili ako rešenje pitanja pred većem može da dovede do rezultata koji nije u saglasnosti s nekom prethodno donetom presudom Suda, veće može, sve dok ne doneše presudu, da ustupi nadležnost Velikom veću, izuzev kada se tome protivi jedna od stranaka u sporu.

Član 31

Ovlašćenja Velikog veća

Veliko veće:

- a) odlučuje o predstavkama podnetim na osnovu člana 33. i člana 34, kada mu neko od veća ustupi nadležnost na osnovu člana 30. ili kada mu je predmet upućen na osnovu člana 43;
- b) odlučuje o pitanjima koja Sudu upućuje Komitet ministara u skladu s članom 46, stav 4; i
- c) razmatra zahteve za savetodavna mišljenja podnete na osnovu člana 47.

Član 32

Nadležnost Suda

1. Nadležnost Suda se proteže na sve predmete koji se tiču tumačenja i primene ove Konvencije i protokola uz nju, a koji su mu upućeni na osnovu članova 33, 34, 46. i 47.
2. U sporovima oko nadležnosti odlučuje Sud.

Član 33

Međudržavni sporovi

Svaka Visoka strana ugovornica može ukazati Sudu na svaku povredu odredbi Konvencije ili protokola uz nju za koju smatra da se može pripisati nekoj drugoj Visokoj strani ugovornici.

Član 34

Pojedinačne predstavke

Sud može da prima predstavke od svake osobe, nevladine organizacije ili grupe lica koji tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili protokolima uz nju, učinjene od strane neke Visoke strane ugovornice. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju stvarno vršenje ovog prava.

Član 35

Uslovi prihvatljivosti

1. Sud može uzeti predmet u postupak tek kada se iscrpu svi unutrašnji pravni lekovi, u skladu sa opštepriznatim načelima međunarodnog prava, i u roku od šest meseci od dana kada je povodom njega doneta pravosnažna odluka.
2. Sud ne postupa po pojedinačnoj predstavci podnetoj na osnovu člana 34. koja je:
 - a) anonimna, ili
 - b) u suštini istovetna s predstavkom koju je Sud već razmatrao, ili koja je već podneta nekoj drugoj međunarodnoj instanci radi ispitivanja, odnosno rešavanja a ne sadrži nove relevantne činjenice.
3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34. ako:
 - a) smatra da je predstavka nespojiva sa odredbama Konvencije ili protokola uz nju, očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava na predstavku; ili
 - b) smatra da podnositelj predstavke nije značajnije oštećen, osim ako poštovanje ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju ne zahteva ispitivanje suštine predstavke, s tim da se predstavka ne može odbaciti po ovom osnovu ukoliko slučaj nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud.
4. Sud odbacuje svaku predstavku koju smatra neprihvatljivom u smislu ovog člana. On to može učiniti u svakoj fazi postupka.

Član 36

Intervencija trećih lica

1. Visoka strana ugovornica čiji je podnositelj predstavke državljanin može podneti pisani podnesak i uzeti učešće u raspravi u predmetima pred većem ili Velikim većem.
2. Predsednik Suda može u interesu ispravnog postupanja pozvati Visoku stranu ugovornicu koja nije strana u postupku ili svako zainteresovano lice koje nije podnositelj predstavke da podnesu pisani podnesak ili uzmu učešće u raspravi.
3. Komesar za ljudska prava Saveta Evrope može podneti pisani podnesak i uzeti učešće u raspravi u predmetima pred većem ili Velikim većem.

Član 37

Brisanje predstavki

1. Sud u svakoj fazi postupka može odlučiti da izbriše predstavku sa liste predmeta ako se na osnovu okolnosti može zaključiti:
 - a) da podnositelj predstavke ne namerava da dalje učestvuje u postupku; ili
 - b) da je stvar rešena; ili
 - c) da iz svakog drugog razloga koji Sud utvrdi nije više opravdano nastaviti sa ispitivanjem predstavke.

Međutim, Sud nastavlja s ispitivanjem predstavke ako je to potrebno radi poštovanja ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju.

2. Sud može odlučiti da predstavku vrati na svoju listu predmeta ako smatra da okolnosti to nalažu.

Član 38

Ispitivanje predmeta

Sud razmatra predstavku zajedno s predstavnicima stranaka i, ako je to potrebno, preduzima istragu za čije će mu efikasno sprovođenje visoke strane ugovornice u pitanju obezrediti sve neophodne uslove.

Član 39

Prijateljska poravnjanja

1. U svakoj fazi postupka Sud se može staviti na raspolaganje stranama u sporu kako bi se postiglo prijateljsko poravnjanje zasnovano na poštovanju ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju.
2. Postupak koji se vodi na osnovu stava 1. poverljive je prirode.
3. Ako se postigne prijateljsko rešenje, Sud skida predmet sa svoje liste odlukom koja sadrži kratak opis činjenica i postignutog rešenja.
4. Odluka se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda izvršenje odredbi prijateljskog poravnjanja predviđenih odlukom.

Član 40

Javna rasprava i uvid u spise

1. Rasprave su javne, sem kada Sud u posebnim okolnostima odluči drukčije.
2. Spisi deponovani kod Sekretara dostupni su javnosti, sem kada predsednik Suda odluči drukčije.

Član 41

Pravično zadovoljenje

Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.

Član 42

Presude veća

Presude veća postaju pravosnažne u skladu s odredbama člana 44, stav

Član 43

Obraćanje Velikom veću

1. U roku od tri meseca od dana donošenja presude veća svaka stranka može, u posebnim slučajevima, da zahteva da se predmet iznese pred Veliko veće.
2. Kolegijum od pet sudija Velikog veća prihvatiće zahtev ako se predmet tiče nekog značajnog pitanja vezanog za tumačenje Konvencije ili ozbiljnog pitanja od opšte važnosti.
3. Ako kolegijum prihvati zahtev, Veliko veće odlučuje o predmetu presudom.

Član 44

Pravosnažne presude

1. Presuda Velikog veća je pravosnažna.
2. Presuda veća je pravosnažna:
 - a) kada stranke izjave da neće zahtevati da se predmet iznese pred Veliko veće; ili
 - b) tri meseca posle donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko veće; ili
 - c) kada kolegijum odbije zahtev za obraćanje Velikom veću na osnovu člana 43.
3. Pravosnažna presuda se objavljuje.

Član 45

Obrazloženja presuda i odluka

1. Obrazloženje se daje za presude i za odluke kojima se predstavka proglašava prihvatljivom ili neprihvatljivom.
2. Ako presuda u celosti ili jednom svom delu ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo da iznese izdvojeno mišljenje.

Član 46

Obaveznost i izvršenje presuda

1. Visoke strane ugovornice se obavezuju da se povicaju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.
2. Pravosnažna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje.
3. Ako Komitet ministara smatra da praćenje izvršenja pravosnažne presude remeti neki problem u vezi sa tumačenjem presude, može se obratiti Sudu radi donošenja odluke povodom pitanja tumačenja. Za odluku o obraćanju Sudu potrebna je dvotrećinska većina glasova predstavnika koji sede u Komitetu.
4. Ako Komitet ministara smatra da neka visoka strana ugovornica odbija da se povicuje pravosnažnoj presudi u predmetu u kojem je stranka, on može, nakon što zvanično obavesti tu visoku stranu ugovornicu, a na osnovu odluke usvojene dvotrećinskom većinom glasova predstavnika koji sede u Komitetu, da se Sudu obrati pitanjem da li je ta visoka strana ugovornica propustila da ispuni svoju obavezu iz stava 1.
5. Ako Sud utvrdi da postoji povreda stava 1, upućuje predmet Komitetu ministara radi razmatranja mera koje treba preduzeti. Ako Sud utvrdi da stav 1. nije prekršen, vratiće predmet Komitetu ministara koji zaključuje raspravu o predmetu.

Član 47

Savetodavna mišljenja

1. Na zahtev Komiteta ministara Sud može da daje savetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja se tiču tumačenja Konvencije i protokola uz nju.
2. Takva mišljenja se ne mogu baviti pitanjima koja se odnose na sadržaj ili obuhvat prava i sloboda ustanovljenih Delom I Konvencije i protokolima uz nju, kao ni bilo kojim drugim pitanjem koje bi Sud ili Komitet ministara mogli da razmatraju u vezi s postupcima koji se mogu pokrenuti u skladu sa Konvencijom.
3. Za odluke Komiteta ministara da zahteva savetodavno mišljenje Suda potrebna je većina glasova predstavnika koji imaju pravo da u Komitetu zasedaju.

Član 48

Nadležnost Suda da daje savetodavna mišljenja

Sud odlučuje da li zahtev za davanje savetodavnog mišljenja koji podnese Komitet ministara spada u njegovu nadležnost određenu članom 47.

Član 49

Obrazloženje savetodavnih mišljenja

1. Savetodavna mišljenja Suda se obrazlažu.
2. Ako savetodavno mišljenje u celosti ili jednom svom delu ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo da iznese izdvojeno mišljenje.
3. Savetodavna mišljenja Suda dostavljaju se Komitetu ministara.

Član 50

Troškovi Suda

Troškove Suda snosi Savet Evrope

Član 51

Privilegije i imuniteti sudija

Tokom vršenja svoje funkcije sudske uživaju privilegije i imunitete predviđene članom 40 Statuta Saveta Evrope i sporazumima donetim na osnovu njega.

**Deo III
OSTALE ODREDBE**

Član 52

Obaveštenja generalnom sekretaru

Po prijemu zahteva od generalnog sekretara Saveta Evrope, svaka Visoka strana ugovornica pružiće objašnjenje o načinu na koji njeno unutrašnje pravo obezbeđuje stvarnu primenu svih odredaba ove Konvencije.

Član 53

Obezbedenje postojećih ljudskih prava

Nijedna odredba ove Konvencije neće se tumačiti tako da ograničava odnosno ugrožava ljudska prava i osnovne slobode koji bi bili priznati po zakonima svake Visoke strane ugovornice ili po svakom drugom sporazumu čija je ona strana ugovornica.

Član 54

Ovlašćenja Komiteta ministara

Ništa u ovoj Konvenciji ne dira u ovlašćenja koja su data Komitetu ministara Statutom Saveta Evrope.

Član 55

Isključenje drugih načina za rešavanje spora

Visoke strane ugovornice saglasile su se da se neće koristiti, izuzev ako postoji poseban sporazum, postojećim međusobnim ugovorima, konvencijama ili deklaracijama kako bi neki spor koji proizlazi iz tumačenja ili primene ove Konvencije putem predstavke podnela da se rešava nekim drugim načinom, a ne onima koji su predviđeni ovom Konvencijom.

Član 56

Teritorijalna primena

1. Prilikom ratifikacije, ili u svako doba posle toga, svaka država može izjaviti, putem notifikacije upućene generalnom sekretaru Saveta Evrope, da će se u skladu sa odredbama stava 4. ovog člana ova Konvencija primenjivati na sve ili na neku od teritorija za čije je međunarodne odnose odgovorna.
2. Konvencija će se primenjivati na teritoriju ili teritorije označene u notifikaciji počev od tridesetog dana po prijemu ove notifikacije od strane generalnog sekretara Saveta Evrope.
3. Pri primeni odredaba ove Konvencije na takvim teritorijama vodiće se računa o lokalnim potrebama.

4. Svaka država koja je dala izjavu u saglasnosti sa stavom 1 ovog člana može u svako doba posle toga izjaviti da prihvata nadležnost Suda u pogledu primanja predstavki od pojedinaca nevladinih organizacija ili grupa lica prema odredbama člana 34. Konvencije, a u odnosu na neku ili više teritorija na koje se izjava odnosi.

Član 57

Rezerve

1. Prilikom potpisivanja ove Konvencije, ili prilikom deponovanja instrumenta ratifikacije, svaka država može staviti rezervu na svaku pojedinu odredbu Konvencije u obimu u kome neki zakon koji je tada na snazi na njenoj teritoriji nije saglasan sa tom odredbom. Rezerve opštег karaktera nisu dozvoljene na osnovu ovog člana.

2. Svaka rezerva stavlјena na osnovu ovog člana sadrži kratku izjavu o zakonu u pitanju.

Član 58

Otkazivanje

1. Visoka strana ugovornica može otkazati ovu Konvenciju tek po proteku pet godina od dana kada je postala strana ugovornica i to putem otkaza sa šestomesечnim otkaznim rokom, koji se dostavlja generalnom sekretaru Saveta Evrope, koji o tome obaveštava druge Visoke strane ugovornice.

2. Otkaz ne može imati za posledicu da se Visoka strana ugovornica u pitanju oslobodi svojih obaveza prema ovoj Konvenciji u pogledu svake radnje učinjene do dana kada je otkaz počeo da dejstvuje, a koja bi mogla da predstavlja kršenje tih obaveza.

3. Pod ovim istim uslovima, svaka Visoka strana ugovornica koja prestane da bude članica Saveta Evrope prestaje da bude i ugovornica ove Konvencije.

4. Saglasno odredbama prethodnih stavova, Konvencija se može otkazati u odnosu na svaku teritoriju za koju je saglasno odredbama člana 56. izjavljeno da se primenjuje.

Član 59

Potpis i ratifikacija

1. Ova Konvencija je otvorena za potpis članicama Saveta Evrope. Ona se ratificuje. Ratifikacije se deponuju kod generalnog sekretara Saveta Evrope.
2. Evropska unija može da pristupi ovoj konvenciji.
3. Ova Konvencija stupa na snagu posle deponovanja deset instrumenata ratifikacije.
4. U pogledu svake potpisnice koja je bude ratifikovala posle toga, Konvencija stupa na snagu na dan kada ona deponuje svoj instrument ratifikacije.
5. Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava sve članice Saveta Evrope o stupanju na snagu ove Konvencije, o imenima visokih strana ugovornica koje su je ratifikovale i o svim instrumentima ratifikacije naknadno deponovanim.

Sačinjeno u Rimu, dana 4. novembra 1950, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar će dostaviti overene prepise svakoj potpisnici.

**PROTOKOL UZ KONVENCIJU ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I
OSNOVNIH SLOBODA, IZMENJENU U SKLADU S PROTOKOLOM BR. 11**

Pariz, 20. marta 1952. godine

Vlade potpisnice, kao članice Saveta Evrope.

Rešene da preduzmu korake da bi osigurale skupno sprovođenje izvesnih prava i sloboda koji nisu uključeni u Deo I Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu "Konvencija"),

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1[p1]

Zaštita imovine

Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu s opštim interesima ili da bi obezbedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.

Član 2[p1]

Pravo na obrazovanje

Niko ne može biti lišen prava na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija u oblasti obrazovanja i nastave država poštuje pravo roditelja da obezbede obrazovanje i nastavu koji su u skladu s njihovim verskim i filozofskim uverenjima.

Član 3[p1]

Pravo na slobodne izbore

Visoke strane ugovornice se obavezuju da u primerenim vremenskim razmacima održavaju slobodne izbore s tajnim glasanjem, pod uslovima koji obezbeđuju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tela.

Član 4

Teritorijalna primena

Svaka Visoka strana ugovornica može prilikom potpisivanja ili ratifikacije, ili u svako doba posle toga, dostaviti generalnom sekretaru Saveta Evrope izjavu o tome u kom obimu prihvata da se odredbe ovog Protokola primenjuju na teritorijama za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je označila u izjavi.

Svaka Visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stava može naknadno da dostavi novu izjavu kojom menja uslove sadržane u ranijoj izjavi ili ukida primenu odredbi ovog Protokola u odnosu na bilo koju teritoriju.

Izjava data u skladu sa ovim članom smatraće se kao da je data u skladu sa stavom 1, člana 56 Konvencije.

Član 5

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1, 2, 3. i 4. ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 6

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije; on se ratificuje istovremeno ili posle ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu posle deponovanja deset instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratifikovala posle toga, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponuje svoj instrument ratifikacije.

Instrumenti ratifikacije deponuju se kod generalnog sekretara Saveta Evrope, koji će sve članice obavestiti o imenima onih članica koje su izvršile ratifikaciju.

Sačinjeno u Parizu, dana 20. marta 1952, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar će dostaviti overene prepise vlasti svake države potpisnice.

**PROTOKOL BROJ 4 UZ KONVENCIJU ZA ZAŠТИTU LJUDSKIH PRAVA I
OSNOVNIH SLOBODA KOJIM SE OBEZBEĐUJU IZVESNA PRAVA I
SLOBODE KOJI NISU UKLJUČENI U KONVENCIJU I PRVI PROTOKOL
UZ NJU, IZMENJENU U SKLADU S PROTOKOLOM BR. 11**

Strazbur, 16. septembra 1963. godine

Nazivi dodatnih članova i tekst izmenjeni su u skladu sa odredbama Protokola broj 11 (ETS No. 155), danom stupanja na snagu 1. novembra 1998. godine.

Vlade potpisnice, kao članice Saveta Evrope,

Rešene da preduzmu korake da bi osigurale skupno sprovođenje izvesnih prava i sloboda koji nisu uključeni u Deo I Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu "Konvencija"), i članove 1. do 3. Prvog Protokola uz Konvenciju, potписаног u Parizu 20. marta 1952,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1[p4]

Zabrana kazne zatvora za dug

Niko se ne može lišiti slobode samo zato što nije u stanju da ispunji ugovornu obavezu.

Član 2[p4]

Sloboda kretanja

1. Svako ko se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ima, na toj teritoriji, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.
2. Svako je slobodan da napusti bilo koju zemlju, uključujući i sopstvenu.
3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na vršenje ovih prava sem onih koja su u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretku, za sprečavanje kriminala, za zaštitu zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

4. Prava iz stava 1. mogu se, takođe, u izvesnim oblastima podvrgnuti ograničenjima koja su uvedena u skladu sa zakonom i opravdana javnim interesom u demokratskom društvu.

Član 3[p4]

Zabrana proterivanja sopstvenih državljanina

1. Niko ne može biti proteran, bilo pojedinačnom bilo kolektivnom merom, s teritorije države čiji je državljanin.
2. Niko ne može biti lišen prava da uđe na teritoriju države čiji je državljanin.

Član 4[p4]

Zabrana grupnog proterivanja stranaca

Zabranjeno je kolektivno proterivanje stranaca.

Član 5[p4]

Teritorijalna primena

1. Svaka Visoka strana ugovornica može prilikom potpisivanja ili ratifikacije, ili u svako doba posle toga, dostaviti generalnom sekretaru Saveta Evrope izjavu o tome u kom obimu prihvata da se odredbe ovog Protokola primenjuju na teritorijama za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je označila u izjavi.
2. Svaka Visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stava može naknadno da dostavi novu izjavu kojom menja uslove sadržane u ranijoj izjavi ili ukida primenu odredbi ovog Protokola u odnosu na bilo koju teritoriju.
3. Izjava data u skladu s ovim članom smatraće se kao da je data u skladu sa stavom 1, člana 56. Konvencije.
4. Teritorija svake države na koju se primenjuje ovaj Protokol na osnovu ratifikacije ili prihvatanja, i svaka teritorija na koju se ovaj Protokol primenjuje na osnovu izjave te države date na osnovu ovog člana, smatraju se odvojenim teritorijama u smislu člana 2. i 3.
5. Država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1. ili 2. ovog člana može u svako doba izjaviti u ime jedne ili više teritorija na koje se izjava odnosi da prihvata nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa

pojedinaca prema odredbama člana 34. Konvencije, a u vezi članova 1. do 4. ovog Protokola.

Član 6[p4]

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1. do 5. ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 7[p4]

Potpis i ratifikacija

1. Ovaj Protokol je otvoren za potpis članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije; on se ratificuje istovremeno ili posle ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu posle deponovanja pet instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratifikovala posle toga, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponuje instrument ratifikacije.
2. Instrumenti ratifikacije deponuju se kod generalnog sekretara Saveta Evrope, koji će sve članice obavestiti o tome koje su članice izvršile ratifikaciju.

U potvrdu čega su dole potpisani, propisno ovlašćeni u tom cilju, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Strazburu, dana 16. marta 1963, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako merodavna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar će dostaviti overene prepise svakoj državi potpisnici.

**PROTOKOL BROJ 6 UZ KONVENCIJU ZA ZAŠТИTU LJUDSKIH PRAVA I
OSNOVNIH SLOBODA O UKIDANJU SMRTNE KAZNE, IZMENJENU U
SKLADU S PROTOKOLOM BR. 11**

Strazbur, 28. aprila 1983. godine

Države članice Saveta Evrope, potpisnice ovog Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisana u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu "Konvencija"),

Smatrajući da promene do kojih je došlo u nekoliko država članica Saveta Evrope izražavaju opštu težnju ka ukidanju smrtne kazne,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1[p6]

Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne može osuditi na smrtnu kaznu ili pogubiti.

Član 2[p6]

Smrtna kazna za vreme rata

Država može u svom zakonodavstvu da predviđa smrtnu kaznu za dela izvršena u doba rata ili neposredne ratne opasnosti; takva kazna primeniće se samo u slučajevima predviđenim zakonom i u skladu s njegovim odredbama. Država obaveštava generalnog sekretara Saveta Evrope o odgovarajućim odredbama tog zakona.

Član 3[p6]

Zabrana odstupanja

Nijedna odredba ovog Protokola ne može se ukinuti na osnovu člana 15. Konvencije.

Član 4[p6]

Zabrana rezervi

Na odredbe ovog Protokola ne mogu se stavljati rezerve na osnovu člana 57. Konvencije.

Član 5[p6]

Teritorijalna primena

1. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili kada deponuje instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja, da odredi teritoriju ili teritorije na koje se ovaj Protokol primenjuje.
2. Svaka država može, u svako doba posle toga, putem izjave upućene generalnom sekretaru Saveta Evrope, da proširi primenu ovog Protokola na bilo koju drugu teritoriju označenu u izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.
3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva stava može, u pogledu teritorije označene u njoj, da se povuče putem izjave upućene generalnom sekretaru. Povlačenje izjave ima dejstvo od prvog dana meseca koji nastupa nakon dana kada je generalni sekretar primio takvo obaveštenje.

Član 6[p6]

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1. do 5. ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 7[p6]

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis državama članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije. On se ratifikuje, prihvata ili odobrava. Država članica Saveta Evrope ne može da ratifikuje, prihvati ili odobri ovaj Protokol ako nije istovremeno ili prethodno ratifikovala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja se deponuju kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 8[p6]

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle dana kada je pet država članica Saveta Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj Protokol obavezuju u skladu sa odredbama člana 7.
2. U pogledu svake države članice koja posle toga izrazi svoj pristanak da je ovaj Protokol obavezuje, on stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle dana kada je deponovan instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Član 9[p6]

Funkcija depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava države članice Saveta Evrope o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu sa članovima 5. i 8;
- d) svakoj kojoj drugoj radnji, obaveštenju ili saopštenju u vezi s ovim Protokolom.

U potvrdu čega su dole potpisani, propisno ovlašćeni u tom cilju, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Strazburu, dana 28. aprila 1983, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope će dostaviti overene prepise svakoj državi članici Saveta Evrope.

PROTOKOL BROJ 7 UZ KONVENCIJU ZA ZAŠITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA IZMENJENU U SKLADU S PROTOKOLOM BR. 11

Strazbur, 22. novembar 1984. godine

Države potpisnice, članice Saveta Evrope,

Rešene da preduzmu dalje korake da bi osigurale skupno sprovođenje izvesnih prava i sloboda putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu, 4. novembra 1950 (u daljem tekstu "Konvencija"),

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1[p7]

Zaštita u postupku proterivanja stranaca

1. Stranac koji zakonito boravi na teritoriji jedne države ne može se iz nje proterati, osim na osnovu odluke donete u skladu sa zakonom, i ima pravo:

- a) da iznese razloge kojima osporava proterivanje;
- b) da se njegov slučaj preispita; i
- c) da u tu svrhu bude zastupljen pred nadležnim organom ili licem ili licima koja taj organ odredi.

2. Stranac se može proterati i pre nego što iskoristi svoja prava prema stavu 1. a, b i c ovog člana, ako je proterivanje neophodno u interesu javnog reda ili se temelji na razlozima nacionalne bezbednosti.

Član 2[p7]

Pravo na žalbu u krivičnim stvarima

1. Svako ko je odlukom suda osuđen za krivično delo ima pravo da njegovu osudu ili kaznu preispita viši sud. Ostvarivanje ovog prava, uključujući i osnove za njegovo korišćenje, uređuje se zakonom.

2. Ovo pravo može trpeti izuzetke kada je reč o delima manjeg značaja, koja su određena zakonom, ili u slučajevima kada je licu u pitanju u prvom stepenu studio najviši sud ili je bilo osuđeno na osnovu žalbe na oslobođajuću presudu.

Član 3[p7]

Naknada za pogrešnu osudu

Ako je neko lice bilo pravosnažnom presudom osuđeno zbog krivičnog dela i ako je kasnije njegova presuda bila ukinuta ili je bio pomilovan zbog toga što neka nova ili novootkrivena činjenica neosporno ukazuje da se radilo o sudske rešci, lice koje je pretrpelo kaznu kao posledicu takve osude dobiće naknadu u skladu sa zakonom ili praksom dotične države, osim ako se ne dokaže da je ono u potpunosti ili delimično odgovorno za to što nepoznata činjenica nije blagovremeno otkrivena.

Član 4[p7]

Pravo da se ne bude suđen ili kažnen dvaput u istoj stvari

1. Nikome se ne može ponovo suditi niti se može ponovo kazniti u krivičnom postupku u nadležnosti iste države za delo zbog koga je već bio pravosnažno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom te države.
2. Odredbe prethodnog stava ne sprečavaju ponovno otvaranje postupka u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom date države, ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u ranijem postupku došlo do bitne povrede koja je mogla da utiče na njegov ishod.
3. Ovaj se član ne može staviti van snage na osnovu člana 15. Konvencije.

Član 5[p7]

Jednakost supružnika

U vezi s brakom, u toku braka i u slučaju njegovog raskida, supružnici su ravnopravni u pogledu međusobnih građanskopravnih prava i obaveza i u svom odnosu prema deci. Ovim se članom države ne sprečavaju da preduzimaju neophodne mere u interesu dece.

Član 6[p7]

Teritorijalna primena

1. Svaka država može, prilikom potpisivanja ili kada deponuje instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja, da odredi teritoriju ili teritorije na koje se ovaj Protokol primenjuje i da navede stepen u kome će se njegove odredbe primenjivati na tim teritorijama.

2. Svaka država može, u svako doba posle toga, putem izjave upućene Generalnom sekretaru Saveta Evrope, da proširi primenu ovog Protokola na bilo koju drugu teritoriju označenu u izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada Generalni sekretar primi takvu izjavu.
3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva člana može, u pogledu teritorije označene u njoj, da se povuče ili izmeni putem izjave upućene Generalnom sekretaru. Povlačenje ili izmena izjave ima dejstvo od prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada Generalni sekretar primi takvu izjavu.
4. Izjava data u skladu sa svim članom smatraće se kao da je data u skladu sa stavom 1, člana 56. Konvencije.
5. Teritorija svake države na koju se primenjuje ovaj Protokol na osnovu ratifikacije, prihvatanja i odobrenja, i svaka teritorija na koju se ovaj Protokol primenjuje na osnovu izjave te države na osnovu ovog člana, mogu se smatrati odvojenim teritorijama u smislu člana 1.
6. Država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1. ili 2. ovog člana može u svako doba izjaviti u ime jedne ili više teritorija na koje se izjava odnosi da prihvata nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca prema odredbama člana 34. Konvencije, a u vezi članova 1. do 5. ovog Protokola.

Član 7[p7]

Odnos s Konvencijom

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe člana 1. do 6. ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 8[p7]

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije. On se ratificuje, prihvata ili odobrava. Država članica Saveta Evrope ne može da ratificuje, prihvati ili odobri ovaj Protokol ako nije istovremeno ili prethodno ratifikovala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja se deponuju kod Generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 9[p7]

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada je sedam država članica Saveta Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj Protokol obavezuje u skladu sa odredbama člana 8.
2. U pogledu svake države članice koja posle toga izrazi svoj pristanak da je ovaj Protokol obavezuje, on stupa na snagu prvog dana meseca koji nastupa posle protoka dvomesečnog perioda od dana kada je deponovan instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Član 10[p7]

Funkcija depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava države članice Saveta Evrope o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu sa članovima 6. i 9;
- d) svakoj drugoj radnji, obaveštenju ili saopštenju u vezi s ovim Protokolom.

U potvrdu čega su dolepotpisani, propisno ovlašćeni u tom cilju, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Strazburu, dana 22. novembra 1984, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se pohranjuje u Arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope će dostaviti overene prepise svakoj državi članici Saveta Evrope.

**PROTOKOL BROJ 12 UZ KONVENCIJU ZA ZAŠТИTU LJUDSKIH PRAVA
I OSNOVNIH SLOBODA**

Rim, 4. novembar 2000. godine

Države potpisnice, članice Saveta Evrope,

Imajući u vidu osnovno načelo da su svi ljudi jednaki pred zakonom i imaju pravo na jednaku zaštitu zakona;

Rešene da preduzmu dalje korake radi unapređivanja jednakosti svih ljudi kolektivnom primenom opšte zabrane diskriminacije putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950 (u daljem tekstu; "Konvencija");

Potvrđujući da načelo nediskriminacije ne sprečava potpisnice da preduzimaju mere radi unapređivanja pune i stvarne jednakosti pod uslovom da postoji objektivno i razumno opravdanje za ovakve mere;

Saglasile su se o sledećem:

Član 1[p12]

Opšta zabrana diskriminacije

1. Svako pravo koje zakon predviđa ostvarivaće se bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao npr. polu, rasi, boji kože, jeziku, veroispovesti, političkom i drugom uverenju, nacionalnom ili društvenom poreklu, povezanosti s nacionalnom manjinom, imovini, rođenju ili drugom statusu.

2. Javne vlasti neće ni prema kome vršiti diskriminaciju po osnovima kao što su oni pomenuti u stavu 1.

Član 2[p12]

Teritorijalna primena

1. Svaka država može, u vreme potpisivanja ili prilikom deponovanja instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju, označiti teritoriju ili teritorije na kojima će se primenjivati ovaj Prokol.

2. Svaka država može bilo kada kasnije, deklaracijom upućenom Generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširiti primenu ovog Protokola na neku drugu teritoriju označenu u deklaraciji. Protokol će stupiti na snagu u odnosu na takvu teritoriju prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana kada je Generalni sekretar primio ovakvu deklaraciju.
3. Svaka deklaracija data po jednom od dva prethodna stava može se, u odnosu na svaku teritoriju označenu u deklaraciji, povući ili izmeniti obaveštenjem upućenom Generalnom sekretaru. Povlačenje ili izmena stupaće na snagu prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana kada je Generalni sekretar primio obaveštenje.
4. Deklaracija data u skladu s ovim članom smatraće se saglasnom sa stavom 1. člana 56. Konvencije.
5. Svaka država koja je dala deklaraciju u skladu sa stavom 1. ili 2. ovog člana može u svako vreme izjaviti da prihvata nadležnost suda da prima predstavke pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca u odnosu na član 1. ovog Protokola s jedne ili više teritorija na koje se deklaracija odnosi, kao što je predviđeno članom 34. Konvencije.

Član 3[p12]

Odnos prema Konvenciji

Odredbe članova 1. i 2. ovog Protokola smatraće se između ugovornica dodatnim članovima Konvencije; sve odredbe Konvencije će se shodno primenjivati.

Član 4[p12]

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol biće otvoren za potpisivanje od strane država članica Saveta Evrope koje su potpisale Konvenciju. On podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju. Država članica Saveta Evrope ne može ratifikovati, prihvati ili odobriti ovaj Protokol a da pre toga ili istovremeno ne ratifikuje Konvenciju. Instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju deponovaće se kod Generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 5[p12]

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupaće na snagu prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana kada su deset država članica Saveta Evrope izrazile saglasnost da ih Protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 4.
2. U odnosu na svaku državu koja kasnije izrazi svoju saglasnost da bude njime obavezana Protokol će stupiti na snagu prvog dana u mesecu posle isteka roka od tri meseca od dana deponovanja instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju.

Član 6[p12]

Funkcije depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštice sve države članice Saveta Evrope o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju svakog instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu s članovima 2. i 5;
- d) svakom drugom aktu, obaveštenju ili dopisu koji se tiče ovog Protokola.

U potvrdu čega su dolepotpisane, propisno opunomoćene ličnosti potpisale ovaj Protokol.

Sačinjeno u Rimu, dana 4. novembra 2000. godine, na engleskom i francuskom jeziku, s tim da su oba teksta jednakautentična, u jednom primerku koji će se deponovati u Arhivi Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope dostaviće overene prepise svakoj članici Saveta Evrope.

**PROTOKOL BROJ 13 UZ KONVENCIJU ZA ZAŠТИTU LJUDSKIH PRAVA
I OSNOVNIH SLOBODA O UKIDANJU SMRTNE KAZNE U SVIM
OKOLNOSTIMA**

Viljnjus, 3. maj 2002. godine

Države članice Saveta Evrope, potpisnice ovog Protokola,

Uverene da je pravo svakoga na život osnovna vrednost u demokratskom društvu i da je ukidanje smrtne kazne od suštinske važnosti za zaštitu ovog prava, kao i za potpuno priznavanje urođenog dostojanstva svih ljudskih bića;

Želeći da učvrste zaštitu prava na život, zajemčenog Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda potpisanoj u Rimu, 4. novembra 1950. godine (u daljem tekstu: Konvencija);

Imajući u vidu da Protokol 6 uz Konvenciju, koji se odnosi na ukidanje smrtne kazne, potписан u Strazburu, 28. aprila 1983, ne isključuje smrtnu kaznu za dela počinjena u vreme ratnog stanja ili stanja neposredne ratne opasnosti;

Rešene da preduzmu odlučujući korak u cilju ukidanja smrtne kazne u svim okolnostima,

Sporazumele su se o sledećem:

Član 1[p13]

Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne može osuditi na smrtnu kaznu ili pogubiti.

Član 2[p13]

Zabrana odstupanja

Nijedna odredba ovog Protokola ne može se ukinuti na osnovu člana 15. Konvencije.

Član 3[p13]

Zabrana stavljanja rezervi

Na odredbe ovog Protokola ne mogu se stavljati rezerve na osnovu člana 57. Konvencije.

Član 4[p13]

Teritorijalna primena

1. Svaka država može u trenutku potpisivanja ili deponovanja instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju, naznačiti teritoriju ili teritorije na koje se ovaj Protokol primenjuje.
2. Svaka država ugovornica može naknadno, izjavom upućenom Generalnom sekretaru Saveta Evrope, proširiti primenu ovog Protokola na neku drugu teritoriju navedenu u izjavi. U odnosu na tu teritoriju Protokol stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku perioda od tri meseca od dana kada je Generalni sekretar primio tu izjavu.
3. Sve izjave date u skladu s prethodna dva stava, u odnosu na svaku teritoriju navedenu u izjavi, mogu da se povuku notifikacijom dostavljenom Generalnom sekretaru. Povlačenje stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku perioda od tri meseca od dana kada je Generalni sekretar primio pomenutu notifikaciju.

Član 5[p13]

Odnos prema Konvenciji

U pogledu Visokih strana ugovornica odredbe članova 1. do 4. ovog Protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primenjuju se u skladu s tim.

Član 6[p13]

Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis državama članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije. On podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju. Država članica Saveta Evrope ne može da ratifikuje, prihvati ili odobri ovaj Protokol bez prethodne ili istovremene ratifikacije Konvencije. Instrumenti o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju deponuju se kod Generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 7[p13]

Stupanje na snagu

1. Ovaj Protokol stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku perioda od tri meseca od dana kada je deset država članica Saveta Evrope izrazilo pristanak da se obavežu ovim Protokolom u skladu s odredbama člana 6.

2. U odnosu na državu članicu koja naknadno izrazi pristanak da se obaveže ovim Protokolom, on stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku perioda od tri meseca od dana deponovanja instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju.

Član 8[p13]

Funkcije depozitara

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava sve članice Saveta Evrope o sledećem:

- a) svakom potpisivanju;
- b) svakom deponovanju instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju;
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu sa članovima 4. i 7;
- d) svakom drugom postupku, obaveštenju ili saopštavanju koje se odnosi na ovaj Protokol.

U potvrdu toga su dole potpisani, propisno ovlašćeni za to, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Viljnušu 3. maja 2002. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta verodostojna, u jednom primerku koji će se deponovati u Arhivu Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope dostavlja overene prepise svakoj državi članici Saveta Evrope.

**PROTOKOL BR. 14 UZ EVROPSKU KONVENCIJU ZA ZAŠТИTU
LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA, KOJIM SE MENJA
KONTROLNI SISTEM KONVENCIJE**

PREAMBULA

Države članice Saveta Evrope, potpisnice ovog protokola uz Konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljem tekstu: "Konvencija"),

Imajući u vidu Rezoluciju br. 1 i Deklaraciju usvojenu na Evropskoj ministarskoj konferenciji o ljudskim pravima koja je održana u Rimu 3. i 4. novembra 2000. godine,

Imajući u vidu deklaracije koje je usvojio Komitet ministara 8. novembra 2001, 7. novembra 2002. i 15. maja 2003. godine, na svojoj 109, 111. odnosno 112. sednici,

Imajući u vidu Mišljenje br. 251 (2004) koje je 28. aprila 2004. godine usvojila Parlamentarna skupština Saveta Evrope,

Uvažavajući hitnu potrebu da se izmene neke odredbe Konvencije u cilju očuvanja i poboljšanja sistema kontrole na dugoročnoj osnovi, pre svega u svetlu stalnog povećavanja opterećenosti Evropskog suda za ljudska prava i Komiteta ministara Saveta Evrope,

Imajući posebno u vidu potrebu da se omogući da Sud i dalje igra istaknutu ulogu u oblasti zaštite ljudskih prava u Evropi,

Saglasile su se o sledećem:

Član 1

U članu 22. Konvencije, stav 2. briše se.

Član 2

Član 23. Konvencije menja se i glasi:

"Član 23. - Mandat i prestanak mandata

1. Sudije se biraju na period od devet godina. One se ne mogu ponovo birati.
2. Sudiji ističe mandat kada navrši 70 godina života.

3. Sudije ostaju na dužnosti dok im se ne odredi zamena. Međutim, oni nastavljaju da rade na predmetima koje su već uzeli u razmatranje.

4. Sudija se ne može razrešiti funkcije osim ako druge sudije ne odluče dvotrećinskom većinom da on više ne ispunjava potrebne uslove."

Član 3

Član 24. Konvencije briše se.

Član 4

Član 25. Konvencije postaje član 24. i njegov tekst menja se tako da glasi:

"Član 24. - Sekretarijat i izvestioci

1. Sud ima sekretarijat čije se funkcije i organizacija utvrđuju Poslovnikom Suda.
2. Kada zaseda sudija pojedinac, Sudu pomažu izvestioci koji su potčinjeni predsedniku Suda. Oni čine deo Sekretarijata Suda."

Član 5

Član 26. Konvencije postaje član 25. ("Opšta sednica suda") i njegov tekst menja se na sledeći način:

1. Na kraju tačke d) zarez se menja tačka-zarezom, a reč "i" briše se.
2. Na kraju tačke e) tačka se menja tačka-zarezom.
3. Dodaje se nova tačka f) koja glasi:

"f) podnosi zahtev u skladu sa članom 26, stav 2."

Član 6

Član 27. Konvencije postaje član 26, a njegov tekst menja se tako da glasi:

"Član 26. - Sudija pojedinac, odbori, veća i Veliko veće

1. Sud razmatra predmete od strane sudije pojedinca, u odborima od tri sudije, veću od sedam sudija i u Velikom veću od sedamnaest sudija. Veća Suda ustanovljavaju odbore za određen vremenski period.

2. Na zahtev Opšte sednice Suda, Komitet ministara može, jednoglasnom odlukom i za određeni period, da broj sudija veća smanji na pet.
3. Kada sudi kao sudija pojedinac, sudija ne može da razmatra predstavku podnetu protiv visoke strane ugovornice sa čije liste je izabran.
4. Po službenoj dužnosti u sastav veća i Velikog veća ulazi sudija izabran sa liste visoke strane ugovornice. Ako takvog nema ili nije u mogućnosti da učestvuje u radu, u svojstvu sudije sedi lice koga izabere predsednik Suda sa liste koju unapred podnosi ta visoka strana ugovornica.
5. U sastav Velikog veća ulaze i predsednik i potpredsednici Suda, predsednici veća i druge sudije izabrane u skladu sa Poslovnikom Suda. Kada se predmet iznese pred Veliko veće na osnovu člana 43, sudije članovi veća koje je donelo presudu ne mogu učestvovati u radu Velikog veća, s izuzetkom predsednika Veća i sudije koji je izabran sa liste visoke strane ugovornice."

Član 7

Posle novog člana 26, u tekst Konvencije dodaje se novi član 27. koji glasi:

"Član 27. - Nadležnost sudije pojedinca

1. Sudija pojedinac može da proglaši neprihvatljivom ili da skine s liste predmeta Suda predstavku podnetu na osnovu člana 34, ako se takva odluka može doneti bez daljeg ispitivanja.
2. Ova odluka je konačna.
3. Ako sudija pojedinac ne proglaši predstavku neprihvatljivom ili je ne skine s liste predmeta Suda, ustupiće je nekom od odbora ili veća na dalji postupak."

Član 8

Član 28. Konvencije menja se tako da glasi:

"Član 28 - Nadležnost odbora

1. Predstavku podnetu u skladu s članom 34. odbor može jednoglasnom odlukom:
 - a) da proglaši neprihvatljivom ili je skine s liste predmeta, ako se takva odluka može doneti bez daljeg ispitivanja; ili

b) da proglaši neprihvatljivom i istovremeno doneše presudu o suštini spora, ako je pitanje koje je predmet spora, a odnosi se na tumačenje ili primenu Konvencije ili protokola uz nju, već podrobno elaborirano u sudskoj praksi Suda.

2. Odluke i presude donete na osnovu stava 1. su konačne.

3. Ako sudija izabran sa liste visoke strane ugovornice ne učestvuje u radu odbora, odbor može u svakoj fazi postupka da pozove tog sudiju da zauzme mesto jednog od članova tog odbora, uzimajući u obzir sve relevantne činjenice, uključujući i to da li je ta visoka strana ugovornica osporila primenu procedure predviđene stavom 1. tačka b)."."

Član 9

Član 29. Konvencije menja se na sledeći način:

1. Stav 1. menja se tako da glasi: "Ako nije doneta odluka na osnovu članova 27. i 28, niti je izrečena presuda na osnovu člana 28, veće odlučuje o prihvatljivosti i suštini pojedinačnih predstavki podnetih na osnovu člana 34. Odluka o prihvatljivosti može se doneti posebno."

2. Na kraju stava 2. dodaje se nova rečenica koja glasi: "Odluka o prihvatljivosti donosi se posebno osim kada Sud, u izuzetnim slučajevima, ne odluči drugačije".

3. Stav 3. briše se.

Član 10

Član 31. Konvencije menja se na sledeći način:

1. Na kraju tačke a) reč "i" briše se.

2. Tačka b) postaje tačka c), a dodaje se nova tačka b) koja glasi:

"b) odlučuje o pitanjima koja Sudu upućuje Komitet ministara u skladu s članom 46, stav 4; i".

Član 11

Član 32. Konvencije menja se na sledeći način:

Pri kraju stava 1. posle broja 34, dodaje se zarez i broj 46.

Član 12

Stav 3. člana 35. Konvencije menja se tako da glasi:

"3. Sud proglašava neprihvatljivom svaku pojedinačnu predstavku podnetu na osnovu člana 34. ako:

- a) smatra da je predstavka nespojiva sa odredbama Konvencije ili protokola uz nju, očigledno neosnovana, ili predstavlja zloupotrebu prava na predstavku; ili
- b) smatra da podnositelj predstavke nije značajnije oštećen, osim ako poštovanje ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju ne zahteva ispitivanje suštine predstavke, s tim da se predstavka ne može odbaciti po ovom osnovu ukoliko slučaj nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud."

Član 13

Na kraju člana 36. Konvencije dodaje se stav 3, koji glasi:

"3. Komesar za ljudska prava Saveta Evrope može podneti pisani podnesak i uzeti učešće u raspravi u predmetima pred većem ili Velikim većem."

Član 14

Član 38. Konvencije menja se tako da glasi:

"Član 38 - Ispitivanje predmeta

Sud razmatra predstavku zajedno s predstvincima stranaka i, ako je to potrebno, preduzima istragu za čije će mu efikasno sprovodenje visoke strane ugovornice u pitanju obezbediti sve neophodne uslove."

Član 15

Član 39. Konvencije menja se tako da glasi:

"Član 39 - Prijateljska poravnjanja

1. U svakoj fazi postupka Sud se može staviti na raspolaganje stranama u sporu kako bi se postiglo prijateljsko poravnanje zasnovano na poštovanju ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju.

2. Postupak koji se vodi na osnovu stava 1. poverljive je prirode.

3. Ako se postigne prijateljsko rešenje, Sud skida predmet sa svoje liste odlukom koja sadrži kratak opis činjenica i postignutog rešenja.
4. Odluka se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda izvršenje odredbi prijateljskog poravnjana predviđenih odlukom."

Član 16

Član 46. Konvencije menja se tako da glasi:

"Član 46 - Obaveznost i izvršenje presuda

1. Visoke strane ugovornice se obavezuju da se povicaju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.
2. Pravosnažna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje.
3. Ako Komitet ministara smatra da praćenje izvršenja pravosnažne presude remeti neki problem u vezi sa tumačenjem presude, može se obratiti Sudu radi donošenja odluke povodom pitanja tumačenja. Za odluku o obraćanju Sudu potrebna je dvotrećinska većina glasova predstavnika koji sede u Komitetu.
4. Ako Komitet ministara smatra da neka visoka strana ugovornica odbija da se povicuje pravosnažnoj presudi u predmetu u kojem je stranka, on može, nakon što zvanično obavesti tu visoku stranu ugovornicu, a na osnovu odluke usvojene dvotrećinskom većinom glasova predstavnika koji sede u Komitetu, da se Sudu obrati pitanjem da li je ta visoka strana ugovornica propustila da ispuni svoju obavezu iz stava 1.
5. Ako Sud utvrdi da postoji povreda stava 1, upućuje predmet Komitetu ministara radi razmatranja mera koje treba preduzeti. Ako Sud utvrdi da stav 1. nije prekršen, vratice predmet Komitetu ministara koji zaključuje raspravu o predmetu."

Član 17

Član 59. Konvencije menja se tako da glasi:

1. Dodaje se novi stav 2. koji glasi:

"2. Evropska unija može da pristupi ovoj konvenciji."
2. Stavovi 2, 3. i 4. postaju stavovi 3, 4. i 5.

Prelazne i završne odredbe

Član 18

1. Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Saveta Evrope koje su potpisnice Konvencije, koje svoj pristanak da budu obavezane protokolom mogu izraziti:
 - a) potpisom bez rezerve u pogledu ratifikacije, prihvatanja odnosno odobrenja; i
 - b) potpisom koji podleže ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju, koji će biti praćen ratifikacijom, prihvatanjem ili odobrenjem.
2. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja deponuju se kod generalnog sekretara Saveta Evrope.

Član 19

Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po proteku tromesečnog perioda od dana kada su sve države ugovornice Konvencije izrazile svoj pristanak da ih ovaj protokol obavezuje u skladu sa odredbama člana 18.

Član 20

1. Od dana stupanja na snagu ovog protokola njegove odredbe primenjuju se na sve predstavke već podnete pred Sudom, kao i na sve presude čije izvršenje nadgleda Komitet ministara.
2. Novi kriterijum prihvatljivosti koji je članom 12. ovog protokola uveden u član 35, stav 3. b) Konvencije ne odnosi se na podneske koji su proglašeni prihvatljivim pre stupanja na snagu ovog protokola. U roku od dve godine od stupanja na snagu ovog protokola novi kriterijum prihvatljivosti mogu da primenjuju samo veća i Veliko veće Suda.

Član 21

Mandat sudija koji na dan stupanja na snagu ovog protokola služe svoj prvi mandat biće *ipso jure* produžen na ukupno devet godina. Ostale sudije dovršiće svoj mandat koji se *ipso jure* produžava za dve godine.

Član 22

Generalni sekretar Saveta Evrope obaveštava zemlje članice Saveta Evrope o:

- a) svakom potpisu;
- b) deponovanju instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja;
- v) datumu stupanja na snagu ovog protokola u skladu s članom 19; i
- g) svakoj drugoj radnji, obaveštenju ili saopštenju u vezi sa ovim protokolom.

U potvrdu čega su dolepotpisani, propisno ovlašćeni u tu svrhu, potpisali ovaj protokol.

Sačinjeno u Strazburu, dana 13. maja 2004, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako verodostojna, u jednom primerku koji se deponuje u Arhivu Saveta Evrope. Generalni sekretar Saveta Evrope će overene kopije dostaviti svakoj državi članici Saveta Evrope.

Potvrđujem da je original dokumenta na engleskom i francuskom jeziku deponovan u arhivu Saveta Evrope.

ČLAN 3[s1]

(Brisan)

ČLAN 4[s1]

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljinjanja u "Službenom listu SCG - Međunarodni ugovori".

IX LITERATURA:

1. Čulinović Ferdo: Državnopravna historija jugoslavenskih zemalja u XIX i XX veku, Školska knjiga, Zagreb, 1954.
2. Čulinović Ferdo: Državnopravni razvitak Jugoslavije, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1981.
3. Čulinović Ferdo: Jugoslavija izmeđuu dva rata, knjige I i II, Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1961.
4. Cvijić Jovan: Balkanski rat i Srbija, Državna štamparija Kraljevine Srbije, Beograd, 1913.
5. Ćorović Vladimir: Istorija Srbija, Oktoih, Nova Knjiga, Podgorica, Leo komerc, Beograd, 2005.
6. Damjanović Mijat (priredivač): Uporedna iskustva državnih uprava, Magna agenda, Beograd, 2003.
7. Đorđević Jovan (urednik): Mala politička enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1966.
8. Đorđević Jovan, Srđić Milutin (urednici): Politička enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1975.
9. „Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor”, *Narodne novine*, br.116/99 60, čl. 19, st. 3, 2002.
10. „Zakon o izmjenama i dopunama Opštег Zakona o obrazovanju i vaspitanju”, *Službeni list RCG*, 49/07, od 10.08.2007.
11. „Zakon o manjinskim pravima i slobodama”, čl. 2, *Službeni list RCG* broj 38/07, od 22.06.2007.
12. „Zakon o nacionalnim manjinama Republike Hrvatske”, *Službeni glasnik*, br. 155/2002, Zagreb, 2002.
13. „Zakon o povraćaju oduzete imovine i obeštećenju”, *Službeni glasnik*, br. 72/2011.
14. „Zakon o ratifikaciji Sporazuma između Savezne Vlade Savezne Republike Jugoslavije i Vlade Rumunije o saradnji u oblasti zaštite nacionalnih manjina”, *Službeni list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 14/2004.
15. Zakon o ratifikaciji sporazuma između Srbije i Crne Gore i Republike Makedonije o zaštiti srpske i crnogorske nacionalne manjine u Republici Makedoniji i makedonske nacionalne manjine u Srbiji i Crnoj gori, član 14, *Službeni list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 6/2005.

16. „Zakon o samoupravi”, *Uradni list Republike Slovenije*, br. 65/94.
17. *Zaštita manjina u međunarodnom i uporednom pravu*, 1-3 trilogija, Službeni glasnik, Beograd, 2004.
18. Krivokapić, Boris, „Najvažniji mehanizmi neposrednog ostvarivanja prava čoveka i njihovo korišćenje od strane pojedinaca u univrzalnim i Evropskoj konvenciji o pravima čoveka”, *Strani pravni život*, 1/1990.
19. Krivokapić, Boris, „Osnovni mehanizmi zaštite prava pripadnika nacionalnih manjina”, *Strani pravni život*, 1-2/2005.
20. Krivokapić, Boris, „Ujedinjene nacije i zaštita manjina”, *Strani pravni život*, 2-3/2003.
21. „Održana osnivačka skupština Udruženja Srbu u Bugarskoj”, Vlada Republike Srbije, Internet:<http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=131870>, 31/10/2011.
22. „Održana prva sednica Međuvladine mešovite komisije Srbije i Rumunije”, Vlada Republike Srbije, Internet:<http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=121681>, 29/10/2011.
23. „Organizacija: RTV, Radio Novi Sad i Televizija Novi Sad”, *Radio-televizija Vojvodine*, Internet: http://www.rtv.rs/sr_lat/rtv/organizacija, 27/10/2011.
24. „Ohridski sporazum”,
Internet: <http://www.president.gov.mk/eng/dogovor.html>, 20/10/2011.
25. *Položaj i perspektive srpskog naroda u zemljama u okruženju*, Zbornik sa konferencije Ministarstva za dijasporu, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
26. Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u 2002, Republički zavod za statistiku.
27. *Popis stanovništva u Bosni i Hercegovini*, Republički zavod za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1991.
28. „Popis u Makedoniji”, Internet:
<http://www.stat.gov.mk/Publikacij/knigaXIII.pdf>
29. „Popis u Crnoj Gori”, Internet:
[http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje\(1\).pdf](http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje(1).pdf), 20/10/2011.
30. „Protest Bugara u Bosilegradu”, Radio-televizija Srbije, 27. nov 2010, Internet:
<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/802142/Protest+Bugara+u+Bosilegradu.html>, 11/11/2011.

31. Pudar, Miroslava, „Standardi su podignuti”, *Dnevni list Danas*, Internet: http://www.danas.rs/dodaci/vikend/plave_strane/standardi_su_podignuti.45.htm?news_id=200132, 27/10/2011.
32. „Radiotelevizija Caribrod”, Zvanični vebajt opštine Dimitrovgrad, Internet: <http://dimitrovgrad.opstinesrbije.com/index.php?menu=2&submenu=207>, 31/10/2011.
33. Radna grupa Regionalna saradnja i međunarodne obaveze: analize i preporuke – Nacionalni konvent o Evropskoj uniji, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2010.
34. Raduški, Nada, *Nacionalne manjine u Centralnoj Srbiji*, Institut društvenih nauka, Beograd, 2007.
35. „Srbi u Hrvatskoj 2007”, Vijeće srpske nacionalne manjine grada Zagreba, Zagreb, 2007.
36. „Srećković sa bugarskim ministrom o položaju Srba u Bugarskoj”, Ministarstvo vera i dijaspore Republike Srbije, 8. jun 2010, Internet:<http://www.mvd.gov.rs/cyr/News/NewsDetail.aspx?id=126&cid=1179>, 31/10/2011.
37. Srpsko obrazovanje u Rumuniji”, Savez Srba u Rumuniji, Internet:<http://savezsrbia.ro/srbi-u-rumuniji/srpske-skole-u-rumuniji/>, 28/10/2011.
38. „Srbi u Rumuniji prema popisu stanovništva i stanova 2002. godine”, Savez Srba u Rumuniji, Internet:<http://savezsrbia.ro/srbi-u-rumuniji/statisticki-podaci/>, 28/10/2011.
39. „Ustav Bosne i Hercegovine”, u: *Dejtonski sporazum* (specijalno izdanje), IP „Naša Borba”, Beograd, 1996.
40. Ustav Republike Slovenije, Internet: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=351&docid=25&showdoc=1>
41. *Ustav Republike Srbije*, 2006.
42. *Central Intelligence Agency – The World Factbook*, Internet: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html>, 20/05/2007.
43. “2011 Population Census in the Republic of Bulgaria”, *National Statistical Institute*, Sofia.
44. Abi-Saab, Georges, *Conclusion in Marcelo G. Kohen (ed.), Secession, International Law Perspectives*, Cambridge University Press, 2006.

45. Antevski, Miroslav, *Regionalna ekonomска integracija u Evropi*, IMPP, Beograd, 1999.
46. Avramov, Smilja; Kreća, Milenko, *Međunarodno javno pravo*, Naučna knjiga, Beograd 1990.
47. Babić, Blagoje, *Jugoslavija i Evropska unija*, IMPP, 1996.
48. Bataković Dušan: "Istorija suseda: prožimanja, nerazumevanja, osporavanja", u Peter Bartl: Albanci, Beograd, 2001.
49. Boban, Ljubo, *Maček i politika Hrvatske seljačke stranke 1928–1941*, Zagreb, 1974.
50. Bonnefous, E., *L Idee europeenne et sa realisation*, Paris, 1950.
51. Borgen J, Christofer, „*Kosovo Deklaration of Independence: Self-Determination, Secession and Recognition*“, ASIL Insight, Vol. 12, Issue 2. Internet, http://www.asil.org/insights/2008/02/insights_080229.html. 22.05.2010.
52. Christakis, Theodore, *Le droit a l'autodetermination en dehors des situations de decolonisation*, Paris, La documentation francase, 1999.
53. Cinamus (Kinam), *Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Commenis gestarum*, Meinecke, Bonn, 1836.
54. Comission Report to the Council and EP, com (96) 476, Brussels, 2. october 1996. i zaključak Saveta EU od 26.02.1996.
55. Comission of the EC: *Report on the feasibility of negotiationg a Stabilisation and Association with the Republic of Croatia*, Brussels, 24.05.2000. (COM) 311.
56. Crawford, James, *The Creation of States in International Law*, Oxford, Clarendon Press, second edition, 2006.
57. Ćirković, Sima, *Die Bosnische Kirche*, Rim, 1964.
58. Ćurak, Nerzuk, *Geopolitika kao sudbina*, Sarajevo, 2002.
59. Davutoglu, Ahmet, *Strateška dubina*, Sarajevo, 2010.
60. De Visscher, Charles, *Droit International Public*, Paris, 1953.
61. Dinan, Dezmon, *Menjanje Evrope, istorija Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
62. Grčić, Mirko, *Politička geografija*, Beograd, 2000.
63. Hard, Majkl; Negri, Antonio, *Imperija*, Beograd, 1995.
64. Heywood, Andru, *Key Concepts in Politics*, Palgrave, 2000, p. 23; Hana Arent, *Položajčoveka*, New York, 2000.
65. Hopken, W., *Die jugoslawischen Komunisten und die bosnischen Muslime*, Koln, 1989.
66. Huber, E., *Die soziologischen Grundlagen und eine Entwicklungen des Volkerrechts*, Berlin, 1928.
67. Imamović, Muhamed, *Historija Bošnjaka*, Sarajevo, 1998.

68. Išek, Tomislav, *Djelatnost Hrvatske seljačke stranke u BiH do zavodenja diktature*, Sarajevo, 1981.
69. Jovanović, Slobodan, *Država*, Geca Kon, A.D. Beograd, 1936.
70. Katardžiev Ivan: Makedonija sto godini po Ilidenskoto vostanie, Kultura, Skopje, 2003.
71. Krstić Branislav: Kosovo između istorijskog i etničkog prava, Kuća Vid, Beograd, 1994, Kultura, Zagreb, 2003.
72. Krivokapić Boris: Manjine u međunarodnom pravu, Prometej, Beograd, 2006.
73. Krivokapić Boris, Aktuelni problemi međunarodnog prava, Službeni glasnik, Beograd, 2011.
74. Kutlešić Vladan: Osnovi države i prava, izbor tekstova, Službeni list SRJ, Beograd, 2001.
75. Kutlešić Vladan: Osnovi prava, Službeni list SRJ, Beograd, 2001.
76. Kovač, Oskar, „Regionalni pristup Evropske unije saradnji država prethodne Jugoslavije“, *Međunarodna politika*, br.1051/1996.
77. Kreća, Milenko, *The Bandinter Arbitration Comission*, Beograd, 1993.
78. Lukić, Radomir, *Istorija političkih i pravnih teorija*, Beograd, 1995.
79. Malcolm, Noel, *Bosnia – A Short History*, Macmillan, London, 1994.
80. Mates Leo, „Neki problemi nauke o međunarodnim odnosima“, *Međunarodni problemi*, br. 1, 1963.
81. Mitić Miodrag: Nacionalne manjine: prava pripadnika nacionalnih manjina i zaštita teritorijalnog integriteta država, Službeni list SRJ, Beograd, 1998.
82. Pašić Najdan: Razvoj nacija i međunacionalnih odnosa u socijalističkom samoupravnom društvu, Marksistički centar CK SK Srbije, Beograd, Centar Pokrajinskog komiteta PK SK Vojvodine za političke studije i marksističko obrazovanje, Novi Sad, Marksistički centar PK SK Kosova, Priština, 1979.
83. Pavlović A. Mila: Geografija Jugoslavije II, Savremena administaracija, Beograd, 1998.
84. Petranović Branko, Zečević Momčilo: Agonija dve Jugoslavije, Zaslon, Šabac – Beograd, 1991.
85. Petranović Branko: Istorija Jugoslavije 1918 – 1988., Nolit, Beograd, 1988.
86. Petranović Branko: Srbija u drugom svetskom ratu, Vojnoizdavačko - novinski centar, Beograd, 1992.
87. Petrič Wolfgang, Pihler Robert: Dug put u rat, Kosovo i međunarodna zajednica, Samizdat B92, Beograd, 2001.
88. Ristović D. Milan: Nemački „novi poredak“ i jugoistočna Evropa 1940/41 – 1944/45, Vojnoizdavački i novinski centar, Beograd, 1991.
89. Samardžić, Slobodan, *Evropska unija kao model nadnacionalne zajednice*, Fondacija Fridrich Ebert, Beograd, 1998.
90. Skoko, Božo, *Istraživanje Instituta FPN*, Zagreb, 2010.

91. Spengler, Osvald, *Propast Zapada*, Zagreb, 1998.
92. SSPEU sa Srbijom na sajtu za proširenje:<http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/serbia/key.document/saa.en.pdf>
93. Spykman i., Nicholas, *The Geography of the Peace*, New York, 1944.
94. *Stabilisation and Association Agreement between the Republic of Serbia and the EU and their Member States*,
95. Stojanović, Radoslav, *Spoljna politika Evropske unije*, Beograd, 1998.
96. Stojančević Vladimir: Južnoslovenski narodi u Osmanskom carstvu od Jedrenskog mira 1829. do Pariskog kongresa, Izdavačko-stamparsko preduzeće PTT, Beograd, 1971.
97. Tatalović Siniša, Etnički sukobi i europska stabilnost, Politička kultura, Zagreb, 2003.
98. Šahović, Milan, *Međunarodno pravo i jugoslovenska kriza*, IMMP, Beograd, 1996.
99. Šišić, Ferdo, ur. i prev, *Letopis popa Dukljanina*, Beograd, 1928.
100. Tanasković, Darko, *Islam i mi*, Beograd, Partenon, 2002.
101. „Ustav SRBiH“, *Službeni list SRBiH*, 31.juli 1990, XIVI-br.21.
102. *Ustavna povelja Srbije i Crne Gore*,
103. „Zakon o potvrđivanju Sporazuma o uspostavljanju specijalnih paralelnih odnosa između Republike Srbije i Republike Srpske”, *Sl. Glasnik RS – Međunarodni ugovori*, br. 70/2007.
104. http://www.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP/TEXT+TA+P7-TA-2011_0014+0+DOC+XML+VO/EN&language=EN od 01.02.2011.,

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Tiraž 300. –